

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Lípa

Josef K Šlejhar

Lípa

51av 1881. 23, 13

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Šlejšhar

105. K. ŠLEJŠHAR: **LÍPA**

NAKLADATELSTVÍ J. OTTY V PRAZE.

Digitized by Google

SALONNÍ
BIBLIOTÉKA

ČÍSLO XCVII.

JOSEF K. ŠLEJHAR:

LÍPA

V PRAZE
NAKLADATEL J. OTTO KNIHKUPEC
1908

LÍPA

NAPSAL

JOSEF K. ŠLEJHAR

V PRAZE
NAKLADATEL J. OTTO KNIHKUPEC
1908

Let 1911. 23. 15

Právo překladu do všech jazyků a všechna
- práva vůbec vyhrazuje si nakladatel. -

421

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

1975

•Lípo naše, lípo...
Ze staré písně.

I.

Často jezdívav známou vesnicí nikdy neopomněl jsem se zastaviti při oné obrovské, podivuhodné lípě u dvou rozsáhlých statků jinak na mírném návrší nedaleko silnice. Tím, že byla lípa na návrší, zdála se ještě vzneslejší a mohutnější. Připadalo to, jakoby snášel se oblak, jenž ale nikdy neodplynul, tkvěje tam na svém místě od věků, aspoň co jsem pamatoval.

Vyznačovala se čímsi neobyčejným, až ohromivým tato věkovitá stromová spousta, v každé době roční tak mocné, neoznačitelné působivosti na duši.

Z jara, v létě že to byla nádherná krása — toť rozumí se samo sebou. Tu majestátní, otrásající dojem vynášel se z této rozpoutané zeleni, zabírající se v jakési nekonečné spění za toho bujivého, neodolatelného rozpjetí sil. Pěti vše na bytosti lípy zdálo se velebným sborem v tajemství a omamnosti života. Vždy mně bylo ale za takového shlédnutí, jakoby bylo třeba obnažiti hlavu a klaněti se tu...

Což ale i napodzim bylo to za luznou krásu, kdy všechna ta zeleň nevystihlými barvami smutku a umírání hárala, v smírné záři jeseně bludně a ponure se usmívajíc. Tu sice sevřelo se srdce, ovanulo

nějak jakýms mystickým výdechem, divný stesk a nepokoj je obklíčil, leč přece krása to byla, taková unyle blouznivá, hořekující krása, v touze usedavé, lkavé odumírající, jakoby v posled života hektické líce plály!

Ale v zimě, kdy ztratilo se se světa vše — jaká to přece změř zbylých haluzí, vyčnělých to ramen obra, která na svých ramenou nést se zdála tíhu pochmurné zimní oblohy — a třebaš vše tak černé, ustrnulé průzračnosti, jakoby kostra ve hrozivém vznícení vypjala se kamsi vzhůru, přec tak velkolepé, ohromující duši . . .

A vždy bylo člověku, jakoby měl obnažiti hlavu a v němém úžasu se klaněti v přítomnosti pravého majestátu . . .

Na pět set let dle tradic rodinných ta lípa zde stála! —

Neopomněl ani nikdy, chodě přčasto kolem, pozastaviti se nad ojedinělým zajisté zjevem této lípy známý náš Korda z Jistebnice, parcelář, lichvář, dohazovač a handlíř se dřívím a vůbec vším, s čím jen obchodovati se dalo (ovšem s výdělkem), jenž pocházejí z nedaleké vesnice, býval ve zdejší osadě pravidelným hostem, brouse tu za svými nevyčerpatelnými a složitými záležitostmi.

Vždy také nedaleko lípy na vhodném stanovišti zůstal stát, obyčejně při silnici na hromádce štěrku, aby byl výše, byl ostatně trochu malý. Nosil podivný, předlouhlý, až na zem dosahující menčíkov, staré fazony, zahrnědlé, neurčité barvy, kostkovaný, tuze špinavý, ucuraný, uplandaný, spjatý v zadu přezkou, ale nějak velmi nízko, jež v zimě v létě nosil a snad vůbec ani nesen. Srostl ten kabát se všemi jeho

parcelacemi a šmejdy. Zůstala při takovém pozastavení na hromádce štěrku jakás uplandaná vlečka dotyčného kabátu nehybně tkvěti, jakoby ustrnule vhržena do štěrku, sdílejíc tu snad užaslé ustrnutí svého pána; a jak on se povytahoval, povytahovala se také, chrastíc na kamení. Zároveň vyňal z podpaží Korda z Jistebnice své červené, světle kostkované paraple, s nímž rovněž byl nerozlučným za jakéhokoliv počasí, a jež bylo jaksi součástí jeho těla vypomáhajíc hmatu, neboť vše, co mínil koupit, dřív jím obezřele ofukal, ať to byl kmen stromu, statek nebo starý kartáč nebo boty, s čím vším obchodoval, — i zarazil je pádně do štěrku, jenž s rachotem se hrnul.

A stíraje si druhou rukou s čela pot jsa vždy urícen — ale roněný nyní i jaksi úsilím a vroucností mohutně deroucích se dojmů při shlédnutí lípy, při čemž i něco špíny setřelo se s sebou — zvolal zachraptěle: »Hergot, verfluchtes caik«. Známó, že pocházal Korda původně z německé obce, odkud do Jistebnice se přizženil k nenahraditelné škodě své rodné vesnice a ku nepřekonatelnému zisku Jistebnic a celého zdejšího kraje — že nepanovala moda čestného občanství v Jistebnici, neudělali ho jím, — a tu pořád mnohé upomínky na matku Germanii vděčně podržoval.

»Hergot,« opětoval po chvíli ještě zachraptěleji, ještě více v úžasu a v urícení, při čemž jeho docela nahý, bezvousý, jako pupkovitý obličej celý svařstěl a vydatné vole, s nímž skoro splývala brada, se mu vzdulo a jeho oči šikmo protáhlé, trochu jako mázdrou potažené, téměř bez obrví a řas, zdánlivě tak prázdné a netečné, jež uměly nezamhourati, i když jednalo

se o tisícové zisky na účet hloupých sedláků, a dívati se při tom tak nevinně, až kornutlivě — se mu najednou dychtivě vyvalily, aniž přibylo jim jiskry aneb výrazu — a to bylo neobvyklé zpodobení se již Kordova vzezření, jako když neočekávaně moc vydělal i přes svůj rozpočet a svou dobrou vůli. A takto chvíli díval se na lípu nemoha se vynadiviti.

Teprv vždy zas po hodně chvíli odcházival Korda z Jistebnice odtud, oddávaje se ne tak úchvatu poetických dojmů jako spíše složitým rozpočtům a úvahám, aniž by tedy při tom jakékoliv nemístné jiné pocity kazily jejich zdravé praktické jádro: co že by to bylo nepočítaných festmetrů, co za báječné fošny, jaký obrovský špálek z pařezu, s nímž by se mohlo na výstavu hospodářskou a národopisnou, co ale by úmyslem Kordovým nebylo, co konečně kop otýpek, při nichž se tak výborně pečou buchtý! Z kmene dalo by se pak vyřezati celé skupení světců na oltář, svatá trojice nejméně. Potřeboval také již dávno něco podobného jako sůl; v městě řezbář, jemuž dodává lípové dříví, zrovna na něm sedí; a zaplatil by kromobyčejně; má nějaký obzvláštní monument do kostela dělati a při takovém monumentě již na groši zbožným lidem nesejde — a zatím do té chvíle nic vhodného se Kordovi nenaskytovalo, neb kde jaká slušnější lípa byla ve vůkolí, vše bylo dávno skáceno, vtěleno ve světce, ve fošny a jinak užitečně použito a původními svými majiteli propito. A co se týče zrovna této lípy — hergot, toho kusu zrovna pro něho udělaného, jako stvořeného! Sakrement! Ale nebylo to jen tak obyčkle lehko, přijít si troufale do statku, jako mohl všude přijít, vyvalit tu koženou, usmolenou tašku, vytáhnout

z ní nějaké modravé papírky, a co chtěl a potřeboval že bylo hned jeho, byliť ti sedláci po těch papírkách jako diví, i s duší by se hned za ně uvolili, kdyby za ni Korda něco vůbec chtěl dát! Ale tady to bylo po čertech chlupaté sousto! Vědělť Korda, že by tu as bylo marné všechno podnikání u starého Kučery (majetníka statku a lípy), u toho staromodního tatíka, takového pitomého, umíněného vrtohlavce, jenž měl náhledy, že by je ani koza nežrala. Měl s ním jen jednou co dělat stran neví již ani čeho a zmínil se mu tenkrát, ale — ó, má dost toho patrona. Těžko by bylo na světě, těžko by se takovým Kordům žilo, kdyby byli samí takoví chrapouni. »A čert ví, že takovou čeládku musí mít taky pámbů na světě,« nadával a uvažoval vždy zlostně Korda, ovšem se svého stanoviska, kolem lípy tak se ubírávaje a vzpomínaje asi na marnost všech takových svých snah stran svých plánů s touto lípou, jak totiž starého Kučeru znal. Při tom zpravidla vždy nehorázně napouchlo jeho vole, vybravši se odněkud až zpod vesty a obličej jeho stal se pupku co nejpodobnější, takovému telecímu, a jeho předlouhý utíkáček tak jaksi žalostně vlekl se a coural za svým pánem, plandaje se mu nemotorně okolo nohou a paraple tupě a beznadějně naráželo do země: tu lípu hned tak neohmatá.

»Sakrmnt,« nemohl ještě několikrát si vždy neulehčiti, mávaje směrem k lípě do zadu resignovaně, ale i ve zlosti a opovržení vzhledem k té čeládce pitomé, neboť tolik slibných výpočtů a úvah zůstávalo pro něho zprahlým, nic nevydávajícím úhorem. —

Ale zase jednou jda kolem, za časného jara, kdy teprv pupeny nalévaly a nejlépe ještě průzračnou

korunou bylo zříti celou tu obrovskou massu materialu, bylo lze proniknouti do všech útroh stromu a vzíti v úvahu každou snět, rozjímati o všech těch ramenech obra a přepočítávati vše znalecky na festmetry — a nemoha se tu obvykle nezastaviti, avšak dnes mnohem déle než jindy, zrovna Korda ustrnul nad nově předsevzatým svým odhadem.

Přece to měl již dávno spočítáno, a zatím věru, zrovna jakoby tomu stromu divotvorně přibývalo na všech stranách, je to neslýcháno a nevidáno.

Ustrnul a opravdu udivil se milý Korda, jenž ve věcech kšeftu neustrnul přece nikdy a nedivil se ničemu. Ale že zatím dotazy od jeho řezbáře stávaly se stále naléhavějšími, a on měl jen samou takovou chrůj, jak to dnes sedláci šmahem kácejí, a také fošny právě tolik potřeboval, i nějaký důkladný špalek od pařezu, rozhodl se Korda náhle a směle k čemusi, čím zajisté prorazí i u starého Kučery. To by přece musel špatně znát svět.

Nemohloť tedy více odolati srdce handlíře, aby netroufalo si věc tu nesnadnou podniknouti; ostatně ve věcech kšeftu troufal si všechno, koupí a prodá čerta i ďábla. Ještě okamžik jen postál, dokonáváje to své poslední odhady, na základě nichž vystoupí, ještě to vhrížený na okamžik zůstávají jeho jakés šosy a jeho paraple do jarního bláta, a on sklání upjatě hlavu, přepočítáváje cosi na prstech, jež střídavě zatýká do dlaně. Také ještě vyňal usmolený notes a hrubou tužkou cos tam poznamenával. Pak ale pokynul již hlavou, povzdychl sice, že je to jaksi těžká oběť, ale již rozhodně ubíral se pěšinkou ke Kučerovu statku. Vole jeho zpouchlo a pochmurně

zváznělo, obličej jeho jevil se ustaraným, svraščelým, méně pupkovitým, ale spíše jako málo napěchovaný pytlík na tabák. —

Statek byl dřevěný, ale rozsáhlý, úpravný, důkladný. Dřevo každého roku vždy znovu natíráno lesklo se jako kaštanové. Lišty byly pečlivě vyplněny, obíleny něžně do modra a jarní slunce se skvělo v jejich čisté běli, vyrážející se pruhovaně jako kanafas. Vše bylo tak světlé, volné, vzdušně prochvělé — a něco prostě vábného, útulně družného, a tak dobrého a vroucího zíralo z celé té staromodní úpravy, něco, co tak v mysli se pojí k dávno zašlým, ale předrahým snům o důvěrnosti a blahu rodinného života. Vše bylo tak na svém místě, rozumně účelné, na tom dvoře žádná neuspořádanost, žádná neladná spousta, vše jakoby v sebe svorně zapadalo sestaveno v družný celek, neokázalý, nesložitý, ale tím lépe jdoucí, neselhávající. Nikde nebylo ničeho o sobě, co by z této účelnosti celku se chtělo vyjmouti, žítí jaksi na svůj vrub. A v takovém věrném, ostražitém úkrytu složená se zdála ta stará došková střecha; cítil's hned pod ní teplý, bezpečný úkryt, pod tou střechou, jež je nejlepší a nejpožehnanější střechou světa. V okolí těchto míst zdálo se vše jihnouti v oblasti jakéhos smíru a věrné zdatnosti života. A nade všim vznášela svá ramena lípa, vše zastírajíc, jakous oporou a strážnou bytostí jsouc statku a nebesa jakoby nad ním pozvědala.

Starý Kučera, sivý již, nahrbený, ale svěží staroch, nevelký, složitý, hladce oholený a hodně takto staromodní, jen co je pravda, právě na zahradě obíral se včelami, máje hlavu obnaženou, kolem níž ony dobromyslně a vesele se vznášely v patrném

vzrušení jarní, v nich se probouzející síly, jež neodolatelně se hlásí. Je tu to jaro, třeba v oulech po zimě vše poopravit, přivést do pořádku dílo, dříve než se půjde do pole, což také již již tanulo. Tady těm včelkám na polední straně, u samé lípy je dobře poslouženo; kvete-li lípa, netřeba jim již ani na krok dále v záhumní a mohou díla nashromáždit jako nikde jinde, čemuž také tak bylo. Byl Kučera sice ze starého vydání, nenáležel k žádnému včelařskému spolku, neodebíral žádný včelařský časopis, nevčelařil učeně a nenásilnil přírodu, ale dobrý byl včelař a medu bylo u nich vždy hojno jako nikde jinde . . .

Jaksi uctivěji pozdravoval Korda, než měl ve zvyku, šel-li na takového sedláka, jenž nutně potřeboval prodat kus lesa, nebo co sám si třebaš pro Kordu vzkázal. To také smekl odřenou svou chlupatí, také nošenou v zimě v létě, až že jaksi účastnou se stala všech jeho plánů a špekulací, a podržel ji chvíli v ruce -- u takového jiného sedláka leda že ji pošoupl na stranu jako u výrazu opovržení. Nechav práce, klidně Kučera přivítal neočekávaného hostě, nevěda, že by měl s ním cos pořizovati, a zval ho i do světnice. To si nedá žádný starý hospodář vzít, každého pozve do svého příbytku, a musel i Korda.

Vstoupili do čisté, milé světnice, v níž voněl čerstvý vzduch a resedka. Prostranná, velká byla ta sednice, jaksi volně rozneslá do všech stran, aby v ní život bez nesnází se vyvíjel a pohyboval, a jaké v starých statečích byly zvykly.

Trochu nižší byla, k vůli teplu, neměla moderní hygienou vyžadované nějaké tři sáhy do stropu, spíše

bylo by lze většímu člověku při trochu natažení stropu dosáhnouti. Strop byl masivní, trámovitý, temně natřené trámy se hluboce leskly, byly plny tajemných rozsedlin a u jakémsi vážném klidu zdály se spočívat v tom svém rozpjetí nesouce oddaně odvěké své břímě. Stálé šero mezi nimi dlelo, ale tak útulné, měkce schoulené, v něž tak blaze se to očím přimyká a dobře bloudí a mírně hárá, jako v ukonejšivém snu. Bylo mezi těmi trámy něco jaksi pohádkově zašeřeného, naskládaného odvěkou tradicí zdejšího rodu.

Všechny čtyry stěny, uvnitř bíle nahozené, sestavily se tak nějak družně a svorně, jakoby vše obmykaly shovívavou, dobrotivou náručí. Navěšeno na nich bylo něco staromodních obrazů, je pravda, hodně staromodních, omšných, a barev na nich kdys nebylo šetřeno, a na žádné výstavě nedostalo by se jim rozhodně ceny ani vyznamenání, ale za to byly sem jako stvořeny, v setřelé, nevyzývavé své starosvětské prostotě: k svatému Vendelínu a Jenověře bodře se družili Žižka s Husem, staré fraktury, ač za svaté dávno ještě uznání nebyli, a mezi nimi a trochu pod nimi za vypouklým sklem nacházelo se pestré, hodně červené a hodně zelené ukřižování, jak už dle svého vkusu sem je druhdy zavěsily staré hospodyně a na čemž ničeho nebylo měněno, byť i vkusu doby dávno již neodpovídalo . . .

A jak zvala ta okna k vyhlídce — vyhlédala tak vesele, zářivě ze svých stěn, a uvnitř dokola lemována ze dřeva vyřezávaným a světlezeleně natřeným ornamentem, v němž nahoře nescházela srdce; vystlána byla uvnitř smaragdovým, svěžím mechem, v jehož záludnou zrovna kyprost nořily se

jakési hravé, milé figurky mezi všelikými jazýčky a kraječkami z červeného sukna. Bylo to jistě tak prostě půvabné a hravé a přítulné.

V koutě vynášela se pec přímo obrovská — dávala tušit o vůni domácího chleba a o teple za zimmích vánic a o blahém útulku stáří na ni si hovicího, zrovna tu vybízejíc k častému pohovění zchřadlým údům.

Před pecí stála třešňová, jako mramorovaná kamna — v nich plápolání ohně téměř neustávající jakoby označovalo blahodárnou nepomíjivost všeho života v jejich účasti, jenž z kolena na koleno požeňnaně přecházel.

Polička zasklená, s všelikou pestrotinou uvnitř, se sklem a porculánem od babiček a s něčím novějším, s mohutnou pivoňkou z papíru uprostřed, s některými ještě zbytečnými věcmi, ale se vším zde tak nějak se shodujícím, vážným i slavnostním — ta polička, již v lepších domácnostech se nyní říká kredenc, uchylovala se význačně v popředí světnice, zrovna proti dveřím; bylať ostatně parádou domácnosti.

Podle poličky neklidně, jaksí vrtošivě si vedly pestré, staré hodiny, žádné ovšem parádní massivní pendlovky, které nikdy nejdou, ale pěkné a dobré hodiny — a jejich neunavný kvačivý zvukot jakoby tak vhodně přimykal se k útulnosti těchto míst jako zurkot nikdy nevysýchajícího pramene, vše tu odměňuje, rytmicky vyznačuje a provázeje na neunavně spějící pouti života.

Ještě na jiném místě stěn pjala se černá, otevřená, podlouhlá almárka na knihy: byly v ní tlusté knihy s temnými, oprýskalými hřbety, jako omšené,

zplesnivělé, nevzhledné, z nichž patrně rádo a často bylo čteno — jedna velká kniha měla na hřbetě ještě znatelný kříž, a nebyl to jistě román Bambasův ani detektivní novely.

Jaksi ze základů pak všeho oddaně se vybírala křídově bílá podlaha, lehce místy červotočivá, z prken širokých, jaká dnes již nenarostou anebo narůstí se jim nedá, a v její tuhé, široce rozprostřené podstatě jakoby se dalo tušiti dávné, utkvělé, zabezpečené spočinutí života.

Já nevím, jaká idea vnukla uspořádání této světnice, ani jaký styl ji budoval a odpovídal-li požadavkům estetickým, ukládaným autoritami, ale vzniknuvši jednou dle svého, stalo se tu vše neodlučitelnou a nepostrádatelnou součástí i podmínkou toho zdejšího života.

Vše tu vynikalo jakýms jassem, smírem a souladem spokojeného žití, vše v celek dobromyslný se pojíc jakoby v oblast žití tohoto, v ohlasu všech těch srdcí, jež zde kdy žila a se milovala. V tom všem nebylo modernosti ani jakékoliv stylové úmyslnosti — leda jen toho stylu starodávnosti a poctivosti života . . .

Ještě něco. Vedle zasklené police v koutě, jakoby ve schválně vyvoleném ústraní, co možná od cizí zvědavosti odloučeném, dlelo temné skupení. Skoro docela černý mohutný krucifix se ztraceným pohledem Krista, v úpatí zíralo k němu ztrnule dvě postavy také docela černých, vzpírajících vzhůru ruce, pod nimi vytýčena pak olejová lampička z červeného skla, okolek z papírových květin a nějaké svaté obrázky mezi tím nakladeny. Mystické zášeří a tajemství vysvobozujících muk zdálo se tanouti z tohoto pro-

stého oltáříku — však bez asketické mrazivosti a hrůzy, ale přichylující se láskyplně a shovívavě k životu a nezbytným jeho potřebám, kynouc útěšně přichylujícím se sem duším a slibujíc velké příští a slavné vysvobození. A také za věky trvání zdejšího života uchylovalo se k tomuto symbolu lásky a spásy vezdy vše, co kdy ze srdcí u zvroucnění, pokoře a oddanosti k Bohu a jeho nevyzpytatelnosti vyplynulo. Věru, něco nadzemského, tajemně spějícího, něco, co je stopou duší, tanulo a udržovalo se v tomto koutě zřešeném. Jenže takováto místa, vyhrazená tradicím duše a mimozemským jejím vznětům, lze již jen v prastarých statcích nalézt, v těch moderních není ani tradic duše, aniž potřebují Boha — u Kučerů to tak ale měli.

Nejdřív se musel Korda posadit, to také nedají si v takových místech vzít a pro každého hosta, byť to byl i takový Korda z Jistebnice, mají stejnou uctivost.

Pak upjal se k němu úsměv starochův, tak zvoucí, otevřený a družný, jenž pravil vše, co bylo v duši. Zval ten úsměv každého v celé nepokryté, dorozumívající se účasti nitra, a Kordy se tázal vliďně, co by bylo jeho přání a co zavádí k nim milého hostě. Starochovy oči se při tom rovněž tak vroucně smály a oddaně dorozumívaly, a zdála se smát celá světnice a přidávat v účast dobrého hosta.

Korda vzdychnuv, jakoby mu bylo nevolno při té upřímné, dobré družnosti, jaká nikdy nehodí se k zájmům kšeftu, setřel si pot s čela, které uříceno nepřestalo jaksi pracovat o svých zámyslech, přibrav při tom zase něco špíny. Až okolkuje posléz sem a tam, nemastně, neslaně, brebencuje při tom

německými slovy a zadrhuje, ale vyhýbaje se starochovu pohledu, vyhrkl posléze najednou ze sebe vlastní účel své návštěvy. Zvyšoval při tom neustále hlas, rozněcuje se sám sebou, jak u něho nebývalo ve zvyku, až dopověděv jako násilně a zhurta, náhle pohleděl starci do očí, jež trochu popřísněly a zchmurněly. Zároveň jal se Korda vyjímat odkudsi z nedosažného úkrytu svého menčíkova strašně odřenou, roztřepanou a mastně lesklou, vůbec sice ohavnou, ale za to objemem svým tím úctyhodnější koženou tašku, již pak v podivuhodné obratnosti rozpjav jedinou rukou jako harmoniku, třemi prsty druhé ruky z ní beze všeho hledání vylovil na ráz celou stovku — pěkný to již pohotový peníz na venkově.

Zcela nedbale, jakoby to pro něho samého zcela nic neznamenal, ale jak vždy ta vypočítavá nedbalost u něho stran peněz prošťákům tak imponovala a i neprošťákům, kteří potřebovali a třásli se na takový vyhozený papír jako karbaník na trumf, strkal ji starochu co nejdůtklivěji kamsi za límec ke krku, když on rukama ani nehnul, aby po stovce jako závdavku sáhl.

Starochův úsměv zatím zmizel docela s očí a obličeje.

»Já nabízet poctivě, to musí každý žíc a ještě všechno roští je vaše a i tu litanii (naznačoval dubovou zčernalou zvonici na lípě) si můžou ponechat. Je to upšimně zaplacený, až pámbů brání. Nevidáno a neslýcháno, za pouhý dževo takový, ale nutím se . . . Ale jakoby se zatím sám ujistil o pravdě svých slov a užasl nad svou obětavostí, sebral se jaksi zas dohromady a přešel v obvyklou kšeftovní svou manýru, již rovněž mnohým prošťákům i nepro-

sfákům, když potřebovali peníze, dovedl imponovati. »Berou, pantáto, berou, než si to zas rozmyslí, což taky může bejt, ani to nesmím nikde žít, vysmáli by se mně, že jsem na starý léta ztroubovatěl a chtít vyhodit za kus dževa takový hrozně hžišný peníz. a žena,« a tu se jaksi zajíkl a na okamžik zapomněl, měl Korda z Jistebnice přeostudnou, zlou ženu, jíž se bál a jíž na něm neimponovalo ale pranic — »by mně činila do smrti, že jsem okrad' rodinu. Herr Gott! Ale je to taky pravda. Ale už jsem žek a neberu slovo zpátky, a berou teda honem, než to zas schovám, pak víc nevyndám, pámbů ví . . .«

Jedním dechem to již hrčel Korda ze sebe, pozapomenuv se a octnuv se zcela v handlířském svém živlu, a nemíně jaksi starocha ani připustiti k slovu jinak než ku svolení, k němuž chtěl ho jaksi uhoniti, zmámiti a za tím účelem tím vtíravěji u krku jeho a zase jemu do samých očí manevruje se stovkou. Takovýmto manévřům málokdy odolávalo srdce sedlákovo.

Staroch jinak klidně vyslyšel Kordu, vše, co se mu chtělo nabrebtati, a nenamáhaje se ho přerušiti, a teprv když ustal sám, mírně vzal ho za ruku a oddáliv od svých očí zamodralý, jinak úctyhodný papír, povídal: »Je to pravda, pane Kordo, nabízíte pěkný peníz, k nezahození i pro mě, nejsou časy nejlepší. Ale nezazlívejte mně již« — a tu stařec povznesl jaksi vroucně svůj hlas, jenž jakoby se chvěl, a jeho obličej přijal na se výraz vážného pohnutí — »ale já tu lípu nesázel a nebudu ji taky káceti! Srdce by mně puknout muselo a svědomí se bouřit, jak bych k první ráně dal pozvednout

sekyru na tu jakoby matku naší živnosti a za hřích smrtelný bych si to považoval. Nezazlívejte mně teda, ale já to neudělám, marně bychom jednali o tom dál.«

A sevřel staroch rty na znamení, že vše je vlastně o té věci řečeno a že nepřál by si ani dále o bolestné věci té slyšet. Korda nejdřív v hloupém údivu vypouklil svůj obličej, že byl co nejnotnějšimu a ne nejpěknějšimu pupku podobnějším více než kdy jindy. Nemohl jaksi uvěřiti, nemohl, za tak hloupé lidi přece nepovažoval.

»Ale, ale,« rozbleptal se a znova se jímaly ruky starochovy, chtěje z ní vydobýti uzavírajícího plácnutí. — »Í dou, pantáto, pane Kučera, to mně pšec nežíc, pšivinšujou mně to teda, krvavý peníz dávám, uznali sám« . . . a neustávalo po těch starochových odtahujících se rukou jakés hladké ševelení dotírajícího a mámícího handlíře, jenž stůj co stůj snaží se dolisati ku své oběti a domoci se svého prospěchu. »Cože by to opravdu neprodali, alespoň k vůli mně něco neudělali?« přemlouval Korda pokorně a téměř prosebně, žalostně při tom až pomekáváje.

Jenže rty starochovy zůstávaly pevně sevřeny, nepodajny, a vyňal pak svou ruku rázně z rukou handlíře, jaksi celý rázně se odtáhnuv z družnosti Kordovy.

Porozuměv dle své dlouhé praxe, že se tu nedá již ničeho dělati, a že další pokusy by byly marny, i vzpamatovav se to jaksi zas z kšeftovního svého vznícení, jež se nezdařilo, milý Korda z Jistebnice nejdřív celý jaksi oplaskl, že byl jako protržený puchýř, jal se nějak okázale a aby to jaksi co nejdéle trvalo, že snad se zatím ten člověk přeceroz-

myslí, ukládati stovku v lůno harmoniky, mimoděčně se tam promrsknuv prsty ještě celou takovou imponující družinou, a pak u vzezření svým přešel k obvyklému svému výrazu v případech podobných, když se kšeft nepovedl, vybral totiž rty k pohrdavému, zpupnému, ale i vzteklému úsměchu, až z toho rozchechtal se i nahlas, jakoby se více nemohl udržeti — trhavě, sveřepě a hlaholivě, jakoby to kejhal po starém zlém houseru. A že vždy v takových případech bylo jeho dobrým zvykem udělati hrubství a pohaněti věc, o níž stál a již se mu nedostalo, neučinil jinak ani zde a chtěl být hodně hrubým a urážlivým, což vždy dobře trefil: »A tak si tu jejich maminku živnosti vložej tšeba za jejich kšandy, mně je to fuk!«

A nepromluvív již ani slůvka, k věci ani na pozdrav, ani rukou nepokynuv, ale stále přesvědčeněji a říčivěji vhrížuje se v to své rozchechtání, v kterém jakoby se mu teprv nyní náležitě všechno rozleželo, jakou že neprozřetelnou hloupost byl by to málem provedl, odcházal, a tak ledabyly, opovržlivě a jaksi tak náramně rád, že věc nedopadla. Kučera vycházeje za ním ze světnice rázným krokem, jen ještě jednou za ním zvolal: »Ne, za kšandy si ji nedám, ale kácet ji nebudu, pamatujte si to, protože jsem ji nesázel!« A to bylo jedinou jeho odpovědí na Kordovo hrubství. Korda již ani na statek ani na tu lípu se neohlédnuv, to že mu všechno dávno nestojí za to, chvátal jen dál, jakoby neslyšel. Všechno mu to nestojí za to! Leč vlečka jeho menčíkovu zdála se vyjadřovati něco jiného, sdílejíc pravé pohnutí svého pána, neboť v neobvyklé míře příkře a ve chvatu plouhala se a plandala ko-

lem sobě tak známých nohou — jakoby chtěla co nejdřív odtud býti pryč a zbaviti se nějaké nepříjemné vzpomínky, a paraple jeho tlouklo o tu zem, vrážejíc se do bláta i kamení až po roztrěpaný šotyš, při čemž v útrokách jeho chrastělo to a sténalo.

Až zašel Korda za nejbližší stodolu, tam se pozastavil, blikl zpět a pak zuřivě několikrát po sobě nadmíru vydatně si odplivnul. Pak vše zas se rozešlo a brzo nebylo po něm, po jeho plandáku a jeho parapleti ani smahu. —

A staroch, neodvétiv nijak na urážku Kordovu a vyšed za ním, zdál se jen čekat, až úplně zajde, aby jaksi každá stopa takového člověka zanikla z těchto míst, kam nikdy nenáležela. Popracovav nejdřív ještě chvilku, a jaksi horlivěji než prve, jakoby se pranic nebylo událo, při čemž včely nějak zvýšeněji a vroucněji zabzučely kol jeho hlavy, jakoby v rozradování a porozumění, že zachránil i jim jejich živnou matku, a ohlédnuv se napotom mimoděk ještě, kudy Korda zmizel, zanechal náhle práce.

Vzníceně vzhlédl vzhůru, k lípě nad sebou . . .

Ta jakoby již tonula celá v nesmírnosti probouzejícího se života, jenž jako nezvěstná záplava spěl do všech nesčetných, prudce harašících pupenů. Byl jarní den, plný živého třpytu, a pod vláhlým, tajícím příkrovem blankytných dálav rozpjala se v jakéms horoucím nadšení celá ta veleba stromu. Nesčetně špačků v chomáčích dlelo již v koruně, a každý ten chomáč hvízdal si v bujném roztoužení a v blažené jakés bezstarostnosti, již vše tak vhod. Vše tak sálalo vůkol vznícením života. Celá záludná oblast jara již nastala, a dmula se v ní nevyřlovná

síla, jakás vše unášející úchvatnost, hořká vzrušující vůně rozpuků a rozevírajících se útrob země plnila ovzduší, nezvěstně vlála.

Bloudil stařec přimčenýma očima, nějak blouznivě zastíněnýma, v té říši snášejícího se života. V to zjevující se tajemství jeho se nořil družně a láskyplně . . .

Jaksi se u každé z těch haluzí, které jakoby nekonečnost sama sprádala, pozastavil zrakem i myšlenkou. Vše bylo mu tak dobré a známé tady. Se vším celý jeho život se pojil. A jakoby dalo se to bez počátku, dávno před žitím jeho již trvajíc, v tomto žití že to bylo jaksi opětne setkání. A nemělo to nějak nikdy konce mít, nikdy konce i za životem vytrvávajíc, prodlévajíc zas jen jinak v oné velké, nastávající pozměně radostného záhrobí, až Bůh povelí. Radostné je záhrobí pro život dobře prožitý a on chvála Jemu, dobře dosud žil . . .

Maje pořád tak vzníceně rozpjatý pohled, z něhož dobromyslná, zadostučiněná něha planula, popocházel staroch k lípě blíž a jeho ruce mimovolně se rozpjaly. Popocházel takto blíž, až stanul. A čím dále háravěji pjalo se kamsi vzhůru stařecké oko. A jakoby v té jarní chvíli, rozvonělé, rozpučující a rozepělé, celý život ten jeho se mu rozevřel. Vynořil se ze záľudy náhlého, nevýslovného pohnutí srdce starcova. Život předlouhý — námahy, svizelů, starostí, ale přece jen život radostný, bez nářků a proklínání, bez nemožných snah a marné baživosti, ale odevzdaný, plný dobrého zadostučinění, s pomocí boží. Všechny časy jakoby se mu tu zpodobily v mocných, vzrůstajících představách. A tedy

bez ní, bez té lípy, bez té matky jejich živnosti, jakoby ani života jeho nebylo, toho celého jeho uspořádání, pronikání a vezdejšího pomnění, jakoby nebylo vůbec ničeho, co s ním se dalo na dočasné pouti.

Bože, co všechno z toho života, z těch všech časů se sem poutalo k věkovité lípě jejich, srostlé s věky! Hned z dětství — tehdež ta lípa zdála se nějak ještě ohromnější vzhledům dítěte a pojmům jeho. Ale pak již dovedl ji slézti, na každou její haluz uměl se přimknouti, skoro až do vršku, a za jaké schovánky sloužila dětským hrám! A připadalo nějak srdci dítěte, že ona ráda sdílí tyto hry a reje, jaksi s sebou si zahrávajíc, oddaně se k němu chýlíc, jako trpělivě a laskavě činívala někdy jejich babička. A věru jen za představy o ní, lípě, uchovaly se dítěti první dojmy zábřeskův života, vědomí, s představou onou splynulé, od ní neodlučné. A jen s ponětím o ní vzněcovala se v něm první vzpomínka o otci, sem drobné pachole každého večera chvátalo s ním ku klekání. A čím velebnější, světější byla vzpomínka na otce, tím také ona představa nabývala v jeho duši neskonalejšího významu . . .

A co dále chvil štěstí a blaha, vzrušeného opojení lidskosti se sem pojilo, když tehdež Lidušku svou dostal, za ženu ji měl. Mnohdy pod tu lípu bylo se mu utíkat v jakés nesmírnosti toho štěstí, v opojivosti toho, co život podával, že sám jakoby vše nemohl snést. Celá bytost jako vznícená a vytržená svým blahem, které přitékalo jako omamný proud, hrnoucí se vždy v takových vroucích vlnách, jež kolébaly tak neskonale a neod-

plývaly nikdy, vynášejíce v ohromivou závrať slasti jakéhos nesmírného rozpojení vší bytosti — to jeho srdce nenabaženě vzdalé lásce své a svému milování, jakoby potřebovalo skonejšení, jakéhos uchýlení, pozastavení u záluďné své závratí, aby vše nebylo rázem vyčerpáno . . .

Až pak s usmírněnou jaksí duší, rozpomněv se v dumách lásky na vše, co život poskytuje v blahu svém i povinnostech, utvrdiv se tady ve sdružení s velebou té bytosti lípy k tomu všemu, navracel se tam k nim, s roztoužením vždy novým, neuhasínajícím, prahnoucím věčnou žízň, jíž dostává se ale dostatek nápoje, spěl to zas v stánek jejich lásky, ku své Lidušce.

Neb všechno a jediné štěstí života je v milované ženě! V milované a dobré ženě — a takovou ženou byla mu jeho Liduška. Celé to svrchované štěstí lásky, jež mu bylo dopřáno — zaplat Pánbůh — celé to svorné, požehnané blaho rodinného života, jež vedl se svou Liduškou, jakoby vůbec bylo zpodobněno s vůní a omaností kvetoucí lípy! Jen s touto krásou, s touto záluďou dalo se porovnat, aspoň v jeho duši se tak porovnávalo. Ničeho jiného na životě nežádal, než svou povinnost a svou Lidušku.

Zaplat Pánbůh!

Ale již Liduška mu odešla, již odpočívá, odpočívá . . . Jaké boly dolehnouti musejí na srdce lidské, než je schopno cele povznést se ku své věčnosti, jež je posléz očekává! Co to bylo za bol, za vzryvy srdce, než uvykl bez Lidušky! Uvyk' posléz, ale jen tak, že neustále v duši je s ní, s ní v každém projevu svého žití, v každém rozpomnění,

k té věčnosti se při tom povznášeje, jež také jemu již již tane a kde ho očekává ona, žena, duše nejdražší, nejvěrnější, jež tam vzala i jeho s sebou, jako po celý život v ní jen žil; neb nemůže bez ní být ani na chvílku — a toto odloučení, že jen je pouhé jiné prodlení a vše že se brzo sejde již, s Liduškou se najde . . .

»Zaplat Pánbůh za všechno, za všechny ty dary i za to prodlení — však již k tobě brzo přijdu . . .« jakoby šeptem linulo se mu mimoděk ze rtův, v háravých rozpomínkách života.

Ale dceru má, zanechala mu ji Liduška, výbornou, milou dívku, hodnou zvěčnělé matky a ženy. A jakou mu nyní dělá hospodyně na statku, a on jakoby při ní oživoval vzpomínkami o ženě své.

I drahý květ tohoto života, tohoto jara mládí, jakoby byl v představách otcovského rozechvění neodlučně spojen s lípou v plném rozkvětu, s tou celou vůní, luzností, něhou a vábností — a co se nahrála, naskákala jako dítě ve stínu lípy té i slézajíc ji směle, oživujíc to i jeho vzpomínky dětství. A pak jakoby v záštitě její krásy a moci vyrůstala a rozkvetla. Tak ji má rád, tak cele jihne jí otcovské jeho srdce, jako sníh na jarním paprsku. Hezky a ku potěše vyspěla mu starochovi. Zaplat Pánbůh, za všechno zaplat. A Pánbůh jí štěstí dej, jak si ho zaslouží . . .

Ještě blíže popocházel stařec, k samé již lípě. A jakoby se nalézala u samého jeho srdce a vinula se k němu v nevýslovné jakés účasti, v družnosti celé zdárné minulosti, celého toho žití spjatého s ní, jež jakoby i ona vedla a chránila.

Ano, nebylo lze si vůbec představití života jejich bez ní, bez matky, v němž jakoby měla tak významnou úlohu. Připojila se u nich jaksi ku každé události, radostné i hořké, radost i hoře pochopující a sdílející, sáhající nějak do útrob nitra a tam vykonávající blahodárné skonejšení. Bývá skonejšení třeba nejen v neštěstí, ale i ve štěstí náhlém, překypujícím, je vždy třeba vzpomenouti na vážnost a neodvratnost života všeho. A ona jakoby i ten úkol očisty dovedla vykonávati.

Praděd ji sázel — ale duch předkův, nacházejících se na svatosti věčnosti, jakoby neustal sem se snášet, provívaje korunou lípy, vtěluje se v přítomnost. Jakoby minulost celou v sobě tajemně udržovala. A vzbuzovat se zdála zvěsti mystiky z těch krajů věčna, kam temenem svých haluzí zdála se zasáhat a k jejímž dílu ubírá se vše . . .

Tihna v těch všech obdobích života svého k památce předkův a otce, jakoby vždy v těchto místech přítomné, za celého života druhdy v čas a u pravé příležitosti upamatován byl radou i výstrahou otcovskou. Za zmíry bujnosti, za nerozvážného pychu, za svévole a lehkomyšlnosti, již nevždy lze se vyhnouti mládí, jakoby mu tu otec s temene lípy pochmurně kynul, ukazuje na nedodržené povinnosti, jimž třeba dostátí vždy, to že je význam života, z jehož smyslu nerozumíme pranic více, a navraceje tak vážným povinnostem, jakoby i sílu a povzbuzení do duše vnášel k obstání v tomto životě a porozumění tomuto jedinému smyslu a významu.

Tolikrát se sem byl za života uchýlil v nejistotách a zmatcích, nevěda kudy kam, kdy jakoby se před ním ztrácel svět — a vždy vpojil odtud

v sebe přispění, posilu, radu, duch otcův k němu nikdy neopomněl promluvit, ukázati na vyhnutí se hříchu a k dání se na cestu pravou — v ponětích starocha tvořil otec jeho nejvelebnější zjev žití! Blažen, kdo uctívá památku dobrých otcův, jací žijí jen pro svůj rod, uplatňující jej pro život! Blažen, kdo takového otce má! A jemu to štěstí dopřáno bylo! A měl vědomí staroch, ubezpečenou mysl, že v památce té žil a obstál. Vědomě aspoň neměl si co vyčítat, snažil se obstáti vždy.

A ona, matka jejich domu, ta lípa odvěká, jakoby byla družkou, pomocnicí, přispívatelkou, orodovnicí, s celým jejich životem a rodem sblížena, v duchu jeho a v jeho jsoucnosti . . .

Ale nejen jakoby mravní očistu snášela na jejich žití — i jinak vždy ochraňovala jejich dům.

Silnou ochrannou náruč rozpjala také nad životem jejich hmotným, svou nevývratnou silou a mohutností fysicky ochraňující, jsouc tak často záštitou před bouřemi, přívaly, ohněm. Co to bylo za zmatky tenkrát, když vše vůkol hořelo a vzdouvalo se sem ze vsi plamenné moře, vše podléhalo žáru, dštění jisker, přívalu ohnivého živlu, jen co chytlo, octlo se již zároveň v plamenech, v neodvratné záhubě; ale ona odolala, v jakémsi halení obrovité plachty nepropustné plamenům a zhoubě, ochránivši rodnou střechu. Oddaně, v jakémsi úchvatu své povinnosti jakoby to nasadila život, vydávajíc se všem těm plamenům na pospas, neuchylujíc se od svého stanovistě, ale hrdě téměř vznášejíc k celé té změti jakoby pekel samých. Marně vzdouvalo se k ní plamenné moře, marně šlehala vztekla v bok její ohnivá háďata jako chvátivých sežíhajících jazyků, marně rudý plápol mával svými

pochodněmi záhuby vůkol ní. Byla hrůzně krásná, jakoby ještě ohromivější a mohutnější, vzneslá již z pozemských podstat svých. A hrůzně strašná v té magické záři požáru tehdáž obrovitě zápolíc a odolávajíc; a jakoby to sama demonie odvěkého zápasu se zlem vyznačovala se v tomto zápolení s rozzuřeným živlem. Lípa stala se andělem záchrany. Odolala vítězoslavně, nepovolila, a co z těla jejího oheň zničil, co sežehl ze života a krásy, příštím jarem znova zmládko, k životu se probudilo a bylo ještě krásnějším.

Anebo tehdáž, když příval zuřil, v noci, za hřimavých mrákot, za provalujících se to strašností samých, kdy jakoby nastával konec světa, jenž propadat se hrůzně zdál na všech svých černých obzorech zažehnutých blesky, kdy rvalo se vše ze země, strháno z hrází a svých stanovišť, střechy smetány, kácena a pustošena obydlí . . . Ó Bože, jaké to chvíle byly, před nimiž již sama vzpomínka se děsí! A hle, ona, matka, neustoupila, nedala se zdolati sesláním pekel, rozpjavši nad nimi tu silnou ochrannou peruf svou, již rozrážela orkán a tlumila příval. Jak jí děkovali všichni, jak k ní vzhlíželi!

Ochraňovala vždy, za každých okolností a příhod, dbalá i vědomá úkolu svého, jemuž se nikdy nevyhnula — i když tak to požehnání boží svázelo se do stodol a dostavit se hrozil nenadále liják a nebylo lze zdržeti se se skládáním, zajíždělo se bezpečně pod ní, tam nechalo se vše stát, a vše jako pod plachtou pod ní bylo skryto. Šumělo a hučelo to v celé koruně, ale ona vše zadržela, vše ochránila, nikdy se nezpronevěřila . . .

»Poctivě's nám sloužila, jako pravá matka dětem svým — zaplat ti Pánbůh — zaplat . . .«

Kynuv staroch vzhůru, jako do koruny lípy, v slavnou účast toho jejího provázení životem minulosti, přítomnosti i budoucnosti, již ještě jako nemírnou a nekonečnou tajila u svém vznesu, v němž záruka dána trvání toho, a kynuv jako u výšinu nebes, jimiž požeňnaně popřána a dána byla ta cesta života, jakoby měl náhle celý ten život v moci, tak nějak ovládatě před sebou, vše minulé, prožilé vpojiv ve vzpomínky své háravé a nenadále, jež v houfech přicházely odkudsi ze záludné dáli jako ptactvo z tajemných zaobzorných výšin — přicházely mysl oblétajíce, vinouce se k duši, u jakémisi blahoslaveném zpodobnění života s lipou památnou. A v tomto zmocnění ideovém jakoby celou svou přítomností vládl v mocné té účasti bytosti stromu, stanově ji a s ní nakládaje dle vnuknutí a zdrojů duše své. A k budoucnosti zasahal, k tomu dalšímu pracování života dávno po něm a v přesvědčení svatém, že nebude nedobré toto pracování, půjde-li cestou určení jeho, v svaté jeho záštitě; a nebylo lze pomníti všeho toho příští statku a rodu jejich, u přání a naději dobrého blahoslavenství, bez zpodobnění zase s tou lipou . . .

Přistupoval staroch ještě blíže k lípě a vroucí slzy blaha a požehnání života usmířeného a kynoucího nadějí vstoupily nenadále do sevřených zraků jeho, jež nesnažily zhostit se vláhy nitra svého.

A omlazující se lípa, všemi haluzemi rozprostřená v jarní nebe, vpojující se jako nezvěstným prouděním v záludnou, háravě spějící oblast jeho, jakoby nadšený a nezvěstný jásot vnášela tam vzhůru v dík za dary života pozemského. Cos nezměrně šepotat se zdálo všemi jejími letorostmi a linout jako

nezvěstnými echy z nejhlubší útaje nitra v dálavu mystickou, jež jakoby závratně odplývala od této pozemskosti kynouc jí a zvouc jí k sobě.

A za těmi výdechy útajnými a linutím pozemskosti k dálavám nebes, vystupujícím nad lípou, spěl stařec svýma vznícenýma zrakoma, patře tam u vroucí, neskonalé záludě.

A mezitím přistoupiv k lípě docela, tana stále tak zrakem u vroucím vytržení a zahrnuje v duši jakoby celou tu oblast, v níž pozemskost na temeně lípy vpojovat se zdála u nebeskou sféru, vložil na ni ruce jako na ramena drahé bytosti. Chvěly se ty ruce vroucí něhou, v neodolatelném pohnutí, a chvěly se starcovy rty . . .

»Buď požehnána, velebena matko naše,« zašeptal napotom jako u výronu modlitby, vyplývající z duše bezděčně v úchvatu jejích vznícení. A vytrváváním jakýchs odvanů svých šeptů a neustávajícím svým patřením tam vzhůru, jež v tak nevýslovné oddanosti háralo, jakoby vděčil, velebil a žehnal v útaji nitra lípě jako v nepomíjivém blahoslavení — tak činí dobrý syn ku matce své. Ale pak jakoby bylo třeba vrátiti se ke skutečnosti, k povinnostem, jež také syn má ku matce své, maje jí napomáhati, navzájem jí posluhovati v potřebách jejích. A tady ty povinnosti byly a srdce starcovo jakoby jim dalo výraz, tlumočíc je ku bytosti stromu, nějak ohroženému: »A buď nadále bez starosti, ty matko naše,« proslovil najednou jako v obětavém vzdání, ubezpečujícím svou nadšenou vroucností, v té příchynosti neobyčejně zmocněné a probudilé v nitru našem, kdy vezdy nám cos drahého stává se nejdražším tehdáž, když po tom sáhly a ohrozily to ruce nečisté; ale sděloval

to i oním způsobem důvěrnosti, aby jaksi vše zůstalo jen mezi svými: »A nedám na ně dopustit, já tě nesázal, nedal ti vzniku ani života a taky tě káčet nebudu! Nebudu tě nikdy káčet . . . abys byla požehnáním věkům dalším . . .«

A stál tak při lípě jako v rozloučení, v těch dumách sladkých a povznešených, jimiž obsáhá duše tolik zřetelů jsoucnosti vyvíjející se a nekonečné, vše dovedouc k sobě přimknouti, zneobsáhliti jaksi citem svým a na vše přenéstí své blahoslavení. A dále zanášel se a spěl celou duší svou v onom háráni dalekém, pro něž není místa v přítomnosti . . .

Nejímal se dlouho práce, zaujat svým nebývalým vytržením. Byly to luzné chvílky smíru a veleby duše, jimž třeba v životě se také oddávati. Mezi tím celá včelí družina vířivým souborem splývala kol šedivého téměř hlavy, uprostřed s bílou, lesklou, jako povzdušnělou lysinou, u sboru vzníceném vzývajíc svým chorálem, jenž jakoby pěl blahoslavenství jara . . .

Až tu náhle nějaké ruce objaly tuto obestřenou hlavu tanoucí jako v oblasti nehmotné, rozplývavé v tuchách svých. A zároveň zašveholil jarý, luzný hlas, jaký jen mládí má, zpodobený nějak s celou tou luzností jara vůkol: »Tatínku, jak jste hodný, že jste naši lípu zachoval,« promluvila to za ním mladá, hezká, čistá dívka, ve rtech plno jasných zubů, jež se zrovna za svým hlasem skvostně perlily.

Staroch vytřásl se jaksi se svého spjatí a obrátil se k dceři, mile se pousmál a zároveň taková nevýslovná bodrost a láskyplná zaujatost se rozprostřela po jeho výrazných, širokých lících, nezdolaných dosud starobou. Dívku pak polaskal ve vlasech, v té její tak vlinulé, měkce hebké, až nádherné

kštici, jakou honosivá se zdravé, luzné panenství, jak kdys činil dítěti, činil zas, a v doteku tom zdálo se samo jeho srdce přimýkati: kštice ta rozvlála se pak v jarním třpytu jakoby háravostí svého mládí.

— To víš, značil ten dorozumívající se úsměv a dívka jako v pochopení usmála se na starocha také tak. V úsměvu tom splynuly jejich duše, jako splynulé šly vlastně celým životem.

Pak teprv vrátil se stařec ku své práci s věselými, jež jaksi vyrušeny příchodem dívčíným pooddávše se, nyní zase celým sborem obsypaly tu hlavu o ně láskyplně se starající a pěly dobrému jeho dílu...

Připravovalo se zatím k soumraku.

V smírné, úchvatné průzračnosti vše se zračilo. Země jakoby hloubila se, v zamodralém temném plání vznášela se k obzorům zdejšího údolí. Kus uzavřeného, klidně stanulého, jakoby již odpočívajícího blankytu pnělo nad dvorem, protkáno jako v změti sítin haluzemi lípy; a kolkolem do všech vyznařujících obzorů vyznačuje se obloha volným, nekonečně splynulým rozlivem. V tom jarně jihnocím blankytu zpodobilo se veškero to spějící, vytušené vření života, jenž se připravoval, jeho touha, slast a síla...

Když staroch s lípy začal zvonit klekání, což bylo denní povinností zde od pradávna, snad co ta lípa a ten statek stojí, jakoby to zvuky ony vynášely se vzhůru v ony sady Boží, splývající s jejich mystikou. Zardělé, zašeřující se obláčky jakoby stály nad lipou...

Neobvykle dlouho toho večera zvonilo se klekání, jako ve zbožném stanutí duše nemohoucí se stále odloučiti od svého pomnění.

Zlaté mázdry obláček ve vrcholu lípy již temněly, vyplynuly vzhůru, ztrácejíce se. Až staroch dozvonil. A vzhlédnuv při posledním vyznění, jež kdes v neznámú již se rozplývalo, znova v celý ten život jejich jako u velký obraz — na něm ta drahá Liduška se mysticky skvěla jakoby v gloriole světice — a zvažněv při tom neobyčejně, až i hluboce se zachmuřiv, poklekl na kolena a zbožně poklonil se nebi, na němž již první hvězda jako světlo věčnosti vyplynula. Ještě několikráte se pokloniv, schýlil pak nízko hlavu k zemi a ruku přiložil k srdci jako u bití se v prsou před svátostí: jest tak sladko vždy se vznésti tam u pokoření a modlitbě.

Soumrak jímá již celou zem a tichými mráčkami ovjely se stráně — tou dobou ještě rychle se tmí.

Stařec dávno odzvoniv, stále nehýbal se, vrhžen v dojmy své, v mocné pohnutí své se uzavíraje. Leč vše, co tanulo mu na duši, vanouc jí u sboru vzpomínek, nezdálo se jen pochoditi z nahodilé, nezvláštní příhody, jež lehkým vzrušením vyslala v mysli řadu dojmů, ale jakoby mělo své hlubší vzněty v závažnějších tuchách nitra a vztahovalo se dále, k budoucnosti, k věcem neznámým, jež nastávají, k tomu, co zbývá dále prožiti . . .

Klečel tak dlouho, hluboce schýlen, koře se na své zemi, nevybíraje se ze svého pohroužení. — —

Však hle, nebyl posléz sám.

Nedaleko za ním klečel jiný také staroch. Jakýs ohromný trup vytyčoval se tu ze země ztmělé v šero jarní — byl to patrně člověk postavy mohutné, třebas stářím již nachýlené. Ten trup zpola halila vlněná domácí kazajka, nemohouc, byť čísla nej-

většího, jaksi trup onen objati, nikde vystačiti: byla krátká, úzká, škrtila, s ramen urputně sešinovala se. Hlavu měl nepokrytou, vůbec to bylo jeho zvykem beze všeho vycházeti ven za letních paren i zimních mrazů. Na hlavě té nebylo lysiny, ale splýval po ní dlouhý, na konci vlnitý vlas, až na týl se kladoucí: tak to ten stařec nosil vždy a dodávalo to té hlavě neobyčejně význačného výrazu. Vůbec vše u tohoto starce dalo se spojovati ku jakés výrazné, typické mohutnosti, nikde nepozůstávajíc pozadu, ale vyjímajíc se v částech i celku k neodolatelnému svému uplatnění. V uchu levém nosil massivní, stříbrný knoflík jakýs, a i ten byl v tomto celku nepostrádatelný.

I tomuto starci dnes u vážném zaujatí dlít se zdálo cosi na duši. Neboť bylo patrné, že ten trup z klečících kolen chýlil se mnohem níže k zemi, než mu i stáří ukládalo, a že v neobvyklé úpornosti klade své sepjaté ruce k ňadrům svým, a že cosi prochvívá jeho mohutným tělem jako rozběhlá vlna, že chvějou se mu rty a ve zraky vláha stesku se vnáší — vše, jak nebyvalo u tohoto člověka, i když jindy za večerního klekání své zbožnosti se na těchto místech oddával.

Byl to dobrý soused, starý Stuchlík, ale »u Kozinů« v jejich statku říkali . . .

Naposled tu vzhlédl Kučera vzhůru, v temně splynulý, jako černě sametový baldachýn haluzí, jimiž již jen nejvýše zračily se jakési matné průzračné úryvy, v nichž třpytil se odlesk nejbližších hvězd. Vstav pak spěšně, při čemž zapomáhal si rukama, že jakoby bylo třeba nahraditi zameškání, spatřil tu souseda opodál dosud klečícího. Ale již

také Stuchlík vstával, mimoděčně, jakoby se zapíral, trochu i jako na rozpacích, vyvíjeje tu svou ohromnou postavu, již jaksí stále nebylo konce a jež by byla mohla býti ještě ohromnější, kdyby byla právě chtěla zcela se okázati; ale něco jakoby ten člověk nechával si z toho pro sebe.

Podali si oba starci ruce, vřele důvěrně, v obapolném jistém pohnutí, jež nedalo se utajiti, jakoby po dlouhém shledání, ač stýkali se denně. A vnořili se v sebe tak zaujatě svými dobrými pohledy, jež na obou stranách provázelo neodcházející význačné vzrušení, jež každý pocítoval, ale zdál se je pozorovati jen u druhého, u sebe o něm neuvažuje. Načež nějak ještě vroucněji sevřeli si dlaně, a takřka v slzách, jež zase každý u sebe měl za zatajené, shledávají jejich náběh jen u druhého; pousmáli se mírně, dorozumívavě, ale i radostně, jakoby potěšení ze svého shledání, ač jakoby při tom úsměvu bylo se v čemsi Stuchlíkovi nápadně přemáhati. Chvilí nepromluvili pak ani slova, ostatně i jindy, sešli-li se tak zběžně, býval takový dorozumívající se úsměv mezi nimi samotný celou jejich řečí. Svědčil vždy ten úsměv o neochabující důvěře, neklamné, nezastíněné, byl projevem duší vytrvávajících věrně na svém přátelství, jež nemělo nikdy záminky.

»Taky jsem se přišel pomodlit,« zahovořil posléz Stuchlík, jenž při své mohutnosti byl za to způsobů a jednání jakoby umírněného, zdrženlivého, až dětsky nějak ostýchavého, aby se jaksí v náhradu takto ztlumila nehoráznost zjevu. »To víš, každý den k tomu člověk nepříjde a přece taký potřeba tam...« Při tom ukázal prstem, ohromným jako roubík, význačně vzhůru a jakoby kynul doroz-

unívavě. Hlas jeho byl proti mohutnosti jeho těla jaksi méně massivní, ku podivu útlý, skoro něžný, zněl asi druhdy spíše nějak melodičky a zvýšeně, než by se tu předpokládalo; nyní měl již příznak sešlosti, prázdnoty, již nedostává se již úplného dechu a výrazu.

Bylť již staroch vážně pokročilý věkem, starší než Kučera, ač jakoby jeho obrovská postava a síla pořád ještě chtěla odolávat a vytrvávati na vždy. Ale pohled jeho svráštělých, zamžených očí, mohutným obočím jako zahuňatělých, zdál se již dávno patřiti jinam, ze země se oddaluje, pobluzuje často kamsi mimo vlastní jsoucnost života; a také tak hlasem, zvláště dnes tak prochvěle prázdným a vybírajícím se jako ze zaseřeného, zamšného úkrytu, příliš zřejmě označovalo se to valně stáří . . .

Praviv to, najednou jaksi polekaně ohlédl se kolem — již některý noční hmyz v šeru se vláčel, divně komihaje, snad že mu časné jaro, jímž dal se zlákat, valně nesloužilo, a také hned kamsi zanikl; a oba starci jakoby se mimoděk pozorností svou upjali za zanikajícím přeludem tohoto ponurého pomíjivého života. Ale to nebylo to, čím byli zaujati. Cos jiného zdálo se tkvěti v tuchách jejich pomnění, jež jen jímalo se tu k nahodilé příležitosti, aby se spíše zastřelo, odvrátilo od sebe pozornost; anebo konečně že ve svých chvílích každá okolnost dovede k sobě strhnouti a zaujati pozornost duše v jejím usilovném, mimořádném napjetí, aby mělo jaksi svodu, uvolnění . . .

Prodlévati takto oba starci hodnou chvíli u vzájemném mlčení a jakoby pátrání v nitrech svých. Nad nimi houstla temnota, splynula s klenbou lípy,

a jen mimo její projekci, zabírající se stanoviště obou starců jaksi celá noční nebesa v ústraní dalekém, nedosáhlém, tříštilo se mdlé hvězduo jarní a v jakés pochmurné mlčení nořilo se vše.

Až pak si Stuchlík odchráplal a hnul sebou, a bylo to, jakoby skála se provalila.

»Udělal se mně ti tak nějak divně, ani ti to nemohu vypravit — hned již z večera,« jal se dále sdělovati starý Stuchlík a jako bojácně, přítlumeně, zpodobuje hlas k ztlumení šera, a spíše jakoby to sobě sděloval, čině si tu své rozklady a své vysvětlování, jak to mimoděk ústa činí v nesnážích duše, které nás znepokojují a jichž nejsme s to zmoci. Přemítal pak chvíli. Ale jakoby nedošel k úsudku a rozluštění. A nemohl se ubrániti tesklivému, malátnému vzdechu, mohutnosti svých ňader tak nepřipadnému, jakoby to obr zasténal kvilem ptáčka.

Kučera podíval se na souseda překvapeně. »No, no . . .« kynul konejšivě a chlácholivě starému druhu.

Ten však nepovšiml si ničeho, stále jaksi trvaje při svém a rozebíraje si v duši to svoje sdělení: »Tak divně, tak divně,« opětoval napotom v unylém zrovna stesku, hlasem jen téměř šelestě, »jako bych to snad měl . . .«

Ale nedopověděl a nevyčkav tu, aby nebylo jaksi příležitosti rozhovořiti se o podivné věci, jež se s ním dala a již zajisté mocně a temně musel se cítiti dotčena, když již si postěžoval on, ač tak nerad nabízí se takový člověk s hnutím svým, hned zase přešel k věcem jiným, jakoby se ani nic nebylo událo. Nebyloť mu dáno nikdy prodlévati při jakémkoliv citlivůstkářství, ale vždycky ku všem tak měkký, soucitný, jen k sobě neznal ohledů, za-

stíraje své bolesti a nesnáze vlastní. Dovedl rázem zas, přihlášením se pravé povahy, vymaniti se ze svého pohnutí a potlačiti snad zbytečné, nemístné vzrušení.

Mávl rukou a jaksi se najednou celý zaveselil, v obyčejnou svou míru upjal. A zcela prostě, všedně, ne bez jakési říznosti dodal, jakoby to bylo pouhé pokračování předešlé řeči:

»Ale věř, sousede, sám jsem rád, že's toho běhouna patřičně odbyl. Jako bysme už ani bez té lípy nemohli být, viď že? Tak, tak, tak to bylo dobře a měl jsem z toho opravdu radost. Trochu toho semínka jsem pucoval na mlatě a tak jsem slyšel, jak's ho doprovodil. Ne, za nás se kácet nebude a za našich dětí také ne, dá Pánbůh a toho jsem si jist!«

»No, no,« potakal mu u dobrém souhlasu Kučera a to že je věc, která se dávno rozumí sama sebou, o níž i dávno je uzavřeno. »Ale dělá se nám čas, co . . . za nedlouho vyjedem, vyjedem . . .« »Dej Bóže,« odvětil tu Stuchlík vpadaje zase do dřívějšího svého pochmurného tónu, jakoby tonul v nějakých obavách a stesku.

A hned dával spěšně dobrou noc, aby jaksi raděj byl s těmi divnými věcmi svými sám. Bylo mu toho neobyčejně třeba.

Z chlívů bučel dobytek, koně řehtali, jakoby upomínali hospodáře. A v blízkých i dalekých bahnech ozvaly se pomíjivé a zase nastupující sbory žab, tu ráhotivé, silným souborem spadající, tu kvílivé a ojedinelé, jaksi smutně plačící, jichž echo jakoby se žalně rozpadávalo v němotách noci a zase

navracelo. Žáby rozpěly se probuzeny jarem. — »Však je Jiřího, nastává jejich čas,« pomyslně si Kučera.

»Tatínku, pojďte k večeři . . .« vnášel se v tichou lahodu noci mladý dívčí hlas, jenž jakoby také náležel k probuzení jara a jeho bujaré echo tak luzně rozneslo se noční tišinou — —

II.

Ráno přivstal si Kučera — a jal se dohromady dávat hospodářské náčiní. Pole, táhnoucí se za humny, vysýchala prudce, zvláště včerejší den se svým sluncem a vysoušivým vánkem jim dodal; již celé ostrovy bělaly se v temně lesknoucí se vlhkosti země. Byl horlivě zaujat svou prací; činil to bez klení, ale v blahořečení nitra, jež jasně povzneslo se k svému osudu.

Jitřní záře hrnula se z východu celými proudy na dvůr, prudce, zarůžověle jej osvětlujíc, a jakoby to neznámými údery naléhala na zemi a ji otvírala. Sunula se po ní jakás kypivá svěží oblast moci a síly. Slepice kdákaly o překot. Špačci hvízdali bujně. Nebesa byla nedozírná, bledě, svěže modrá. A dole k potoku žlutila se luka, jakoby nastlal jihnoucího zlata, sbírajícího se nejen zdola z přečetného blatouchového květenství, ale i shora rozlívem slunečních třpytů, stápějících se v nádheře země, jež začala takto své dílo.

Začasté staroch ohlédl se ke »Kozinom«. Za těch jiter starci se vždy našli, za stejnou prací, někdy i k sobě si popošli, ale nebylo toho ani třeba, i na svou vzdálenost věděli o sobě, rozuměli si.

Někdy šli si navzájem pomoci. Dnes ještě starého Stuchlíka nebylo viděti — kdo pak ví, co má za jiné kutění jinde, pomyslíl si stařec. Nebyli k sobě zbytečně dolízaví, ale za to v pravé míře tím důvěrnější, obaplnější. Ostatně bylo dnes skoro ještě brzo . . .

Ještě byl u snídaně, když pro něho přichvátali od Kozinů — aby kmotříček byl tak dobrý a přišel hned.

Více neřekli. Nebylo proč nevyhověti, vyhověli si navzájem vždy. Ale nějak ustrnul podivně a polekal se v duchu. A nevěda ani proč, navlékl sváteční kabát, jakoby mu bylo se ubíratí k obřadu. Je takřka pudem člověka přiodívati se lépe ku každé příležitosti dobré i zlé . . .

U jeho srdce, když ubíral se přes zahradu ke Kozinom, zrovna něco ledovatělo. Nejistota a prázdnota, již nebylo lze jeho smyslům zaplniti, v něm se rozpjala; ale oddával se jedině těmto pocitům a nijak nesnažil si jich vysvětliti. A zdálo se mu jednati o to, aby, byť chvátal jakkoliv, co nejvíce odhadoval se před ním vlastní cíl, k němu že bude dnes nejlépe ani nedospěti. Ale cíl byl již tady.

»Pochválen buď pán Ježíš Kristus,« pozdravoval bezděky v obřadné téměř ponurosti, byť namáhal se jakkoliv dodati svému hlasu veselého obvyklého rázu; tucha jeho duše sama si to uzpůsobila svůj projev. A tak vstupoval přes práh světnice k Stuchlíkovům, kdež na ráz postřehl cosi vzrušujícího a neobvyčejného. Nemýlil se, tušení ho nezklamalo, ale jakoby ještě na okamžik usiloval sám u sebe zadržovati pravé poznání, než mohlo by se rozpoutati

celou jeho bytostí; ale to již zadržeti se nedalo a zahýbalo jaksi veřejemi vši jeho bytosti. Zavzlykl vnitřně, spjal rty.

Se Stuchlíkem bylo opravdu zle, od celé již noci — a přál si nyní snažně k sobě starého druhá.

Bledý, vlastně křídově bílý, při čemž všechny starobné vrásky obličej se vyrovnaly napjavše do nehybné, téměř již mrtvolné tuhosti obličej, ležel na tom svém loži věru obrovském, pro něho schválně nad obvyklou míru zhotoveném a zaujímavícím valnou část světnice, v peřinách skvěle čistých, patrně v poslední chvíli povlečených, jakoby uchystaných k neobyčejné příležitosti, kdy má dostaviti se vzácná návštěva. Ale kladlo se to rozložitě tělo na to lože ne v pohodlné zaujatosti, ale spíše jakoby vnořeno sem násilnou mocí, již podrobuje se v úzkosti a strasti patrné. Také všechno ostatní ve světnici bylo mimořádně čisté, lesknoucí se, slavnostní a neobvyklé, jakoby uchystané. Jen ta bytost na loži z oblasti toho všeho jaksi nápadně, až příkře se vyjímalá, ku všemu jaksi nepatříc, zcizena svému obvyklému vůkolí. Zraky z toho lože jaksi na všem lpěly, všemu přicházely v ústrety, o vše zdály se mít neobyčejný, až záhadný zájem; ale samy za zřejmé mimořádnosti svého stavu, jež zdály se znáti a na vše býti připraveny, značily se naprosto nepolekány, byly jasné a mírné, třebas postrnulé a zapadlejší, a kamsi nezměrně se povznášely s oním výrazem, jenž vše zdá se objímat, o všem vědět, nezná nejistoty ani omylu a jaký značívá se u lidí připravených již úplně k velkým událostem. Čelo měl staroch podivně vypjaté, široce, jaksi neobsáhle vyčnělé, od tuhé, mohutné své kštice příkře odznačené,

a jakoby nějak vpojovalo se v oblast vůkol, podivně jsouc nehmotné a zprůhlednělé. A ty typické dlouhé vlasy starochovy vlnovitě se kladly podél celého obličejě až ke krku, zastíňující z části uši a do-
~~řávající~~ tímto svým rámcem obličejí neoznačitel-
 něho výrazu ~~jakéhos~~ ~~tajemného~~, odjinud sneslého sem zjevu.

Tanul takto na loži bez pohnutí, **zdánlivě klidný** a jakoby nalézal se ve velkém očekávání, k němuž soustředěna byla jeho celá pozornost.

A neobyčejným tím zřením přivítal starého druhu, sbíraje k němu jakés veškeré úsilí duše své. A ševalil při tom úzce spjatými, propadlými rty, které jakoby pozbývaly jistoty každého slova, ale jakoby mýnily i vydati zveselený nějak zvuk sdělující to jaksi: — vidíš, že jsem měl pravdu . . .

Již starý druh kvačil k jeho lůžku vzněcuje se pochmurně. V obě své dlaně pojal něžně ruku nemocného, leč ve stisk jejich vlévala se celá duše jeho vpojujíc se v ústrety druhu: »Co to děláš, hochu!« zvolal jakýms vzryvným záupěním, jež namáhalo se neprozraditi své těžké pohnutí, a nemohl několikráte prudce nevzlyknouti, čině to však, jakoby mu jen přišlo náhle prostě škytnouti.

Stuchlík usmál se tajemně; a jakoby i postřehl toto zastírající úsilí druhovo. Pokynul pak v takovém neoznačitelném posunu svou bílou, také jaksi zprůhlednělou rukou na kanafasové peřině a odvětil v jakémsi údivu, že by se nevědělo, co by to dělal: »Co bych dál — umírám jen, vždyť to vidíš . . .«

Na okamžik nastalo po tomto rčení ve světnici záhadně ticho, rozneslé najednou do všech prostor, jakési zaleknutí, pozastavení všeho, co se dálo, —

v koutě za pecí někdo zavzlykal, ale tím zvukem to ticho jakoby ještě přikřeji se odlišilo.

Nemocný jakoby za této vhodné příležitosti vůkol zapátral, sleduje snad ohlas svých slov a že mu snad přece ještě všechno tak jisto a bez omylu nebylo a že by snad všechno mohlo ještě i dopadnouti jinak než děl, a v okamžiku tomto v pohled jeho nahnul se a vypjal neznámý úžas — leč byl to hned napotom již zase u něho dřívější ubezpečený, cele připravený pohled.

V duši starého druha vzbourilo se vše jakoby mohutným protestem, že něco takového není přece možné, není možné — nemohl uvěřiti, bylo to vše tak nenadálé, ohromující, a přece zdál se tak přesvědčeným o marnosti všech možných námitek a nutnosti toho, co zde nadchází.

»Jakže, vždyť to není možná, není přece možná,« zvolal, dav to výrazu tomu, co tak bouřlivě v mysli se vzpíralo, když to posléz ze sevřeného hrdla uvolnit se mu mohla slova; »co by se ti najednou stalo, pověz, vždyť to není možná, není . . .« žalostnil pak v lítosti i úžasu. »Hochu, kmotře, sousede můj, jakpak to je teda možná . . .?«

Ustav v bezděčném bědování svém zahleděl se upřeně ve tvář nemocného. Ten zdál se ho napjatě poslouchati a jako uvažovati o jeho vývodech — pak stáhl se mu nějak horní ret, holením vždy tvrdě zamodralý, ale nyní také tak pobělalý, povraštělý, smrtelně mázdřivý. Zvláštní záhadná potutelnost, ale tak vlídná a mírná, se na něm označila. »Inu, inu, co by se mně to mělo stát,« odvětil tak oddaně, jakoby v zalaškování, snaže se to i nějak zlehčiti těžkou, nesnesitelnou vážností chvíle; ale pak

již dodal v rozhodném přesvědčení hlasem prochvělým jakousi zamženou průhledností zvuku: »Víš ty co . . . že je tu věk, že je tu teda čas — a to se mně jen stalo. Zkrátka, milá brachu, umírám a mně se zdá, že mě již od mého úmyslu neodvrátíš.« To jakoby chtěl ještě zažertovati. Ale vážnost chvíle naléhala, a zachmuřiv se, sevřel zas rty, jako že v tom ohledě řekl všechno, a odmíchl se v hluboké upjatosti k dotvrzení svého významného rčení.

Zase nastalo podivné ticho ve světnici.

V tu chvíli přisunula se k noze sousedově hebká kočička, lísajíc se k ní; a že domácí pes, jako štěně s kočičkou tou vychovaný, téměř vždy v patách jí byl, také on se dotřel k lůžku, vypjav se něžně na pelest. Zahleděl se neurčitě v obsah toho lože. I bylo tu bezděčně sousedovi pohladiti kočičku i psa — a také umírající vznesl zprůhlednělou ruku svou na hlavu psa a kočičky, a ta by se byla hned nejraději celá vlísala v ty dlaně. Ale necht' jen zase jdou po svých — tam, kde se umírá, nevhodno obíratí se hravostí kočičky a psa — kdosi je tiše odehnal . . .

»Jak teda Pánbůh poroučí,« pokračoval Stuchlík. »Že ty ale ještě pobudeš — na krátko-li, na dlouho-li, nevíme — ale že pobudeš . . . no, však jednou zas budeme taky nadál dobrými sousedy, viď že jo . . .? Ale víš, co jsem ti chtěl vlastně říci a oč se mně nyní nejvíce jedná . . . Mám toho hocha, víš, a už se ho nedočkám, přišlo to se mnou trochu nakvap. Vyřídíš mu teda otcovský pozdrav a mé poslední požehnání . . . mělt jsem jen toho . . .« A starochu bylo nějak vzlyknouti, přerývavě vtahoval dech . . . »A teda žehnám ti, hochu můj,« rozmluvil se

zas potom, ale nápadně tišeji, jakoby ne již k svému vůkolí, ale kams v dalekou účast, pozvedaje zároveň nad peřinu ruku k takovému horoucně vpojenému znamení kříže; a v nevýslovném zbožném vznícení jako mystickém zablouznění vypjaly se jeho zraky do dáli, zanašejíce tam duši svou, spějíce za požehnáním svým.

»A budeš tomu hochu od nynějška sousedem,« začal zase po chvíli. »Víš, byl v těch nákejch podivnejch školách, v nějaký ty učený praksi a nevím ani, bude-li se mu to k čemu hodit. Nezdá se mi to k čemu dobrý, aspoň pro naše živobyti. Nikdy jsem sám na to mnoho nedal, ale svět tak to už žádá. Když teda školy, tak školy, bez škol dnes jakoby tě ani Pánbůh neměl trpět na světě, jako bys ani juž neměl obstát před tváří jeho. A přec mně můj prostý rozum praví, že všechny ty školy a učený krámy odváděj jen od života a jeho porozumění, odváděj od lidu a z mozoulů lidu pomáhaj jednotlivcům k lehkýmu, dobrýmu živobyti . . . No, a tady ta učená škola hospodářská. Bez ní dnes prý se při matce zemi ani neobejdeš, prý je dnes všechno jiný, prý teprv pak do gruntu porozumíš sedlačině a co a jak — no, třebaš my sami a naši praotcové jsme si i bez ní svůj chléb zasloužili a taky ho chvála Pánubohu měli a aspoň dluhů nenadělali. Zkrátka, nedal jsem nikdy mnoho na to, ale hoch to chtěl a no, už je to takový. Ale jenže se mně zlá, jakoby ten hoch ještě i k těm všem svým školám potřeboval hodně rady, hodně rady a rozvahy a víc než kdy jindy — je sic dobrá ta naše živitelka, věrná, pravdivá, ale chce mnoho lásky, mnoho práce, mnoho perných zkušeností a svýho vyhovění . . .«

Nemocný poodpočínul si trochu, ač nezdálo se ho vypravování jeho pranic namáhati, spíše jakoby vedl si milý rozhovor, jak bývalo druhdy za jejich besedování, když tak přetřásali všeliké ty věci a záležitosti života a světa. A nemínil ještě od svého thema, k umírání skoro nevhodného, upustiti, dokud by nedal průchodu svému přesvědčení.

»Však víš taky . . . nalezli jsme se dost po těch našich hroudách . . .« tady zatonul na okamžik v zálibné, vřelé rozpomínce, jak na těch hroudách bylo sladko dlít. »A tomu ani nevím, jestli v těch jeho školách naučili . . . naučili-li taky povinnosti, tuhosti v práci a hlavně mnohému sebezapření,« nadjednou přísně, s důrazem spočinul. »A tak tě chci prosit — to víš, ponechávám mu celý grunt, dobrý, v pořádku, bez dluhu, není to grunt k zahození ani pro pána, nikdo se zaň stydět nemusí — a ještě něco hezky zůstane mu na knížce — teda tě chci prosit ve jménu Páně« . . . stále při tom více starochovi jihlo v řeči, i celém vzezření . . . »k němuž, Pánu, již se chystám . . . Buď teda i tomu hochu dobrým sousedem, jako's byl ke mně (Kučera div se tu nerozplakal, jak zalehlo mu nevýslovné pohnutí na duši, a jen s vynaložením veškerého úsilí, aby nepřitěžil tomu, co trpělo tu víc, se nutil zdržeti) . . . buď mu jakoby otcem a buď mu radou, bude-li jí potřebovat . . . a chtít,« dodal po chvílce a nějak se příkře zasmušil a zas prodlévavě zamlčel.

»Nevím ale, nevím,« začal po chvílce vina stále tutéž nit rozpomínek a úvah. »Leccos se mně u něho poslední čas nelíbilo. Jakoby si něco mnoho přines z těch škol, z toho všeho učení, co nehodí se docela

k našemu životu. Všechno jakoby mu tu nepostačovalo, jakoby musel přijít a naučit všechno, co tu bylo od dáвна, jinýmu, pravýmu životu. Nevím, nevím teda. No, no, ale bývá konečně všelijaký to první mládí, vždycky trochu mnoho sebevědomí, vynášivosti, mnoho rozumu, a zvláště z těch dnešních škol, jimž náš život už dávno nepostačuje a je potřeba pro ně nějakýho života jinýho, onačejšího než naše sprostota . . . no, no, byli jsme taky všelijaký a měli taky naši tatínkové s námi svý potíže . . .« i usmál se tu žertovně staroch, ale bylo to spíše jako jen sobě na výmluvu a ulehčení, ač připadalo vše, jak si staroch vedl, ne jako příprava a poslední zámysly umírajícího, ale jako pokračující zálibné besedování o milých svých podnětech.

»No, no . . . vše ale jen hezky jménem Páně a on už vše zařídí podle svýho.«

Stuchlík stával se zatím jaksi roztržitým, ne sbíraje jen k dotyčnému předmětu svému myšlenek. Zatěkával pohledem vůkol a zdál se býti v něčemsí nejistým, jakoby mu tanulo ještě něco na duši, jaksi mimo ty školy a nedůvěry k nim, a s čím zrovna nebylo mu snadno se vyložití. Chvillemi utkvával zas tázavě na sousedu, jak by ho zkoumal či nějak připravoval ke svým zámyslům. A zas roztěkal se vůkol sbíraje si jakýchs dokladů ve svých nesnázích.

Ale umírá-li se, není posléz času na nesnáze a okolky a nic nemůže stávatí ze zřetelů světských, před čím na poslední cestě měla by duše nerozhodně ustoupiti či se zastíratí . . . »Teda víš, hochu, ty můj druhu pravá . . . ještě něco rád bych ti jako pověděl, jako, víš, s tebou, hochu, unluvil. Máš tu holku, — taková dobrá, pravá taky — a nevíš

snad, co jsem si vždycky v duchu přál? A snad bys nebyl proti tomu. No, no, kdyby to tak bylo možná, lehčej bych se taky odebral — ó, ta by mu byla hospodyni, ženou, duší našeho statku a jeho duší! Tvá Liduše byla taková — a má Katuše taky . . . Oh, oh, byly to ženy, jakých dnes snad už ani se nerodí — a těším se už na ni, jsem vlastně rád, že jdu ke Katuši své, ke Katušce, byla jako poupě, jako holubička, jako světice . . .«

Z očí umírajícího vyplynuly blažené slzy, vynášející s sebou z nitra nevystihlý jas, a duše prodléla chvíli v tomto jasu, v tomto blaženství. Také jsem nějakým, jenž plynul v tuchách neodolatelné veleby, plnila se světnice a jakákoliv hrůza setřena tu byla s majestátu nastupující smrti, jež zdála se poshovovati prodlévajícím rozpomínkám života.

»Teda to měl jsem ještě na duši,« oddychl si posléz stařec. »A jakoby mně najednou bylo tak lehké, tak lehké! Víš, bude-li tedy možná . . .« ještě jednou zatékala mysl jeho k svému vytouženému přání. Načež hluboce jal se o něčem rozpomínati ve svých dumách smrtelných, co však více ke všemu dosavadnímu nenáleželo, daleké již pozemskosti, a nikdo neodvážil se vyrušovati umírajícího.

Ty slzy, co hrnuly se jeho sousedovi z očí, jakoby vyplývala jitřní rosa, jen potichu si vedly, zcela potichu, provázejíce jako nezvěstnou žalnou písni dumavý sen smrtelný.

Nenadále neobyčejné vzrušení označilo se na obličejí, vnořeném v podušky — líce zaplály jakýmsi smrtelným opojením a zraky vytrhly se k nezměrnému povznesu. »A víš co, hochu,« zaropotilo z těch rtů v neskonale tajemné vroucnosti, jakoby

za letního svítání prvně ozvaly se vlaštovky u vzrušení ptačího srdce svého jitrním červánkem, »se vším pozemským už je amen! Nech všeho a jdi mně zazvonit. Jako včera, viš, tak hezky . . . a tak dlouho . . . co duše poletí . . . k Pánu svýmu . . . Dobrořeč, duše má, Hospodinu,« zapěl jaksi smrtelně v unylosti již dostavujícího se sna věčnosti — a nedav se to věru od úmyslů svých nijak odvrátiti, umíral to již s jasem a ulehčením smíru věku dobře a požehnaně dokonaného . . .

Za nedlouho, co již nejnnutnější úprava smrti u Kozinů byla konána, zněl hlas zvonku s lípy, jakoby živý stříbrný pramen klokotal v jarní záři. Byla modrá obloha, jako rozevřená nebeskou náručí. Včelstvo v sálavých proudech z úlů vystřelovalo. A byl ve vzduchu pravý vzruch a šum ptačích perutí v sladkém zjitření poháněných. Vody v nedalekých bystřinách ubíraly se u výmluvných, klokotavých proudech, jakoby stříbro vřelo. Všude vůkol nich nastláno bylo zlata pampelišek do rozeplání. Lípa šuměla si velebně u vznícení uvolňujících se pupenů, horoucí tok mízy v jejích útrobách jakoby vzněcoval ji k této písni. Vše nacházelo se v dychtění, jasu a hárání niter a podstat svých . . .

A vše z života toho jakoby se přidávati chtělo k tomu klokotnému spění hlasu zvonku, provázejíc duši sborem hlasů svých u neobsáhlé jakés účasti. Nezdál se to býti zvuk umíráčku, sten žalu, hlas hran. Ale v tomto jaru života jakoby hlásalo se to blahoslavené zadostučinění smrti, odpoutávající od zemského k věčnosti. Plesalo a radovalo se vše, že smrt nadešla s úsměvem, v dobrém, přirozeném řádu, v skonejšení žití, že bez hrůzy a vyděšení zasáhla;

J. K. Šlejhar: Lípa.

4

že nestala se příšernou katastrofou, ale novým životným vzkříšením, k němuž vše neodolatelně spěje.

Jakoby toho jarního jitra slavilo se v mystické velebě Požehnání boží životu a věku dobře dokonanému . . .

III.

Pochovali souseda -- vše se tu stalo, co bylo třeba. Dálo se i, co nebylo třeba, ale co v takových případech lidem nelze vzít. Pochovali souseda -- kde kdo se dostavil, každý uctil památku dobrého člověka.

Syn, mladý Stuchlík, vystoupiv z učené hospodářské jakés prakse, ujal se statku. Zdálo se hned na poprvé, že to něco bude. Aspoň všechno bral hned jinak do ruky, než dosud se dálo -- ostatně musí tomu rozumět z těch všech škol. --

A osiřel nějak starý Kučera, ztrativ dávného druhu. Zasáhla ho to těžká rána opuštění, již by se byl nenadál, tak nepřipraven na ni . . .

Ale volala již země, prudkým jarním dechem hlásala ty nesčetné těžké povinnosti pomocné ruky lidské, bylo se cele zabratí v práce setby. Srdce muselo zůstatí jaksi stranou.

Země, když jednou začne, pojme pak člověka celého, jako muže milující žena, a on cele vpojí se v bytost její v rozkoši jakoby nenabažené. Pojme člověka jakoby u nesmírné svaté vášni všech svých zdrojů života -- a cele zvládne srdce zeměděle. Požehnaná, blahodějná rozkoši zemské síly -- kéž bys nikdy neumdlela v duši lidské . . .

Vyjel staroch s čeledí na pole, a dni mījely, zrovna v ubíhavých snech jakoby vše spělo — v samé práci, v samé práci, jak to jaro ukládá. Brázdila se země, rozpadaly se hrudy, mělnily se. Ty nepřehledné lány, jež blahou závrať jakousi vnášely v ducha, jenž nad nimi měl zvítěziti, zdajíce se nepřemožitelné, kus za kusem zdělány, byly odevzdávány sobě a Boží moci, jež ostatní měla obstarati. Nic nezdá se tu pojímati duše lidského jiného; jen svým dílem je zaujata, jakoby ovládnuta ohromivou sugescí života země, v níž skonává své poslání.

Byla rána — a zase byly večery. A jakoby si podávaly ruce s jitry následujícími. Dni dlouhé, jakoby schválně slavným a neutuchajícím světlem jara zažíhané, jako k příležitosti velkých divadel a představení. A bylo velkým divadlem to tvořící se dílo země nápomocnou rukou člověka. A jakoby dni ty neměly vlastně začátku ani konce. Neznaly oddechu, kvačice v před svým ohromivým údělem, neznala v nich oddechu ani lidská mysl, spánek jakoby byl jí pouhým jakýms krátkým soumrakem, v němž ale den činnosti ani nezašel a v němž pokračovaly sny o práci své. A již zas se vstávalo — Bože, slunce rdí se na východě, planou nebesa, kuropění se ozývají neunavně se stíhající se všech stran a země volá, vyzývá, bdělá vždy a připravena, nikdy neukojena jako milující žena — a také v takové zálučné zjitření blaženství neskonaleho jímá ta srdce, jež jí rozumějí a která dovedou spěti za jejím hlasem slavným, neumlkajícím nikdy. Všechny projevy žití jsou tu jejím hlasem, jejím voláním, za ním spěje vše.

Slunce vstává teprv v zaobzoří, rozevírají se před ním teprv nebesa, -- ale má již zastatí člověka při pomoci tvůrčímu dílu země. Jeť to v té době bez oddechu, bez odpočinku, v neustálém téměř bdění, ve vzrušení nepomíjivém, v zmámené závratí, jako v milování. Chopila se to svrchovaná síla člověka, již není protimoci. Mávají ohromivé zvěsti do duše, zatanula zrakům vidina světodějná --- a to je život země sám . . .

Tedy i starci a jeho lidem bylo se tak se svými lidmi zabratí do jarních prací.

Činil to s obvyklým blahořečením ve zbožné duši své.

Ale kladlo se mu při tom v duši něco, co jako stín trousilo se za každým světlem, co vázlo kdes na světlých plochách jejího bdění a nemohlo býti sejmuto. Cítil se v nějakém neblahém spjatí, a jakoby temná rozluka stavěla se mezi něho a mezi něco, co bylo dosavadním jeho životem. Nešlo mu vše již v těch dobách pilných a vzrušených jako druhy.

Často bylo mu bezděčně zanechatí práce -- ponechával tu celou zvůli duši vnořující se v temné, neurčité zasmušení.

Zastihl se někdy tak žalostně osamělým v polích svých, jež na tu chvíli jakoby se mu náhle zcižila, odlučující se jaksi od něho a zabírajíce se jiným, cizím mu životem. Dech jejich někdy zrovna pustě začísel mu do duše, u jakéms mráкотném vzlechu vůkol se cos duvedlo a zase pokladlo. Ale pole tím vinna nebyla, bylo to jen takové jisté zcižení v jeho vlastním nitru, kam cos neblaze, v nepovědomých vztazích zasáhlo. A jakoby za takového přistižení nebylo pro něho více družnosti

v těch dujících brázdách, a místo ní vybíraly se z nich jakési zlověstné, nevraživé pohledy. Sám sobě ve chvíli té připadal staroch jiným — i v sobě se divně mýle.

Bývá tak, když zalehnou na duši náhle neočekávaná těžká osamocení a tuchami se obejmě, jež jako šeré mlhy zakrývají pláň života — — —

Jindy, tak nedávno, takřka před chvílí, ještě loni, nacházeli se to vždy v polích jejich jakoby nerozlučně se starým druhem.

Byla to pole jedna, v téže poloze. Tanulo jim stejně slunce a totéž požehnání se jim snášelo s nebes, jež jakoby oběma byla společná. Před oba druhy kladlo se pak stejné dílo země, v stejné tvárnosti a rozmanitosti — a nad oběma jásala táž píseň skřivánčí, jakoby vylévající se ze slunečných třpytů. Stejně vyjížděli na pole, družně začínajíce a končíce dílo své. Práce jednoho byla měrou práce druhého. — Tak, což, jak daleko jsi uspěl? — Neuspěl valně. — Nakolik ti ještě zbývá? — Ještě mám za věrtel tak dosívatí. — A víš ty co, já taky. — A zítra abychom vyjeli na »souška«, což? — Vyjedeme. — A tak to šlo, co jeden, to druhý, neboť ta pole jejich stejně ukládala, stejně v nich klíčilo, stejně zrálo, a duše jejich hospodářů družně si vedly, jako v témž ukládání.

Rozejeli se to vždy od společného stanoviště po práci své, jakoby v dobromyslném povzbuzování se vzájemném. A nastala-li chvíle oddechu, shodlo se to bezděky či úmyslně tak, že vždy zas u společné meze střetli se se sousedem. Zaliti potem práce radostné a blahé, potem, jenž neznačí prokletí lidstva, ale slávu vznešeného údělu, vzhledli

na sebe. Duše se jim rozevřely, a jakoby oba starochové navzájem objali se teplem družnosti. Pohovořili si třeba krátce, pochválili si, posoudili své dílo, jež u obou bylo tak stejné — tak rád o dobrém díle člověk si sděluje a je to nejlepší jeho pohovou a zábavou. A: Chvála Bohu . . . neopomněli to nikdy blahoslavití Jeho za dobré dílo své.

Posvačili také, nikdy neopomněvše dříve navzájem si nabídnouti sousto, podati si doušek. Ó Bože, jaké dary rozdělíš služebníkům svým a jaké požitky jim poskytuješ svým chlebemездеjším! Jak chutná na poli a blahým vděkem plní se a posilují útroby! Vždy jakoby se tu obapolně těšili z dobré chuti své a zdraví svého. — Vid', nakrmený lenoch nezví, co je to pravá chuť k jídlu. — A nikdy si taky neodpočine, přitakovali si jako v laškování. Mízou země po celý život kojení a volným zářivým blankytem posvěcení, neznali nikdy nesnázi a útrap rozmařilého, zbytečně rozplývaného života. Radost vždy jim sálala z očí, vůně vzduchu a zdraví vanula z jejich těla, sama vzpruha života zdála se rozpínati jejich údy, nikdy ne nepohotové k nové práci, k nové zdravé námaze. Síla života kypěla v jejich bytostech, i kdy již dávno starci byli — neb při zdrojích země jakoby ani člověk neznal umdlení a malátnosti stáří . . . až to vždy přijde najednou a bez nesnázi.

Takto teda vytrvali pospolu nějakou chvilku — lenošice, jak říkali si — co země jakoby ze všech dálav vůkol spěla k nim, důvěrně sdílná, porozumívající, vděčná i poslouchající v souhlasu s nimi a i dobrým žertům jejich se radující — a zas jakoby to vzdávala němý, horoucí podiv člověku, jenž s ní

dobře smýšlí a jí věrně pomáhá, slibujíc odměnu a požehnání. — A teď dost zas našeho lenošení.

A těla obou jaksi zas se nakasala, napjaly se údy, vzpruha života je vznesla. Smědé, žilovaté ruce jaly se klečí pluhu. Rukávy naduly se jarním větříkem. A již oba započali znova dílo — odchylujíc se zvolna jedno spřežení od druhého, jako dvě korábů z jednoho přístavu rozcházejících se v různé strany světa.

V družném takovém splývání a zas se vyvíjení šinou se neústupně, silně a vážně nohy tahounů v brodění se kyprou zemí a nohy oráčů souhlasně kladou se jedna před druhou ve svornosti nerušené, leda jen někdy na okamžik pozmatené, zakolísavší, když rádo uvázlo o kámen a jakoby tu všechno sebou na okamžik zacloumalo. Ale již zase hladce plyne rádo zemí v tajemném, zázračném svém kutění. Prsť poslušně vyplývá ze svých útrob, jako čaromocně vyvívá pramen ze země a zčeřují se vody za kýlem korábu, hrnouc se a kypíc znojně, lesklá, čerstvá, zkyprěná, baživá, chtivá změny života. A oba starci celou duší vnořují se vůkol sebe v toto dílo země posvátné a jakoby neznali jiné moci a jiné vůle v tomto životě, než vůle a moci její, vpojující sem své blaho veškero.

Byl-li by se kdo z nich mezi tím ohlédl, nebyl by již spatřil druha svého a on jeho také ne, jakoby byli zatím zašli v opačné obzory. Ale oni se bez potřeby neohlíželi, jen špatný orač zbytečně ohlíží se za sebe.

A také ohlédati se neměl nikdo valně času, leda bylo-li někdy pouhým takovým mžiknutím za sebe třeba jaksi napomenouti kterous nepraví-

delně se vyhrnuvší zemní hrst a přesvědčiti se, jak se uložila, řádně-li se obrátila a zakryla-li, což ale bylo vše; neboť nebylo ani lze pohledu déle než jen na okamžik spočinouti mimo sebe, aby rádllo nestřežené nevyjelo a nezanechalo oplazu. Neboť také dobré silné spřežení ať volů, ať koňů, jak jich v obou statecích užívali, nebylo by ani poshovělo, jaksi nezdolně tíhnouc vpřed, jakoby zemi mělo za úkol vyvrátiti z jejích stěžejí: jednou v tahu, nerado zastavuje se, dokud není čas, dobré spřežení a nemá se ani zbytečně kaziti. A tak to svorně plynulo dálavami polních brázd.

Až zase po chvíli — hle, v dáli ze žhoucího oparu země se vynořili proti sobě, hezky ještě daleko. Ale sblížíjí se pozvolna zase, již oba toky brázdy k sobě se valí. Již oba starci v nízknutích zraků se zablédají, na sebe se usmívají a kynou si jaksi, třeba od díla se neodvraceli. A také radostně ozvaly se potahy, sdělující jaksi city svých hospodářů i svého vlastního dávného soudruží; neboť dostavše se jednou na statek, měli čáku hned zas tak od něho se neodloučiti, neboť tady nešpekulovalo se s dobrou němou tváří, vykonávající svou povinnost, a tak znal se ten dobytek obou statků, jakoby z jednoho chléva pochodil — koně se rozřehtali, volí zabučeli a zdálo se, že si přispíšíjí: koně netrpělivěji, volí uvážlivěji.

Doplynuvše posléz vlny země k mezi, spočinuly tam. Zvířata se očmuchovala, někdy zaškádlila, bylo je třeba napomenout. Skřivánek stanuv všemu zrovna nad hlavou, jakoby u vyhlídnutém stanovišti, tak radostně a jásočně se třepetal a tak neunavně vyzyval, že nebylo možno za ním se neohlédnouti

i zaujatým prací svou. A kvítka z meze, snědky, lechy, podběly i sedmikrásky, zírala všemu tak důvěrně vstříc jasnými nevinnými očky.

Zavíval jarní větrík a jakoby vroucí vlahou zaléval útroby zemědělců, fukaje jim na srdce. Ze země chvílemi vyplynul takřka nezvěstný ohlas, ale postižitelný sluchu zemědělce. Jakoby vše, co se tady dalo a přísluhovalo, bylo všemu nezbytnou, naplňující se podmínkou, z níž se jen třeba utěšovati . . .

A starochové jen třeba němě na se vzhlédli, nepromluvivše ani slůvka a přece bylo dosti řečeno jejich pohledy. Anebo padlo slůvko, vždy jen takové dobré, případné . . . a již zase obracely se potahy — od jejich hlav zase se rozcházela píseň skřivánčí a na mezi všem kvítkům země bylo zírání jako v udivení na obě strany po rozcházejícím se sdružení a nevěděla jaksi, kam dřív. Ale vědělo všechno — i ty podběle i snědky i sasanky na mezi, i skřivánek na nebi, že jen za prodlení se to všechno sejde zas. Taktó napořád, jakoby osnovou země obrovsky rozpjatou sem a tam tvořivý člunek útku probíhal, vznášela se svorně ta rádla, skonávající velké dílo, a nebesa a země hlaholila k velebě Tvůrce . . .

A co hospodáři, to čeleď jejich v stejné družnosti si vedla, žijíc duchem svých hospodářů, jejich vespolnou svorností, jejich zaujatostí a láskou k půdě, jejichž cítili se všichni stejně dobrými, oddanými služebníky.

IV.

Tak bývalo ještě do nedávna.

Ale nebylo již dobrého souseda. S ním jakoby vše daleko zapadlo a zbývala po něm truchlivá pustina. Z dosavadních útulných míst komnaty vynesli drahé tělo a místo komnaty zbyl trudný nehostinný kout, strašící svou zejivou prázdnotou. Tak to připadalo starci. Nemohl se také od jeho smrti nějak sebrati, skonejšiti . . .

A toho hochu, jenž přinéstí měl mladé, hřejivé, jaré srdce v tato místa za umklé srdce otcovo, jenž by zas vyplnil nastalou prázdnotu komnaty novým sdružením, aby rozsel náhradu a oživil opuštěné stopy, jakoby také nějak ani nebylo v tom blízkém sousedí. Nezdálo se, že nahradí otce, že nabídne dobré sousedství.

Ani jakoby ho staroch nepoznal. Jenže tak kmotrovi, přišed tehdáž k pohřbu, ruky podal. Tak suše, nerad, obřadně, z nepříjemné jen, okolnostmi vynucené povinnosti. Dobře to staroch vycítil. Ty prsty nastrčené v rukavičku vložily se v hrst jeho, upřímně, sdílně podávanou, jako ztuhlé rampouchy, jež neměly vřelého záchvěvu. Cizí byl jeho pohled, v jakési příkré cizotě vše obmykaje tady. Jakoby tuze nerad to vše známé viděl, k čemu životem byl přidružen a čemu nebylo lze ani nyní se vyhnouti. Poutalo dětství, poutala celá tradice domova, to nedalo se odbýt pouhým ignorováním, jak asi nejspíše byl by si přál. A tak jen po všem jako unaveně, omrzele těkal, vida všechnu tu staromodnost vůkol sebe, již bylo se mladému muži probíratí, v ja-

kés opovržlivé útrpnosti a shovívavosti zatím k ní, pokud nebude mu jí možno rázem odstraniti; a při tom jakoby každé chvíle stropil si takovým neoznačitelným mžiknutím ze všeho jízlivý žert, jemuž zatím z ohledů nechtěl dát ještě výrazu slovy, jak by měl chuť. Neupřímný, nedůvěrný, nedobrý byl to pohled, ale také jakoby spíše naučený, přijatý, novými jakýmsi názory vtělený, než vyplynulý z vlastní své přirozenosti. Ret se slušně zatím přibylým vouisiskem, uměle vzhůru udržovaným, ponechával při tom neustále vyhrnutým, zakřiveným, jaksi k výrazu téhož opovržení ke všemu. A že denně jevil se ten knírek vzhůru vyhrnutějším a v poloze té jakoby utvrzenějším, zdálo se, že i to své opovržení dává denně více na jevo. Měl pěkné, bílé zuby a jimi jakoby zaskřipoval a jistě zvuky pronikavě odsykoval, vtahuje napotom třaslavý dech jako v netrpělivém úžasu nade vším tady. Gesta jeho byla příkře odměřená, zadržovaná, nucená do jakéhos naučeného spjatí, než by chtěla volná přirozenost. Cos bylo v celém jeho zjevu, co nehodilo se do těchto míst života dosavadního a co v příkré význačnosti odlišovalo se od poměrů těchto míst, v jakés nehostinné, studené odpudivosti vkládajíc se v nedávné tak hřejivé teplo prosté, ale vroucí a hluboké družnosti. To bylo příliš již zjevno.

A ta jeho lítost nad úmrtím otcovým — žádné vlastně nebylo. Jenom jako nutnému obřadu všemu se poddával, jsa tu bezděčným účastníkem s jistými neodvratnými povinnostmi. Jen tak studeně, obřadně přijímal výrazy soustrasti srdečné, prostě podávané z řad vrstevníkův otcových, hlásících se v stejně

důvěřivosti k synovi a jaksi snažících se přenést na něho vše, co v dobré vzpomínce a úctě bylo k nebožtíkovi, a vycedil i několik slov na poděkovanou, nemoha při těch projevech leckdy netrhnouti jízlivě tím povyhrnutým retem svým.

Každý bez rozdílu dával co nejuplnějšiho výrazu památce Stuchlíkově — že jaký byl hospodář, rozvážný zkušenec a hlavně jaký předobří člověk a poctivec. K tomu všemu útrpně syn pomlčoval, patrně nejsa nějak vděčen za ty pochvaly, nesdíleje náhled, že chvála otce jest i chválou syna. Ale jakoby to spíše shovívavě odpovídal: no, dejme zatím tomu, protože nevíte o lepším, brzo však uvidíte něco jiného, vy nevzdělání sprofšáci, pak teprve budete moci usuzovati . . . a hlavně srovnávatí.

Nezaplakal při celé věci — ovšem muži, zvláště modernímu, slzy nesluší. Spíše se jen opovrživě mračil a dával na jevo zjevnou netrpělivost a mrzutost — ovšem jsou také ty vesnické pohřby svou staromodní zdoluhavostí podle toho. Čelo jeho zůstávalo tak chladné, zamračené, stále se nakřčující — jakoby myšlenky pod ním nechtěly a nemohly se tu s ničím spřátelíti.

Konečně všechny ty nepřijemné, trapné záležitosti s odstraněním pozůstatků jedné generace byly odbyty, stopy po ní setřeny, zapadly v hrob, odkud zpět se nevyjmou, a nová generace nastoupila.

Syn ujal se hospodářství, zanechav té učené vyšší jakés praxe a jsa ochoten ujmouti se pozůstalých poměrů. Byly prosty, je pravda, bylo to také úžasné sebezapření od něho, ale zase tak, jak se ukazovalo, při prostředcích, zanechaných otcem v míře docela slušné, uspokojivé, jak ani sám byl

by se nenadál — to celkem uznal — dalo se tu ze všeho přece něco udělat. A to tedy chce udělat, zasadí se o to, k tomu má své školy, oekonomická studia, pobyl ve světě, je intelligent ne nenadaný.

A jak se uvedl do zdejšího života, tak rovněž ujal se hospodářství — tak nějak nesousedsky, bez zachování jakýchkoliv zdejších zvyklostí, tradic a ohledů k čemukoliv bývalému, jakoby ani ničeho jiného nebylo mimo něho samého. Toť se rozumí, že zaváděl zcela jiný pořádek, to ani jinak nemůže být — jiné názory, jiná správa, ale tak nějak zpupně, pánovitě, s vysoka a v rozsáhlé míře vše započal. Vše šmahem zvracel, co se dalo dosavad, k tomu všemu měl se jen s pohrdáním. Ještě tatík nebyl kale zahrabán, a již dělal jízlivé vtipy na ten hospodářský pořádek zdejší. Pak již jízlivý úsměch nescházel s jeho rtů a stále jakoby mu bylo nad něčím krčít nosem.

Takto že nevypadá racionální oekonomie, začal hlásati — a on míní moderní, vzornou, racionální oekonomii zavésti, ukázati na stanovisko doby. Budiž, to je dobře. Také s napětím a respektem jali se mnozí pohlížeti na mladého reformátora, jenž takto jal se burcovati staré dosavadní pořádky, vlastně nepořádky, a sdíleli horlivě jeho mínění; aspoň se tak stavěli. Byli to zvláště ti mladší, jimž imponoval svým vystupováním, svou okázalostí a svými prostředky, jichž bylo dostatek po ruce v nejlepším a nejbohatším tomto statku z celého dalekého vúkolí.

Začal se všim od základů, že neměl zůstatí jaksi kámen na kameni z bývalé ztrouchnivělé, dávno již přežitě stavby oekonomické. A také nic ne-

nalezlo milosti před jeho zrakoma, byť to druhdy pomáhalo zakládati blahobyť celých generací.

Začal nejdřív s chlévem, tu muselo se nejdřív zasáhnouti. Jest dnes chlév. chlebnou komorou statku, ne pole.

Co se jen nasmál těm dosavadním horským kravičkám, milým stračkám v chlévě, jichž nebožtík tatík mu tam zanechal na čtyřicet kusů a jež pomáhaly mu druhdy vydatně hospodařiti. Malé byly, sporé, pravda, ale jaké vybrané dojnice! A vždy pravidelně lehce se telily, ve svůj čas přišly s telátkem, mohl se hospodář na to bezpečiti, pořád byl svůj pravidelný dorost v chlévě jako na hodinu. Aspoň druhdy postačovaly bývalému hospodářovi. A snad to bylo ze staromodnosti, z vrtošivé tvrdošijnosti, vůbec pak z nedostatku smyslu pro pokrok doby, že nedal staroch nic na žádné z těch moderních plemen k nám dnes zaváděných, kteréž snahy stávají se dnes zrovna maníí povolanych i nepovolanych kruhů, aby za každou cenu, za nesmírné, nepoměrné náklady importovala se k nám cizí plemena, prý za účelem obrození, regenerace nedostačného plémě dosavadního. — Na tu parádní modu, nehodící se na náš vzrůst, že docela nic nedá, říkávali si s Kučerou při vhodné příležitosti, zůstávajíce oba tvrdošijně při starém a chráníce si u nich zvyklé, osvědčené plemeno.

Za to syn zůstav stát nad tímto dobytečkem, nad tou staromodní spoustou, nejubožejším to prý brakem, jaký může existovati, jak se vyjadřoval — div, že tu nevyčinil staromodnímu nebožtíkovi. A celé své opovržení přenesl na tu němou tvář, hanlivými přezdívkami ji častuje. A ta zvířata

jakoby rozuměla, nějak tak trudně, cize otáčejíce se po novém svém hospodáři, a odvracejíce se zas, jakoby zastyděla se to za svou nevýstavní nevzhlednost; aneb že to nepostřehla u něho pražádného sdílného citu pro sebe. — Já ukáži všem, co je moderní chlév, co je racionelní chov. A ty dobré kravičky šmahem vyprodával a byl by je dal třebaš zadarmo, jak se mu zprotivily. Za to horáci až daleko od Lanova nepostačovali si u něho podávati ruce, pasouce právě jako vzteklí jedině po takovémto sobě a horám přiměřeném dobytku. A smutně se nějak, odváděny jedna po druhé, ohlédaly po zvyklém, dávném, teplém, vždy zabezpečeném chlévě, bylyť tady na svém místě tolik let, plnice zdárně svůj úkol, aniž kdo je kdy tupil, lál jim a posměchem provázel jejich prostou, ale věrnou povinnost; a nechtělo se jim odtud. Jen ale pryč, pryč s nimi — zrovna zuřivým stával se při nich mladý hospodář.

Mělt jiné ideály, jiné záměry stran zařízení a postavení takového okázalého, moderního chléva. Zvířata zde nezvyklá, takové pravé kravské buvoly, pro něž daleko si zajel, nastavěl si do chléva ještě během tohoto jara. Skoro se tam ani nevešla. Jedněm říkal bernovci, druhým simentálci — a všelijak jinak. A ovšem podle ptáka náležitou klec. A také dostalo se novému dobytku nových moderních zařízení, jak to oekonomická věda vynalezla: betonové stání, samočinná napájedla, cementové žlaby, pozinkované žebřiny. Bylo radost tu být krávou a také v prvním čase vše se ukazovalo, třípytic se, lesknouc a honosíc. Za jeden kus mohls koupit čtyři kusy dosavadní. Právda, jinak parádná, nádherná to také zvířata

aspoň pro oko, byla. Samé mladé jalůvky, teprv tak do dvou let a jak již mohutné, urostlé, pružných, ladných těl, jak to ovšem tam ti chytří Berňáci a Simenthálcí a jiní špekulanti, postihnouše pošetilou manii našich snah, umějí vypraviti a nalíčiti, až do druhého roku napojujíce mládě mlékem a vši vybranou péčí zahrnujíce, jen aby co nejrychleji vyhnala a nabyla nápadných tvarů, vědouce, že za to u nás slepě strží nesmírné, nepočítané, nesmlouvané peníze. Parádní hovada to leda byla, vedle nichž taková naše kravka je pravým nedochůdčetem. Leč ukázaly se při tom brzy i jiné stinné stránky. Sotva to přišlo do chléva, a hned nechtělo to žrát, vzdor pocinkovaným žebřinám. Ovšem naše řezanky s hojně slamou a zajatost v našich chlévech — a tam v těch rodných údolích alpských samá volnost, samý vzduch, samá vonná travina, k tomu do druhého roku napájení mlékem při kusech výhradně pro nás nalíčených!

Muselo se tomu dát jen samé čisté seno a také štědře se dalo — piškoty by to byli nejraději zprvu krmili, ale jen se ofrňovalo, naše seno se jim nezdálo. Začalo to pak brzo stonati — honem pro zvěrolékaře do blízkého města — od starého Lorence, jenž v celém vūkolí mistrně, nade všechny fakulty léčil dobytek, si mladý Stuchlík nedá kaziti a mariti takový dobytek, pro bývalou churotu to s ním snad ještě ušlo. A dojížděl k Stuchlíkovi zvěrolékař během týdne několikrát a ne neliboval si. Za to dobytek úžasně rychle se spadal, co na něm uměle bylo vyhnáno, šmahem se tratilo za nových nezvyklých, hubenějších poměrů, dělej s ním co dělej, mazli se s ním, přilepšuj, třeba těmi piškoty

ho krm. — Musí se prý dříve aklimatisovati, omlouval tyto nápadné a drahé nezdary mladý Stuchlík. A na radu zvěrolékařovu kupovala se pro ně zvláštní, neobyčejná krmiva, jakési výživné hlíny, zhuštěné prášky, krmné moučky kostní, krmné vápno, prý vše ku vydatnému tvoření kostí — což jejich kravky druhdy kostí neměly? Kupovalo se vše, co švindlěřská jen reklama hospodářská vymýšlet dovede, obratně nabízejíc k svému obohacení. Stálo to velké peníze, ale všemu hovada nerozuměla: buď to vůbec ani nežrala a žrala-li to, když to do nich téměř veepali, ukázalo se to posléz k ničemu a ke škodě.

A bylo nadále, že zrovna s řezníkem a se zvěrolékařem po ruce bylo je třeba neustále hlídat, jak pořád stonala. Ale jen co se aklimatisují! Byly dále ze vzdálených panských dvorů zakoupeny za nehorázné peníze hotové již dojnice, zaručeně osvědčené, samé mladé krávy po 2—3 telatech, o nichž bylo tvrzeno, že téměř zázračné množství mléka poskytují. Cpalo se jim zas samé seno, samé otruby, květ, mláto, poskytovány všemožné učené prostředky napomáhající k hojnému vyměšování mléka — jsou prý takové vydatné prostředky, aspoň tvrdí to reklama. Krávy sice žraly, co je pravda, za tři bývalé kravky sežrala každá. Ale ukázalo se za nedlouho, že tři z nich nedojily za jednu bývalou malou, nevzhlednou kravku. Také prý musí se to dříve aklimatisovati, než přijde to do své pravé míry.

Jenže stávalo se zatím, že v tomto statku, kde bylo do nedávna tolik mléka, másla, tvarohu, sýra — nebylo druhdy ani na tu svou pomazánku, máslo muselo se kupovati, mléka se kale neprodalo, a to značilo velký úbytek příjmů. A ukázalo se, že býk

nějaké zvláště vzácné ryzí rasy, přivedený až někde z Výmarska, s celým úředně ověřeným rodokmenem, jakoby pravý čistokrevný šlechtický rod mezi ostatním pouhým plebejským rodem, koupěný také dle toho, byl líným ke skoku, čuchal, čuchal sic, ale nechal být, jen tak udiveně se rozhlížel vůkol, co že to na něm chtějí. A uráčilo-li se mu jednou za čas přece, nezůstávaly po něm krávy stelné, honily se neustále. A počítá-li si tak hospodář, že má krávu nějakých šest měsíců stelnou a zatím ona znovu jme se honiti, a stane-li se to u mnoha krav, značí to velkou díru do rozpočtu. Ale až jen co se to aklimatisuje, pak teprv ukáže se v pravém významu, co je racionelní chov dobytka . . . Jisto ale jen zatím bylo, že aklimatisace tato stála těžké peněžní ztráty na statku Stuchlíkově.

A zajisté, že to bylo jen v dávno zkušném, rozvázném předzvidání takovýchto nutných výsledků, chce-li se v životě hospodářském, v životě přírody něco vynutiti, co nehodí se k daným poměrům, proč druhdy, přes mnohé již podobné, ve vůkolí tu a tam se objevující snahy po násilných, neosvědčených novotách, také nerozvázně úředně fedrovaných a podpořovaných, — na obou statecích, u Kučerů a Stuchlíků, souhlasně a neoblomně odmítali podobné novoty. Měli oba prostředků i smyslu pro nápravu starého, pro vhodnou novotu, byli to oba vzorní hospodáři.

— Ale nejedná se o to hospodařit pro parádu, okázalost, pro honosivost vlastní choutky, utvrzovali se vzájemně při svých besedách, odbývaných obyčejně za letních odpůldní nedělních pod jejich lipou ve družné účasti, — ale pro přiměřený užitek a zdar, víme! povídali si. A co je tam pro ten Bern nebo

Simenthal, není pro naše česká hora, jiná tu poloha, jiná voda, jiný vzduch, jiný obrok. A jen každý uměj patričně nakládat s tím darem, co je ti Bohem na svém místě poskytnut a svěřen, nezkaz jej, ale zvelebuj . . .

A dle toho jednali v oboru dobytkařství a dařilo se jim, chvála Bohu, dobře.

Syn ale nedav se přesvědčiti o jiném, radami dobře míněnými, ani očividným nezdarem, pokračoval v dosavadní své agrární, moderně racionelní politice, jak říkával; však že k netušeným a vše nahrazujícím výsledkům dojde v brzkou přece, co jen přemohou se první, vždy nezbytné nesnáze. Měl to v hlavě ovšem ideje velkých panských dvorů, po nichž chtěl se opičit.

»A co vy, pane sousede,« -- staromodní kmotříčku již přestal říkat, -- pravil jednou ke starému Kučerovi při nahodilé příležitosti setkání, které ostatně udávalo se velmi zřídka, neboť bylo až příliš zjevno, že sousedství starochovo není vhod moderním aspiracím mladého statkáře -- »což teda vy nepomýšlíte jít již jednou s pokrokem doby a ty hnidý vaše strpíte v chlévě i nadále?«

Starý Kučera se jen zachmuřil, zabolet ho jízlivý ton nesrdečné řeči kmotřencovy. »Vyčkám ještě s těmi svými hnidami,« odvětil suše, spoře, »až lepšími výsledky vy mě poučíte, ale zatím se mně to ještě nezdá . . .« Mladý soused protáhle hvizdnuv skrze zuby, odvrátil se jakoby s opovržením od neuvědomělého starocha.

A ve všech směrech jiných, kam zasáhnouti mohl svou o překot modernisující činností, zaváděl mladý statkář -- soused a hospodář přestalo --

pronikavé reformy, nevyčkav času, nesnaže se o přechodné přizpůsobení, ale bývalé snaže se zvrátiti, v jakés horečce novot, v netrpělivosti a zpupnosti sebevědomého mládí, jež nechce dbáti poměrů a pohrdá každou radou.

Co se nasmál těm trochu těžkopádným — je pravda — ruchadlům zdejším, od domácích kovářů vyrobeným, nebožtíku tatíkovi div zpátečnických, neuvědomělých zpozdlců a bláznů nevynadal — »a tíni že jste lílé orali?« Orali, orali dobře, nebyla to ruchadla moderní, strojová, také hodně drahá, ale za to levná a přiměřená zdejším polohám a poměrům. Všechno to vyházal, nakoupil zcela nové pluhy sakováky, dvojradičné, tříradičné, které řídí se samy bez každé nápomoci ruky lidské, z velkých speciálních továren je objednav, kde nic jiného nedělají. Bylo to věru něco obzvláštního, nevidaného zde, ani se člověk nemohl do toho srozuměti a také se nikdo u Stuchlíků v tom srozuměti nemohl, nevyjímaje ani pána, ale ukázalo se, že pro zdejší svahy a poměry orání nebylo lze tím orati. Nekladlo, neobracelo to zem, vybíhalo to z brázd.

Ale podobných nezdarů nedbal mladý statkář, zůstáváje při svém tvrdošijně a okázale, nedal si nic vymluviti, nedal se přesvědčiti jinak — jakoby poměry musely se přizpůsobiti všem jeho novotám, a nikoliv novoty poměrům. S ruchadly přišla zároveň hned celá zásilka všech možných jiných strojů. Pravá spousta. Od motyk a vidlí počínaje, patentní plečky, patentní brány, exstirpatory, šrotovník, sekačka, pohrabováč, stroj na sázení brambor, trier, z brusu nový secí stroj -- starý vyhozen. A co všechno — vše nejmodernější, prý samých osvědčených patentů

za sumy také do tisíců jdoucí. Vypadalo to u Stuchlíků málem jako v strojárně, vše lesklé, pestře nabarvené, nalakované, chlubitvé, honosivé, jak to strojárny nastrojiti umějí, vše vyčkávavé parádně svého prvního použití, jako jezdecký kůň v cirku. Až s tím bylo škoda do pole, do hlíny, jako s pěknou rakví. Lidé se na to chodili dívat a byli zvědaví na výkony všech těchto divotvorných náradí. S účtem v ruce vše každému horlivě vysvětloval mladý statkář, jaksi honose se těmi sumami — za stovku byla věc zcela malounká. Vzruch byl po celé vsi, mladí obdivovali, staří, uvážlivější, zpátečníčtější kroutili hlavami.

Také hned jarem nakoupil zároveň celý vagon všemožných práškův, samá draselnatá, fosforečná, dusíkatá a všemožně učeně kombinovaná hnojiva, pro každou půdu a každou plodinu zvláštní chemická komposice, jak učeně vykládal — nevelký pytlík toho stál notně peněz — a natrousilo se toho, natrousilo.

K setí a sázení objednalo se z jakýchsi pokusných stanic výhradně samé nové osivo a sázivo. Zcela nové druhy, samá učená nová zvučná jména, klenot, gold foil, kardinal, samá taková, vzácná, honosivá jména, že bys v tom málem ani ten prostý boží dar nepoznal — vše přímo zázračné, s výnosem báječným, ale také vše báječně drahé, naličené, jak to již ty semenářské spekulční stanice naličit a vychválit umějí. — Moderní agrárník nebude prý míti vyžilý, zastaralý chrůst, dávno nevyhovující co do kvality ani kvantity, ale musí jít s dobou pokroku a donutiti zemi k vydatnější produkci, umělymi hnojivy, semenem, zpracováním půdy a tím také k větší prosperitě.

— Ale škoda, že netušil, že tatík tak neočekávaně jarem zajde! Maje o tom zdání, byl by již z podzima činil své přípravy. Co jen s takovým mizerným, brakovým žitem, jaké mu tatík ještě zasil! Ovšem obyčejné to, horské, starodávné žito jejich, ale za to nevymrzající, otužilé, zvyklé na zdejší podnebí, jehož však jarem našel plno v polích, krásně zeleného, zdravého, silného, nezmořeného, jímž jen vlastní nový hospodář opovrhnuv. Byl by si prý zasil triumf nebo imperial, žito přímo obrovské, zrna nevidaného, slámy jako rákos. To že se pak teprv může jmenovati intensivní hospodářskou kulturou. A takto zatím musí se ještě do celých žní ostouzeti s takovou chrují, nehodící se na dnešní trh, skoro ani na chleba, leda tak do otrub, také samá jen otruba to vlastně jest . . .

— Je ovšem v tomto ohledu těžko zápasiti proti starodávným předsudkům a zvyklostem neuvědomělých umíněnců. To narážel na nebožtíka otce, ale i na kmotra. Oba co se týče toho všeho byli docela stejní, jen ne novota, jen ne novota, jen ne smysl pro pokrok, rozvoj, modernitu . . .

Leč kdyby byl tak mladý muž sledoval druhy veškeré hospodářské snahy na obou statcích a nebyl příliš zaujat proti všemu, co nemělo zjevný cejch modernosti, a kdyby zkušenosti jeho byly sáhaly dále do života, do zdejších poměrů, do celé zdejší hospodářské praxe ukládané přírodou, byl by shovívavěji smýšlel a mluvil i o svém vlastním otci i o kmotrovi.

Bývalo to při tom družném vespolečí pod lipou za nedělních odpůldní, kdy přetřásali oba starochové nejrozmanitější otázky hospodářské a uvažovali

o všech směrech a snahách, objevujících se na tomto poli. Leccos čtli, pozorovali své vůkolí i širší kraj, leckdys se i někam podívali, majíce svůj bystrý úsudek. A vše měřili svou prohlédavou, rozmyslnou zkušeností. Také leccos ozkoušeli, ale opatrně, v pouhých dříve pokusích, při nichž nebylo čeho ztratiti.

I toho prášku nakoupili svým časem, pozorovali výsledek, přepočítávali. Byl-li vůbec účinek znatelný, byl většinou nepoměrný. Tu a tam něco se zvedlo lépe, ale konec konců nestálo to valně za to.

— Víš, ty, co, jářku, usoudil druhdy po mnohých takových zkouškách stran těch prášků starý Stuchlík, vždy resolutnější než jeho soused — já zůstanu při našem chlévském hnoji a při vápně a k tomu řádném orání; a nechť si těmi prášky, jářku, pomůže, kdo chce vyhazovat peníze. Je toho jako zlata, ještě tě při tom okradou, musí to být samá analýsa, zkouška, jinak dostaneš nějakou rozemletou černou hlinu — a účinek — dej mně s tím pokoj, jářku, napálil jsem se zas jen jednou. A ještě k tomu dobytek mně z těch jedů na poli omarodil, dej mně s tím pokoj . . .

A starý Kučera souhlasil.

A přece mohli oba chlubit se vždy svými úrodami beze všech těch prášků a analys. Snad proti nim to měli své zatvrzelé předsudky.

A stran toho cizího osiva, vzrámajícího se u nás zrovna horečně jako ten cizí dobytek, nevždy na prospěch zemědělství, ale za to nabízeného a vnučovaného nejvýmluvnějším blahořečením a všemi možnými hesly a reklamami špekulace, — také druhdy

neušlo jejich pozornosti. Také zkoušeli, ale pomalu, opatrně. Sami pozorovali, co se kde s tím děje.

— A víš ty, jářku, co? usoudil po všem všudy po všech hokusech a pokusech starý, resolutnější a výmluvnější Stuchlík, že my zůstaneme hezky při našem starém, vid? Máme to své, víme, co máme, leda že si to ve svůj čas vzájemně vyměníme z horších, tvrdších poloh a jiných půd, které známe, do našich. Máme pak aspoň jisté žito. Ony ty triumfy a imperialy a bestehorny, nebo jak to křtí ten poctivý boží dar, sic první rok, když to dobře jde, dají takovou okatější úrodu, sláma i klas je náramný, je to pravda a zvláště, když se pro takové drahé vyplávané osivo dá nejlepší půda, nejlíp vyhnojená, připravená — ale už druhým rokem dávno není to takové a za nějaký rok máš to daleko horší, než je žito naše bývalé. Ale, jářku, co bývá často dále, přec viděl's to taky sám. Jestli to vůbec přezimuje v těch našich mrazech! O to se tu jedná nejdřív. To je vždycky jako trefa z loterie. Jako na příklad loni, kde to měli, vyhynulo to všechno šmahem, z jara měli pole prázdné se shnilou pavučinou, co u nás se to zelenalo jako brčál. Potkat to tak ještě jednou takový statek, je skoro hotov . . .

— Ale když to i přezimuje za příhodné zimy, hlídej to zas pak o žních: je to zrna zrovna jako myška, hned vyjede z klasu, nechytneš-li pravý okamžik se sklízni. A máš to pak jakoby vymlácené.

— Je to, jářku, všechno vyplávané uměle, na teplých zahradních záhonech, takřka v humusu samém, nalíčené na kapsu a na oko, připravené jako ten nový dobytek. Je to leda pro hračku, pro parádu,

ale pro hospodáře to není. Škoda, jářku, těch milionů za ty hokusy pokusy vyházených. Každý kraj však nese si své, svou plodinu. Každá půda a podnebí uzpůsobí si všechno podle svého, jako tak říkajíc i toho člověka. A to jen se pak daří a prospívá. Jako mouřenína bys chtěl, jářku, chovat u nás. Jdi mi s tím teda, jářku, ke všem všudy, víš ty co! A jakoby to již za takové příležitosti v rozhorlení upadal starý Stuchlík — a Kučera ochotně mu přisvědčoval.

A přišla-li jindy zase řeč za takového jejich jednání na všeliké ty všemožné nové stroje, odporučované v novinách, jak se o tom dočítali, a vnučované horlivě agenty i shlédané ve vůkolí, nebyli snad šmahem proti všemu a tak leccos zkoušeli a zařizovali, co se vskutku osvědčilo, ale zase opatrně, zvolna, zkušebně postupujícíe.

— Kdyby člověk, jářku, chtěl mít všechno, o čem se tvrdí, že je nezbytně potřeba pro hospodaření, to by musel mít hospodář málem celou strojírnou a stroje by ho stály víc než celý statek, soudili. — Dobré brány, dobré ruchadlo, to je, pravda, základ. A ty náš kovář trefí jako nikdo jiný, po sprostusic, trochu nehorázné, ale za to dobré a bytelné a hodí se zás pro naši polohu. Ono z těch továren je to okatější, parádnější, libivější, pravda, ale o co dražší. A sotva to kale poměješ na poli, jestli vůbec se to hodí v našich polohách k práci, zláme se ti z nenadání cos a jsi hotov, jestli vůbec je to pak k potřebě; jeď s tím pak hned do továrny.

— A pak, jářku, což pak to stroj udělá! To musíš sám dát práci, práce, práce ta jen dělá všechno!

Secímu stroji ještě přáli, uznávali do jisté míry úsporu osiva, leč nesmí se v jejich horské poloze úspora přeháněti, tady potřeba dost zrna dáti zemi, aby zas vydala. Také stejnoměrnost celkem setby a stejného vzklíčení uznali. Ale dlouho se nemohli proň rozhodnouti, po kolik roků to odkládali. Mělo-li již přijíti k objednavce: — Ale víš, ty, jářku, vložil se do toho pokaždé starý Stuchlík, je to sic pěkná věc, uznávám, ale člověče náš, připadalo by mně, jakoby ten boží chleba nenáležel ani mně, k srdci mně nepřirostl, kdybych sám si jej nerozesel, neomakal téměř svýma rukama. Jakobych to přišel nějak o velký kus štěstí svého života, to ti řeknu. Nebo to víš, to je pro mě všechno, když rozejdu se třeba polema a v hrst nabírám zrní a z ruky do ruky svěřuji je zemi, Pánubohu zrovna podávám. I zdá se mně, že jsem to nějak bližší celému tomu životu země, něco z mé krve, z mé duše že do ní s tím zrním vchází. Připadalo by mně to tak, jako dítě svou matkou nekojené, jako bych to ani nebyl hospodářem toho božího obilíčka. To ti povídám, že jsou mé nejlepší chvílky v životě, když tak si můžu svýma vlastními rukama rozesejt, a ty si chci ještě dopřát, třebaš bych juž o něco vysel víc. A víš-li co teda, jářku, pro letošek to ještě necháme ...

A nechali toho pro letošek svorně s druhem svým. A s radostí zas, ale zároveň jako ulehčeněji a útěšněji, že zůstalo ještě při starém, chopili se nastalým jarem setby třeba vlastními rukama svýma, z ruky do ruky zas to podávající zemi zrní, s radostnou obětí vlastní krve své, s celou duší svou, bezprostředně Bohu samému. Snad to nebylo oekonomické, ale tak citové a lidské.

A měli proto ještě jiné důvody.

— A vidíš, jářku, jaké je to také s tím secím strojem: ještě žádný, co těch systémů je, v našich polohách stejnoměrně neseje, ať si tvrdí kdokoliv cokoliv a vynáší své patenty. Jak to jede nahoru a dolů, máš to pruhovaté jako kanafas. Mrzí tě to a přijde něco lepšího, novějšího a mimoděk chceš to mít, vyměníš to nebo lacino prodáš a drahé koupíš a tak to máš třeba pořád. A konec konců místo výhod vypočítaných a předstíraných ucházejí jen peníze. A víš ty co, i to jakoby mělo býti dlouho nejpádňejším důvodem, jářku, jak ty rozseješ, tak nezaseje žádný stroj na světě, pravil Stuchlík ke Kučerovi. — Jenže, ty kmotře, seješ ještě líp, nezůstal Kučera dlužen pochvalu. Ale zkrátka: pro tu dobu zůstal secí stroj ještě odložen, až jej posléze koupili přece, ale spíše, že to doba žádala, než z vlastní nutné potřeby a kde jen mohli, rádi zaseli si ručně, aby prý nezapomněli . . .

O strojích žacíích měli také své rozhovory, chválili, uznávali, ale také měli své námítky. — Vidíš, uvažoval Stuchlík, je to sic pěkná věc, ale leží v tom přes půl tisícovky. Uspoří to mnoho práce a potu, to je pravda. Ale, na druhé straně, jářku, co bych v té době s chasou měl dělat, když bych nesekal od božího rána do boží noci. Jiného celkem na vážnou práci není mimo nějaké to brnožení. To nás přec už ta práce nic nestojí, k tomu tady jsme. A co pak u nás najednou můžeš všechno posekat, abys s tím nějak kvapil? To bys mohl dopadnout v našem nestálém počasí. Taky jen kousek po kousku. Co teda v tom výhodného, jsem-li již na krásně tady hotov za nějaké 2 hodiny s koňmi a

třemi lidmi, anebo ručně s těmaže lidmi za půl dne. Jo, ale jen kdyby to vždycky šlo bez nesnáží s tou mašinou. Což když to leží, a kdy pak neleží, je-li pěkně obilí, na které jsme přec u nás, chvála Pánubohu, zvyklí — pak půl tisícovky zahálí. Zas hezky vem kůsu. A jiné nesnáže, vždyť to víš sám: každou chvíli něco praskne — teď pošli pro strojnika, objednej součástky a sám zatím měj se ke kůse. A za nějaká léta se ti to vychodí, není to k potřebě a kupuj znova, odvykl-li's zatím kůse. A kdyby i toho všeho nebylo: Ale, ty, jářku, jakoby ten boží chleba nebyl ani můj, kdybych, jako jsem si ho zasil svýma rukama, neměl si ho zas svýma rukama posít a sklídit. To jakoby se mně těmi klasy vzdávalo dítě do mé náruče, tak mně to nějak připadá, když si seču sám. A zdá se mně, že teprv pak je to právě boží požehnání a dar země, když vlastním potem si to zasloužím. A co může být na světě krásnějšího, jako časně z rána, za boží rosy, za božích červánků vejít s kůsou do svého obilí? Ten šumot, ta čerstvost, ta vůně, všechno to požehnání. Bože, co jsi mohl dát lepšího člověku než práci takovou. A toho že bych se měl vzdát jen proto, abych polevil svému hřbetu, svým rukám? Ty o to nestojíš, ty chtějí dělat, ty jsou pro to. A víš teda co, ty, já zůstanu při naší kůse. A kůsa stojí zlatku a sekačka pětsetkrát tolik. Na těch panských dvorech, co chtějí se jen obohatit z práce lidí a sami nic nedělat, ať si tak sečou, když lidi jsou jim drazí. Pro naše statky se to nehodí, kde si to posíkneme pěkně sami, a to taky stojí za uvážení... A souhlasíce, zůstali při kůse oba nadále po starém, přejímajíce si tu svou boží úrodu jako dítě

do náruče otcovské. A že sekačku ani nepořídil, nemohl zvláště mladý statkář otci svému odpustit — to již byl vrehol neuvědomělosti a zpátečnictví . . .

— Anebo nějaké ty triery a takové samé kumstovné věci. Viš ty, jářku, oč se se mnou vsadíš, že vytočím si na svých sprostých sejtech zrno čistěji než každý trier. Což pak ti to takový učený trier vyčistí? Kde pak! Něco jen, co chce. A já chci mít čisté všechno. A dokážu to! A ty dokážeš to ještě líp! A jářku, co stojí pár těch sejt — a co že stojí takový trier — pár set zas! Viď, jářku, vzdycky po masopustě, když dávno není co dělat a je dlouhá chvíle, budem se brnožit na těch našich milých sejkách se sejty a své boží obilíčko připravovat, aby bylo zrno jako zrno, bez pýří a plevele.

— A ta nějaká samočinná napájedla . . . abys na to nejdřív nechal naše voly študovat, než se z toho naučí pít! A pak to zlobí napořád, někdy to na půdě zmrzne, někdy to, ono — i to já si to pítí roznesu raděj sám, a jakobych taky líp si zasloužil tu službu zvířete a k té němé tváři se nějak přibližoval a ona zas mě líp poznávala a důvěřovala a vážila si mne. Viď, s tím mi už taky nezačnem . . .

A takto ve svých hovorech za různých příležitostí odbývali oba starci jednu hospodářskou vymoženost za druhou, uváživše na všechny strany a zůstavše konečně při starém. Měli ostatně také dostatek příkladů ve vůkolí, kde upřílišněné toto pachtění po modernosti, nejdoucí v souladu s poměry a možnostmi, zvracelo statky a hospodářství, kdy jaksi na dosavadní obyčejné prosté nohy vneslo se najednou nesmírné břímě nezvyklých drahých novot,

přesahujících ve své úhrnnosti a celku, byť snad i v jednotlivostech sebe lépe se to zdálo, daleko domnělou a vypočítávanou výnosnost svých účinků. Jejich uvážlivému konservatismu zkušenost dávala až dosud za pravdu: ještě nikdo v těch horách neuspěl ve svém hospodaření, kdo hnal se po drahém, nezažitém novotaření, zaváděje šmahem jiný řád, byť i k tomu nepřipojily se ještě jiné nepříznivé okolnosti. A to si jako na dotvrzenou svých úvah a náhledů neopomněli oba starochové leckdys připomenouti. A třebaš tedy hospodařili staromodně, hospodařili dobře a s úspěchem — —

Leč mladý Stuchlík neustal v započatém díle, bouraje kámen po kameni z bývalé nedokonalé starobylosti, nevyhovující vkusu a poměrům a buduje svůj moderní systém hospodářství. Mělf konečně peníze a snad jeho nauky posléz přinesou jiné výsledky, než až dosud značily prosté zkušenosti.

A tak také i na ty hloupé slepice, husy a kachny muselo dojíti v témž logickém systému moderní oekonomie. »To že je drůbež,« zvolal rozhořčeně mladý statkář, všimnuv si nevzhledných, skromných, pelešících se slípek, any o překot kdákaly, tak horlivě zaujatý snášením svých vajec, jakoby se to jednalo o bůh ví co; a ostatně jim se to jednalo.

S takovou havědí moderní hospodářství ostouzet se nesmělo, to je tak pro chalupníka, pro podruhyni . . . Zrovna bylo těch slepic líto, jak s nimi se nakládalo, ale jen záhy pryč s nimi, ať neostouzí se moderní hospodářství. Zavedly se hned z jakési specialní světové továrny na drůbež s umělým lihnutím slepice nové, s ohromnými chocholy, jakoby fedrpuši, s nohama jako chůdý vysokýma, s krát-

kými křídly, mnohé byly i pod krkem holé, až ošklivé. Něco neobyčejného, vzácného věru. Ale ukázalo se, že vaječ to skoro neneslo žádných a bylo by to nejraději jen kvokalo a sedělo na cizích vejcích, jichž si to ale nenaneslo. Husám a kachnám, které byly pořízeny, valila se v žilách hollandská a španělská krev, byly také na to dost hrdé a s havědí ostatní vesnice aby šly na potok anebo louži, se nikdy nesnížily. Leč brzo jich polovička pochcípala, nepostačivši se patrně aklimatisovati.

Krmníky, dosavadní česká to prasátka, z nichž nejdelikátnější, nejvonnější, nejšťavnatější je pečínka, aspoň tvrdil tak starý Stuchlík a Kučera se s ním shodoval, a také nikdy jiných do statku nevzali — hned mladý statkář rozprodal a opatřil chov s anglickou či anglicko-čínskou jakousi krví, učeně vynalezenou a pokřtěnou — český chov to že je již dávno přežila věc — jako dle všeho všechno české — a moderní hospodář že musí se intenzivně ohlížeti po nových stanoviscích své hospodářské produkce . . .

A tak nebylo jediné věci, která by zůstala při starém. A že záhy dojde na stavení samo, vůbec na všechno ostatní, hlásal s důrazem — co by to ostatní mělo být, to nedopověděl a dobře se ještě nevědělo.

— To je holt všechno z těch škol, usuzovali prostní lidé při zavádění všech těch novot, vzbuzujících u mnohých mnoho zvědavosti, obdivu až úžasu, u mnohých ale i nedůvěru. »Budou se to se sedlačinou nýčko díť zázraky,« jistila stará Bachťice. A dále nová překvapení chystal mladý statkář pro nevědomou vesnici; nikdy předem s nikým ni-

čeho nesdíleje, vedl si tajemně, až došlo náhle k hotovému, překvapujícímu činu. —

Jednoho dne nastal ve statku »u Kozinů« (ale začali tak nastoupením mladého statkáře statku tomu nepřezdívati, aspoň nikdy ne před ním, neboť si to rozhodně zakázal jednou pro vždy) nápadný ruch. Přijel kočár, v něm krajský zvěrolékař. Schválně byl objednan. Dostavil se očkovati dle moderních vymožeností vědy veterinářské celý chlév. Dosud dávaly se očkovati na vsi jednou do roka děti a to ještě s donucením a slibováním, a také kde kdo se tomu moření nemluvnátek vyhnul, neboť měly-li být neštovice, byly a na očkované sedaly zrovna tak jako na neočkované; ostatně na štěstí, vlastně na neštěstí, se nikdy ještě očkování našemu obvodnímu lékaři neujalo, jako všechno ostatní. Začalo to v chlévě »u Kozinů« řvát, lomozit a cloumat celým chlévem, lidé zvědavě se nahnuli v úžasu přihlízejíce k neobvyklé proceduře. Serum proti tuberkulose -- opovržlivě vysvětlilo se užaslým nevědomcům, dotazujícím se po věci. Očkují již tedy také krávy -- ano, začaly se to dítí jakés zázraky v sedlačině. Stará Bachtice byla u vytržení a v nadšení pro mladého statkáře přemítala v duchu, kterou nevěstu by mu kde sehnala. Ale co by to byla tuberkulosa u dobytka, také zde nikdo neznal, neb jakživo v těchto horách na podobnou nemoc žádné dobytče nezastonalo.

»Praví nevědomci jsou ti lidé zde, ti by se tak měli očkovati proti své hlouposti,« poznamenal mladý hospodář ke krajskému zvěrolékaři, jenž očkoval již asi dvacáté hovado a zástupy zevlounů rostly kolem statku. »Ale co mně je nejvíc na úkor,« po-

stěžoval si při té příležitosti dále, »že i můj tatík byl trochu z nich, tvrdošíjně konservativní, neuvědomělý, tak že všechno bránil na můj spočinulo a sám teprv vše, od prvního až do posledního, musím uvádět do moderního chodu. Jaké to stojí oběti, co práce a energie a pořád nejsi hotov. A domlouvej mu co domlouvej, a tak často jsem do něho, druhdy zapráh', byl v tom ohledu jako zabeďněný.« Pripadalo ale spíš, že minil i v každém jiném ohledu. Zatím krajský zvěrolékař mhouraje jakoby přisvěďčivě vodnatýma, vypitýma, krátkozrakýma očima, očkoval jednadvacáté hovado, a vše v chlévě řvalo a bylo znepokojeno.

Takové a jiné věci dály se u Stuchlíků. Vykľubaly se vždy náhle, nepřipraveně, jaksí tajemně. Mladý Stuchlík rád jednal jistě a neopověďně; pojav nějaký úmysl, jakoby pak vždy chtěl všechny zmráćiti provedením překvapující novoty. A také mnohé zmráćoval.

Stará Bachtice nevycházela z vytržení.

Vůbec co nejpríkřeji zamítal celým svým chováním vše dosavadní a bezohledně, urážlivě naznaćoval, jak vše v starých zvyklostech a tradicích po předcích je přímo nedůstojné nynějšího světa, je staromodní a zpátećnické, přićící se modernímu duchu a vymoženostem vědy.

V hospodě i za jiných příležitostí, pak zvláště na přećetných schůzích, jež uvedl do života, a ve spolku hospodářském, jehož stal se hned předsedou, založiv jej, mluvíval vášnivě o stávající zatemnělosti hospodářské, a co by vše mělo ještě být, čeho vyžaduje pokrok doby. — Nové jsou světy hospodářské, nové výzkumy, nové vymoženosti. Staré — jak

pámbůh dá, musí přestat. Pámbůh již přestal. Teď je chemie půdy, chemie života, prvky, sloučeniny, reakce. Příroda je velká laboratoř a nic jiného. Nám náleží analyzovati, ona provádí pouze syntesu. Agrochemie určuje jí směr, vede ji a příroda poslouchá. Všechno záleží na tom, aby dalo se zavčas vhodné dosazování součástí v půdě, které jí byly vzaty. Dusík, fosfor, draslo — to je moderní Pámbůh. Tvoří se proteiny, alkaloidy, bílkoviny, součásti tkání bylinné, a zvířectvo taktó připravené látky zpracovává pro nás v maso... A o jakýchsi zemních bakteriích triumfálně začal vykládati. To že je ta hybná kvasivá síla přírody, ty vkládají do mrtvé hmoty schopnost života, obohacující půdu čaromocným dusíkem, a doporučoval posléz očkovati i půdu, nač jsou již také sera vynalezena od německých profesorů. To vše jsou dnešní uplatňující se stanoviska moderní techniky v provozování zemědělství. Staré názory musí býti ze základů vymýtěny, nastati musí v pravdě vědecká oekonomie a národohospodářská vyspělost. Přestane běžeti o pouhé hospodaření v bývalém slova smyslu. To bylo pouhé hudování na zdař Bůh, bez systému, bez uvědomění, bez ovládní přirozených podmínek, poskytnutých rozmyslné badavosti oekonomické. Vše na se posléz přijme ráz pravé technické výroby u vlastním slova smyslu. Bude to nejprv výroba minerálních látek v půdě dle míry a váhy i předem stanovených podmínek, dále výroba látek rostlinných na poli a posléz výroba živého masa v chlévě. Vše bude se díti v přesně předem již stanovených poměrech akce a reakce a určité, nikoliv nahodilé výměny součástí. Exaktní metody hospodářské nastoupí místo dosa-

vadního tápání ve tmě. Po továrnicku provozovati se musí oekonomie, bude v pravdě jako velkolepý tovární systém, v němž vše dokonale řízeno je lidským rozmyslem, v němž každý stroj, každá páka, každá síla má přesně vymezené své určení, stanovené jednotným plánem rozpočtu . . .

Přecházel zrak i sluch nevědomým posluchačům, smysly se jim motaly nad veškerou tou neznámou dosud učeností a tupě a mlčky kývali hlavami. Posluchači uvědomělejší tleskali a jásali, byť nerozuměli z toho ničemu. Budou se to se sedlačinou jistě dnes díť zázraky.

Založil pak také mladý statkář účetní knihy pro svou oekonomii, a sice hned dupliku, jak vykládal, jediný to a nejmodernější způsob věděti jasně o stavu a rentabilitě svého hospodářství každé chvíle, každé hodiny, vzhledem ke každému produktu. Zváženy a změřeny všechny hmoty živé i mrtvé, sláma, seno, živá váha dobytka, i hnůj. Vše obdrželo svůj účet. Porce dobytku přesně váženy, vše vyměřeno, rozpočítáno, stanoveno. Každého měsíce znova dobytek vážen, dělána inventura. Nepostačuje k tomu všemu sám, vzal si jakéhos chlapíka, jemuž říkali pane příručí. Jedna místnost byla přeměněna na kancelář a také jako na úřadě to tam vypadalo. Ostatně stane se tak jako tak mladý statkář brzo starostou.

Vůbec vše ze stávajícího způsobu života bylo jím příkře burcováno jakoby z otupělého spánku, vše chtěl nahrazovati jiným, cizím, účelnějším, modernějším, ale také drahým — anebo aspoň cizí jména známým věcem přikládal a tím již nabývaly

modernějšího vzhledu. Na nic neopomněl sáhnouti, vše dosadní zavrhuje, snad i jen proto, že to bylo dosavad. Jakoby staletí práce a zkušenosti zde vůbec nepobyla se svým životem anebo proběhla v jakémis velkém klamu ošidivši svůj lid, jemuž dala vzniku . . .

V.

Ale ne všem se líbilo a zamlouvalo počínání mladého statkáře. Byli lidé rozmyslnější, prostým pudem bystré životnosti postřehli ukvapené jeho počínání, nehodící se pro jejich stávající poměry životní. Pojíмали život prostěji, ale pravdivěji, přisněji, jak byl založen a vymezen.

Mezi nimi byl v první řadě starý Kučera. Jemu se to všechno nelíbilo — vrtěl odmítavě hlavou, pochyboval o účelnosti volených prostředků, měl jiné své náhledy, podepřené celým svým životem. Zdálo se mu, že nebylo nedobré, jak až dosud s nebožtíkem konali. Nebyli ze starodávných, tupých omezenců, ustrnule, bezesmyslně lpících na starých formách. Řádně hleděli si půdy, s rozmyslem, soustavně ji prohlubovali, sílili, pečlivě zpracovávali; půda jejich byla čistá, bez pýřavky a plevele, silná, kyprá. Šli také s duchem času co do rozmyslného, účelného použití nových, ale vskutku osvědčených vymožeností; nebyli také nepřístupni dobré novotě, vše úspěšné přijali vždy rádi — ale co hlavně, na základě daných poměrů a co možná domácími prostředky, bez vyhazování peněz, ale s levným pořízením. K životu matky země není nutno parádních, drahých potřeb, obsluhuj jí třebaš prostince, ale

dobře, s láskou a péčí. Ostatně ne každá novota je již tím také užitečná. Většinou je to brak pochybných patentů, nastražený na zbohatnutí špekulantův, anebo slouží jen velkokapitálům, zabravším zemi. Většinou tak to aspoň se vším bylo, co pama- toval, co byli zažili, co se vyrojilo, bylo předem vy- chvalováno, a zase, neosvědčivši se, zašlo. A pak nebyli s nebožtíkem lehkověrní, neposlouchali bez vlastního úsudku a vlastní prozřetelnosti všelikých těch papírových panáků, kteří třebaš jakživi pole ani neviděli a s papíru na papír převalující své ho- spodářské učenosti a kumsty, chtějí poučovati lid, zvracovati osvědčené zkušenosti, mustrovati přírodu, uváděti zmatky v dosavadní dobrá, vytríbená mí- nění. Dávajíce šmahem vymyšlené návrhy a rady — ostatně nestydatě drahé — nevyzkoušené, nezažité, nemají v první řadě na zřeteli různé poměry po- lohy a půdy a všeliké ty neoznačitelné okolnosti, jež vyplývají ze života země, tak citlivého, proměn- livého, u zacházení s ním, u vyhovování jemu, kdy třeba v pravý čas zasáhnouti rukou pomocnou, ne- promeškati ničeho v její projevech, vždy bdít při ní a pracovat! Papíroví tací panáci, všichni ti theore- tikové a špekulanti hospodářští, jejichž je to výnos- ným řemeslem — hřích zrovna mají i z té půdy i z toho lehkověrného lidu, jemuž radí k pošetil- lostem, k nemožnostem nevhodným, neproveditel- ným a vždy drahým, a svými návrhy způsobili za- jisté již více pohrom hospodářských, než neúrodná léta, a z hospodářství, jež má být prosté, přirozené, přístupné, učinili by chaos samých nemožných po- kusů a zmatků — ale všeho se zastanou, vše dopo- ručují a vnucují, za co se jim zaplatí, jeť ostatně

tak pohodlno být živu z rad. Což o radu — nebylo nikdy zle, zvláště o radu, za níž peněz lze hojně vymámit, a o ty jen se jedná všem těm vykupitelům a novotářům. Kdes si pohodlně sedí — a radí ti někam do hor, to zaveď, pěstuj takový dobytek, sej takové sémě, takto klidě, tak a tak hospodař. A přece potřebuješ přejít jen přes ves, přes údolí, někam jen na hodinu cesty dál, a máš zcela jiné poměry, jinou půdu, jiné podnebí — jiný čas je ti voliti k setbě, jinak zapraviti zrno, jinak vše opatřiti, a co se daří vedle, nedaří se na tvém záhonu. Co je těch podmínek, jež určují tu výsledek a přispějí ke zdaru či jej zamezí, ale toho oni nedbají, vše chtějíce řídití svými nápady . . . Tak soudili oba sousedi, a nechť již bylo jejich mínění jakékoliv, obsahovalo mnoho pravdy, ve své zkušenosti nepřesvědčili se aspoň o jiném. A hned si dále vyvozovali: Drž se hezky toho, co vhodné je k boží zemi, na níž jsi postaven. Žij s ní uctivě a laskavě, neleň, pozoruj, nevymrskávej ji, nezkracuj, nezanedbej, neodbuď. Dal ti Bůh rozum, jím spravuj si to, co kolem sebe poznáš. Ale poznávej a neseď v hospodě — a co poznáš, dle toho se řiď. Nebuď skrblikem a chantivcem vůči zemi; dopřej jí všeho náležitě, čeho žádá a potřebuje, všestranně jí služ, oddaně, obětavě, a ona tě odmění. Lze býti tolik nápomocen boží zemi, lze jí dodati posily, očistiti ji, zkypřiti — vůbec upraviti jí podmínky, za nichž nevhodněji dařilo by se jejím snahám a schopnostem — ale nelze změnití povahu a podstatu jí vrozenou, určenou věky, a zrovna tak nelze změnití všechno to, co na ní je vybudováno a na ní odvislo svým životem. Jakoby země svou duši měla — a tou jen

duši může žít. Tu duši pochopiti, vpojiti se v ni, znamená úkol zemědělce a tomu nenaučíš se z knih.

Žítí s duší země, družně, vroucně, prostě, bez vynášení se nad ni, bez honosivosti a přezírání sama sebe, to pak značí to právě štěstí takovéhoho údělu života. Nejen u vypočítávání neustálém, chtít ve všem vidět jen zdroje peněz a nástroj zisknosti. Zisk a požehnání však již samy se dostaví, země životelka sama navrátí a opatří, čeho třeba. Nepočítej, nešpekuluj — ale miluj svou zemi a pracuj. Miluj vše, co z ní kolem tebe se naskytá. Miluj své boží obilí — nejen proto, co za ně stržíš. Své vonné seno — nejen proto, že obsahuje nějaké bílkoviny. Své kravky — nejen pro jejich živou váhu. Miluj onu duši všeho a spoj s tím duší svou a tak budeš v radosti a potěše živ . . .

Tak asi svorně a jednomyslně pojímali svůj úkol na zemi oba starochové. A nikdy tak nepřipomínal si osiřelý Kučera všech podobných úvah jako tehda, když před očima jeho rozvíjel se a utvářel život zcela jiný, tak nepodobný názorům jeho, tak vymykající se nedávnému chodu. A shlédaje všechny ty nepřirozenosti a vynucenosti zanášené sem, nejen prakticky je neuznával, ale i jinak. — Bože, povzdechl si mnohdy, jaký by to byl život, jak to ten mladý člověk chce a zavádí — v něm jakoby nebylo ani srdce, žádné útěchy, žádné radosti, žádného citění ani vyhovění, ale jen samý tvrdý, strašný výpočet. Něco jako poušť klade se kolem života takovéhoho a stravuje bytost člověka, pro niž nezbyvá duše . . .

Tak asi často zatesknul stařec u sebe, nemoha nepozorovati vše, jak dále se a zřizovalo u Stuch-

líků (u Kozinů čím dál méně odvažoval se kdo říkati) -- a co stálo nesmírné peníze, jejichž zužitkování se stále nevracelo, a bylo jisto, že se také nevrátí. Chtěl mnohdy, zvláště s počátku, varovati mladého svého kmotřence aspoň jako kmotr, cíť se k tomu také povinován pro památku jeho otce, maje tu radou a dobrou vůlí jaksi střežiti a hájiti zájmy vybudované průběhem dlouhého života, s nímž tak úzce byl sdružen. A také jednou při vhodné příležitosti to učinil; vlastně jakoby se toho odvážil, měl při tom takový pocit. Setrně ho upozornil na nemírnost takových výdajů, z nichž mnoho a mnoho se nevrátí, a nad to, že leccos, co zavádí, již zde také bylo zkoušeno a neosvědčilo se to, poměry hospodářské zde že tomu neodpovídají.

Tvář mladého statkáře zrudla tehdáž nevolí, příkrě napjala se, ztuhla, obočí se strmě vzneslo a vousisko vyhrnulo. A švihaje si bičíkem, jež stále nosil s sebou, do holinek vysokých bot, odvětil úsečně:

»Pane sousede, pamatujte si, že mám svůj rozum a názor vlastní, vyškolený, zbudovaný moderními studiiemi a že nepotřebuji a nepřeji si ani cizích rad. A co se týče vměšování se do mých rozpočtů, to bych si zvláště vyprosil.«

Díval se na něho vážně stařec a neodpověděl mu ničeho. A byť nadále se u Stuchlíků dělo cokoliv, umínil si skutečně již nevměšovati se do toho, byť bolelo ho mnohdy srdce; až do útrob jaksi zasahovalo mu to někdy právě řádění mladého člověka na krásném, zachovalém majetku. Chtěl také zachovati všechnu dobrou vůli sousedství, zapomenuv, zhryznuv v sobě urážlivé pokoření, jehož dostalo se

mu od mladého muže, jenž mu měl býti bližším, než jen pouhým sousedem, ze zásady zachováváje vždy dobrou vůli s každým, po celý život, a zde ještě usilovněji pro památku dobrého souseda, druhá, otce to jeho. Ale nezbyl se již pocitu cizoty vůči mladému člověku a vůbec něco jej zaráželo před ním, přímo zahánělo. Nebyl to dávno onen hoch, svěží, veselý, dobromyslný a hravý, jenž druhdy rád tulil se k svému kmotrovi, tak rád u nich pobýval, raději než doma. Ale příkrá uzavřenost a jistá zpupná bezohlednost, nevšímavá k svému okolí a zrovna vyzývavá, fanatická, okázale si libující ve své zvůli, takový utvořil se v cizině rys jeho povahy v těch letech, co vospěl. Sám jen sebe za povolaneého rádce všemu pokroku se považoval, vše ostatní neuznáváje.

Pak neuvykl staroch vtírati se někomu a vnášet rady tam, kde se jich nežádalo, kde již napřed posměchem byly zahrnovány. Ostatně se s mladým mužem ani nestýkal, totiž spíše mladý muž ne s ním, spíše nápadně se mu a jejich statku vyhýbaje, jako něčemu, co by ho ponižovalo, co nehodí se k jeho hodnoti.

Jak chtěl mu stařec přijíti vstříc, jak se i těšil na mladého člověka, jež viděl růsti kolem sebe a je-muž kusem života vřele uvykl, chtěl v něm viděti pokračování dobrého družného života nedávno smrtí přervané, života zjařeného a posíleného mládím, osvěženého silou nové doby — ale zatím tak neblaze nepoznával to svého hochá, krev milého, cti-hodného, dobrého souseda, jež by zdravě omladila a novým životem posvěcovala, co tu bylo dobře po něm zanecháno.

A zatím — co nastalo . . .

Zabolelo to těžce starce, naléhalo to na něho jako můra. Tisnivá trpkost zmocňovala se ho čím dále více, jakoby nejen osaměl, ale i jakoby byl nějak potupen a hořce zklamán. Vůbec nějak tak nejisto, teskno, nevlídno bylo starochu v novém sousedství. Jakoby nyní ani vlastnímu dávnému domovu nemohl dobře uvyknouti, i tady jakoby se něco neblaze změnilo, cize se ho znenadáni něco dotýkalo, a chlad zavál někdy z míst, kde do nedávna bylo vždy tak teplo a družno.

VI.

Ale nezdálo se to být jedině neblahé nové sousedství, jež by tak bylo působilo na starocha, a nebyla to u něho nějaká uražená samolibost, jíž dostalo se nevhodného pokoření — nikoliv, svými celým životem nenavykl samolibosti.

I jiné, jiné věci jakoby to byly. Nějaké obavy napadaly tou dobou starocha, aniž dovedl jim rozumně čeliti, a chvílemi nepochopitelná tíseň rozteskněná a ustrnující se ho zmocňovala. Nemohl se pak dlouho upokojiti, usaditi se, něčím tajemným drásán a ponoukán k temné roztržitosti a nepokoji . . .

A pak mu i té jeho holky bylo líto, těžce, usedavě líto, cítil s ní to zklamání, věděl o jejím hoří, jež ji potkalo. Nebyloť mu neznámo, že již dávno její touha pjala se k tomu mladíkovi. Když po delším čase nyní přišel, jak jí zazářily oči, jaký to byl pohled, celá duše se to vynesla na mladého muže. V takovém pohledu nelze se mýliti. Byl to onen

nenadálý výraz bezděky bouřlivě nastouplého, chvějícího se, rozradostnělého blaha, když dávno již zaujalo svou bytost a uhodnouti dává o rozhodnutí a budoucnosti její. Dobře si všeho povšiml staroch u svého dítěte těma zdánlivě klidnýma, prostýma očima. Pozoroval i dále, na obě strany — ale u mladého muže takového výrazu neshledal, jenž přece nikdy neopomněl by se označiti při milostném vznícení za vytouženého shledání. Dívky, s níž přec tak byl znám, z let dětských, z let pak dalších, v nichž mnohá družnost se mezi nimi udála, si nyní téměř nepovšiml, ledva jen hlavou v povinném pozdravu jí zakynul, jako v přítomnosti něčeho, co nedalo se zhoła opomenouti. Spíše i v jistých nepohodlných rozpacích se při tom ocitl jako při zhlédnutí něčeho, co připomínalo povinnosti a slíby, kterých bylo již dávno zanecháno . . . V kout úst vedral se neoznačitelný, nevrlý, ano i úsměšný rys, prodlouživ se hluboce do tváře. A pak již jeho oči netečně zanesly se jinam, nevědouce jaksi více o ničem.

Pocítil to staroch v ten okamžik s dcerou celou tu bídu zklamání a pokořených nadějí. Viděl, jak hned zarděla se oním těžkým, posupným nachem, jaký značivá zlověstná, těžká pohnutí v duši — sevřela rty jako v kruté bolesti a zbledla pak náhle, ustruvší pohledem v zmatené dáli.

Nezmínil se ani slůvkem, neslušeloť by se starochovi sdíleti toho druhu hoře — jsouť to ony věci, jež si každé srdce samo s sebou spraviti musí, a marné by tu bylo každé jiné zasahání. Jen tak líto mu bylo té hodné dívky, tak líto, jakoby při tom i sebe lítoval, trpě s ní tolik.

Pomyslel si to hned tehdaž: Však se, sousede nebožtíku, tvé přání nevyplní a mé taky ne — a její docela ne . . . jakoby dodal tišeji a pro sebe, zajiknuv se u vnitřní usedavé lítosti.

— No, co naplat, nutit se to nedá, uvažoval po té rozumně. Kdo pak ví, jaké má zámysly, a snad se zatím byl již poohlédli jinam, uvázl srdcem jinde . . . A i ona se posléz z toho nějak probere, těšil se, býváť to již takový úděl pro mnohé lidi a často pro ty nejhodnější, již by zasluhovali lepšího osudu — ale co naplat.

Ó, zaháralo tu a zaplesalo jeho srdce u vlastních vzpomínkách, vždy se dostavujících — takového údělu hoře on se svou Liduškou byl ušetřen . . . Poznali se, zamilovali, až do nebes sáhala jejich láska. A nebesa popřála jejich spojení, nad něž blaha ani býti nemůže! A jakoby v tomto zářivém ohlasu vlastního blaha tím krutěji na něho doléhalo zklamání jeho dítěte — tak mu jí bylo líto, tak líto, tak mučivě, otrásavě líto, jako když se v niveč náhle rozplynou nejvroucnější přání a naděje, jež dlouho s láskou chovala si duše v sobě žijíc jimi v blahoslavenství. Ano, i své přání to pochoval — ještě jak se to k ní měl as před dvěma roky, co byl naposled doma — no, no, no . . .

A tak všechno stávalo se starci nějak líto, kam se jen ohlédl, k čemu smysly upjal. Na všechno pokládaly se stíny, a jakoby nebylo již oné jistoty dávné, o níž jeho žití se opíralo. Byloť tu ovšem také pořád to nenadálé přerování známé zvyklé družnosti, jímž rozkolísala se prudce rovnováha jeho života, stýskalo se mu to po kmotrovi čím dále úporněji, stával se jeho život čím dále prázdnějším,

opuštěnějším, zvláště když nenaplnila se zanechaná prázdnota — a také jakoby i touto nenadálou smrtí ukázal se jemu samému nějak příkřeji a temněji vlastní úděl, kdes tak na blízku se významně připravující a nabádající vždy svědomí k velké pochmurné vážnosti — vše to zajisté přispívalo k jeho neobvyklému stavu, ale to jediné to nebylo. —

Minuly teprv nemnohé chvíle od smrti souse-dovy — ale ty jakoby přinášely zcela jinou dobu, temnou, posupnou, nedružnou, od předešlé tak se různící. Ten přechod byl příliš náhlý a připravil tolik zklamání neočekávaného, jemuž nebylo lze starému srdci zvyknouti, přizpůsobiti se. Začal si opravdu stýskati staroch jako v bezradnosti, v trudu malátnosti jakés. Sám nad sebou — a to jen nejhorší stesk člověka. Cítil se u všeho nějak cizím, všeho se až jaksi obávaje, obávaje se to někdy i samé naléhající práce a všech povinností, jež mu vždy byly největší útěhou jeho žití, byť i v takové míře, jakou se ukládaly, vyžadující nekleslou, silnou mysl, rozradostněnou svým dílem. Ale v jeho duši za mnohých chvil nyní nepobývalo té útěšné, nadějně radostnosti, nutné k těžkému, zodpovědnému dílu. V jeho vůkolí jakoby se kladla příkrá neznámá oblast, v které naléhaly nepříznivé, zlověstné vlivy, které ale uhodnouti, zbádati se nedaly.

VII.

Postihnuv se někdy při takovýchto pocitech, hlodajících bezděky jaksi na samé nejhlubší podstatě jeho života, na jeho odvaze a síle, zachvěl se,

zamyslel se nad podivným stavem svým a zapochyboval nějak sám nad sebou; klesal pak ještě více na duchu, připadáje si jako zlomeným . . .

Ale bylo třeba přiložiti silnou ruku k dílu bez ohledu na sebe a neblahé vnitřní nesnáze. A stalo se to, stařec zas dovedl potlačiti hlodavé, neblahé tuchy, anebo aspoň posunul je s cesty, aby nepřekážely a nebyly na újmu dílu. Podařilo se mu přece posléz zabratí se do jarního díla v pozapomenutí na nové, nepříznivé ovzduší, jež místo jarem zdálo se někdy čišeti mrazivým nevlídným trudem tuch a rozpomínek.

Byla to druhdy významná chvíle prvního vyjetí do pole! Zrovna vášnivě se to vždy se sousedem připravoval staroch k té boží slavnosti . . .

Až pojme první hrst zrna, nacházejí se v požehnané širé volnosti nebes a země, až vždy jen pravou nohou sestoupí u vykypělého líhu země a zastaviv se pozvedne zraky vzhůru v něze a svatosti nejvyšší, jaké lidské srdce schopno je za nejopravdovějších svých chvil — nahoře již skřivánek se vznáší jako posel nebe, a rozpěv se horoucně, neunavně, vždy výše tíhne, až ztrácí se v záři blankytu, a pak již jen jakoby to sám blankyt pěl . . . A odkryje hlavu, při čemž šediny jeho zavlažou jarním vanem nikdy na těchto horských rolích neutuchajícím. A jme se po starodávném zvyku žehnat roli, jež jakoby již čekala, dmouc se v nedočkavé slasti oddanými vděky k bytosti člověka — žehnaje to vůkol sebe velkým křížem, velkým vzápnutím a zároveň hned roztrušuje při tom první hrst, jež v mženi a oblaku k zemi se snáší, jakoby to kadidlo kněze před oltářem vyplynulo. A řekne slavně

a radostně po témž starodávném zvyku svém: »Pane Bože, žehnej dílu služebníka svého i služebníka svaté země své . . .«, k čemuž z pole vedle k témuž dílu připravující se soused odpoví: »Amen«, jež jakoby bylo vlastním dokonáním modlitby. To jakoby bylo vždy slavným vstupem k velké zahajující se velebě dějův, zachvacujících osudy žití. A již pak oba rozséváči, neprodlévající více, rozejdou se širou brázdou a rozsévají boží sémě, rozsévají chléb a požehnání všeho lidu rozsévají, velké, svaté dílo země je zahájeno. Skřivánek snes se zatím s blankytu, v němž mával svou písni, níže, jaksi přihlédnout a přesvědčit se, poletuje jim družně nad samými hlavami, jaksi chtěje se tu účastnit nejslavnějších pozemských obřadů.

Tak to bývalo vždy a ještě loni. Zatím cos tak pustě zprázdňelo v dosavadních, tak družně zabraných posicích, cos tak příkře, neblaze se nastavělo. A když letos vyséval první hrst, ruka se mu neobvykle chvěla, jakoby nebyla si jista nyní, kdy po půlstoletí již rozsévala a urodnila brázdy boží. Jakás udolává tíha ji stahovala, nejistě poklesala, držíc v hrsti nejdražší poklad světa. A přec zrovna tak jako druhdy skřivánek nad ním zrovna vyzývavě a v nadšeném hlesu skládal svou píseň blankytu a záře, a země zrovna tak žířivě nabíhala v oslnivém lesku a parách jara — a vše právě tak jako jindy vyzývalo a volalo z útrob země a celé přírody, zdajíc se jaksi očekávati významnou chvíli, aby propuklo v jásot a ohromivý chorál života. A všechno jarní kvítí jako druhdy vzhlíželo oddaně a vroucně úsměvem jara na starocha, i svého to hospodáře, vybízejíc k blahoslavenému činění. Ale

vyřknuv letos hlasem nějak tísnivým a nesměle zadržovaným svou obvyklou modlitbu rozsévače i své žehnání, zarazil se staroch jako neblaze, drsně zburcován — místo družného, z hlubin a veleby duše vytrysknuvšího druhdy »amen« starého kmotra zaslechl za sebou něco zcela jiného: »Ale, ale, sousede, kampak s tím vším staromodním krámem — řádně hnojit, aby zemi dostalo se dusíku, fosforu, půdu jak náleží prohloubit a provláčet, aby obohatila se kyslíkem a novými mineraliemi, a to je to právě požehnání — boží — a to jste zemi nejlepším služebníkem — páně — chachacha,« zasmál se mladý Stuchlík, také vyjevší na pole, toť se rozumí se vším novým náčiním a celým souborem strojů s lidmi zcela novými, neznámými, neb propustiv hned bezohledně všechny dosavadní, dávné služebníky mužské i ženské, se zdejšími statkem, se všemi poli jako srostlé, najal čeled novou, jaksi také modernější, hovicí novému systému a vkusu mladého statkáře.

Bylo v těch slovech jízlivě a drsně nahozených mnoho krutého výsměšku a odbytí pro starce a jeho tradice. Jakoby studený had ovinul se mu náhle kolem krku, tak příšerně, ledově cítil se dotčeným. Ale přemohl se v návalu vnitřní bouře a ztlumiv hlas, jen chladně, sevřeně odpověděl, neobraceje se ani k mladému muži na sousedním poli: »Dost hnojit, dost vláčet, a přece pak všechno jen dle vůle boží — vy si to už jmenujte dle svýho.«

A nedbaje za sebou toho napotomního pohrdlivého smíchu, k němuž z oddanosti přidával se i surový chechtot statkářových lidí, chtějících hanobiti starodávný zložný zvyk, uražen jen v hloubi duše a se srdcem jako uštknutým, rozpjal ruku k dílu a kří-

žem rozpustil první zrní. Pak snažil se chvátat co nejvíce po rozpjaté roli, jaksi dále od urážející přítomnosti nedalekého sousedství, klopýtaje často a za neklidného popadání dechu, v tempu klidného, stejnoměrného rozsévání často se také zmýlil — jak to nemá být, žádáť si toto dílo země důstojného klidu. Na druhé mezi pole stanul až určieně, pot neklidu a vnitřního uštvání stékal proudy s jeho skrání — to snad po prvé za jeho života nebyl pot radosti a útěchy dařícího se díla, pot, v němž dobývati je člověku chléb vezdejší. A tady teprv jakoby si oddechl, vzdálen od onoho ústředí, v němž przní se boží dílo.

Byloť na obou statcích, u »Kozinů« ovšem ještě do nedávna, ustáleným zvykem, že třebas měli secí stroje, první osévání činilo se vždy ručně, jako na zasvěcení díla, to si nedali nikdy ujíti oba starci, z vlastních rukou miníce to zemi odevzdati boží zrní. Tak i letos první rozsev činil Kučera ručně . . .

Nazpět ubíral se váhavě, nerad, kéž by jaksi nemusel poblíž tomu člověku a celému jeho ovzduší; také jaksi ztrnule jen hrst jeho zvracela své zrno, odevzdávajíc je jako neochotně a s obavou zemi, a zároveň jakoby i těžce nějak bylo se mu probíratí hrnoucí se, jaksi nezdolně nahromaděnou zemí. A začal toho úmyslně dbáti, aby co možná nesešel se se sousedem u společné meze, aby se mu vyhnul, aby zabránil novému znesvěcení země a znesvěcení svých citů a ponětí.

Byl-li čas k posvačení, činil to u meze opačné. Nerad ani zrakem zabloudil k roli sousední, kde se vláčelo, vláčelo, vláčelo, odkud rachotily nové stroje,

odkud zněly křiky, vády a zlostné povely mladého pokrokaře, s kukátkem u očí a bičíkem v ruce stojícího kdes na vhodném stanovišti a pozorujícího své lidi, kteří mu ale, byť jim samým zjednání a vybrání, jsouce navyklí jinak práci, nedovedli vyhověti; vše tam jinak bylo na nich žádáno, než jak dosud ve službách patrně méně moderních konali a nevědouce si hned rady, byli příkře a pánovitě kárání — i kleli ve své zlosti čeledínové, mstíce se na koních a náčiní, s náčiním, s nímž nevěděli si rady, mlátíce, koně se vzpínali, řičeli, zaplétali se, nové zdržování, nové klení, pusté výkřiky — zuření pána . . .

Ani ta země nezdála se mu vyhovovati, počínajíc si zcela jinak, než bylo předepsáno na papíře, nechtěla se poddávat naučeným snahám, nepodrobovala se předpisům. A musilo vláčeno býti znova a co vše nekonáno, když již úkol dotýčný zdál se přece naplněn, znovu, znovu, aby co možná toho kyslíku — a práce, jež zdá se zbytečnou, je nejomrzavější, čeledínové aspoň s nevolí uposlýchali, kleli, obrátili na koně bičičště. Stačilo se nějak tou nemírou práce zdupávati zas, co bylo nakypřeno — ale mladý statkář nedal jinak, řídě se dle předpisův, stále křiče, rozezlívaje se a zlobně nakazuje, švihaje zlostně bičíkem a kukátkem jaksi urputně obrňuje oči.

Neutěšená, zlá, omrzívající byla to práce na sousední roli. V pravdě utíkal staroch od společné meze, bez každé radosti bylo mu, jeho duše jakoby byla vyvrácena. Také jeho lidé divně pohlíželi na to hospodářství vedle a netajili se vespolek svým nepřiznivým míněním k tomu všemu tam.

A přece jak to bylo ještě nedávno v těchto místech, jež kynou nyní jenom rozrušením, zármutkem, znesvěcením jakýmsi a dílem pustým, nedobrým . . .

Ano, ano, dobré, ty nezapomenutelné chvíle bývalé družnosti, jež tak zanikly — jen ve vzpomínkách starcových tu vytrvávají, ve vzpomínkách tím háravěji bolestnějších, čím tak nepodobnější jsou chvílím přítomným. Že zrovna straniti se bude muset té jejich známé meze, zasvěcené vespolečným kдыs životem sousedským, že mu bude značiti místo, kde skončil dosavadní dobrý život a začíná život cizí, nepřátelský — toho se přece nenadál.

Nenadál, nenadál — proč odcházel jen starý druh, zanechav ho těmto věcem? zaúpěl mnohdy staroch v sobě, nemoha se nijak ke své práci cele připoutati, ale jsa od ní neustále odvracen v temném trudu a v bludné roztržitosti . . .

Ano, ano, ještě tak nedávno — naplnění důvěrou ve své dílo, prosti, oddáni, v duši jakýs tichý smír a vděk, jak mile si to popracovali, jak se to těšili navzájem a rozcházeli se a znova chvátali k sobě, bylo to, jako když za vytrvávající pohody dvě nebeských beráneků line se semotamo, rozevlávajících se a splývajících neustále ve smíru nebeské oblasti, jež jaksi sama sobě odevzdána zdá se na témž věčném místě tanouti . . .

»Hrom už jednou do toho díla,« zařval zrovna vedle na poli patrně vznětlivější kterýs čeledín jenž máje nakázáno znova zvláčet, co po jeho názoru dávno již bylo dost, rozzuřil se, praštiv vztekle,

bičem o zem a zahodiv opratě. »Než takle sedlačit, raděj se jít oběsit!« křičel cestou, utíkaje s pole a nechávaje svého pána s kukátkem na očích a bičíkem v ruce v patrném úžasu nad tou hulvátskou neuvědomělostí lidu, nerozumějícího jeho systému. Šel-li se oběsit dotyčný čeledín, neví se — sotva — ale do služeb mladého statkáře již se nevrátil. To začínalo trochu brzo, mínili lidé. Kde pak bývalo »u Kozinů«, aby někdo utekl z práce, nebo vůbec sám dal výpověď, lidé odjakživa se tam drželi, lpíce takřka na dobrém druhdy tom statku . . .

Právě tak jako u Kučerů.

Ovšem nebyli na jednom ani druhém místě považováni za pouhou dělnou sílu, za materiál pracovní. Necítili se tu povrženými služebníky, své podřízené, odvislé postavení nepovažovali za jařmo, o něž třeba usilovati, aby se záhy svrhlo. Co hospodář, to čeledín i poslední skoták. Všichni si byli rovnými lidmi, přejavšími stejnou povinnost. Stejně pracovali, vlastně hospodář vždy napřed začínaje a poslední ukončuje, stejně bydleli, stejně se odívali, z jedné mísy u jednoho stolu jedli. To byla jedna rodina, jež podjala se stejného úkolu, v ní nebylo závisti, touhy po lepším, tady úkol byl dán neodvratně přírodou jednou pro vždy a nebylo tu jiné kariery, jiného zbytí, než společným úsilím, z něhož nikdo se nevyjímá, v němž nikdo netěžil pro sebe, nikdo nevypínal se nad druhého, onu svrchovanou povinnost naplniti. A tuto povinnost plnili družně, vespolek, každý cítil při tomto díle svůj význam a to bylo jeho sebevědomím, smyslem jeho žití a důstojenstvím.

V tomto přirozeném, dobrém systému nebylo pak ovšem příkrostí společenských, sociálních protiv, vědomí páchané křivdy a zneužití se strany těch, jimž svěřena povinnost vůdčí. Hospodář tu nebyl zpupným pánem, nebyl špekulantem a vykořisťovatelem, nebyl lenochem a darmochlebem, měl jen vůdčí úlohu, vůdčí zodpovědnost, vůdčí rozum, jichž v celém světě třeba při každém díle. Hospodáři nemusel nikdo záviděti, nebylo záviděti ani čeho. Ale ode všech svorně cítěna a ctěna byla převaha jeho mravní, jeho autorita, jeho zodpovědnost, jež se ukládala svému prostředí.

Jeť tato zodpovědnost, tato převaha a tato autorita nutna ve veškerém žití, jak dáno přírodou, jsou činitelé života méně nadaní a prozíraví, neschopní sebevlády a sebeurčení, jimž nutno opory mravní a vedení rozumu činitelů silnějších, pronikavějších, nadanějších silou rozumu, vůle, mravnosti, jinak by zahynuli, klesli ve zkázu a spuštění. A s jakou ochotou, povolností a důvěrou, bez nesnázi a zápasů, v oddané vroucnosti se podrobují tito slabší, nevidí-li v autoritě jim ukládané moc zříštného vykořisťování hmotného, prostředek násilí a zneužití, nevidí-li, že jejich menší schopnost životní jest považována od oněch silnějších za pouhý nástroj ponížení a zvlé, aby po nich ubohých jen se šlapalo a z nich pohodlně se tylo . . .

A takto u této přirozené, prosté soustavě stejné povinnosti a stejného podílu, stejného bratrství a nerozdílné vzájemnosti, zakládala se i vnitřní mravní síla obou statků — tam nevědělo se nikdy o dělnické nějaké krizi, o nenávistném boji sociálním,

v němž podnětem bývá jedině vykořisťování se strany silnějších. Co v celém vřkolu, na všech těch statcích, dvorech a panstvích, kde panoval jiný řád služebního nevolnictví, panovaly samé nesnáze dělnické, samé rozbroje, samé rozpory a tudíž také nejistota stran zabezpečení řádné, vydatné práce v čas, kteráž nejistota do takové míry pak hlodala na kořenu každé živnosti, seslabujíc ji a maříc, bylo zatím vždy dosavad u Kučerů i Kozinů tak dobře, svorně, spořádaně a bezpečně.

Novým pořádkem ovšem změnilo se i to, dosavadní rodinný, vzájemný život s čeledí odstraněn rázem, jako nedůstojný modernosti. Čeledi vykázána jakás mansarda, o jejíž úpravu a útulnost nijak nebdáno, život čeládky a život pána příkrě odloučen. Jakoby to byli zahrání od krbu, jenž již nebyl krbem jejich, jakoby vyloučení z rodiny, odkázání z domova, potupa, ponížení a uražení na ně vneseno. Zvláště a hůře jedli, jakés jen pomeje panského stolu, jinak a hůře se odívali. Žili jako v opovržení a vyloučení od žití, jež pro ně nebylo uchystáno. Nebylo tu již najednou družné rodiny hospodářské, ale nastoupil příkrý poměr pána a podřízence, svrchovaného zaměstnavatele a ujařmené, odvislé pracovní síly, s níž se bezohledně spekuluje. Nebylo jiných styků mezi mladým statkářem a jeho čeledí, než velitele rozdělujícího své rozkazy a pánovitě vyžadujícího a vyšetřujícího jejich splnění. Nastala najednou mezi nimi ona propast mezi pánem a služebníkem, jež nezahrne se žádnými sociálními opravami a učenými systémy, ale stále šířiti se bude a zeti hlouběji, strašlivěji, dokud nevrátí se a nenastoupí zas prostá, přirozená, jedině možná zásada

bratrství, vztahů srdce a dobré vespolečnosti, těch stejných povinností, kterým odměňováno stejným právem . . .

— Tam to začíná brzo, minili lidé. Byloť něco takového na statku »u Kozinů« neslycháno.

VIII.

Ale pod blankytem nebes zemské oblasti plynou stejně veškeré projevy žití, dobra i zla, smíru i rozporů, a blankyt nade vším stejně luzně line a oblast zemská nezměněně spěje v odvěkém svém určení, nechť tak či onak se uspořádají projevy lid-skosti.

Dále plynul život na obou statcích, nyní najednou tak nedružného sousedství. Až jaro vneslo nad nimi svou věčnou, neskonalou záľudu.

Lípa zatím nepozorovaně již se rozvila, v měk-kou hedvábnou kadeř nekonečného rozpoutání se zahalila. K zemi samé spouštěly se mocné proudy zeleného vlášení a z temene jakoby nedozírně vy-plývala smaragdová kštica olbřímí. Ještě luzné prů-ryvy oblohy jako praménky a skuliny blankytné prozračovaly v neobsáhlé této seplynulé změti a to byl ten nejkrásnější, nejzářivější blankyt v tomto utajení a sevření zeleně. Ale pak již nebylo nebe zřítí, žádného průryvu blankytu, jenž tam nahoře roztékal by se jako rozliv bystřiny, vše zaneslo se a stopilo v jakous neobsáhlou zelenou tůň. Všechny pupeny se rozstoupily, všechny haluze se rozpou-taly, letorosty hnaly novým, jako nekonečným ži-tím. A již to dnem i nocí šumělo z útroby lípy.

A bylo již tak krásně, utajeně pod lipou — jakoby neskonalými zvěstmi válo z ní něco k duši lidské . . .

Zdávalo se, že musí být tak dobře, tak neskonale vroucně každé duši, jež by se sem uchýlila, v každou duši že se vlévá ta luzná, mocná, vzrušená síla vyvírající z útrob tajemné, mohutné podstaty životní.

A jako činíval druhdy, jak to bylo jeho potřebou, zvykem, takřka životní podmínkou, uchýloval se sem starý Kučera zase tak často, jako druhdy hledaje v této velebné účasti stromu jaksi doplnění svého žití, svého zmocnění a skonejšení.

Ale jakoby nenacházel najednou staroch v oblasti toliké krásy a síly obvyklých svých dojmů bývalých, silných, vroucích vznětů, uchýlil-li se sem buď po práci denní, buď kdykoli z nenadání, když toho pocítila potřeba duše. Ne že by dojmy přestaly vzněcovati jeho nitro jako druhdy, ale tyto dojmy jakoby se kladly nyní na jakés trudné, úporné lože bolestného hoře v srdci jeho, jako měsíčná zář klade se tak smutně na ledovou pláň. Teskno, chmurno, těžce unylo bylo mu v duši.

Odzvoniv soumrakem klekání, zůstával někdy dlouho zde, oddávaje se svému zadumání, jež značilo truchlení a stesk, neklid a jakýs hlodavý, těžký, neoddechající nepokoj. A tento nepokoj sám v sobě, aniž by chtěl pátrati po jeho příčinách, byl v poslední době podnětem vnitřních chmur a nejistoty. Nebyl to odpočinek, blahá chvilka úlevy a úchvatné těchy jakés nedávných dob, kdy srdce zváno sem bylo jako na besedu. Jiní spospíchali do hospody, je vábilo to druhdy sem.

Hle, když ještě nedávno sem kmotr přicházel, z daleka již se jaksi z té jejich záhrobně vynořuje svou obrovskou postavou, snažící se nějak v sobě ztlumovati, aby nestala se jaksi ještě ohromnější, což by bylo pak již jaksi přespříliš, s těmi význačně splynulými vlasy přes týl, jež dodávaly jeho vzezření jakési úctyhodné, starožitné velebeny, a usmívaje se širokým, dobráckým svým úsměvem, jaksi zvoucím, všemu bodře kynoucím, proti nikomu a ničemu netajícím zášti ani neupřímnosti, a jak tak ze široka, volně si šel, někdy ještě na krajíci chleba po večěři si pochutnáváje, a tak zvláště nějak to kráčeje, jakoby tu zemi svými kročeji důkladně, ale s něhou přítulnou nabíral — a již z povzdálí milé slovo měl na rtech, již nesl se měkký, vroucí, jako zpěvný zvuk jeho k starému druhu, rozradostňuje a konejše již pouhým záchvěvem svým, a vždy to bylo o něčem dobrém, radostném a žertovném, a vždy samá radost byla jen v těch jeho slovech . . .

Přišla to i dívka sem hotova s poklidem, na chvílku, dvě, někdy i déle, mělať svého kmotra tak ráda. A tady vespole pobýli, účastníci se své dobré vroucí družnosti navzájem a života všech těch krásných, utěšených večerů.

Šeřilo se zatím tak měkce, vroucně, jakoby dobrým duším ustýlal v lože nejbláženější a vzýval k blahému snění. Ještě chvílku, chvilenu, připovídali si tak často, když vlastně skoro byl již čas jít spat a proč by ještě neměli zůstat, neměli si vyhověti, když bylo jim tak dobře a bezpečně v jejich vespole.

A zvláště když z nedalekých lesů začaly se ozývati lindušky, tito slavíci našich hor, jejichž vábnému, unylému klokotu jakoby zaúpělých stříbrných zvonců za takového jarního večera nebylo nikdy lze se dosti naposlouchati . . . tu nechtělo se ani domů, tu chtělo se stále tu prodlévat. A tíhla duše sem tam, potulovala se v širých oblastech žití, sdělovala a vypovídala, a zas utajovala se v sobě, naslouchajíc a vnímajíc velebu chvíle . . .

Ano, ještě nedávno.

Bylo nyní všechno jiné.

Nebyla více zvána srdce jako na besedu, ale spíše utíkal se sem staroch ve svém divném stesku a opuštění jakoby v ponuru samotu chrámu, kde může duše rozpjati se v celém svém bolestném usedání, nerušena vtíravou účastí, ale nalézajíc jakéhos pochmurného ohlasu v rozléhavých klenbách tajemnosti. A lindušky volaly-li v dálném zálesí, tak vzývajíce unylým svým klokotem, jenž vpojuje se v nejnvtírnější úchvat člověka, tu zdálo se starci, že za jeho prodlévání zde jen kvílí a pláčou. Nikdo jiný nepřišel jich sem poslechnout, nikdo, kdo povzbudil by k radosti a družnosti. A když tak sám v svém zasmušení vnořoval se smutnou duší v jejich zpěv, jímž soumrak jakoby chvěl se v žalostné, výmluvné resonanci, rozplývající se v slzách, připadlo starci začasté, že pojí se ty zvuky najednou v jakési známé, těžké splývání, v rytmech pochmurně hořekujících, v mrazivě rozprostírajícím se vzdechu, jemuž není nějak úlevy a zaniknutí — a nemohl se tu zbaviti až příšerného ohlasu pohřebních vzryvů, které nedávno tady vyzněly v oblasti smrti, jež přinesla mu takovou truchlivou změnu života — i bylo

se mu pak násilně vytrhovati ze smutných zálud svých. A lípa šuměla tak zhluboka v tesklivé jámavosti, jakoby také vybavovala trudné, zneobsáhlené vzpomínky, pojící se k čemus hluboce významnému, nedávno ještě přítomnému a tak vroucně drahému a dobrému jako matka, co ale zaniklo navždy; a jakoby takto přidávala se k tomuto stařeckému chvění opuštěného srdce.

Mladý soused nepřišel sem nikdy.

A co se ho zprvu staroch načekal, jakoby ani nebylo možno jinak, než že bude pokračování dosavadní tradici, u vývoji dalšího života nové generace, že lípa tu bude stejnou účastí jako generaci zaniklé. A že těšila-li staré srdce, bude těšiti tím vroucněji srdce jaré, mladé.

Ale toto srdce mladé, jaré nedbalo, povrhovalo útěchami a velebami starých tradic — jakoby bylo nesmyslné obírat se vyspělému, modernímu, praktickému oekonomu takovými neoeconomickými věcmi, netýkajícími se živé váhy a vytváření dusíku. Nepřišel ani jednou sem v tento chrám, nejsvětější ze všech chrámů, v němž tanul duch otcův. Byval tou dobou obyčejně již v hospodě, kde vykládal zásady moderní techniky o provozování zemědělství a tropil si smích učený ze všech starodávných škvárů a přežitků života, jež tady shledal a mezi něž i všeliké starodávné sousedy počítal, s nimiž bylo člověku na neštěstí žít. Měť ostatně dosti přívrženců, všech těch, jejichž samolibým užívačným choutkám nehověly přísné zásady sebezapíravé povinnosti, nehledající v sobě podstatu žití — a zvláště všech těch, jimž nejednalo se o zásady, ale za něž platil a s ni-

miž popíjel . . . Sem nepřišel nikdy, tady jeho duše neměla co hledati.

Rozuměl všemu staroch dobře.

A to již věděl, že nemůže býti více nic společného mezi nimi, že nikdy již ani na okamžik neožije mezi nimi účast bývalého sousedství, vroucí tradice že tu nenalezne ohlasu. Neodvratná roztržka byla vlastně dávno již tu.

Zdalo se mu při tom, že vše ho tak nějak opouští. A často hluboké temno noci zastihlo ho ještě pod lipou, pod tím mrakem zeleně splynulé, zmétené s ostatní noci, tak těžce naléhavé, jakoby se to na jeho duši snášela tíha neznámých osudů a nezvěstných tuch s těch černých, záhadných zenitů nahoře.

Ztmělá koruna, noci jaksi zneobsáhlena, v pochmurné vzájemnosti skláněla se k ponurosti duše stařecké. A v tu němotu ustrnulosti zasáhlo občas hluboké zavanutí jako vzdech z bytosti stromu, jako z nejvnitřnější mízy jeho, znepokojeného, dotčeného také nějak ve svých pudech . . .

Mnoho chvil takto staroch tady vybyl a začasté teprv volání dívky, nemohoucí se dočkati otce, upomenulo ho k návratu.

IX.

Ale byly napotom jiné večery, jiné ty soumraky jarní, které zase zastihovaly mladou dívku samotnou pod lipou. Uchýlila se sem jako ke chvilce oddechu po celodenní práci — bylo to tak obvyklo, přirozeno, vždy byl tu milý útulek někoho od nich . . .

Byly to někdy zvláštní chvílky, podivně vzrušené, ba jakoby celé doby dlení a očekávání pro mladou dívku. Nebývalo třeba ani mráčku na nebi, a jen poslední vlaštovky u výšinách promýkaly jeho ukonejšenu, záludně modrou hladinu. Velký háravý lesk to zbýval na západě, často dlouho do noci vytrvávalo liliové záření. Vše zdálo se rozplývati radostným, uvolněným životem do těch nesmírných, zacházejících dále.

Bývalo tak rozkošně vlaho, vonno pod tou lipou, pod jejím měkce, vroucně kladoucím se baldachýnem, jakoby pod tajemnými nebesy lože lásky — a takové slastné utišení chvílemi se kladlo, jakoby utišení navždy, vyčkávavé a shovívavé, v němž svou mluvu duše začínají.

V lípě ob čas jemné šepty zaševlily, zalaskání nezvěstné vroucnosti byla; to našeptávaly si haluze v ohromující rozkoši, již jaro všemu tvorstvu přináší. Chrousti začali se mihatí vzduchem, ale v dráhách bezejmených, jež se kladly a hned zacházely v šeru tajemném, jsouce jen jako zdání. Stopovaly oči mimoděčně tuto pouť, již ale vlastně nikde nebylo. A také zavanuly perutě netopýra, a také můry zašuměly, jakoby měkce kanuly rozplývavé slzy šera. Bylo to ono nadšené utajení a rozvřelé jihnutí se života, v němž schvacuje se srdce tvorstva k svým hodům nejslavnějším.

Lindušky z vůkolních lesů nepřestávaly vůbec pěti za takových večerů, za té omamné, naléhavé atmosféry, jež pronikala krev, nevystihle vzněcovala. Bylo vše jako nesmírné horoucí oblažení, splynutí udolavé, v němž vše se baživě chvělo a líbat neopomnělo.

Dálné vrchy a pohoří tanuly harmonickou něhou v tom vláčném šeru, v rysech jakoby plynoucích a zanikajících zvolna, jen u vyčkávání ještě, až dozní poslední píseň, poslední epocha té roztoužené milostnosti kdes v jejich ukrývajícím se úpatí a šířím, ztajemňujícím se okruhu. Ale hory se již dávno zahalily, a roztoužení konce ještě nebylo . . .

To vše se dalo v zešeřené vonné náruči jara u jakési nepřetržité slavnosti, a vše zdálo se míti zpodobení věčnosti lásky. A tu připadalo srdci, že vzduch napojen je samou láskou, všechny ty vůně a vzruchy, co se pozvedaly a dmuly, že jsou její zvěsti a její provázení . . .

Za takových chvíl to bylo, co mladá dívka po mnohé večery tu vysedala, vhrížená zrakoma kams daleko před sebe, vyčkávající, vytušující.

Bývala sama, staroch jinak se zaneprázdnil a jakoby se to dalo úmyslně — rozuměl, rozuměl. Samy v sebe to hleděly jaksi dívčiny oči, v hárání nevýslovném, stopující plamenné údery vnitřní touhy, za níž všechno bouřlivě spělo v její bytosti. Bylo to vyčkávání jakoby neznámé slasti, jež se měla dostavití, jakoby v zpodobnění všech těch omamných věcí, jež nacházely se kolem, jsouce jarem, a ve zpodobení té nesmírné záludy, vyplývající jí z duše do toho jara a hledající v něm své družnosti a svého skonejšení, na těch cestách, na nichž nic nemá se stavět překážkou. Bylo to vyčkávání zároveň úzkostné, zlekané překážkami, jež tu byly, pochybující a nedočkavé, jež nedocházejí svého splnění. Její krásné, modré oči zažehnuty se zdály jakousi fialkovou, ztemnělou, sametovou září a kladly se tak divně

kolem sebe, nenacházejíce a nedosahujícíe pořád, k čemu tak mocně upjaly se u vidinách svých.

Bylo patrnó, že k takovým chvílím ustrojila se vybraněji, jinak, než chodila za dne v práci, aspoň tak vybraně a pěkně, ale aby to nebylo příliš nápadno. Bílá zástěrka s něžnou krajkou objímala rozkošně její svěží tělo, jež dmulo se i jinými vzněty než jen mládí a zdraví svého. V hnědé, mocné své kadeře vložila vždy květ. Půvabný byl to zjev silné, zdravé krásy, a v tom utkvění ušlechtilého pohledu jakoby vypjala se z ní duše jistého neodolatelného překonání, ale i neskonalé, vzdávající se něhy.

Z takových že dívek vytvoří se to ony ženy, jež jsou blahem a útěchou mužů, a zvrácen a bláhový, kdož nepovšiml si vedle sebe daru takového, jež samo nebe snáší na zemi . . .

Zdálo se, že mladý Stuchlík si nepovšiml.

A přece tak blízko byl ten jeho statek, každý projev odtamtud sem přicházel, každý hlas — i jeho hlas tak často. Každým tím ozevem vzpjaly se zraky dívčiny mimoděčně tím směrem, jako unesený mocí neodolatelnou. Očekávání v jejím srdci se napjalo, prodloužilo se jaksi, zašlo až tam, až jemu vstříc — snad si povšimne, přijde, dostaví se.

Každý kročej na záhrobni tam byl tu zřejmý — snad právě on to přešel, uviděl ji. Až mdloba ji pojala, sladce zmalátnělo jí v ňadrech, musela semknout oči v nenadálých rozpacích — byl to někdy on, ale k nim, k ní sem pod lípu se ani nepodíval. Snad ještě neměl času, snad až pak, jednou snad přijde . . .

Sledovala pak v nedůtklivé úzkosti tu úžící se liliovou čáru na obzoru, a jak temní a zapadá, a jak

vytrácí se údol před ní, ploty a stezky v něm již zanikly, a zanikalo vše pozvolna a jistě v opálové, průzračné temnotě. Jen vůkol její hlavy množila se ona temná, bezzvučná střetnutí netopýřích křídel jako plachých černých skvrn až k poděšení, a plynuly bez ustání můry — to již noc je tady, celá, tajemná, aniž stalo se zase, v co skládala pro dnes tolik naděje . . .

A ještě vyčkávala, ještě čehosi se uchopilo zdání srdce. Bylo třeba slyšet náhle zcela na blízku, jako vedle ní samé, ten jeho hlas, jenž připadal jí tak sonorním a posvátným jako zvon a z té měkké, vábné tmy jakoby zrovna v srdce se jí oddaně vkládal — ruce jí poklesly, ustal dech a rty její zůstaly otevřeny jako k přijetí toho hlasu zvolněnou branou duše své. Byl to jeho hlas, vyzněl kdes, ale zase zapadl, aniž navštívil ji v duši připravující se.

A bylo třeba pak slyšet znenadání kroky, snad zrovna k ní to toužebně spějící — tak jen z tmy vynikají známé drahé kroky. Snad že přec se rozpomněl.

Vstala prudce, jako čímsi dotčena.

Upravila bezděky cosi na kraje své zástěrky, jakoby to tak bylo vhodněji k nadešlé příležitosti. A vzdech nedočkavé, nervosní, bytost rozptylující touhy vssála v sebe, při čemž nějak celá se podivně zachvěla, jakoby se vzdávala bezmezně.

A jakoby chtěla pro první okamžik dělat, že jen náhodou a obvykle nachází se to právě na těchto místech, nečekajíc snad schválně, ale zatím bylo jisto, že zanechala by všech rozpaků, ohledů, obřadností a u výkřiku háravě vášnivém, s rozprostřenou náručí vrhala by se celou bytostí vstříc jemu,

jemu pouhému zas fantomu, pouhému zdání vzburěných svých touh a halucinací milostných.

Neboť byly to kroky zcela jiné, cizí, vzdálené, kdes silnicí netečně se ubírající, a to jen uprostřed těchto návrší jako v klenbách ozývají se zvuky v takovém bludném ohlasu, jenž klame smysl a přenáší tak šalebně svá stanoviště. A tak také láska sbližuje si k sobě vše, po čem dychtí, vše, slova, kroky, celou bytost milovanou. Kroky ty zanikly zase najednou, nevědouce o tom, co vzbudily.

S nimi pak jakoby zaniklo také jí všechno. Byla zase tak sama. A nikdy tak truchlivě neozvaly se ty lindušky jako ve chvíli tuto — to jakoby tma krala v sevření a smutku bolestí všehomíra.

A přece všady vůkol v těch krásných zešeřených večerech jarních vlálo tolik života a lásky. Probouzely se tak háravé, jakoby luzně určené touhy. Vášnivá objetí se prostírala. Z houštin kvetoucích střemch, jichž po vsi bylo tolik na zahradách, březích a při samých záhrobních i až daleko na okraji lesů, a jejichž květenství jako mléko proráželo noci a vydávalo vůni naléhavou, těžkou, opojující, vynášely se bez ustání vzrušené zpěvy a výkřiky mladých hlasů. Vše tonulo jako v omamné závratí. A všechno nacházelo tolik ukojení a blaha života svého.

Jen ona zůstávala pořád sama se svým mláďím jakoby zbytečně vypučelým a s touhou svou jakoby mrazivě uhranutou. Jen na ni jakoby se nedostalo ničeho z těch chvil jara . . .

Viděla ho také mnohdy z večera, jak odcházel z domu — do hospody. Hrdě, sebevědomě, svižně,

přece jen také v jaru života svého, které nedalo se potlačiti. Ó, musil ji vidět, nedalo se tu ani neviděti. Nebo maně se aspoň otočí a uvidí ji pak, povšimne si jejího čekání, jímž mu tolik slibovala, povšimne si, povšimne, uslyší hlas jejího srdce a přijde!

Ale nestalo se tak nikdy — pohvizduje si neladně a pošvihuje si bičikem do vysokých bot, povztyčoval jaksi u vzrůstajícím sebevědomí to své urostlé tělo, jež jakoby se zcela jinam zanášelo svými záměry, a pyšně, schválně a jakoby tvrdě mířil zrovna k tomu temnému, mokrému stavení, se střechou jako zlověstnou kuklou, čpícimu kořalkou a kyselým pivem, do kouře, do karet, do prázdných hádek se tam uchyluje.

Jak by bylo jinak tady pod lipou — a jeho sem nevábí nic. Kdyby byl aspoň jednou se ohlédl — ale marně zíraly za ním ty fialkové zraky v temném, rozšiřujícím se, nenabaženém zážehu. Až jakoby to stopami krvavých slz za ním spěly, vyzývající tak horoucně k sobě a zas tak horekující nad stroskotaným svým voláním. Snad přec se ještě obrátí, jiný namane se mu úmysl, snad v poslední chvíli přijde přec! A nenamanul se mu žádný jiný úmysl, nepřišel, nevrátil se.

Zašel posléz do stavení, ani na tom prahu, z něhož sem tak dobře bylo viděti, se nepozastavil, neobrátil, nepokynul aspoň z pouhého zvyku — a již zvrátily se neblaze zraky kams zpátky do duše, v to ledové, mučivé rozbolestnělé prázdno. Jakoby s hořkou bezděčnou vytrvalostí nahlédaly pak v prázdno toto, v tuto poušť, jež po něm zbyla. Zřely tam u vidinách zoufalých marné touhy své.

Schoulila se napotom tak nějak úže v sebe na lavici, a jakoby halila celou svou bytost ve stíny shůry kladoucí se, a bylo jí zima, nedůtklivě, mrazivě v oblasti toho jihnoucího se vlaha, a hlavu truchlivě vhržila si do dlaní, jakoby násilně přemítajíc, snažíc se v ní cosi neblaze rozpínavého udolati.

Můra jakás žalostně rozvířila se jí kolem skrání, neodlétajíc, nemohouc jaksí odtanouti od svého cíle; a takové nekonečné bylo to žalostnění, jako neodlučné od té myšli, k níž se přidalo.

Někdy se mladá dívka náhle ještě vztyčila, jakoby se něčeho nadála — ale pak hned přicházelo zase vlastní uvědomění skutečnosti. Vždy v těchto uvědoměních, v upamatování tom náhlém otrásla se, bodlo jí k srdci, hrdlo zúžilo se jí nevýslovně. Byla by vykřikla ve strašném svém zklamání, v němž nikdo utěšiti nemůže . .

Bývalo to tak v tom čase s večera na večer, jež v nevyvratném pořadí a v pravý čas se ukládaly. A každý začínaje s novou touhou, vždy znova zahajující se nadějí, vzrůstající dnem, končil tíží čím dále neúprosnější, tísní krutou a zoufalou, jíž bylo tak strašně do pláče. Ještě pořád se strojila lépe a vybraněji ta mladá dívka, trochu vždy zmatená a zahanbená, aby to jaksí nebylo nápadno, a pořád kladla si květ do kadeří — dnes střemchu, zítra jasmín, pomněnku i konvalinku, ale čím dále jakoby vše pozbývalo ceny, kvítí uvadalo, jak rozkvétalo a nikdo nesešal z jeho vůně v jejích kadeřích a vše tu jakoby v životě jejím pozbývalo ceny a smyslu. A čím dále více ztrácel se její pohled v sebe, v bezútěšné pustiny duše a mrazilo jí v duši bez ustání.

A přece bylo čím dále blaženěji vůkol s postupem jara, vzduch byl čím dále vlažší, vonnější, vznícenější, naplněnější jaksi vším tím nesmírným probuzením života.

Jen ji to míjelo, nic se u ní nepozastavilo.

Snad tedy ještě zítra přijde, jindy, jednou přec, vždyť její duše ho tak zve a popatřit chce mu tak v ústrety, každý jeho kročej jímat, každé pohnutí — jaká úžasná to síla naděje v duši lidské, vždy do dna zoufalství se vyčerpávajíc a znova zas naplňujíc, neb touha je vždy ještě nadějí . . .

A mladá dívka v skrytu svém pořád doufajíc, byť naděje své stále dál a dále odsunovala, — snad aspoň zítra, jindy, jednou přec — seděla v úpatí toho majestátu lípy, vzneslého nad její hlavou a nad všemi těmi místy, jakoby v hrobě, jenž pozvolna, ale jistě se uzavírá, vše, vše bera s sebou. Naděje svíraná tímto uzavíráním hrobu stále úže, jakous průlinkou značila se ještě, tenší a tenší, jímaná stále jistěji v hlubině tohoto hrobu. Tajemné rozpětí šera, spojující všechny zdejší obzory a daleké nebe a šírou zemi a všechny touhy a záchvěvy života v jedinou zešeřenou tiš, v níž vše jakýms tajemným zánikem nezvěstně plynulo, k srdci jejímu zasahalo chvílemi jakoby úděsnými mráкотami, vkládajícemi se ledovou rukou v její nitro. A ztemňující modro na nebi, tak hluboké a zachovávající své záhady věčnosti, v něž náleželo, i vše to čaromocné vzdutí lásky, ztajené a zviřené v tišinách noci, jen na ni jakoby v těchto chvílích pohlíželo v mračné, pusté nevráživosti. Něco mělo promluvit k duši, co nepromluvílo, zůstávajíc strašně němo. Zachovávalo

mlčení jakoby na věky, jakés uložení smrti se kladlo. Zaléhaly třebaš v tu chvíli omamněji, roztouženěji ony plesy jara — ale pro ni bylo vše daleké, pusté zapadání. K ní nepřistupovaly, ne aby byly blíže, ale stále zejivěji se oddalovaly. Vše tak vzníceně, v neskonalosti vysouvalo se ze svých ztajených úkrytů, blížíc se stále háravěji, stále nenabaženěji k omanným vytouženým dotčením — jen jí nic se nedotklo, nevyšlo k ní. On nevyšel z úkrytu své bytosti, nacházel se v takové dáli, tak daleké, nedostihlé jejímu srdci. Bylo jisto, že již z té dáli nevyjde. Všecky okolnosti to dokazovaly, ale doufala přec, tou nadějí, jež zůstává poslední vzpruhou, byť jedinou života.

Zůstávala třebaš tak uprostřed spícího soumraku, v zapomnění a naléhání svém až pozdě do noci. Již chřástalové se ozvali ze své měnivé, jakoby stále unikající a zas se přibližující, až i zcela na chvíli zacházející dáli. A třebaš měsíc mysticky vyplýval právě v ústraní lípy, šere tam tajemně linoucími závoji a v širo země vhřizuje bílé stopy své, kladoucí se jako dech, jako záchvěvy tuch naléhající. I k jejím skráním zaševalilo světelné pavuči a jakoby vyzývalo tuchy duše.

Zastalo ji tu v hluboké ponurosti, nedbající ničeho, temně zamklou, vhříženou v neobsáhlou, udolavou tíž. Rukama někdy prudce objala ňadra svá, jakoby je chtěla spoutati a zadržeti v hořkých, nesnesitelných vzryvech jejich. A hled její zasáhal kams nezměrně kolem sebe, bludně, utkvěle, ale ne v extasi rozkoše a hallucinaci blaha, ale v rozpoutání zoufalství a vzhlobení trudu. Roucho její jakoby teskně splynulo s šerem. A jen to světelné oševelení

skrání tak matně záluďné a chmurně bílé, v průsvitnosti jako duchové vyplývá v její oblasti.

Zatím měsíc vynáší se stále výše, vynořuje se jakýms nesmírným mystickým vzhledem nebes a hlásaje cos naléhavou, nezvěstnou výmluvností, vzněcuje veškery útroby země k nevystihlým záhadám. Nastává to celá ona sláva a moc jarní noci v horách.

V těchto místech čaromocná oblast objala zatím celou lípu zneobsáhliři ji v ohromivou velebnost. Každá její haluz, každý letorost vzněcuje se bílým nadšeným vláním jakoby tichými, mystickými výdechy. A za světlem nebes jakoby pozvedala se země celá a její hlasy a její touhy a její vzdechy a každé srdce na ní bijící. Jen ona zanikajíc v hlubinách a těžkomyslnosti srdce nezdála se vědět o ničem, marně vyvolávala ji lípa k vroucí slávě své; neviděla ničeho a neslyšela ničeho a o ničem jiném netušila než o vlastních vzryvech svého nitra; a jakoby ničeho pro ni nebylo, ani země, ani nebe, ani jakékoliv moci jiné, obdařující a obšťastňující, mimo té jediné moci strhující její nitro. A jakoby při vši té slávě chvíle kdes v duši její jediné jen přání vzcházelo, aby vše se raděj skončilo.

Zdálo-li se jí v tomto úžasu temného ustrnutí za některých jako náhle vzbouřených okamžiků, že tu vzchází přec cos jiného, že jakýs rajský sen se náhle probudil, omilostniv blahoslaveně srdce, že pojalo ji náhle cosi za ruce, schvacujíc je tak přitažlivě a objímavě jako u splnutí lian, že neodolávajíc, ale u vykypění závratném vzpjala se k sladkému tělu tak neskonale opojivě, tak čarovně lidsky, až zavzlykala v rozkoši se dostavivší jako omanný víchr a zvracujíc hlavu v celém zapomněném se

odevzdání, aby jaksi neviděla a neslyšela, ničeho jiného nebyla účastna než toho bezmezného vzdání se u rozkoši své — zdálo-li se jí to někdy přece v těch chvílích omamně záludy, ve chvílích však čím dále řídicěji se dostavujících, byla to vždy jen tak marná, tak strašně marná, prázdná záluda, domáhající se v klamech smyslů svrchovaného vytoužení přání svých, z níž pak probuzení jakoby bylo smrtelné, jako pusté zoufalství samo. Byl to jen takový prázdný ohromivý ohlas lásky, vždy bdící, nesmírné, vždy živé a se domáhající, již však nedostalo se ukojení ani vděku.

Vstávala pak po záchvatech takových v bezděčném určitém chvatu, zmateně se otřásajícím. A záúpěla v nitru srdceryvně v úzkostech, jež naléhaly jako příšery kams v nitro ústrašně se vřmatávající. Vzhledala pak chvíli úpěnlivě v ony dálky jarní, nevystihle vzneslé, záludné a obzorné, v jejichž účasti tolik sladkých vznětů vyvíralo, tolik omamných hodů se konalo; jen jí záludné dálavy připadaly tak pusté, strašné, stroskotané a ztracené, co přece všemu jinému tanuly samou rozkoší. A ve zjevení neustupujícím, dostavujícím se vždy znova, zřela v jejich posupné, zlověstné tmě trosky svého srdce, své lásky, svých háravých touh, všeho, co sřítlo se tak nena-dále a záhy — a jakoby se trosky tyto tam kdes divně a ústrašně vynášely jako mrtvola nad hladinu vod, v příšerné, kolébaté váhavosti, v ustrnulosti smrtelné, nezvěstné a jako výsměšně . . .

Nikdo toho nezvěděl. O pravém utrpení srdce nezvidá se nikdy. Věděla to jen lípa, vzneslý majestát nejen veleby a síly, ale i soustrasti a porozumění. Vyslyšela všechny ty vzdechy útajné a zastřela

všechno to utrpení. A když v onom zjevení stroskotání a úzkosti odcházela dívka posléz domů, vždy tak pozdě a v marném vytrvání — pozvedla za ní lípa svůj hlas: šumot záhadný, jímž nekonejšil se pláč srdce, ale v němž jakoby naléhalo zasmušilé a neproniknutelné a mystické tajemství života a jeho neblahého určení. Závany ty zaúpěle provázely dívku jako dokonávající se pohřební chorál, nezvěstně dokvilující.

Hlasy chrástalů třebaš utajeně zmiraly v té měnivé, nedostupné své dáli, v níž již jakoby byly styky s ohlasem věčnosti — a zmiralo již jaksi všechno v pozdní, tenně vysilující se noci marnou svou touhou.

A věděl-li jediný staroch o tom utrpení, nemohl pomoci . . .

X.

Byly jarní práce skončeny. Vzešla utěšeně všechna jarní setba. Všechno zalilo se mladým osením; setba ozimní prudce se vznesla, již vránu skryla. Již vše mohlo býti na čas odevzdáno samo sobě, síle země, moci boží. Nastávala chvíle oddechu. Uvolnila se pouta, přichylující neodvratně člověka k dílu země. Jakýmsi svátkem a utišením náhlým byly tyto chvíle. V nich sbírá se mysl, vznáší se od země. Starodávni lidé, kteří věřili, ubírali se na poutě a po svém způsobu oddávali se zbožnosti své. V horách to začnou kvésti jabloně a sedmihlásci po celé dny neustanou zpívati. A je to všechno jako jásoť, jako svátek, jako zbožnost nejvznícenější, k níž není potřebí obřadů, chrámů ani slov . . .

I u Stuchlíků bylo vše dokonáno všemi těmi stroji, z nichž polovičku odložili již na počátku, — prý jen prozatím — protože nešly, neosvědčily se, všemi těmi moderními methodami, třebaš mezi prací jen tři čeledínové se vystřídali. Mohly se ovšem očekávatí výsledky nebývalé, zázračné, ale to se ukáže.

Když bylo po práci, neoddával se mladý oekonom nižádné z oněch pošetilostí, nechodil tof se rozumí na poutě, a tím méně dělal na nich fulbátora — neposlouchal hloupého sedmihláška, nepozastavil se pod kvetoucí jabloní, leda zkoumal-li prášníky; ostatně co měli sad za stodolou, to dal vysekati, že to dělá jednak stín a že tam zřídí vzornou pokusnou semenářskou stanicí. Moderní zemědělství nesnese planých průtahů ani sentimentalnosti, vždy káže bdít, býti vynalézavým, jíti s vynalézavostí doby, spekulovati s přírodou.

To zdál se činit mladý člověk. Byl v době té čímśi horlivě zaměstnán, o čem nedalo se ještě dobře souditi, co by to mělo být. Nehledě ke všem novotám a záměrům o moderním provozování zemědělství, jež dále neustále zatím prováděl, bylo ho zřítí nyní často a vytrvale blíže pomezí obou statků v ruce s papírem objemným, do něhož nahlédal, prohlížel, vyšetřoval. Vytyčoval pak jakési směry, vyměřoval. Patrně všemožnou práci si dával k dosažení jakéhosi cíle. A ne že by byl nepřicházel k lípě, rozpoutané jako zčeřená zátoka mladou svou zelení. Často, často přicházel s tímto papírem. A zůstával, prohlédal, kroky cos tu naměřoval. A odtud dále začínával mladý soused se svým šetřením dálky od stavení až k nejzazší hranici, krok za krokem. Nebylo konečně nic co dělat jiného. Ale nedařilo se mu to jaksí podle

přání. Až posléze jednou bylo ho slyšeti: »Už to mám!« Rázné to a jako vítězoslavné zvolání stalo se u samé lípy, nacházející se nedaleko hranic mezi oběma statky. Po té jal si mladý soused pozorně prohlížeti lípu, jakoby si jí vůbec po prvé povšiml, vzhlížel a pátral vzhůru, snad konečně jednou jat velkolepým zjevem. Bylo tu věru co prohlížeti. Do nesmírna valily se ty proudy zeleně jako u vele-toku. Jasnou září, rozvlněnou, průzračnou, teplou a jihnoucí proniknuto bylo toto smaragdové mrakovi. Prolévala se nejbouřlivěji míza v neobsáhlém tom lůně a v jeho dmutí výš a výše jakoby vynášely se tajemné vzněty stromu v uchvacující velebě . . .

Ale vzhledem k těmto věcem neudálo se patrně ono zvolání, k nim to nesahaly výpočty oekonomické. Když se takto lípy mladý muž dosti napohlížel, stanovil posunem ruky jakous vzdušnou rovinu, jejíž pokračování špelo až dále jaksi podle celé hranice obou statků, pak okázale zaluskl si prstoma, rtoma vydal neoznačitelný zvuk a jal se odcházeti v jakési zpupné radosti.

Starý Kučera, nacházejce se právě kdesi na dvoře, slyšel a pozoroval to. Čím dále byl znepokojenějším. Svě jistoty pozbýval sám u sebe. Nevěděl zrovna, čeho bylo by se nadíti, ale přece neurčité obavy na něho naléhaly. Se strany podobných lidí lze se všeho nadíti, zvláště toho nejnečekanějšího.

Po celý svůj dlouhý život bezúhonně žil, v pokoji, míru, v spravedlivém zadostučinění všemu. Svě povinnosti, jak hlásalo mu je svědomí (a jiných není), plnil řádně a snášel s patričnou pokorou i oddaností daný úkol života. Neměl si pranic co vyčítati a všemu mohl hleděti jistě a dobře v tvář. A také jemu,

chvála Bohu, dostávalo se zevšad zadostučinění v té skromnosti a pokoře, jak jeho duše si žádala a přála. Neměl tedy příčin k jakýmkoliv obavám.

A přec najednou nějak znepokojen byl. Jakési pozemské nástrahy jakoby se ze skrytých záloh k němu přísouvaly. Nabyv již dávno jistoty vzhledem ke všem věcem života, i tady na té pouti pozemské, jejíž většinu má již za sebou a za jejíž stopy hanbiti se svým svědomím nemusí, i k oněm konečným, velkým a neznámým, jež v brzku očekával a jež přinésti měly jeho duši vlastní rozřešení záhady věčnosti, byl nyní nezvykle pobouřen a zmaten — a věda o tom, nemohl si pomoci.

— Co to přec se mnou je, — řekl si někdy a v tázavé, němé utkvělosti patřil kolem. Dál se to jakýs zápas v nejvniternější jeho bytosti, tajemně ohrožené v nejživotnějších pudech svých, jejichž probouzejícím se tuchám rozum nerozuměl. Ostatně se strany toho člověka bylo se všeho nadít.

Zase uplynul nějaký krátký čas. V té době byl mladý Stuchlík pořád tak zvláště činným, tak trochu tajemně, skrývavě a přece zase v úmyslné okázalosti. Zajel mezi tím také do města. Tam ostatně jezdil často — dav si vždy zapřáhnouti k tomu cíli porízený elegantní vehikl, s párem mladých bujných koní, s čeledínem s jakous livřejí vzadu. — Mezi lidi jednou že zas to jede, jak říkal, a měli tam plzeňské a holky. Mimo to začalo se mluvit cosi o bohaté nevěstě. Ale dle všeho mívál tam ještě jiná řízení.

Proskakovaly zároveň všeliké řeči, jichž původ zajisté byl u něho. Že se leckdos podiví. A že v brzku leccos se jináč zaonačí. Že také všelijaké slávě třeba brzo konec bude, není zrovna na čem

si zakládati. Leckdos že dělal by si právo na leccos, na co mu vůbec nenáleží. Ale že on se už přičiní, aby všechno dle práva se dalo a leccaké šlendriány dosavad trpěné že už si zamezit dovede . . .

Meškaje co chvíli v stanovišti lípy zase a zase měřil. Případalo to, že činil to posléz již z pouhé záliby, jistoty své již dávno nabyv, ale že znova a znova chce se jí opojovati, znova se jí ujišťovati. A v tom vzhledě jakoby ještě jen čehosi vyčkával, co by jaksi jistota nabytá uzrála docela. A také jakoby potřeboval přec nějaké vhodné záminky, ač lidé jeho druhu jsou zvyklí bezohledně jít k svému cíli. Jaksi i potřeboval se starým sousedem se střetnouti . . .

A k tomu naskytla se příležitost právě vhod.

Ten starý, poloslepý Jirouš, co ho též odstranili ze statku u Kozinů! Půl století v tom statku vybyl. Srostl s ním jako kočka, již neodstraní ze stavení, kde si navykla. Dávno byl poloslepý, ale svůj chléb nejedl zadarmo. Po hmatu víc vše dělal, a přece dělal dobře. I práce nejsložitější; i do mlátičky dával a dával nejstejněji. Sel na pole, jehož znal každou hroudu, každou mez, a jakoby to spíš kráčel s těma svýma kalnýma očima, bludně a upjatě vystrmělýma vpřed, po hmatě, bera se po paměti, a přec našel všechno dobře, neomylně. Ty jeho krůčky tak drobounké, cupitavé, jakoby delších, smělejších se neodvažoval, dovedly ho správně v každé zákoutí. To bylo jeho právem a toho si nedal nikým vzít, že po každé setbě uhrabal všechny meze, jak to náleží, vše urovnal, uvedl do pořádku. A dobře to učinil, pořádkem nejdřív vše zkoumavě hráběmi, motykou. A vyčistiti stružky a stoky na lukách, příkopy vybrati,

svodnice vyhrabati, to vše bylo jeho úkolem a právem. A co nejpozorněji při své slepotě okopával brambory, jakživ nepřekopl nať, jako žvavé klepavé báby, třebaš ta motyčka jeho jakoby šla na dvakrát, teprv po druhé nahmatavši, ale vždy nahmatavši dobře. A od jakživa ho takto pamatovali, takto slepého, ponurého, nemluvného, ale vždy radostně vzdalého každé práci, co do zevnějšku špatně holeného — no holil se to jednou na boží hod také sám vypůjčenou břitvou — s kalhotami v nízkých holínkách, z nichž na obě straně trčely štruple jako uši, rozhodně nevhledného celkem zevnějšku. Jeho veškerým obyváním, salonem a ložnicí byl chlív u Kozinů, jinak čistý, světlý, vzdušný, dvě řádné otepě slámy, jinam sám nechtěl, to bylo jeho blahým domovem, tam žil, snil, spal a cítil se svými zvířaty, jež krmil a obsluhoval.

Statek u Kozinů byl mu vůbec celým světem, jeho meze obzory jeho života, mezi nimiž že také složí jednou své kosti. Nepil kořalky — ostatně u Kozinů se jí vůbec nepilo, jen tu fajfčíčku svou si mumlal.

Jedině jednou do roka vybočil z obvyklého řádu životního. To bylo vždy na podzim, o výročním trhu v blízkém městě. Na tu dobu jakoby dávno se připravoval, trásl se o ni, ač nikdo by mu jí nevzal. K té době vybral si část své mzdy a vzal si svou dovolenou. Že musí si pro boty, udával. Již o den napřed se tam vybíral, cupaje stejnými svými krůčky po říšské silnici k vzdálenému městu, chvátaje u jakéms vytržení v posleplých trudných svých očkách, zdajících se tehdaž vystupovati jako na stopkách odkudsi z dychtivého, nedočkávého nitra; aniž ale

uznal za vhodné k takové slávě upravit si na holičkách štruple lépe, než obvykle trčely. A nato na trhu co se s ním dalo, dobře se nevědělo. Viděli ho tam prý někdy lidé po všech možných putikách, s harfenicemi a komedianty, brzo tak, brzo jinak, zpíval také a třískal bravurně plecháčem neznaje dosavadního světa, ale to všechno byly nedost zaručené pověsti. Vždy ale teprv po několika dnech se vracel, mnohem jaksi starší, posleplejší, neholenější, se štruplemi ještě více vystrmělejšími z holinek jako v úžasu nad sebou i svým pánem — jaksi ještě zešedivější, ponurejší, zablácený a uplandaný — a vracel se bez peněz vždy a bez bot, pro něž vlastně si šel . . .

Ale to byla jeho jediná neřest, která ostatně byla jeho celým světem, jeho radostí, útechou, jeho pohýřením, jeho celým užíváním za celý rok, a shovívavě mu to trpěli, protože jeho duše nemohla jinak . . .

Říkával nebožtík Stuchlík k sousedovi stran tohoto Jirouše: — Vidíš tohoto našeho Jirouše. Dělník k nezaplacení. Člověk zlaté duše. Ale tuhle nepěknou věc má. Chceš mu jí vzít? Připravil bys ho o vše. Ale posléz propáchanou tou neřestí zas přijde k sobě. Dopřávám mu teda tu slabost, jako kěz i nám shovívavě jsou dopřávány slabosti naše, neodvádějí-li nás ovšem koncem konců od pravosti. Ale na druhé straně, podívej se — prý všichni musí mít stejné právo, stejné zasahování do života, také nějaké všeobecné hlasovací právo, to že nás jediné vytrhne, a jak to slyšíme pořád kolem sebe. I hlasuj si pro mě kdo chceš, třebaš tamhle Nácek Rozrazilů, co propije i kalhoty ze sebe — ale podívej se jen

třebas na toho Jirouše. Jaký je to člověk, dělník, je-li veden někým — či chtěl bys věrnějšího služebníka země? Ale zanech ho sobě, svému vedení, svému rozumu, svému teda právu . . . a zahyne zajisté v nejkratší chvíli, zludračí, nemožným se stane pro život; vydej mu s sebou celou mzdu, co za rok vydřel, a nepřinese sí zpátky halíře. Jakže by tedy obstál sám sebou! Pro něho odvislost a vedení cizího rozumu není útisk, obmezování, ale dobrodiní jeho i celku. A co je lidí takových. Ale nesmíme vykořisťovati lidi takové, zneužiti pro svůj prospěch jejich slabosti, jak se to dnes děje — věsti je, ale ne ujařmiti, řídit je a obmezovati, ale ne zotročiti a vyssávat . . .

A také starý Stuchlík dle toho se řídil, platil tam takový Jirouš co druží, stejných práv požíval, z jedné mísy jedli, ctili v něm a neuráželi lidskost a Jirouš nepřál si na světě ničeho lepšího, jen když jednou do roka mu dovolili do toho města; a nestaral se o žádná jiná práva, o jakés uplatnění své individuality, nechtěl všeobecně hlasovati a plnil platněji a zdárněji svůj pozemský úkol než tolik těch hlasatelů všeobecných práv, individualnosti a čeho všeho nemožného, zapomínajících ale na vlastní povinnost a lidskost samu. —

A tuto kočku srostlou se statkem »u Kozinů« náhle zapudili. Takovýchto proletářských živlů nestrpí moderní oekonomie. Když sdělil to mladý statkář Jiroušovi, příkře, pánovitě, neříkal tento ničeho, jen po něm zamhoural slepě očima; byl vůbec nějak ke všemu netečný, mrzoutský, nevšímaje si ničeho mimo svou práci. A klidně pokračoval ve své práci dále, krmě svůj dobytek, s nímž jakoby vyrostl.

»Slyšel jste teda, máte výpověď.«

Stařec nic a dělal, jakoby vůbec nebylo ničeho, anebo jeho se to netýkalo. Jemu také dávati výpověď tady z toho statku! A chtěl dělat obvykle dále svou jakoby nic, když i došel čas korektní výpovědi, chystaje se v chlévě ke kydání — dobytek obvykle spokojeně si bučel a olizoval starce, přecházejícího mezi ním, drsným, upřímným jazykem. Ale v tom starcem bylo zatřesenno za rameno, příkře, velitelsky. Tady že již nemá co pohledávat, aby se teda klidil. Vystrčili ho z chléva, jakoby z jeho chléva. Po padesáti téměř letech. Byly mu dány jakési peníze. Kams rozmžikal se, cos nesrozumitelně spustil ze zamodralých rtů. A na chvíli jakoby ztuhl. Až ku podivu, sehnuv se najednou, jal si zastrkovat snad po prvé to v životě obě štruple do holinky; jakoby o to nejvíce se jednalo. Činil to ale nadmíru zvolna, váhavě, zbytečně prodlévavě, při čemž jakoby se mu zrak kalil ještě víc a posleplé bělmo tak nějak trudně se mu při tom ptýlilo po svém vůkolí. Neholené modro tváře zesinalo, vraštilo se, plesnivá jeho hlava se třásla. »Bude-li to pak to teda jednou, nemám času,« pobízel zhurta a úsečně mladý statkář. »No, no, no,« zabreptal jen stařec. A pak mručel si pro sebe, sbíraje z kouta žlabu spory uzlíček svých věcí, jediných co měl: »Holt umřel nám hospodář, umřel nám otec... no, no, no... Ale kamže poděju se já chudák...«

A rozcupital se, násilně mhouraje před sebe, po říšské silnici k městečku — ostatně měl dost peněz, jež po leta mu skládal nebožtík a do pozůstalosti řádně poznamenal...

A bylo to zas právě v tento čas, kdy ve statku »u Kozinů« objevil se starý Jirouš, neobyčejně sešlý, na hlavě zcela žlutých jako slepených tuhých vlasů, ve tváři vytrženě servaný, dávno neholený, zbědovaný — a z holinek zas nehorázně čouhaly štruple. A s uzlíčkem jakýchs dráčotín hrabe se zrovna do chlěva, jakoby jejích chlěva, bláhovec. Vždyť tam prožil přes padesát let a to jakoby v jeho slabomyslnosti značilo nějaké právo — jinde takoví služebníci jsou odměněni slavnostně aspoň stříbrnými hodinkami. Jal si hned hmatati po dobytku, obzíral těkavě na všechny strany, ničeho ale nepoznával z toho bývalého »svého« chlěva. Přetřel si obličej, zdál se tu ještě nějak servavějším, trudný těžký zmatek probral se mu sešlými strhanými lícemi. Jenže zatím, než by jaksi mohl sebrati své myšlenky, již na rozkaz statkářův vystrkovali ho z chlěva, a dost nehorázně, sotva stačil komihati těma nohama.

»Jak, jak, jak . . .« zaklektal jen staroch bradou, chytaje se veřejí chlěva . . . Ale byli by s ním málem vyrazili i tyto veřeje. A řádným kopancem, po němž hodnou chvíli nemohly naléztí rovnováhy ty jeho holinky se štruplemi, dostalo se starci náležitého doprovodu z míst, kde přes padesát let sloužil. Na jeho zracích trudně rozmžených, zakrvavělých, vždy zavlhých, nedalo se nikdy rozpoznati, jestli by se smály nebo plakaly; a nyní stejně byly zavhlé, krvavé, rozmžené, ale jakýs nevýslovný, hořký nářek v nich nyní patrně se sbíral, roztékaly se tak bludně, užasle, a tak usedavě ploužily se ve své slepotě vůkol. Změtenosti těch posleplých očí připadat musel ten svět ještě cizejším, neobsáhlým a strašným, v němž tak uboze ztrácela se tato malomocná stařecká duše,

jsouc v něj vyhnána bez rady a pomoci. A jakoby tu úzkostlivě hledal, pátral kol sebe, kam se jaksí podíti, kam hlavu napříště uložit. Bylo tolik úzkostného zmatku a zděšení, a tolik přetěžkého hoře v tomto krvavém zření starcově . . .

»Jirouši, pojdte s Pánembohem k nám,« zval tu z nedaleka hlas Kučerův, jenž maje co dělat na dvoře, stal se mimoděčným účastníkem tohoto výjevu. Nejen zželelo se mu odstrčeného, zavrženého stáří, ale jakoby zároveň ožilo v jeho mysli i celých těch padesát let dobrého žití druhdy, jehož tento stařec byl nutným, zasloužilým, ne nedobrym účastníkem; a v příkrosti toho, co nyní se dělo, nemohl ani jednati jinak.

Kams směrem tohoto vyzvání zapjaly se posleplé zornice starcovy a jakoby se najednou rozjasnily, byly méně trudny, vděčně k čemusi se tak přimykajíce. Ohlédl se pak ještě jednou zpátky ke »Kozinom« — sem že by ovšem jaksí raději — vždyť že přes padesát let tady — a bylo to tak nějak hořké, záhadné utkvění; oči mu při tom z prudka zamžikaly a na okamžik vložily se do svraščilé dlaně. Pak cos opravil si ještě na rozervané, zablácené kazajce — a bylo také jaksí potřeba dříve štrupli do bot zastrčiti —, načež rozkomihaly se cupitavé, krátké krůčky jeho, jakoby ubíraly se nejistě po ledě a mířily oddané ke Kučerom, jako v kynoucí bezpečí. Kams jako do nějakého daleka rozpjaly se při tom nevidoucí zřítelnice, nový svůj svět tam vyhledávajíce. . . .

»Pane sousede, to si vyprosím, abyste přijímal celádku, které já uznám za nutno se zhostiti,« našel se týmž směrem sebevědomě úsečný, jako

skřípavý hlas mladého statkáře, »toť nedělá nikdy dobrotu, porušuje se tím nutná disciplína a musí tudíž i v tomto ohledu panovati více než susedský kompromis — to bych si tedy jednou pro vždy vypsíl . . . Ostatně zdá se, že co k čemu« . . .

Ale starý Kučera již ho neposlouchal, byl s Jiroušem, vzav ho za ruku, zašel zatím do svého stavení. Mladý Stuchlík zapráskal si vztekle bičíkem do holínek a zahryzl se v knír, nic nedbaje jeho parádního, páskou úzkostlivě pěstovaného vyhrnutí. — »Na« . . . mlaskl si, a bylo v tom zvuku něco skřípavého, zlobného a hrozivého. Ale jakoby byl i nějak rád, že naskytl se tu zřejmá příležitost a záminka k jakémus nutnému zakročení v poměru dosavadního susedství, v němž tu bylo patrně cos porušeno, zpříkřeno, zcizeno — a ještě ke všemu byl zřejmě uražen. — »Na« . . . mlaskl si ještě výmluvněji a šedé oči jeho jako kalená ocel zžíravě zasnítily.

Ještě toho dne odejel do města — že mají tam nejen plzeňské a holky . . .

Bez to začal zatím voněti údolem. Také osení jarní zakrývalo již zemi, dmouc se bujnou, rozvlněnou, světlou zelení. Žita hluboce téměř modrala . . .

XI.

Mladý Stuchlík přijel zase z města. Byl slušně najařený, v živé náladě, řeklo by se u sprostáka, jenž pije kořalku a ne plzeňské, až i ožralý. Počínal si až trochu bezuzdně, mával rukama, oči se mu blýštěly. Měl patrně také z čehosi znamenitou radost

a připraven byl k úspěchu. Směrem ke Kučerom zablýskal často zrakoma a rty jeho při tom zlovlně se pohnuly. — Já ti dám, jakoby se jimi vždy prolomilo. Odebral se ještě do hospody vypiti pár na vrch — a tam bylo nemálo hlučno až do noci. Věru jakoby se něco připravovalo vzhledem ke všem oněm znamením a zvěstem.

Druhého dne dlouho spal.

Vstav, vyvadil se nejdříve důrazně s chasou, kde s kým na potkání. Měl za zásadu, že nikdy dost chase nevynadáš a nenavádíš se s ní; a dobré oko jí nesmíš ukázat, i když dělá nejlépe, ale vždy jen dostatek hubovat, hrozit, aby cítila ta holota stále pána nad sebou. Skotákovi nafackoval, že se mu dost rychle nevyhnul — to je po statkářsku. — Pak k něčemu se chystal, pohvizduje si rozržitě, za vnitřního jakéhosi přemítání a pásku maje přes vousisko, což činilo podivně bizarní, na vsi zajisté úctyhodný dojem, několikrát ji sňal a zas přiložil, vousisko nechtělo se dnes vhodně poddati. Také si prohlížel zálibně zuby rozhrnuje si prsty rty, a zas klouby, a zas obezřele nehty upravoval, vzhlížeje se takřka v nich.

Až po jakémsi otálení vybral se z domova. Ke Kučerom šel. Po prvé od smrti otcovy. Ale dalo se to ne zrovna přes mez, pod lípu, rovně přes zahradu nejkratší cestou, jak vždy bylo zvyklo tady od sousedů k sousedom, a jak by vedla radost, velela touha, radostné přísti; nýbrž sešel mladý Stuchlík nejprv k silnici a od silnice teprv ke Kučerovu statku, úřední jaksí cestou, veřejnou, proti níž nemůže býti nějaké námítky. Byl oblečen svátečně, ovšem i kratvatli měl, bez níž vůbec se neobešel, manšety a

cestou navlékal si rukavičky — bez těch také se neobešel. Kukátka s sebou neměl.

Jakoby se to dostavoval k úřednímu významnému jednání. Počínal si vůbec tak zvláště, v jistém obrádném zaujatí, jako ten, jenž má něco pevně předsevzatého v úmyslech. Pevně nohou nastupoval, napjatě, důležitě, trochu v přemítavé zapomnětlivosti — nezbyl se ani on této starodávné zvyklosti vesničana (o něhož ho školy zcela připraviti nedovedly) ubírajícího se za důležitým cílem. Rty měl sevřené, tváře lehce nadmuté, obličej pochmurně a z přísná stažený. Spojiv obočí tvářil se vůbec důležitě, povýšeně i dalekosáhle, trochu i pohrdlivě a celé vzezření jeho naznačovalo, že neupustí od svého práva a cíle předsevzatého.

Rozhodně ani déle, ani kratčeji netrvala jeho cesta, než bylo třeba. Ani, kratčeji, v dychtění mocném, spějeme-li v radosti, v návalu nadšení k blaze očekávané věci; ani déle, zdrželivěji, váháme-li, jsouce v rozpacích a pochybnostech, majíce před sebou nepříjemný, ale neodkladný cíl. Neboť byl mladý Stuchlík člověk veskrz praktický, vyškolený, nezaujatý jinými zbytečnými ohledy, jenž věděl přesně, co chce; a co jednou chtěl, mínil i rázně provésti . . .

Mladá dívka vycházela právě na záhrobeň. Shlédnuvši mladého souseda zůstala jako přimražena, s dechem ustalým, jenž vzdul jí mocně hrud. Nikdy se ho tak nenadála jako tentokrát. Zaklesla jí bezvládně kolena, vše v celé její bytosti jakoby projato návalem jakés nezdolné moci, a přec tak rozkošné. V tu chvíli ještě její touha v ní opanovala a osobovala si jeho příchod. Zapomněla, za čím vyšla, celá

se chvěla, ve smyslech jejích blaze cos vázlo. Ale příští chvílí rozvanulo se všechno blaho, a celou bytostí její rozprostřelo se mrazivé prázdno. Kdysi nadála se tolikrát příchodu tohoto mladého muže — ah, tak nějak slavnostního, významně obřadného, ale přece zas jinak než dnes. Ale jak to bude jinak přicházet, neodměřuje tak kroků, nestahuje nevrle obočí, rýhu úst neprotínaje tak nějak zavile do tváří, netváře se tak příkře nepřipustně, nepočínaje si tak cize a nelákavě, ale že bude to chvátat k nim u vzezření nedočkavé rozkoše a blahého vytržení, s planoucím zrakem, jenž bouřlivě napřed kvačí, z hlubin duše háravě vysílán, s náručí jakoby prudce spějící, roztouženou, jež již tou cestou horoucně se vzpíná, nemohouc se dočkati svého objetí. A kynout jí bude již z dále, volat ji sladce jménem. A ona ho již dávno vyčkávat bude, chvět se celá, celá u vzdávání. Srdce bouřlivě poskočí mu vstříc, muži předrahemu, vytouženému, jenž byl snem jejího panenství, jenž se naplňuje. Pohled pak svůj upne k němu, ah, vnoří se k němu celému a chvátit ho bude svým pohledem lásky, jakoby neměla již nikdy více od něho upustiti a jen vždy na něho hledět, a věčně hledět na něho chce a přísahá, u provázení celým životem, se zatajeným posvátně dechem, s celou nevystihlou září duše. Tak naděje se milenka, že mileneček její a její ženich k ní jednou přijde . . .

Zatím jak vše jinak dopadlo, jak serván byl žalostně a příkře sen jejího panenství; jak všechno zapadlo a vše se zvrátilo, co v přáních duše své si vytoužila . . . Přichází dnes, ale jak přichází jinak. Napadlo jí, že místo luzné milosti zlý host k nim vchází do domu, že nad tou odměřeně nakračující

postavou divná oblast se nese, z níž vzejde neštěstí. Jistě není to dobrý člověk. Jakoby temný, zlověstný stín spěl v ploužení a nástrahách za tím člověkem. V úmyslech jeho není jistě nic potěšujícího.

Uhranuta byla čímsi v tuto chvíli. V pravdě pojala ji bázeň, úzkost, zděsila se až čehosi neblaze. Tak vůbec poslední dobou bylo u nich, v jakýchsi připravujících se úzkostech, v těžkých, chmurných nejistotách po dosavadním tak dobrém, bezpečném, družném žití.

Ale vzpomínávavši se záhy, vešla ve chvatu zpět do domu, jako zmámená, bezdechá, celá zesinalá . . . Vrazila do světnice, ruce jí klesly:

»Už jde,« vyšeptla jen v strnulém záchvatu, jakoby k hlasu nedostávalo se jí sil, a v takové záhadné významnosti, v níž jakoby se daly obsáhnouti ohromivé vztahy, jichž duše lidská obvykle vědoma si není. Vyšla pak rychle mladá dívka vedle do přístěnku jaksi se ukryti.

Stařec, nerozuměje jejímu počínání, tázavě i udiveně upíral na ni oči — i když již byla pryč. Velmi se pak znepokojil.

Ale v tom již vstupoval do dveří mladý soused. Svého zvláštního odměřeného zaujatí nijak nezměnil. Stařec popošel vstříc hostu, snaže se zbýti nenačalých trapných rozpaků, ale vítaje ho co nejvlídněji, v zahrnutí zvláštními poctami.

Leč mladý člověk spěšně kynul: »Nechte, nechte jen,« praviv zamítavě, jakoby se nejednalo nyní o zbytečné ceremonie, jimiž snad mělo by se cosi pohodlně zastříti, a jakoby zároveň snažil se zabrániti, aby vlídnost starcova nešla dále, než bylo třeba a vhodné jeho zámyslům. Proti vlídnosti a ochotě

je vždycky nesnadnější boj; a spíše jakoby si byl přál urputnějšího přivítání, jehož se také nadál pro nedávné utkáni.

»Dovolte, abych jen na malou chvíli se posadil,« řekl pak ne bez jisté naučené obratnosti, usedaje již a stařec bezděky usedl také. Odmítnut jaksi svou dobrou vůlí, nabyl zatím jakési chmurné přísné jistoty; ostatně vytušil, že tato návštěva přináší mu mnoho neobvyklého, překvapujícího, snad i osudného, nač třeba nyní sebrati sil a rozvahy.

»Nejedná se mně o nic zrovna tak důležitého,« začal souseď suše, zdánlivě bezvýznamně, a hledě nedbale stranou, jako ten, jemuž jde o to, aby napřed poněkud setřel a zlehčil dojem z osudné nějak noviny, již přináší, aby nezasáhla hned prudce a nenabyla celého svého významu, čímž by pak spíše dosáhlo se vlastního účinku — posečkal na okamžik — »o nic tedy jiného — stran toho chlapa, to prostě ignoruji — o nic jiného, než že v našem katastru není všechno v pořádku — tu a tam. Nejsou všechny hranice přesně vytčeny, jak i sám víte, a leckdes nastupuje i neoprávněná držba« — bylo příliš patrnó z jeho slov, na čí straně ta neoprávněná držba má být, ale ještě to zatím nekonstatoval. — »Jak i sám ostatně víte. Můj nebožtík fotr« — poněkud až opovržlivý dal tu důraz — »zrovna nedbal o přesné vymezení hranic, jako tak leccos ponechával starodávnému zvyku. A proč vy byste měl o to se starat. Ponechávali jste tedy všechno přátelskému domyslu, hodně po sousedsku, a nazval bych to i jinak, ale v každém případě hodně neurovnaně, čím spleteněji, tím jakoby raději. Vy jste si to snad i vzájemně věděli. Byla to pak vaše věc, proti níž konečně ne-

bylo komu co namítat.« Neustav po tomto všeobecném úvodu, aby jaksi sousedovi nepopřál času na to nějak reagovati, že v této věci rozumějící se samo sebou byla by nevhodná a zbytečná každá debata, pokračoval, přešel hned k akutní své záležitosti.

»Ale u mne to tak není a nechci, aby bylo. Rád bych, aby všechno přišlo do náležitého pořádku, aby se vše řádně a správně konstatovalo a byla jednou pro vždy učiněna přítrž každé tu panující nejistotě a možnému nedorozumění. I kdyby neběželo tu o nic jiného, již také z principu jsem mužem přesnosti a ve všem jednání zásadního. Musíte sám uznati mé stanovisko, pane sousede. Nechci, toť se rozumí, ani pídi z vašeho, ale to víte, tím méně dám si píď odebrati. Někde je sice mez celkem řádně vyvedena, ač i tu hledě k mapě leccos dalo by se namítati. Leč to by byly celkem maličkosti, o nichž snadno zjednatí lze dohody. Ale hůře je, kde není ani meze ani mezníku, kde je jen nespolehlivá staromodní tradice — nějaké až sem jsme sekávali, až sem jsme orali, takové pozdrav pánbůh, dejž to pánbůh . . .«

Na chvílku řečník ustal a jaksi v káravé upjatosti zahleděl se na starocha, jenž jen vážně naslouchal, úplně se zatím sebrav, opanovav v prudkém svém hnutí za prvního sdělování mladého člověka, jsa si svou věcí jist a nechávaje si odpověď až po všem.

»Tak hned na „bahnech“,« pokračoval mladý muž s přízvukem nyní již káravějším, ba i hrozivějším, »kde vedete příkop docela již po mém, což ovšem nemohu nijak trpěti. Pak „na bukovinsku“,« ještě jaksi hrozivěji stupňoval, »přišel jste s vysekanou pasekou daleko do mého. Tady je citelná již

difference mající již zájem o kapsu; čítám to za nějakých šest kop otýpek a za sáh kulánek. Konečně o to by zrovna také neběželo, ale o ten princip, zvláště když to tak jde více méně po celé čáře katastru — není to leckdes, znova opakuji, zrovna o mnoho, třebaš i menší jen nepravidelnosti, ale jedná se mně vždy o zásadu. A také to všechno bylo by celkem nevýznamné, podružného řádu.«

Zakaboniv se tu řečník nadmíru a spjav neúprosně rty, nad něž příkře, až urputně se vyhrnovalo vousisko, kýval temně hlavou jakoby v příkrém odsuzování, jehož také zasloužilo to, co mělo nyní následovati, ačkoliv stejného odsouzení žádalo vše to, co uvedl dosavad, třebaš jakoby to byl zatím úmyslně zlehčoval k vypočítanému, tím příkřejšímu vyniknutí ostatního:

»Ano, ano, teda celkem ještě bezvýznamné,« pokračoval, »ale úžasné přímo je to již stran hranic od samého statku počínaje,« na každém slově spočinul řečník s neobyčejným důrazem a starocha pohledem zrovna pronikal jako usvědčeného vinníka.

Ale vinník nedal se vyrušiti z mlčenlivého naslouchání, až jaksi bude vše uvedeno, aby věděl, s čím počítat a čeho se nadít.

»A tu shledal jsem přesným šetřením,« pozvedl tady řečník zase svůj hlas, a to v důraze zrovna usvědčujícím, »že jste tu, sousede, ve značném nepravu stran své držby. Ve velkém nepravu,« opětoval. »Tady je hranice docela jiná, podle výkazu mapy. Aspoň hned o několik sáhů, a se vším, co se na nich nalézá, na dosavadní velkou mou ujmu, když by již ani neběželo o principy. Zdá se,« a tu zrovna slova řečnickova označila se v bolestně strhané, byt

i příkrě vyčítavé hořkosti, že jakoby zrovna nesnesitelným jevílo se pro něho vědomí takového bezpráví, jež lze odstraniti pouze s nesmírnými obětmi, »zdá se a skoro jisto je nade vší pochybu, že i sama lípa, kterou jste si dosud docela přisvojoval a jí užíval, je ne-li docela má, jak se musí vyšetřit, aspoň na samé hranici, a tím ovšem přináležející i v obapolnou držbu naši.« Utkvěl tu na rtech řečnickových výraz káravé nevýslovné trpkosti nad takovýmto stavem věcí. »Ano, ano, a zatím jste si ji sám bezohledně přisvojoval docela!«

Mladý soused pádně pomlčel a zapátral očima jako ocel blýskavýma v duši starcově, chtěje se jaksi přesvědčiti o jeho svědomí, ale i zároveň o dojmu, jež způsobil svým sdělením, aby dle toho zařídil své další jednání a čerpal odtud větší či menší své nároky. Ale stařec stále ani nehlesal a hleděl v zachmuřené, upjaté přisnosti na mladého muže, očekávaje, až celou věc svou vyřídí. Jen jakoby se při tom něco chvělo a kalilo v jeho stařeckých zrácích a jeho rty se semkly jako v němém návalu žalu i raněného těžkého rozhořčení, a bylo to vzezření u starce, jímž v skrytu jakoby proudily slzy křečovitě bolesti i spravedlivého hněvu, leč opanoval se, zůstal pevným, neposkytnuv zlému sousedu příležitost pásti se na jeho slabosti.

Když pořád neodpovídal, bylo tedy na mladém muži celou věc svou samostatně dokonati a vyložiti úmysly své v celém rozsahu. A učinil to, jsa popuzem důstojným, bolestným klidem starcovým, jenž ho dráždil, nadáv se spíš příkrě odpovědi, která by mu věc ještě ulehčila, v tvrdé, rozzpyšnělé bezohlednosti praviv vyzývavě: »Tážu se vás tedy, sousede,

jak se chcete v této záležitosti zachovati, abych dle toho zařídil další své právní kroky . . .«

Stařec jal se zatím vyvstávati — a dalo se to neobvykle namáhavě. Musil vzepříti se o obě ruce, jež jakoby násilně zatknuly se při tom do křídové bílé javorové desky stolu. Vstával to ostatně již na znamení, že si přeje, aby vše se tu ukončilo, to že je jediné možné dojednání, a temně odpověděl:

»Vezměte si, co vám po právu náleží.«

Pak stočiv oči kamsi v stranu zčernalého kříže na stěně, jenž jakoby odtud ještě černěji a zasmušileji vystupoval — a na mladého člověka více se neohlédnuv a ani slova, byť i na pouhý pozdrav, nepromluviv, odcházel vedle do komory. Nějak vrávoravě to šel — a jakoby se mu při tom tmělo a jiskřilo divně v zracích a něco ho udeřilo.

Mladý soused, nenadáv se jistě takovéto odpovědi a zároveň takového odbytí, na němž jeho pýcha nemusela si zakládati, patřil za starcem ne bez jistého zmatku, jež však snažil se hned zastříti zlým povrchním úšklebkem, k němuž v jeho obličej sebralo se vše a i vyhrnuté, jako ztopořené vousisko tvořilo důležitou jeho podstatu. Zpozorovav pak, že je tu nadále již zcela zbytečným, procedil skrze zuby: »Dobrá teda,« a jal se spěšně odcházeti ze světnice, značně spěšněji, než by bylo přiměřeno jeho sebevědomí . . .

Teprv venku nabyl zase své obvyklé jistoty a teprv venku uražená jeho samolibost nerušeně se projevila: Však počkej, vyrovnáme se spolu za nedlouho.

A odcházel to ne přes zahradu, zrovna, jak dalo se vždy při návštěvách mezi oběma statky, ale

dal se zase k silnici povinnou cestou. A kráčel to sice zase tak obřadně, sebevědomě, s udržováním náležitě míry, aniž by se tu mohlo nějak posouditi, jak pochodil a jak zdařily se jeho záležitosti, kráčel tak, jak slušelo se vždy na člověka zásadního, se zámysly určitými, s předsevzetím pevným, jenž ví, co chce, a je si vědom cele sebe — ale přece značně rychleji a rozpáleněji, než byl vcházel.

Nikdo za ním nevyšel nevyprovázeje ho, jak vždy se tu dalo u soudružích obou statků, a kdy bylo to vyprovázení tak radostné, blahopřejné, a zvalo se, aby zavítalo se tu zase co nejdříve.

Nebylo aspoň na záhrobní nikoho viděti.

A snilo-li kdy mladé dívčí srdce tady o odchodu mladého toho muže, až mu po jeho návštěvě u nich — u ní — posléz se bude odebíratí zas domů, přálo si to zajisté, aby toto drahé odcházení bylo co nejprodlévavějším, aby bylo spíše příchodem než odchodem, aby bylo při něm za každým krokem nové nenabažené stanutí, při čemž on by stále pokračoval v kynutí rukou jí pozůstalé na záhrobní a ruku svou by neustále od úst, od polibků vztahoval — zase se pozastavuje a znova k ní obraceje s těmi polibky vzdušnými, jež by jí omamovaly až k chvění — a tak pořád, na znamení, že to ani jaksi neodchází, ale že to stále jen u ní je a že zase hned přijde, přijde, pořád bude přicházet, až pak již nebude rozchodu vůbec, ach nebude, nebude! A snilo-li takto to mladé dívčí srdce zde, vždy celé sebou unášeno tam za ním, vpojeno k jeho srdci nedočkavě a bouřlivě, v rozkoši slastné, s sebou to chtějíc spět u věčném neodloučení, na vždy jeho, v duši milovaného muže zacházejíc a odevzdávajíc se cele v ne-

skonalé oběti lásky své — snila-li tak ta mladá dívka, bylo to druhdy.

Dnes ale žádala si v nejhlubším uražení, aby nevracel se a nepřicházel k nim ten člověk nikdy již . . .

XII.

V těžkém zmatku zanechán byl staroch. Jakoby znenadání přihnal se hrozivý mrak, jenž stanul nad jejich hlavami. Země tměla se mu v zrácích, kalilo se nebe, celý život se kalil jaksi náhle, v niveč se rozplýváje. Slzy těžké, studené, jakoby krápěje ledu, jihly ve stařeckém nitru. Nemohl se vybrati z jakéhosi zmateného chumlu, hrozivě se mu smysly proplétajícího, váznoucího tam. Jakoby to duše mezi věcmi známými shlédla černé strašidlo — a již lpí na něm v celém zděšení, zraku s příšery nemohouc sejmouti . . .

Vůkol nacházelo se všechno v rozkvětu a bujení — ona doba v přírodě krásy, síly, naděje, jež vzněcuje člověka k jakémusi novému žití — ony chvíle čarovné, jež nastupují neodolatelně, zmocňují se celé bytosti a zanášejíce ji k háravému spění — které ale nyní srdce starochovo nedovedly vznésti. Potáčelo se ve svých obavách, v tom vzhlednutí příšery. Na všechny věci, jež znal a jež mu byly tak milý, padala neznámá hrozba. Blaživé teplo družnosti vystydlo v nich. A jakoby ve své podstatě začaly se rozpadati . . .

Každé chvíle vznášelo se dvorem hejno holubí u bouřlivém mávání perutěmi. Každé chvíle navracely se ve své podstřeší páry vlaštovek v takovém

prolnutí sladkém, náhlém, jež nikdy neminulo se cíle. A v nedaleku vznášel se jakýs slavný šum — jakoby tajemný hukot hlubin, jakoby zvučící hora, takový hlahol bez zániku a prodlévání, jakoby vůkol spělo ohromivé echo mystiky — lípa takto pěla choral svůj u vanutí jara, z těch širých, zvlněných vod její zeleni ozývala se velebná, nekonečná síla.

Hledě staroch sem, jakoby ale na nic nedovedl odpovědět. Jakoby ocitly se v žalostném zmatku veškery hlasy nitra a jakoby to ztrácel sám sebe. Patře sem v jakéms utkvění trudně vytrvávajícím, co ona matka v stále výmluvnější hlahol rozněcovala svá širá ňadra zelená, dusil se sám v skrytu nitra lítostí nesmírnou jako nad tím nejdražším, co je ohroženo, co máme navždy ztratiti. Starochovy tváře často nyní chvěly se a pouchly žalem, připravující se k pláči a hoři nevýslovnému.

Hluboko kdes na dně duše jen jedno vynikalo a zůstávalo neodbytně, jakés ohrožení temné, jehož dosahu dobře nechápal a chápati nechtěl, které ale v příkré jistotě a neodvratnosti při něm stálo. A neběželo tu o něho samého, o jeho život vlastní, o jeho bezpečnost, o celou tu jsoucnost jeho vezdejší, která již byla celkem dávno odbyta, ale o něco nekonečně dražšího a důležitějšího — jakoby sám svět se tu měl bořit, měly věky zaniknouti a vše zobraceti se ve spoušti zániku a záhuby . . .

A ona matka stejně vedla svou, vznícená, výmluvná, u vznešené bezstarostnosti majestátu svého. Někdy jen šepotala jako v něze lásky, jako v celování, vanouc líbezně a konejšivě . . .

Na zahradě rozpěl se tu sedmihlásek. Vpadl náhle, v rozklokotaném toku zvuků. Nechav kolem

sebe svět světem pěl, jakoby celý ten svět byl jedinou jeho písní a nebesa byla jeho písní a vše tu jeho vítězoslavnou písní bylo. Vnoří-li se smysly v takový jásot, v to divomocné rozplesání srdce ptáčího, jakoby se jim zdálo, že ocitly se ve sféře sborů nebešťanů, pějících se zrakem vzníceným k božímu trůnu u veřejí slávy Jeho — v takovou záľudu schvácuje hlahol sedmihláska! Z jabloně vyplynula jedna sloha, a z růžového keře nedaleko sloha jiná. Ze všech míst hrnou se a plesně stíhají ty slohy nebeské. Jakoby jásavé třepty, zářivé barvy, nadšené chimery a zvuky sladké mystiky vrhány byly neodolatelně v oblast jara. Srdce lidské se chvěje, tone v neznámém blahu, nejvřelejšími svými slzami jme se ozývat, důvěřujíc v neskonalý úděl blaha svého . . .

Sotva první zvuky velepísně dolehly v duši starcovu, pozvedla se jaksi neobsáhle jeho hrud. Ne ale jako druhdy nadšeným, smírným blahem, kdy za této písně na zahradě stával s hlavou obnaženou, pna zrak v místa nebes a naslouchaje, účastně se celou duší velké hymny přírody. Ale dnes jakoby všechn bol světa se v hrudi vzednuté nashromáždil a zůstal v strašném jakémsi pozastavení — rdousil tam dech a zmítal srdcem, že nevědělo, kudy kam. Tou písní, jež jakoby vzrůstala pronikajíc vítězně všemi oblastmi, a kterou vše vůkol zdálo se radovati v naději a blahu, v srdce starochovo jakoby najednou strašný průlom byl učiněn, jakoby zjevení nastoupilo. Oblito vši tou jasností vyznačilo se to temno, valící se k jeho bytosti, v pravé zející své zpodobě, jako když v mračna zalehne sluneční záře, osvčejíc je v celé hrozivé příšernosti . . .

Projeviloť se náhle starochu jakési jádro v uvedeném nároku sousedově — zatanulo mu cos, zatanulo i vystouplo nyní v celém osudném svém významu. Pamatuje se na cosi od dávna, jakoby se byl již neboťtík otec zmiňoval, jakoby se i o tom se sou- sedem kdysi bylo hovořilo, pamatuje se na cosi, ale jakoby to jen ve velké, vzdálené tmě putovala matná bludička. Vyplynuvši ale jednou nedaťa se více neviděti. Tma sice panuje dále, ale světélko v ní také.

Ano, může nárok sousedův opravdu něco ob- sahovati. Věc byla by ostatně tak snadno vysvětlitelna. Před věky, při vsazení lípy, útlého, nepatrného proutku takového, bylo asi vše v pořádku, vzdálenost mladého stromku od hranic mohla býti náležitě dle práva — ostatně tehďáz o kus země, kus úhoru, kus zahrady, kus louky, kus pole, kdož o to dbal, kdy lidé raději sami zbývali se země a krutého jejího jařma. A kdo by byl myslel se hamoniti o bezcenné takové stromiště, jichž v každém háji divoce roste. Kdož by se také nadál a bral v úvahu, co z takového stromku jednou věky vytvoří. Vzrůstem koruny pak jakoby strom se stále blížil k hranici a hranice sama ustupovala. A mohlo se státi, že za přibývajícího rozsahu koruny třebas se zároveň pozvolna a bezděky zabíralo prostranství, nacházející se v tomto obvodu stromu a přesunující se tak samo sebou přes sou- sední hranici. To dalo by se přirozeně, samo sebou: můj strom, má země kolem něho. Konečně sama ta země pod lipou, zdupaná, uválená, ve stínu, co by znamenala! Nemohlo býti vlastně řeči ani o nějakém zvláštním užívání. Zvláště žilo-li se tu od jakživa ve smíru tak družném, přátelském, dle navykého po-

řádku věcí, dle převzatých dobrých tradic — a zvláště když vůbec o žádný určitý, nápadný nárok se nikdy ani nejednalo, o něco, co by si byl kdo výhradně pro sebe a výslovně přisvojoval, leda o nárok onen, jehož nebylo lze zjištně zhodnotiti ani zneužití, aby totiž těšili se zdejší lidé do libosti z tolikeré vzrnáhající se krásy a veleby stromu, dané a přáné všem, komu by se jí zachtělo, aby po libosti radovali se z toho pravého zde požehnání tvůrčí síly země. A tomuto nároku nebránilo se nikdy v tomto dobrém sousedství, zde nebylo si osobováno ničeho výhradně pro sebe, nikomu ani nenapadlo o tom kdy uvažovati. Říkalo se sice Kučerova lípa, ale stejně svým družením náležela oběma statkům, jež s generací na generace přenášely k ní svou lásku, v účast její se svorně a oddané svěrujíce. A všem stejně, kdo se pod ní uchýlili, kynul mohutný strom, jako strážný dobrý duch, bera tu vše svorně pod svá stinná, ochranná křídla.

Tak nějak, jak prvé náhle probralo se k jeho vědomí z dávných upomínek, mohly se zajisté míti věci — ano jakoby se zatím v starochu upevňovalo vědomí o tom stále zřejměji, myšlenka jednou probuzená utvrzovala se stále jistěji, sbírajíc si v mysli ostatní své doklady, jež dostavují se pak i proti naší vůli. Za dobrých poměrů bývalých nemělo by to ovšem významu, vše bylo tu v dávno ustálené shodě, v níž nikdo neosoboval si prospěchu. Ale nyní je všechno jinačí za nového sousedství, sousedství patrně nedobrého, příkrého, jež řídí se jen ohledy svými, neuznávajíc ničeho jiného, a tím vyzývavěji si počínajícího ve vymáhání svých stanovisk, čím k tomu méně mravního práva.

A nabývajíce jednou vzniklé vědomí ono takto své jistoty, vzrůstalo zároveň hned v myslí starochově do nejhorsších důsledků, hned ke krajnosti samé, již domyslíti se hrozil, jakoby v jejím dosahu nastupovaly pro něho všechny hrůzy světa, to nejstrašnější, co v údělu žití potkati může. Nedomyšlíti se jaksi nedalo — neboť od člověka takového, jak ho zatím staroch seznával, nebylo lze se ničeho jiného nadíti, nemohlo by se býti v pochybnostech stran jeho zámyslů a nároků, které by mu po případě patřily . . .

Ale vždyť přece nejedná se tu o žádný hmotný nárok, těšil se zase staroch, o ničí zvláštní právo, v kterém kynul by osobivý zisk, kdyby i tak věci se měly, jak on se o ně běře — což zmocňuje se tu někdo něčeho pro sebe, aby urval z toho nějaký groš? Nikdy přece staroch nepomyslí, aby odtud vzházely mu nějaké výhody, jichž by zároveň zabraňoval druhé straně.

Nechce tu vůbec žádných výhod pro sebe — nežádá vůbec žádných již časných výhod a nikdy ani myšlenkou, ani zdáním neodvážil se přepočítáti v mamon tuto velebnost tvůrčího díla země a věků, za hřích a rouhání by považoval i pouhé takové pomnění!

Což má se na světě všechno ocenit jen penězi, zaplatit, přepočítat, v peníze obrátit? Což nezbyvá již ničeho vůbec, co nemělo by k duši a srdci jiného vztahu než jen hmotného, výdělkového? A nezbylo-li by v žití údělu jiného čistšího, vyššího, v nezištné útěše moci se radovati z požehnání života? Bože, nezbyvá-li ale údělu takového, jak těžko je pak žít, jak strašno a pusto na světě!

A v takové a podobné úvahy se stařec nořil, lámal hlavu a útrobami jeho v nekonečné mučivosti nepřestávalo cosi drásat ve stihajících se pochybnostech, bez uvolnění a východu; a taková poušť, taková hroznost se před ním někdy rozevřela — co píseň za písní v jihnoucí oblasti nebeského modra linula se na zahradě z hrdélka sedmihláska, jakoby hlásat celému světu chtěla o neskonalém zdroji nebeské útěchy, o svědomí mravním, ušlechtilém, o vznesené kráse světa a o srdcích jí blaze, nadšeně vznícených, o všem tom, čeho tak nekonečně více zbývá na zemi po dile zištnosti a sobectví, co nezbrázděno stopami a spuštěním krutého zatvrzení nezměrně dále putuje k jasným cílům svým, o všem tom, co nad onu bídnou úroveň života vyplývá u věčnou svatozář!

Pěl, pěl sedmihlásek bez ustání, čím dále horoucněji, neboť v této době právě nebývá ani konce ani oddechu té jeho velepísní. A oblast jara jakoby vzníceně plynula a rozvíjela se touto písní, jakoby se zvuky slavné hudby vše vespolepělo, vespolepě se brala vůně i zář, věci i smysly, vše spolu unášeno, plesajíc, hlaholíc. A jakoby v tomto slavném doprovodu všemu lépe a nadšeněji a háravěji se žilo, všemu lépe milovalo, vše mocněji a luzněji bujelo a kvetlo, všemu lépe bylo vůbec na světě, u rozprostřené náruči jakési neskonalé milostnosti, jež hraničí s kynutím a dosahem ráje . . .

Jen tu starou hlavu hlomozící se a naplněnou trudem zlých zmatků nedovedla píseň jarní vyjmout z temné její změti. A není-li již tolik ztraceno pro duši a taková nenahraditelná újma, přichází-li o takovéto chvílky nejčistšího blaha, jaké život může

poskytnouti! Plynula píseň nedotýkajíc se v tuto chvíli prahu starcova vědomí, nezasahujíc svým sladkým, nadšeným smírem duši mučenou. Až najednou ze zadu objala starou hlavu mladá dívka a několikrát ji vřele políbila za slavného toho vyzvánění zpěvu ptačího, za toho plesného nadšení, jež vše chtělo povznést nad lidskou bídu a s sebou unášet. A kamsi zraky unyle stáčela, jako v jiném zaujatí, v jiném směřování, jako když z dosavadní přítomnosti se vybíráme, upjavše jinam celé zření smyslů svých; jako když z usedavého hárání svého zašli jsme zcela jinam se svým srdcem, se všemi jeho nadějemi a i tu snažíme se naléztí útěšného smíru, byt i v hoři nejtěžším.

Potichu, unyle hladila pak tu otcovu hlavu, prolínajíc něžně jejími šedými, sporými kadeřemi. A ona tak úpěnlivě poddávala se tomuto utěšivému laskání. A jakoby i pozvolna ulehčovalo se nesením jejím, bývá tak dobře otcově hlavě spočívati v laskajících rukou dceřiných. A píseň sedmihláska přísluhovala vroucně tomuto sdružení a ropotila v sladké výmluvnosti, doprovázejíc a velebíc všechny projevy žití. A zář jara naléhala ve sdružení obou hlav linouc se zároveň s písní — vždyť ta vítězoslavná píseň byla jak nebeská záře sama a záře ta zase zdála se vítězoslavně pět! Ale jakoby to nebylo vše, co dívka měla na zřeteli. Zvrátily se jí nějak oči a tak zažalostnily najednou v pomměnkové záři své, třpytně ovlhnuvše. A vyjmula jaksi smutně ruce s hlavy šedivé a jakoby to při tom jima zalomila — pouhým jen posunem jakoby se to událo, ale zdálo se, že zacloumala jima jakás smrtelná křeč. Vybuchla v temném, unylém stesku: »Ach, jaký je

to člověk, ach, takový člověk, jakoby všechno kolem sebe trávil — tak nějak úzko z něho jde. Bojím se, tatínku můj, tuze se bojím něčeho . . .«

Právě odmlčel se sedmihlásek a jakoby divně ponuro nastoupilo, v jehož zasmušilé rozlehlosti někde v dalekém utajení udržovaly se nezvěstné vzdechy stesku a úpění. V lípě zavanulo zhluboka a táhle.

A tu staroch vytrhl se ze sebe. Nejdřív vyjeveně vzhlédl na dívku, jakoby nechápal, oč jde, a přes jeho obličej stáhlo se jakési temno a ustrnutí. Spěšně, jako v nejistotách jímal se dceřiny ruky, v těch jeho hmatech jakoby něco selhalo. Ale již se pamatuje, tvář se označila jinak, přijala na se svůj obvyklý výraz. Chtěje se pak usmáti, pohnul rty — ale úsměv nenastoupil, spíše jakési nevýslovné, tesklivé zjemnění, jež vymklo se ze srdce do té dobré stařecké tváře. A rukou zachvívajíc se, jakoby dceři na útěchu, pohladil ji něžně v týl. Jeho oči nějak stařecky zamžené naplnily se při tom lítostivou něhou. I ji věděl proč litovati, i sebe, i vše tak nezměrně litovati.

Napotom neobyčejné pohnutí nastoupilo u výrazu jeho. Vznosl se pohledem vzhůru. A sepjav ruce, jakoby mimoděčně, proslovil před vši tváří nebes, jako před oltářem: »Bože, přistupuj k nám co nejbliž a vyjasni mrak života našeho, neb zář jsi a od počátku byl's, ó Bože . . .« Temno a ustrnutí bývalé vytrácelo se pak s jeho tváře a jakoby to nalézal žádoucího zodpovědění. Zase tu spustil sedmihlásek tak slavně . . . Staroch pak beze slova vybral se do polí mezi vonná, kvetoucí žita, jež přikláněla se k němu v konejšivé oddanosti. Do samých skrání

zasáhlo mu delikátní květenství, to veliké mysterium vytvářejícího se chleba vezdejšího, a jakoby jim nášeptávalo oddaný klid a smír. Modré nebe prozíralo tím širým, rozvlněným mořem klasoví v nevystihlé vroucnosti. Navracel se teprv staroch až za samé tmy.

XIII.

Za několik dní po návštěvě mladého souseda u Kučerů, jež byla tak málo vítána, slézal u Stuchlíků s kočáru zavalitý člověk v úzkých, dlouhých, kamašemi spjatých nohavicích, v mysliveckém lodenovém kabátu, v takovém též klobouku s nastrčenou špetkou tetřevčího peří, a možná také sojčího — vůbec trochu po myslivecku vypravený, ač v celém jeho ostatním vzezření nebylo pranic mysliveckého, totiž pranic fešáckého, svěžícího, vábného, elegantního, co se s myslivectvím jaksi spojuje, zvláště ve fantasií pošetilých dívek, ač většinou neprávem.

Slézalo to spíše něco nadmíru nemotorného, netešaného a hrubého jako špalek, s rozježenými na všechny strany vousy, s kňoury dalekosáhlými, stále se hýbajícími, omšávajícími cos, jako u starého kocoura, za to ale s vlasy na kost sestřihanými a štětinatě tvrdými. Kůže na hlavě prohlodávala se těmi vlasy, jakoby se cenila. Dále něco nadmíru zapáleného, trudovitého a zbubřelého bylo ve tvářích, na čele, na bradě, na uších a v jeho pohledu dlelo něco, čím, jak se říká, tento pohled zrovna každého žral, jako u zlého, na vše se osopujícího hafana. Zátylí bylo krátké, vyniklé jako palice, skládané a mohutně vyduté jako u hrocha. Břicho bylo nepoměrné

vypjaté, směle a chamtivě rozložené, bezohledně nějak k veškeré slušnosti; a bylo haleno jaksi úmyslně v křiklavou, nápadnou zelenou vestu, po níž splýval masivní řetěz s tolary — a tím vítězoslavnější připadalo v poměru k těm úzkým, dlouhým kamaším pod ním — byly by břichu tomu slušely spíše nohy slona. To neustálé funění a chrčení toho člověka zdálo se nejvhodněji právě z tohoto břicha vycházet a vůbec zdálo se to břicho výhradně zpodobovati v sobě podstatu tohoto člověka, účastno jaksi cele duše i těla.

Při sundávání se s kočárku, jenž připadal tak uboze nepřiměřeným pro zmíněné břicho, napomáhal velmi horlivě a šetrně sám mladý Stuchlík; a zdál se míti zvláště šetrné ohledy k tomu břichu, a onen člověk sám rovněž zdál se zacházet se svým břichem nějak velmi opatrně, ba téměř delikátně, snaže se mu co nejvíce vyhovovati; v pravém slova smyslu sundáváno bylo vlastně to jeho břicho. Dálo se to mlčky a vážně.

Sotva ale začal záhadný host mluvit, již zdálo se, že cos se vůkol protrhlo, posupně prorvalo, že vše tu řve, a jakoby to všechno zas vycházelo z toho důležitého břicha a tak nějak zcela vhod k jeho významu.

Byl to hlas takový hromácký, řezavý, vtírající se zrovna dovnitř kostí, a za toho hlasu jakoby všechno zrovna řinčelo — ale zato, jen co je pravda, používal ho jeho vlastník co nejčastěji, nejbezohledněji, aniž by se nějak mínil ztlumovati a ukládati si jakoukoli mez; vlastně řval to pořád. V uzavřené místnosti byl by jistě otrásal hrnci a vším štáklóvím. Mimo to měl ten hlas svůj ještě

jakýs barevný ton, milý, takový příznačný ozvuk: ten hlas jakoby vysmolený, perně uleželý, nepoukazuje na to, že by vycházel z vnitřností přísného temperencláře.

Vše ale jinak u tohoto člověka vzbuzovalo úctu. A když se na někoho podíval, jakoby rval starým, draslavým struhadlem.

Za člověkem vynášeli z kočárku nějakou nepovědomou věc s třemi nohami, s leštěnou hezkou skřínkou nahoře, s mosaznými sponami, vše nyní spjaté dohromady v jakýsi kozelec. Pak ještě nějakou jinou skříňku ruční, pak svazek kdys červeno-bílých, dost zablácených tyčí a koženou tašku se řemenem. Při tomto vynášení nakřičel se úctyhodný člověk nejvíce, ukazuje a naznačuje rukama i nohama i kňoury ve tváři, jak s věcmi zacházeti, patrně že nebyly to věci jen obyčejné. »Jdi do pekla, volskej chomoute, takle se to veme do ruky«, řval na výrostka jednoho. »A tobě nabubnuju střeva, ty holoprsko, jestli se mně s tím budeš motat jako koza na ledě,« řval na druhého. Měl patrně i důvěrný zvyk tykání. Oba takto tklivě oslovení silně dojatai se zarazivše, neodpověděli a skoro hloupě zůstali hledět na toho pána. — »No, co zas čumiš, vejří ucho,« rozsápal se znovu pán.

Přijížděl to k Stuchlíkovi z blízkého města oprávněný zeměměřič čili geometr.

U Stuchlíků jakoby se připravovala téměř slavnost nějaká. Nezačala se ani obvyklá všední práce, čeládka účastní se také měření. Peklo se dále a smažilo, z pivovaru přivezla se před tím bedna ležáku. Něčím podobným ještě žádný geometr nepo-

hrdl, byl i zavázal se měřiti sebe přísežněji — pan geometr přichází nepohrdl aspoň jakživ.

Vcházeje napřed do síně, hned svým rozsochatým žravým obličejem znalecky kolem sebe zachňupal, stáhnuv jej v neoznačitelné způsobě v lačný chobot jakýs, a jeho tvrdý, surový, sápravý pohled jaksi hned zjihl, měkce zaplynul, zněžněl, mohla-li při něm vůbec býti řeč o něze nějaké, jež by mu ani neslušela — ale jisto bylo, že ucítiv smažící se kuřata, nezdržel se a mladému hospodáři poklepal družně na rameno, v mžiku zároveň si při tom v duchu zjednav jistotu, jakou taxu uloží za svou práci místu, kde se mohou smažiti kuřata. Účtoval doslovně za dešť, za vítr, za vedro, za kroupy, za všechno, co právě se při jeho funkci vedlejšího nahodilo — proč by neúčtoval také přírážku na kuřata, jimiž neprozřetelně ho krmili. Zdálo so vůbec, že svou postranní úvahou byl pan geometr zcela uspokojen, neboť vždy ve příčině tax co nejmastnějších, v něž zabíral úkazy nebes a země, byl nedostižný a co se jeho týče, neuspokojen nezůstal nikdy. Uměl, jak se říká, sedláky bráti hopem, ale to bylo jeho právo a jeho výtečnictví, a na to také měl úřední diplom, byl to pravý zeměměřický advokát, kerému přec dovoleno za všechno účtovat, dovoleno všechno odřít a okrást.

Zašli do statku. Že ucítil smažená kuřata a jistě ještě něco k tomu, netvářil se a nepočínal si nijak tak, jak obvykle činil, přišel-li tak k ledabylým selským chrapounům, kde smažených kuřat nebylo se nadíti, ale kde jen sprostný sedláček uctivě a zaraženě pošupoval čepici před takovým pánem, potě se strachem a úctou —, vypliv se tu často ostentativně a nešetře

při tom na vydatnosti svého nabrání v hrdle — a vypliv se to kamkoliv, třebaš na stěnu nebo jarmaru nebo židlici nebo zrcadlo nebo dvéře, jak to již jeho dojemně delikátním zvykem bylo, čímž nemálo do-
dával si váhy u těch sprostáčků, vzbuzuje nejvyšší respekt: kdo takto může plít, je jistě velký pán —; a ponížně ještě mnohdy sedláček otíral velkomožnou slinu s místa méně vhodného pro slinu tu.

Vcházeje tentokráte za neodolatelné vůně sma-
ženiny a že hrdlu přece jen odlehčiti bylo třeba, vyplil se jen v síni a jen na zem, ale za to tím vydatněji, věc tu napotom okázale a důležitě rozslá-
pávaje na nových šamotových dlaždičkách, pořízených teprv nedávno místo pískových, aby aspoň trochu bylo posléz začato s moderností obydlí.

Při otevření dveří do pokoje — byly již pokoje u Stuchlíků místo bývalých světnic a komor —
dával působivými gesty docela přednost hospodáři k vstoupení, kteréžto pocty však tento ovšem nepřijal; věděl, co se sluší a patří. Chvilku se o tuto zdvo-
řilost dojemně potýkali, ale dohodlo se to posléz, oprávněný zeměměřič vydatně si z hrdla zase od-
chrčev, ale neodpliv, vstoupil do vnitř.

Bylo v tomto pokoji nějakou dobu pozdržení. Při tom panoval zřejmý ruch ve stavení. Přinášely se talíře plné a odnášely se prázdné. Přinášely se plné sklenice a prázdné se odnášely. Před každou vydatnou prací je třeba vydatné posily — a po práci zase — což bylo neomylnou zásadou pana geometra a podle toho pak skládal svůj účet.

Když po všem tom zatímném zmožení poho-
tovil se posléz k vlastní práci, za níž byl povolán, zdálo se, že jeho obličej ještě více zpříkřel, zhubřel

a zrudl, že vousy ještě více se mu rozježily, že břicho stalo se ještě vypjatější a kamaše ještě zúženější — a ocitaje se to ve svém pravém živlu jako žralok v moři, začal řvátí a sápati se na všechny kolem sebe jako rozezlený kanec, vyjímaje ovšem na takového hospodáře, který má v zásobě smažená kuřata, šunku, ležák a co všechno, a který jaksí si vědom této převahy a dodáváje si důležitého zdání, neustále držel se mu po boku, jsa mu jaksí horlivě nápomocen, nahlédaje s sebou do aparátu a zase do mapy, což shovívavě bylo i přijímáno. Takhle se to opovážit takový prostý sedláček!

Vyšlo se od nejzadnějších pozemků. Průvazeni byli vytrvale četnými zevlouny, kluky i psy, i nějakým nemluvnětem v peřince a dokonce kočkou, plížící se za starou Zuzánkovou. Do té kočky jednou strašně kopl, když připletla se mu nějak k nohám; a zdá se, že to kopl spolu také starou Zuzánkovou, neboť zaskučely obě zároveň.

A podruhyně Kubánková z baráku naproti Stuchlíkovu statku zrovna přes cestu, bosa a v pouhé modračce s puntkem a pavšaty, s nahýma, založenými rukama, s jediným, ale za to jaksí tím nehoráznějším zubem, výčnělým z odulých rtů jako křivě zasazená klanice, vydržela po celou dobu měření státí na záhrobní, celá horlivá a dychtivá. Třebas drahnou dobu neviděla ničeho, zabavována byla aspoň oním řvaním geometra, jež zanášelo se k ní až odkudsi od »bukovinska« a jež jakoby mělo pro ni zvláštní kouzlo, jímž kochala se její duše.

Pořád takto na svém místě stála podruhyně. S tím snad jen rozdílem, že jednou měla ruce složené vpředu na puntku, po druhé zase vzadu.

Blížilo se to pozvolna od »bukovinska« — slyšeti bylo již nejen neurčitý řev, ale sama slova, čím dále výraznější, podivuhodná, smělá, až vzletná, názvy to Kubánkové známých i neznámých zvířat, i názvy všelikých nezvířat a věcí na zcela jiné pojmy přenesených.

Mimo předvedení veškerých domácích zvířat, jinak vesměs užitečných, mísila se do toho vyjmenování jiná více méně případnější — a zase hovada a věci všelikého řádu i neřádu, vynikalo odtamtud v svorném pořadí a v stálém se přisouvání blíže a v stálém vzrůstu na určitosti, jadrnosti i síle.

Mráz uctivosti a pokorné podřízenosti přebíhal záda podruhně. »Střevo žraločí, kraví spáre, uhneš s tím — na pravo — ještě — ještě chlup,« někdy vynášelo se nadmíru souvisle — spělo to, spělo zvolna, ale jistě všechno sem. »Sakramente — mumie chaldejská — na levo — víc, víc, že z tebe vyrvu játra — víc — tak, kozí pysku, a teď držet jako rezavý hřebík — nečmejrej mně tím jako kráva vocasem . . .«

Někdy zdálo se, že neodbývá se to tam v pouhém takovémto tklivém domlouvání, ale že přišly na řadu také pokyny hmotné, násilné, tu kopnutím buď levé, nebo pravé z těch kamaší, hned někdy najednou i obou, tu zas přílehavou fackou. Ze svých výrazů přešel to najednou hlas v pronikavý řev, jakoby se dravec rozsápal na svou oběť. Zадuněla půda — sám si doběhl pan geometr k nedovtipnému pomahači a za ucho ho popadnuv, dovlekl si jej tam, kam náleželo — na štěstí byly ty uši dost

otužilé, takže ani jednomu nepříhodilo se neštěstí utržení. — »Sem, kopyto, sem, tisíc milionů hromů jednou!« Bylo pak hodnou chvílí co odchrapťovati uzlobenému hrdlu. A zas, přišedši na pomoc hrdlu, dopadla ve spravedlivém rozhořčení noha v kamaši v číši zadnici, a pobízela pěst — bez valného výběru a rozmýšlení.

Octlif se zatím již zcela na blízku. Podruhyňě Kubánková stála jako uhranutá, protkнутá jakýmsi špejlem úžasu a podivu — a jak zrovna měla ruce, nechala je nyní pořád bez přeložení, do soudného dne byla by je tak nechala, kdyby to, co se objevovalo nyní, do soudného dne trvalo.

Podruhyni na celém těle sladce zatrnulo. Z obzoru mírného návrší se vynořilo i to nemluvně i ta kočka staré Zuzánkové, ale slušně opodál: --- »Co čmejráš, ďáblova matičko,« osopil se na ni jednou přísežný geometr požrav ji trochu pohledem. Vynořilo se všechno jako slavné vytoužené procesí. Uprostřed jako rudé, znojně slunce obličej geometrův po boku hospodářově.

Geometr zůstav najednou státi, obrátil se. »A ta tatarská veš,« zahřměl kams do zadu, »se s tím cára jako přes strniště s flašinetem na zádech.« Měl sám na spěch, neboť zatím nadešel čas k obědu, k němuž smažená kuřata byla pouhou nevinnou průpravou. Jestliže zmešká jen o minutu oběd, zanesse do účtu položku za opozděný oběd. Oslovená tatarská veš, již bylo dosti zajímavo představití si s flašinetem na zádech po strništi se cárající, dohrabala se posléz za ostatními, nesouc na zádech aparát — a vše se hnulo s návrší dolů, při čemž mladý hospodář

nápadně horlivě mluvil do geometra, na všechny strany mu ukazuje, zvláště směrem meze k lípě.

Ale to si ponechají po obědě, je již dávno po poledni, a pan geometr nenavykl v jídle se opozdovati — raději častěji a vydatněji, než vynechat někdy a spoře, což se mu ostatně také přiházelo na všelijakých těch chlupatých chalupách, jak se vyjadřoval, kde plil jim po jarmarách, policích a dveřích anebo po zrcadle, bylo-li, a přišla tu zas do účtu položka za oběd vůbec vynechaný. Zde ovšem toho případu není — co pak asi jen bude k obědu, jestli pak budou pstruzi, budou raci, kteréž havěti tady v těch horských potocích je tolik? přemítal vydatně v postraní svých smyslů. — Bude, vyrazil najednou v radostném úžasu v témž postraní smyslů, když v síni šamotem vykládané vypliv se a pak zachňapav kolem sebe, pstruha vskutku ucítil. Pstroužek v slaňoučké vodičce uvařený, čerstvým másličkem politý, obložený celírkem — přejete si, pane, něco víc? To je jídelko, před tím se smekne a řekne se mu rukulíbám milostpaní.

Ostatně připomenouti dlužno vzhledem k této vzácné shodě přání geometrova a jeho splnění, že se již nepřímou mladému hospodáři jakýs návrh stran těch pstruhů učinil, vlastně zcela na dovtip, jak vůbec ve věcech jídla a pití pan geometr jednal vždy zcela na dovtip, nebo, jak se říká po sprostě, žral zrovna z ruky. Ostatně pstroužek v slaňoučké vodičce uvařený a čerstvým másličkem politý stojí již za to — i kopicčka raků na vrch.

— Bude, bude, bude — postavil již najisto geometr, zaříčev u sebe v rozkoši jako hřebec na blízku kobyly. — Jsem to přec jednou u vzděla-

ného člověka, nemohl si oprávněně nepolibovati, s jakousi shovívavou úctou z ústraní prohlížeje si vztlálaného člověka, jenž jda švižně napřed, tvářil se nadmíru tajemně, ale i bodře, těše se, jak mile asi překvapí svou návštěvou. Kdyby byl mohl ale postihnouti zámysly geometrovy, jenž v duchu čím dále více zvyšoval taxu podle toho, co čichem svým již napřed ohledával, byl by býval mnohem obezřelejším a skoupějším stran všech těch příprav, neboť ustanovil se to zatím předběžně geometr na taxe zcela imponující. A již se řítíl k pstruhům, jichž, jak se ukázalo, byla zatím celá mísa . . .

Podruhyně Kubánková vydržela před barákem po celý oběd. Co do vytrvalosti nepředčí zvědavost nic a zvláště staré Kubánkové. Tentokráte přidal se k ní ještě její zeť, stále utírající si tlusté, oslizlé rty, přibližně se usmívající, bos, v modrých podvlékačkách, se zástěrou, tak, jak vyšel od stavu; čpěla z něho šlichta na dálku.

Něco psů, co dřív již s sebou bylo »na bukovinsku«, vydrželo rovněž na zadku sedíc před statkem — ostatně udržovala mrchy asi také ona vůně libá, jež jim pohrávala čumáky. Kluci seděli po kamenech, provádějíce zatím neplechu, a jiní zevlouni klátili se zálibně se strany na stranu a mnuli si radostně rukama, trpělivě vyčkávajíce, až vše se naplní.

Byl to dosti dlouhý oběd, ale přečkali jej přece. Posléze pokračováno v měření. Mimo to, že silně a často přišlo panu geometru krkatí, při čemž bradou násilně se vzpíral o pestrou svou vestu a palcem zachycoval se těžkého řetězu s dolary a oči vyvaloval, jakoby z důlku měly vyléztí, a zachrochtal

někdy jako vepř, což vše se strany mladého hospodáře jakoby bylo respektováno delikátní rezervou, byl jinak ku podivu čilým — práce šla mu od ruky jako sama, body se stavěly zrovna mile, směry vyznačovaly se přesně a vše dálo se hravě a bravurně.

Málo jen kdy zapletly se jaksi do sebe kamaše a nebylo lze je pak ihned rozpléstí.

Ale jakživ tolik názvů nestržil a nestrží Toník Boudů, co ve statku sloužil a nyní přísluhoval při měření, co právě tohoto odpůldne. Barnumův zvěřinec tolik zvěře nechová, s níž byl porovnáván. Potil se z těch nadávek — a stále hrímaly mu nové do duše — jenže nyní jakoby nadával pan geometr i pro svou zálibu, jakoby si zpíval píseň dojemnou pro své vyrazení, jakous takovou ukolébavku pobědní a bylo to jistě velmi pěkné, jenom Toníkovi Boudových se to nelíbilo, ač i konečně líbilo, neboť se i často musel smát. — »Jen se škleb, ty čertů pupku,« omávl se po něm geometr, ale Toník včas uskočil a kamaše zas trochu zapletly se do sebe.

Ostatně vyšetřovaná záležitost při statku netrvala nejdéle. Bylť tu dříve dané pevné body, dané linie, nebylo žádných záhadných, komplikovaných útvarů geometrických, a tak umění pana geometra zdařilo se najíti brzo a nade vší pochybu, co naléztí se mělo.

»Tady je to,« zařval náhle u vítězoslávě jako dosud nezařval, zakrkav ale zároveň při tom tak, že až se bylo co báti o všechn vnitřní obsah nejen slovní.

»Tak, tady je to,« opětoval jako na dotvrzenou,

ale již mnohem tišeji, totiž opatrněji vzhledem k drahocennému vnitřnímu obsahu. Při tom pestrou tyčí s kovaným bodcem učinil na jednom místě několik pádných nárazů do země, vyvaluje oči na mladého hospodáře, jakoby ho chtěl pozřít a zároveň pokonati docíleným výsledkem svého umění.

Tam nacházel se totiž hlavní hledaný bod. Ještě učiněna opačná zkouška, od jiného pevného bodu se vycházelo: ale dopadlo to stejně. »Na fous starý báby!« dodal pan geometr rozmarně a rozhlédl se v stupňující vítězoslávě vůkol, až zdálo se podruhyňi Kubánkové, že to ten pán i o ni blahosklonně pohledem zavadil, a byla tak dotčenou a nesmírně šťastnou, že mimoděk své tělo v modračce s puntkem po starodávnu v kolenou schýlila jako při pobožnosti v kostele na znamení úcty a pokory při vyslovení jména Páně. Ale byla to asi jen marná její fantasie, neboť pan geometr nerad zavadil o takové modračky, zdaleka se jim vyhnuv — takhle ještě o mladší, vábnější sukynku, jak se mu také stávalo, leč to nepatří k měření.

Dopadlo to tedy stejně s hlavním hledaným bodem. Bod vyšetřený nacházel se téměř bezprostředně u lípy. Zaražen hned tam mohutný úřední kůl, sem tedy úředně náleží mezník. Tudy klade se pravá zjištěná hranice mezi oběma statky. Takže o nějakých pár metrů, co asi na této straně zaujímala koruna lípy, nabývala výměra statku Stuchlíkova, přičítaná doposud ku statku sousednímu, zabírána druhdy asi pozvolna a mimoděk podle toho, jak rozšiřoval se objem koruny.

Mezi tím, zanechav vlastní své záležitosti, za níž byl povolán, vzhlédl pan geometr vzhůru. Ja-

koby zrovna zaprašťely ty jeho krví podlité oči, prudce a namáhavě se lesknoucí, těkající nad sebou.

Uplivl si vydatně v úžasu.

»No, ale prasakramenský strom to je,« utrl se pak náš geometr, zadržev násilně dostavivší se krkání, aby jeho údiv neselhal a dospěl k patričnímu výrazu — »je — je — sám kníže Kinský nemá lepšího ve svém parku . . . jen co je pravda . . . Z toho bude nepočítaných festmetrů a lipové dřevo je dnes hledáno . . . A co jen z toho nadělá se nepočítaných kop otýpek,« pokračoval geometr ve svém podivu, »a není nad lipové roští, víme; vypéci pečinku nobl fajn do zlatova — není nad lipové roští,« usoudil znalecky a v upřímném zaujatí svém pro strom v jakémsi lusknutí vypjal na malíku obrovský kloub, okovaný prstenem ještě obrovštějším, a vousy jako kocour na myš zježil. Snad i pojem roští vzbudil v něm ohlas pojmu pečení — ostatně to měl stále na mysli a již bezpečně věděl, že v kuchyni se připravuje k večeři selátko. — Kristova noho, — selátko, inu, je to holt u vzdělaného člověka, jakých se ještě tak málo najde na našem hrubém, opozděném, neprobudilém venkově . . .

Při objevu základního bodu zarazil se jaksí mladý Stuchlík. Zrakoma zamyšleně se vhrížoval v tento významný bod, nesdíleje vítězoslávu geometrovu. Přes smažená kuřata, pstruhy polité škvářeným máslem, raky, bednu ležáku a přes připravované sele, jehož příští bylo již obratně naznačeno, nevměřil mu to přece oprávněný geometr tak, jak si přál. Vzhledem k všem oněm pomůckám hrdla nadál se mladý člověk, že ten kýžený bod dopadne poněkud lépe, aspoň pod samou lípu; nadál se, že

ona as byla druhdy na samou hranici vsazena, sloužíc pak jako mezník, jak si to byl sám výhodně zkom-
binoval. V tomto případě náležela by mu polovice
a dle toho chtěl disponovati. A zatím se ukázalo,
že druhdy v patričné vzdálenosti od hranice byla
vsazena, ovšem dorůstajíc, svými obrovskými rozměry
přiblížila se k samé hranici. Takto jen o menší po-
lovici přesahovala společnou hranici.

Trochu se zamyslel mladý muž, vzhlížeje na
geometra, jenž stále ještě kolem sebe divoce jívil
oči, a pak zas na lípu, k níž nyní měl trochu asi
takový pocit, jako řezník ke koupnému volku, na
jehož váze se nepřepočítal. »Snad aby se to ještě
jednou zkontrolovalo vzhledem k tomuto důležitému
bodů,« navrhl posléz nuceně — »večeře bude až za
chvilku, co ještě to selátko se jak se patří propeče,«
nadhodil obratně.

»I jo, i jo, čerta-li by né, než teda to selátko —
souhlasil trochu nuceně geometr, odchrplav si, »ale
to vás mohu ubezpečiti, že co já jednou vyměřím,
je neomylnější než papež sám — ale po libosti.«
Vzali to tedy tady na konci ještě jednou, pod jiným
nějakým úhlem, ještě od jiného bodu, ale celkem do-
padlo to zrovna tak.

»Vidíte,« říčel geometr vítězoslavně, zvednuv
v zálusku okovaný kotník — »to my už neradi se
omýlíme — no, tak se tam hni, nevymáchaná handro,
mexikánská krávo,« bylo se mu ještě osopiti na To-
níka Boudových, jenž zase v čemsi nedobře vyhověl
— »hnido drátařská, vometený koště jedno!«

Ale již Toník připíčil si vyhověti, takže na uši
již nedošlo, a mohl se pan geometr vrátiti zase
k vlastní věci: »A teď podle zákona máme vyzvati

toho sousedního chrapouna, aby přišel k právoplatnému vyznačení bodu, dokud tu já ještě jsem. Mezník si pak už můžete zasadit sami mezi sebou; dejte si tam třeba kus diamantu anebo kus . . .« — neví se, dořekl-li či nedořekl — »mně je to stejné,« odvětil rozmarně.

Nedalo se tu nic jiného dělati — i vzkázal tedy Stuchlík k sousedovi, aby se dostavil k vytčení hranic, předběžně mu dav sdělit, že skutečně bylo prokázáno podle mapy, že »na bukovinsku« onen příkop jen jedním břehem mu náleží a nikoliv břehy oběma, jak dosud se za to mělo, a že tudíž bláto z něho vybírat bude jen z polovičky oprávněn, a stran hranice u statku že nejlépe posoudí sám z vlastního názoru; aby věděl, pokud jeho právo sahá.

Starý Kučera dal pak vyřídit, že nechť si toho naměří do libosti, jemu že zbývá země ještě dávno dost a bláta také, a se všim ostatním nechť se stane dle vůle boží — když mu to postačovalo po půl století, teď že mu to dostačí také a že nepůjde nikam.

Mladý Stuchlík se nuceně ušklíbl. »Tedy dobře,« odvětil na to jízlivě, pořád ještě ve zlosti nedosti utajené vzhledem k lípě, jež mu o drobátko selhala. »Jenže to zatím s vůlí boží nemá docela co dělat, nýbrž tak se to má, jak to ukazuje mapa a měření,« dodal ve zpupném opovržení, dokládaje se při tom jaksi souhlasem geometra, jenž zamhroul očima a chroptivě zafuněl. Toužil již velice po seleti.

»Tak poznáváte z vlastního názoru, s jakým zatemnělým, neuvědomělým, zpátečnickým lidem je tu člověk odsouzen žít,« postěžoval si důvěrně mladý muž.

Geometr naježil vousy a celý obličej pochmurně zkaboniv vydal ze rtův zvláštní chrkavý zvuk jakéhosi ochotného, porozumívajícího souhlasu, nechávaje je pak ještě chvíli tak složené, jakoby co nejdéle snažil se dávat i na jevo sdílnou svou souhlasící resignaci. Při tom pohlížel tak upjatě na mladého muže, záhadným pohledem sfingy. Načež zamrkav rychle několikrát, jakoby to zrovna kýval těma vzdulýma klapkama, řekl úsečně: »Je vás sem škoda . . .« a ještě tak těma klapkama sdílně zakýval . . .

Tím byla skončena epocha zeměměřické práce, vzbudivší tolik vzruchu ve vsi a respektu i podivu u podruhyňě Kubánkové. Vlastně teprve tím do nachového zlata vypečeným seletem byla tato epocha skončena — i bylo zároveň vypito, co vypiti se dalo, a ještě bylo posláno se šimlem a braunem, jak přezděl geometr dvěma džbánům, bílému a hnědému, do hospody — až na konec bylo věru co dělat, dopraviti přísežné, naplněné a namočené břicho na úzkých, kolísavých kamaších bez úrazu a závady v objem kočárku.

Přesprlíš přibýlo to tíhy kočárku vzhledem k této epoše pohodovavšího břicha. Ale kočárek měl silná péra a kůň byl statný tahoun a silnice byla císařská. A tak za hvězd a večerní vlahé vůně cesta bez nehody nastoupena a provedena.

XIV.

Ještě jednou bylo se mladému Stuchlíkovi vypraviti ke Kučerom za uspořádáním vzájemné záležitosti. Stalo se to hned nazejtří.

Kéž by nikdy nepřicházel pod tuto střechu, kde nevbuzoval v ničím srdci ohlasu . . .

Vešel dosti ledabylo a pánovitě, jakoby na něm záleželo udělení milosti a projevovati shovívavost.

»Jak to teda uděláme stran všeho,« vpadl dosti příkře, pozitivně, hned k věci samé, maje čelo káravě zakaboněné a oči kamsi stranou nevráživě odkládaje. »Dohodnem-li se totiž beze sporu,« pokračoval v chvatu a netrpělivě, »bude to snad v zájmu nás obou, již k vůli tomu sousedství . . . Jak byla hranice úředně zjištěna, snad jste si již povšiml — za povšimnutí to stojí — třebaš jste včera vůči našemu vyzvání zrovna taktně se nezachoval. Věděl jste bezpochyby, jak se věci mají a že je tu závažné nedopatření s vaší strany co se týče držebnosti. Téměř polovicí přesahuje lípa hranici, náleží tedy ta polovice mně, třebaš byla doposud vámi si osobována, třebaš bych tím nechtěl tvrditi, že nedopatření to stalo se zúmyslně, abych tak řekl, systematicky s vaší strany. Spíše měl bych tu za to, že dalo se to samo sebou. Byl kdysi strom nějakým pantátou vsazen patričně od meze, strom rostl, sílil, mohutněl, kladl čím dále více stínu, přestalo pod ním růst, nikdo o to nedbal. A tak, co nacházelo se pod ním, zabíralo se klidně s sebou k vašemu gruntu. Až to došlo přirozeně k nynějšímu stavu věcí. Zvláště když se o to s naší strany nikdo nebral — kdež pak náš fotr . . . A co vy byste byl vracel, co na vás nikdo nechtěl . . . Nechci tedy tvrdit, že by se to stalo v úmyslu zlém, třebaš jste jistě o věci musel věděti, neboť mapa to zřejmě ukazuje . . .«

Staroch maje spjatý rty, jakoby to usiloval zadržeti každé předčasné, nepředložené slovo, když by

v neodolatelném návalu nitra chtělo vyplynouti, hned neodpověděl; jaksí za těmi rty srovnával si dříve a připravoval odpověď, ale zdálo se, že mu to není tak snadné.

»Rád bych to nyní měl co možná brzo po právu skoncované,« pokračoval mladý muž úsečně a jako nedbale — načež učinil významnou pomlčku, podloživ si jednou rukou bradu jako na znamení, že na okamžik miní ještě vyčkávati, dáti starochu lhůtu, ač jen u jakémisi velkém sebezapření!

Právě jaksí na tento okamžik setrval ještě staroch v zádumčivém svém upjati, jak mu byla lhůta dopřána; ale pak bylo by již pro starocha jaksí osudným a nečestným neospravedlniti se, a proto již jen k vůli tomu musel posléz promluviti.

Zdánlivě zcela prostě a klidně odvětil:

»Jaképak dohodování, nemáme se spolu dohodovati o čem. Nic jsem vám nebral, úmyslně ani neúmyslně, nic vašeho jsem si nepřisvojoval. Jak to bylo, tak to bylo. Byli jsme s vaším otcem poctivci, ctíli jsme se a věřili si navzájem. Zůstanu poctivcem i nadále. Co je vaše, je vaše. Ještě nikdo nezvěděl, že bych byl někomu v jakémkoliv úmyslu sáhl na vlastnictví. Zachovávali jsme s vaším otcem dávný pořádek věcí a bylo vždycky dobře mezi námi. Sporem není mně potřeba docela vyhrožovati. Neměl jsem spor za celého svého života. Nemusel jsem, zaplať Pánbůh, vyhledávat soudy na pomoc sobě, své cti a svému majetku, ani zas nikdo proti mně. Soudilo mě a řídilo vždycky moje svědomí. A Bože zachraň, aby na samém sklonu mého života mělo být jináče — abych docela se měl soudit — se synem — starého — druha svého — a s hříchem

a se zlou vůlí odejítí.« Staroch se tu divně zajíkl a rty se mu zahýbaly jako u vzlyku. »Co by mně jen on řekl, až se tam spolu sejdem — co snad už dlouho trvat nebude . . . Ne, mladý muži, spory spolu mít nebudeme, dojistá ne — co by mně jen on tam řekl,« zahoroval staroch až úpěnlivě, jaksi to již více pro sebe . . .

Ale mladý muž nedal se zmásti ve svém sebevědomí žádným citlivůstkářstvím. Nakřčiv lehce nos: »Co by vám tam řekl on,« odvětil a napodobě starce spočinul tu zvláštním posměšným důrazem, »na tom by mně zrovna nezáleželo . . .« »Byl to váš otec,« připomenul stručně staroch, čehož ale jakoby mladý člověk si nepovšiml, spolknuv to a pokračuje: »Ale rozhodně i mně je milejší, že může se všechno odbyti v dobrém, jak to aspoň naznačujete. Stran bukovińska a na bahnech, to je už to nejmenší a to se samo poddá. Stran pak toho ostatního nepoměru — tady při statku — navrhoval bych . . .« tu zdál se mladý muž bedlivě uvažovati, pohlížeje upjatě v starochův obličej, kterýž jakoby zatím poznenáhla bělel a vzdušně se chvěl, z onoho pohledu mladého člověka se ale nespouštíje,« vlastně vyslovuji to definitivní své přání, aby předně na zjištěné hranici postavil se společný plot mezi oběma statky — již k vůli všemu — i těm slepicím, aby nepřebíhaly — já si jej aspoň postavím na svém, neprojevíte-li k tomu se své strany ochotu, a musí to být plot řádný, ozdobný, snad železný, neb mám v tom vzhledě ještě zvláštní úmysly.« Načež zase se zamlčel, uvažuje nadále ještě bedlivěji . . . »A za druhé stran té lípy — naší společné lípy,« vytkl s důrazem, »aspoň z valné části, potud, že co po rozumu zá-

kona ve svisné čáře od bodu mezníku nahoru a dolů přesahuje na mé, náleží mně — to je přece beze sporu, jak sám víte — tedy stran té lípy — byl bych toho náhledu,« jal se protahovati slova čím dále u naléhavějším důrazu, »aby se k vůli náležitému vyhovění oběma interestům jednoduše — porazila; ostatně mám při tom ještě jiné interesity, než jen své držečnosti.«

Vedle v přístěnku rozlehl se přidušený vzlykot, ale mladý člověk zaujat úplně svým důrazem jakoby si toho nepovšiml, ani nastouplé ztrnulosti v obličejí starochově, po němž jakoby se přetáhla smrtelná mázdra.

»Jednak než začne vůbec kotlavěti, jak již některé známky se ukazují,« mluvil jaksi starostlivě dále, »bylo by pak dříví zcela bezcenné, co ještě nyní může se za ně stržiti hezký peníz . . . Je mou zásadou oekonomickou nejen racionelní produkce, ale i vydatná fruktifikace ve všech směrech, to je podmínkou vší prosperity hospodářské. Je to ostatně stará mrcha, své poslání má již dávno za sebou a nechť tedy poslouží nyní zájmům stávající generace. Toť se rozumí, že v poměru vlastnictví řádně stanovíme repartici oběma stranám vybývající,« zamhoural mladý muž jaksi družně na starce. »To je jeden můj oprávněný interes, o nějž tu domáhám se náležité akce. Leč nehledě tu ani k vytčené možnosti nastupujícího znehodnocení materialu, překáží mně také mimo to svým stínem — chtěl jsem vám to již dávno vytknouti. A nejen svým stínem, ale nemíním také nadále kolem svého domu trpěti dosavadní neurovnaný, řekl bych anarchistický stav — trochu dupaniny, trochu hnoje, trochu divoké trávy,

jak si v tom fotr liboval. Chci celý svůj dvůr náležitě restaurovati, jak jsem již všechno více méně zrestauroval až na obývací partie, na něž přijde řada v nejbližší dohledné době — a přeměnití jej na moderní park po anglickém způsobu. Měl bych pro toto opatření své opodstatněné důvody. Ve stínu dosavadním, toť se rozumí, nerostlo by nic, bylo by vůbec ilusorním něco takového podnikati. Jsme tu vůbec jako v samých temnotách, leží tu stín na všem jako olovo. Hnijou střechy, znečišťují se. A tolik prostranství je odsouzeno k nekultuře, k nečinnosti. To je můj druhý interes. A všemi těmito důvody opírám a hájím svůj návrh na poražení stromu.« A utkvěl pohledem upřeně na starci, směle, sebevědomě, ne bez jisté jízlivé, pasoucí se škodolibosti, zdaje se ostatně svou vybranou, jaksi diplomatickou řečí nadmíru uspokojen.

Stařec při konečném sdělování mladého souseda pochmurně vyvstal, namáhavě vydechnuv — ale pak hned zase usedl a zdál se nabývati klidu. Vzhled jeho stal se zasmušile přísným, jako sevřeným, krutě rozbolestnělým, a bylo patrnó, že snaha udržeti se v nenápadné míře je u něho až do krajnosti vypjata.

Když bylo zřejmo, že je soused hotov se vším svým vyřízením, definitivní podav návrhy a nemaje více čeho se své strany mluvití, odkašlal si dutě staroch, nachýliv hlavu. Zachraptěle, temně pak zahovořil:

»Teda s tím jste nás jen přišel navštívit — s nebožtíkem vaším otcem, dej mu Bůh věčnou slávu, navštěvovali jsme se jináče. Ale není nám to souzeno. Rád bych však, aby to takto bylo napo-

sled — to si už jen přeju od vás. Těžko mně je to říci, ale tak to opravdu cítím — neboť, mladý muži, synu mého nejlepšího druha, na nás jen s napraženým nožem chodíte. S nožem napraženým, s výhrůžkou, se zlobou.« Tu se stařec zamlčel u vyčítavém hoři.

»Teda že o své právo přišel jste se to hlásit a rozhodovat. I jak se vám zdá,« mávl odbývavě rukou, »jak jsem vám to už jednou řekl. Není o to právo, na něž byste nám sahal a které jako bychom od nepaměti ve své krvi nosili, není tu o kus dřeva, o kus země, ale o to je tu,« a tu staroch zase vstal a přistoupil k samému mladému člověku, spochinuv na něm neobyčejným pohledem, plným rozhořčení a zároveň jakési temné výstraHy: »o to je tu, že byste si, mladý člověče, troufal sahat na to, co po čas vezdejšího života při nás bylo, při našich otcích bylo a od věků bylo a co tak slavně hlásalo jméno Páně a dávno ještě po nás příštím věkům hlásat má — o to je tu,« pronesl stařec jakýms těžkým vzryvem.

Mladý muž pozoroval ho a poslouchal s jistou schválnou posměšnou pozorností, nechávaje význačně rozevřená ústa, jakoby k naznačení nezměrného údivu. Stařec zabrán ve své horlení si nepovšiml urážlivého jednání.

Zatím ale ustoupil s jeho obličejem výraz rozhořčení a zahleděl se tu na mladého souseda téměř prosebně, v rozechvěném vznícení. A pokračoval po chvíli změkklým již, nejistým hlasem, nabírajícím v těžkém vnitřním pohnutí: »Teda že by vám měla překážet ta naše staroslavná, jako svatá lípa? Starou mrchou jste ji dokonce nazval?« A stařec se

při tom žalostně ohledl oknem směrem k lípě. »A teda jiný vděk že byste pro ni neměl než ji porazit?« při tom sepjav mimoděk ruce. »Což jiný lepší význam pro vás by neměla? Což nechová při sobě památku na vašeho otce, na celý váš život dosavadní? Nenahrál jste si tolik pod ní, nepobýval dost a dost pod ní s náma všema? Nepřipamátovává vám to dětství vaše a pak zvláště tu dobrou matku vaši? A ta měla tak ráda tu lípu naši. Jako bych ji dosud viděl, když někdy v nejpilnější práci zůstala si na záhrobní stát a nechala všeho a radostně dojata zahleděla se v tu velkou, milou zelenost a vdechovala tu vůni, když tak lípa byla v květu, a říkala tu, že jakoby zrovna ozdravěla, okřála na těle i na duši a že se jí zrovna o té vůni až zdá a že by se jí bez té lípy a bez vůně její ani ve statku nelíbilo — a byla to taky jistě praktická hospodyně. A kolikrát vás v nemoci pozdravila jejím květem, který je nad všechno drahé koření a nade všechny doktory — co se ho vaše matka pečlivě nasbírala a nasušila opatrně a vás to měla při tom nejvíc na mysli, říkajíc, to že je nejvíc k vůli tomu hochovi, kdyby se tak rozstнал, jsou ty děti jako pára nad hrncem'. A když takto byla v plném rozkvětu — jako to nyní brzo bude — museli jsme často, když jsme s nebožtíkem jeli do pole, sami až zastavit u takovém nenadálém svatém vytržení, když ta vůně tak na nás zavanula jako boží dech a zrovna naléhala na mysl jako zázračné víno — stáli jsme někdy hodnou chvíli, neřekli jsme si nic, ale rozuměli jsme si oba. I ta naše hovádka jakoby tu cítila, že se něco děje neobyčejného, tak nějak chutě větrila kolem sebe. A to

všechno že by taky vás netěšilo,« zrovna vřele domlouval se staroch, »že byste také vy, vzdělaný nový člověk, nepocítoval radost a útěchu při takovém velkém požehnání, kterého bychom si měli jen vážit? Jaký pak park — což něco na světě může předčít ještě toto boží dílo v celé jeho kráse a nádhernosti, kterou se skvěje ta matka naše jako nevěsta? A co pak by jen vaše včely říkaly, které jako naše slétají se na její sladké šfávy a v nich mají nevyčerpatelnou pastvu a proto tolik medu dávají — co by jen ty říkaly, až by našly to místo prázdné — jako bych zrovna slyšel a ani nesnes' to zoufalé naříkání jejich a viděl pak ten žalostný zmatek, ten divě trudný jejich shon na těch místech opuštěných, kde měly matku živitelku . . .«

Staroch na okamžik zakryl si rukama obličej, ale hned se vzmužil.

»A vůbec co se dobrotivě nasloužila i statku vašemu! Nejenom statek náš měl z ní svůj prospěch. Chránila vás jako nás před přívalem, před ohněm, před živly všemi. Tenkrát, když bylo tak zle, ona to jen byla, která váš statek šťastně zachovala. A váš nebožtík otec kolikrát si zajel s mandelem pod tu její bezpečnou skrýš, když přihnul se najednou nečas a skládat nebylo kdy a v stodole byly již plné vozy . . .«

»Teda přiznal jste sám, a s povděkem to konstatuji,« vpadl mu do řeči mladý soused, »že od nás odjakživa všestranně používalo se služeb toho stromu. — Moment služebnosti je tedy také dostatečně přiznán — děkuji . . .« a zdál se být velmi uspokojen.

Stařec nepostihnuv, kam míří, rychle, horlivě pověděl: »Toť se rozumí — a ne jednou, ne jednou, vždycky, když bylo potřeba, a sloužila nám všem, všem, všem nám věrně a nerozdílně jako matka svým dětem . . .«

Zatím hlas starochův stával se unylejším, přecházeje v tiché vytržení: »A tak za její věrné přítomnosti odsloužili si všichni z našeho i vašeho rodu celý život svůj, v práci dobré, v blahém doufání — a pak ochotně umírali ve svůj čas,« téměř staroch došeptal, vypjav kamsi tajemně pohled.

Mladý muž projevoval již značnou netrpělivost, snažil se zachytiti starce v některém slově, vztahuje k němu ruku jako na zabráněnou: »To je všechno tuze hezké,« uchytil se posléz k slovu, ale staroch nedbal.

Pozvednuv nábožně hlas, pravil ještě, ale to již jaksi ne k vůli tomu dlícímu zde člověku, k jakémusi odpovídání mu, nýbrž k vůli tomu, co zde nacházelo se v soutyku s tím zřením stařeckým, zanášejícím se nad zemi: »A den co den od nepaměti svých dnů zvoněno s té lípy naší klekání životu zdejšímu, aby každý den co den upozorňován byl na Boha svého — zvoněno životu jako smrti. Všechny dobré duše vyprovázeny jejím hlasem — také vaši matku a naposled otce vašeho vyprovázal hlas jejího zvonku na poslední cestě do nebes . . . A přál bych si, aby také vyprovázal duši mou . . .« Ustal tu stařec, neboť jeho hlas se již celý třásl ve vnitřních vzlycích a pohled jeho nacházel se v jakémisi vzrušeném rozlítostnění. Byla to jeho prosba, jeho orodování za lípu — úpění stařeckého srdce za její zachování, a jinak byl by si nemohl počínati, i kdyby

se za vlastní dítě přimlouval. Při tom zrovna zalil dlicího zde člověka měkký, dobrý, horoucí pohled starochův, jihnoucí u vnitřní vláze jakoby jitrní rosou . . .

Leč dlicí zde člověk nebyl podle toho, aby se dal strhnouti planou sentimentalitou ve zřetelech praktických, oekonomických svých zámyslů. Na něho nepřijde se s nechutnými, citovými škváry, neodpovídajícími moderním oekonomickým stanoviskům. U výrazu již pravé nesnesitelnosti vyvstal a třepaje nedůtklivě rukou, odbyl zcela rázně všechno to zbytečné, nevčasné pohnutí starochovo:

»I to je všechno hezké. Mohlo to i asi všechno se díť, jak se vám toho zachtělo, ale na mne s takovými starodávnými krámy nechodte. To víte, jsem zcela jiný, svůj muž, vím, co chci, a co chci, dělám. Trvám na tom, co jsem předsevzal a co jsem vám povinně sdělil ku případné dohodě. Pro mě ze všeho má důležitý význam, že všestrannou servitudu jste přiznal a bez toho ostatního všeho, co jste tu uváděl,« hlas jeho nabíral příkré jízlivosti, »bez toho vašeho klekání, a té vůně vaší a všech těch ostatních krámů vašich se již nějak obejdem. Na poslední své cestě zařídí si to každá duše bez vašeho protivného klinkání a trefí již bez něho, kam patří, květu lipového nanosí staré baby dost, a ostatně ještě jen staré vejměnice na to drží, moderní medicína zná jiných účinnějších prostředků; včely zajdou si také jinam, máme jinde lip dost, máme jetele, vojtěšky, a beztoho se včelařství valně nevyplácí a hodlám včely zkasírovati úplně; na oheň máme pak pojištění, na hromy hromosvod . . . S tím na mne tedy nepřijdete, to mě nepřesvědčí, z takových poví-

daček a pošetilostí jsem již na štěstí vyšel — dnešní svět je docela jinde.«

A uděliv tuto zaslouženou lekci a jaksi skončiv tu definitivně všechno své poslání, sbíral klobouk, tvář se, jakoby se mu zde zatím všechno nadmíru znechutilo.

Ještě jen ledabylo prohodil, jakoby se rozpomněl: »Teda abych učinil své poslední resumé, opětuji, že zasadím se s veškerým důrazem o své právo a volné jeho užívání v celém rozsahu . . .«

Spočinuv tu s jistým škodolibým důrazem — a prodlévaje ještě na okamžik v odchodu, byl to zvědav, jak se vlastně staroch tu zachová nyní k jeho poslednímu resumé, ač dával si co nejlhostejnějšího zdání, jakoby mu docela již nezáleželo na ochotě se strany starcovy, jakoby si byl to celou svou věcí dokonale jist.

Nevýslovně bolestné a rozhořčené tahy naskočily u výrazu starochova obličjeje. Pak zastřel jej pochmurný, rozsáhlý trud — a cosi začalo se jím dráti z nitra ve strašném, mrazivém hoři. A již se staroch odvracel ode všeho zde, odmítavě od veškeré té nesnesitelné přítomnosti, a němě jal se patřiti oknem, kde jeho sivým, mžikajícím zrakům jakoby vyvstávalo jiné patření . . . »Ne, ne,« vzdychl najednou otrásavě, z hloubi úporně vzrušené, mívivě všech těch zpupných řečí, co se při něm vedly, przníce tělo i duši, znesvěcujícíce minulost i přítomnost, »já tě nesázel a já tě nebudu kácet, raděj sám zahynu . . .« A jakoby cosi ohromivého za toho vzdechu táhlo a vytrvávalo v sednici. Zmodralé ruce starochovy s neobyčejně vyniklými, naběhlými žilami stáří a práce, kladly se pak chvějně na obli-

čej, utajující tu v úkrytu svém nevýslovné jakés štkání . . .

Lípa za okny chystala se celá rozkvésti — mladý Stuchlík odcházeje od Kučerů mžikl po ní tvrdým, nelitostným pohledem, naplněným nyní jakous příkrou pomstou, a tak tvrdě, zpupně, nelitostně odebíral se pak k domovu.

Kéž by byl nikdy nepřišel . . . !

XV.

»Lípo naše, lípo . . .« volá-li stará milá píseň, projevujíc tolik vřelosti a přátelství k bytosti stromu, jakoby to označovala zvláště tu dobu života lípy, kdy kvete.

Lípa Kučerova rozkvetla . . .

Stane se to posléz u lípy jakoby najednou.

Po týdny sice činí své přípravy — ale děje se to nenápadně, ukrytě. Jmou se prorůstati mezi zelení úzké, nehtovité listeny, mdlé, unylé žlutí. Ukřívají se tyto průsvitné delikátní blanky u vroucí náruči ostatní zeleně, k nim jaksi tak mateřsky ostražitě, starostlivě, bdělé dnem i nocí, až v uctivé něze se schylující, jakoby ta vyspělá zeleň rozuměla, co tu nadejítí má, čeho nová ta družina tajemnou je kolébkou.

A jakoby kladly se v rozkoši tajemné, hebké tyto lupeny ve vlny koruny, jako motýlí křídla vnořovaly se v kyprou oblast její, sníce tu v tuchách nedalekého příští.

Až zase nenápadně vynášejí se z jejich úpatí jako z plynoucích člunů vrcholíčky drobných emaj-

lových perliček na štíhlých, hravých stopečkách. A jakoby zahrávaly vespole, prokukovaly jakýms dětským nesčetným očinkama, jako rolničky chystaly se k nekonečnému souznění.

To připravují se již poupata. Je jakoby ony bledé roušky v své ochranné lůno starostlivě halily a uchovávaly v péči, kolébaly je a celovaly v něze.

Po nějakou dobu zdánlivě nezměněně všechno takto vytrvává, jakoby ani nic jiného nemělo být. Jen ty listeny se zvolna prodlužují a zakrucují, jakoby se kadeřily, a přimísují nápadnější plavost v rozlehlou zeleň . . .

Zatím plyne letní sféra slunce, jejíž znojnou silou puzeno je neodolatelně vše ze svých zemních úkrytů, vynořujíc se vítězně v spění života. Přichází všechno na řadu u chvatu jakoby bouřlivém, v nezvěstnosti neodolatelně vzrušené síly — vše, čemu dán je život. Rozkvétá, co rozkvéstí má a může . . .

Na polích to vzkvetly všechny jetele — jak by se tak chtělo smyslům zapadati u vonný nach té kypré živé změti a vyssávají odtud nějaké konejšivé blaženství — a již se také jetele sekaly.

Již žita nalávala prudce, a tajemný sykot zvláštní, vybírající se dnem i nocí z jejich zvěřených útrob, z toho klasoví narážejícího jako nekonečné vlnobití na sebe u oplodněné tíze své, jeť již předzvěstí zrání; a z nich vyhlédá plno chrp, tak intenzivně, blaženě modrých, jakoby v jejich vroucím vzhledu zachycoval se blankyt nebes plného léta.

Z měkké zeleni ovsů proklubávají se začínající osinky metajících lat jako nesčetné drobné zobáčky z jakéhos širého nekonečného hnízda: jeť tu

takové ševelení, zahrávání těchto přítulných zobáčků. Zároveň rozkvetly pšenice — jakoby nesčetných bílých teček nakladl delikátně na tu tuhou zeleň nedávno vymetalých jejích klasů, a vzbuzuje úžas, pomyslí-li se, že v těch chvějících se vláknecích je zrod těžkého zlatého zrna . . . Mezi pšenice zastrkují se jako u stydlivých rozpacích nachové černýše, snivě mhourajíce odtud svýma nevetřelýma, mírnýma očima, a kokrhele sebevědomě nadýmají tu svá žlutá volátka.

Při stráních třeskuté zlato janovců označuje, že schyluje se k plnému létu, vyléváť země svůj nejsilnější žár, zaskvítila barvami slunce, síly, vše přechází v žhavý rozkvět léta . . .

Jedině lípa prodlévá ještě jakoby v neznámém vyčkávání, a zdá se, jakoby tak beze změny mělo býti na pořád.

Zaléhala-li ale někdy prudčeji letní znoj, bylo již znáti, jak se celá neobsáhlá koruna zdejší lípy zamžela a nabíhala jako v medovém přísvitu. Bledé listeny šířeji se rozpjaly, jakoby se směle vztýčily na ostatním podkladu zeleně, a perličky poupat, vnesše se v jejich týlu na svých stopkách jako v smělému vzhlednutí, začínají pukati.

Ale ještě mizí nějaký čas bez jiné změny, vyplývají jakés chvíle slastných předtuch, — a v čase tom zatím na růžové keře na zahradách vynesla se hvězdná rudá záplava růží a z hlubokých lesních úvalů přinášeny byly tajemné horské konvalinky.

Avšak v tyto chvíle poslední již nápadný vznícený hukot zaléhat počal z útrobu lípy, jakoby již zlaďovaly se tu tajemné hlasy k veliké symfonii a dály se poslední obezřelé přípravy ku slavnosti . . .

Až jednou po noci, v neobsáhlé záři letní, jakoby slavnostně uchystané, úmyslně vyňaté ku velikým věcem, octla se náhle lípa v plném svém rozkvětu, v celé vonné síle a nádheře své.

Stává se to v noci vlahé, příhodné, v jejíž večeru, nejraději, snese se znojný deštěk, v takové pak noci jako slastně vznícené a jakoby v háravé rozkoši ani neusnžené, touto dobou svítající téměř bez ustání. Za takové noci jakoby všechno naplněno bylo zázračnou mocí a všečen život uchopen omamným kouzlem. U vzdání se v neskonalost čehosi jakoby vlečeno bylo tu vše ku jakémusi ohromivému vyvrcholení údělu svého po tajemných stopách. Hvězdy za takové noci jsou jako živé, kynoucí výmluvně v náruči věčna; nebe je jimi jako otevřeno; a přichylovat se zdají v pozemské mysterium, jehož u zázračné velebě jakoby vroucně činily se účastny. A v tomto tichu hvězdném, sladce utajeném, mušky svatojanské jako smaragdové plynutí v záludě tajemné roznášejí se zřídly pozemského šera, a jakoby naplněno bylo vše nezvěstnou hymnickou melodií z oblasti všehomíra . . .

V takové noci to lípa vykvětla.

Když přichvátaly první paprsky jitřní zory, dotknuvše se, jakoby zafukala něha sfér, pozemské podstaty, zde v tomto úkolí zasáhly nejdříve vrchol lípy, kterýž zdál se vrcholem světa.

A stanuly v neoznačitelném zaplání.

Neb všechny ty vlající, měkké přísivity červenákové jakoby s nádechem nebeských tůní, jimiž bylo jim projítí, stopily se náhle v jakousi rozkypěnou jantarovou pěnu, u vláčnou, řasnatou, medovou

oblast, vynášející se na koruně lípy jako lesk hedvábu slasti jakés neskonalé.

To bylo již květné roucho lípy, její roucho sva-
tební, v němž rozpouštěla se jitřní zoře jako v luz-
nosti nevystihlé.

Jak slunce vynášelo se nad obzor, hlaholíc ja-
kýmys neobsáhlým, nezvěstným hymnem a osvětlujíc
všechny rozlohy, polohy, všechna místa a všechny
podstaty, označila se v této zářivé pění, rozehříva-
jící se jantarové průzračnosti, celá ta obrovská ko-
runa lípy a v tomto rouchu jevila se jaksi ještě ne-
smírnější, rozneslejší, v otrásající svrchované nád-
heře majestátu, na jehož vznícenou křtici kdes již
v nedozírnu kladlo se v posvátné, smířlivé veleb-
nosti liliově planoucí letní nebe.

A jakoby pak vyčkávala právě těchto zázrač-
ných doteků světla, rozevřela se hned celá zřídla
vůně, jakoby lily se nezvěstné vodopády sladkosti,
jakoby záplava vonné něhy spouštěla se s hůry —
všechna řadra země u toužebném vzdechu musila
tu zavonět, v rozkoši vnořovati v sebe tuto am-
brosii, zůstávající stále nenabažena, vždy nově tou-
žící. Jeť ta vůně neoznačitelné omamné podstaty,
vssáta v duši jakoby rozechvívala a unášela v my-
stické oblažení, kladouc ji v unylost závratného roz-
plynutí . . .

A na totéž rozevření všech vonných zdrojů ja-
koby zároveň čekalo celé moře hmyzu — se všech
stran již jako u přílivu plyne to k lípě a zapadá
jako slastnými pády, v říčení se roztouženém u von-
nou jantarovou pěnu, i zdá se, že zvířila se tam ne-
nadále nová sféra stvoření. Všechno včelstvo na ho-
diny cesty zaspělo sem, dotčeno prvními závany me-

dové vůně z odevzdávajícího se právě květenství, na hodiny cesty sem spělo, ubíralo se se všech stran jako na zázračnou životodárnou pouť sbory poutníků, aby zahájilo tu své nejslavnější, nejvydatnější hody léta.

Vyznělo to pak v koruně jako ozvuk a hárání všech pozemských strun, jako nesmírný chorál, jenž zvolna a temně se zahájiv prvními ojedinělými tóny nejčasnějších poutníků, prvními předzvěstmi hymny, vzrůstal od chvíle k chvíli jakoby každým nově přicházejícím paprskem za znojně, vzplanující té záře dne, jež jakoby oplývala všemohoucností samou. Vzrůstal od květu ku květu, od sborů ku sborům stále nově docházejícím míst, kam dospěly zvěsti, nevyčerpatelným, nepomíjivým jako putování tvorstva v epochách stvoření; vzrůstal, vzrůstal, neobsáhle vzrůstal, vystupuje jako po stupních nekonečnosti, vznášeje se v nepomíjivém hlaholení v sady nebes, u vášnivé mystické bouři, u vítězoslávě všehomíra . . .

Lípa kvetla! A tady jakoby kvetl svět veškerý!
Lípo naše, lípo . . .

U všech těch lidí, co zde žili jakoby v družnosti dávné s tímto požehnáním stromu, bylo toto období z nejmilejších. Lidé, kteří tu žili čistými, jedinými radostmi přírody, vše bezprostředně přijímající z rukou sama Tvůrce, a neoddávali se jiným radostem a přáním, vybudovaným ze sprahlých, přesyacených niter, jaksi s nejsvětějšími svátky přírody slavili i svátky své. Své epochy života řídili dle epoch jakoby nebem sesílaných. A na těchto místech bylo jistě takovým svátkem, takovou epochou, když v roce lípa vykvetla — svátkem, jenž blaze na-

plňoval srdce, vzněcuje je k zbožnosti, která bez ceremonií k trůnu všemohoucí tvůrčí síly se zanáší, svátkem jakési smírné, upokojené něhy, jenž celou bytost přiváděl k povznešení a štěstím ji obléval, tím vroucím, tichým vnitřním štěstím, nestravujícím ducha, ale podrobujícím se radostně v smířlivé oddanosti všem podmínkám života . . .

Kochali se tak v pravdě zdejší lidé při zbožňování památné lípy své v záři bujného jejího květenství a vůně její, jež byly jakous jedinou vzrušenou symfonií. Celé chvíle tu bezdečně, často se záminkou vytrvávali, okřívajíce na duchu i na těle. Celý svůj život v jeho chvílích nejšťastnějších, v těch jakýchsi epochách také jeho rozkvětu, sem vpojovali v háravých vzpomínkách, v unylosti zádumčivých tuch, v mimoděčných symbolech.

Radostně nějak zadostučinění byli sami v sobě, uspokojeni se zdáli ve svém vlastním díle života, v rozkvětu jehož že vyrzá také dobrý plod. Jaké pásmo života se tu snulo od dávna, jaký tu byl rozkvět, jaká vůně, jaké zrání, jaké požehnání! A když tak plynuly epochy života jedna za druhou, ukládajíce jedny chvíle, jedny sny a vnášejíce zas chvíle a sny jiné, nervalo se tu nikdy srdce marnými trudy a marným pachtěním po tom, co nemůže být, neunmrákočila se steskem nad zašlým blahem druhdy, nehynula v truchlivosti zapadlých památek, jež nemohou se vrátiti a ožiti znovu; neznala tu onoho marného nezdravého hárání, jímž jen stravují se síly ducha a pozbývaly důvěry v život další. Ale jsouce schopna jako jisté divuplné květiny, jež po jedněch zašlých květech vypučují vždy v květy nové,

jsouce tak schopna v nevyprahlé síle své, živené mízou země, vyvrívati zřidly naděje a práce vždy znova, po jedněch radostech oddávati se radostem jiným, po jedné útěše nalézati zase útěchu, důvěřovati neustále, pracovati svěže a bez únavy, chovájíce v sobě tuto božskou sílu a nadání nezprzněné původní přirozenosti, ožívují takto vždy znova sama v sobě a radostně se spokojují s tím, co neodvratně určeno je zákony věčna, ochotně a s blahořečením v duši přidávající se k jeho údělu. Neznají planých rozporů, světobolu ani rozháranosti, prýšticí ze samolibosti neukojené a z pošetilosti a nemírnosti vlastních choutek, jež nevedou nalehavé, neodbytné, přesné povinnosti životní. Ale jsou taková silná srdce hotova vždy a připravena zanechati tady bez trpkosti a zoufalství toho, co zemí učiněno bylo, po dozrálém plodu svého života popřáti rozkvětu zase novému, učiniti místo zase jaru, když jeseň naléhá odvěkým chodem svým. V mystickém utajeném vzrušení a v odevzdání se vroucím vcházejí to v ony jiné neznámé epochy posmrtnosti neustále vzházející a tanoucí a střídající se se životem . . .

A když tak nejdřív o lásce, blahu a luznosti života dala zvěsti své — pak i oné slávě věčnosti, o oné slávě všech sláv, o ohromivé hymně posmrtnosti jakoby to dovedla tak neskonale, nevystihle pěti nevyrovnaná vůně lípy pro ty duše, jež se připravují . . .

Vnášela se ta vůně čaromocná v útroby a prolévala se krví a všemi mízami v obrozujících záchvěvech. Nadechla jakoby kvasem mystické révy smysly ducha. A ve vůni té spěla a naléhala na duši nepochopitelná tanutí, zanechávající všechno

pozemské, zaznívala posléz mystická aleluja, unášená v sféry nejvyšší, v ty sady Boží svou svatou vůní obestřená, jakoby kadidlem na oslavu Jeho ...

XVI.

Miloval tak starý Kučera nade všechno vůni lípy své. Milovali ji tu všichni, všem byla jakýms svátkem v této době své.

A ona právě zase kvetla, jak to kvetla a jaká to byla zase vůně, vše jako druhy slavné, opojné, zas takový svátek — a přece tentokráte jakoby přinášela závaný hrobové, jež zúžují srdce a zanechávají led v jeho útrokách, jakoby to bylo období jakéhos mizerere, truchlení, smutku, — a jakoby s ní přicházely temné zvěsti a nepokoje lidem zdejšími.

Nikdo nepřicházel tehdáž pod lípu, nekochal se tu, nebyla zvána sem srdce na nejrozkošnější, nej-luznější besedy. Vyhýbaly se jí duše zdejší, ta krása jakoby připomínala jim jaksi tím větší úžas a trud, až jí nebude, anebo bude tak jinak, než jest, jako vyhýbáme se těžkým vnitřním nářkem tomu nám drahému, nepostrádatelnému, co sice je, ale oč se tolik bojíme; lépe nejitřiti srdce přítomností a vědomím toho, co je ohroženo a čím ohroženy jsou zároveň veškerý zdroje naší bytosti. Osířel majestát lípy právě v čase, v němž královsky objal se celou svou nádherou. Bez účasti, sama o sobě, v ponurém osamění, jakoby v poušti života, kvetla lípa tentokráte, nepojíc se k lidským srdcím, nezasahujíc u vědomou účast, a nesmírný onen souzvuk života ostat-

ního, jenž nedal se vyrušiti z hodů svých tana v oblasti její jako vítězně, nepomíjivě, nekonečně, zdál se těm, kdož trpěli a byli obroženi, vyznívati v jakousi žalostně vypjatou resignaci, v jakýs těžký, ohromivý, neutěšený bol!

Nepřišla sem dívka. Byl konec těm jejím dostaveníčkům bez lásky, tomu očekávání bez naděje. Poznala, že tam u něho není ohlasu její touhy a jejích snah — a srdce, kterým by měla být opojena, zadostučiněna, musilo by být dobré. A tam toho srdce dobrého nebylo. A toto poznání jakoby jí bylo najednou strašnou jakous útěchou. Vše věděla, poznala — a přece zas jak by chtěla do poslední chvíle nadíti se opaku, že bude přec ještě jinak, že vše to, co je, je nepravdivým snem, příkrým šalebným zdáním! A byla by ráda neuvěřila všem tuchám a zvěstem — a byla by zas zapomněla rázem, přišla sem hned, na jediný pokyn, ku vyzvání jedinému. A byla by čekala zas jako za oněch tolikých chvil, byla by jásala srdcem svým v tomto vyčkávání, že přijde posléz přece on, k srdci svému ji strhne a ona mu vydá celou bytost svou. A lípa ve své nádheře a vůni bude blahořečiti lásce jejich, jejich milování, zastře jako luzným závojem opojné splynutí náručí, provázejíc neskonalou hymnou veškeré toto milování. Vše, co hrozilo, co bylo tak temné, zlověstné, stalo by se nepravdou, vyjasnilo by se; co bylo skutečností, pominulo by. A co nadejde místo toho, jakoby stalo se sladkou, nepomíjivou věčností tomu baživému zadostučinění srdce jejího. Snad tedy přijde přec, ještě v nejposlednější chvíli, snad není možná ani, aby vše takto bylo!

A ona by přišla, a jak by přišla!

Ale nepřišel sem nikdy on. Nemělo být nikdy již splnutí náručí jejich; ta velká, nepomíjivá píseň kvetoucí lípy neprovázela tu žádné milování, nestala se záštitou rozpjaté luznosti srdce. Vše, co hrozilo, zůstávalo, co bylo temné a zlověstné jako mrak nad hlavami jejich, nevyjasňovalo se. Co vyhledávalo ohromivě srdce její, nebylo v skutečnosti, a co měla, v co tak neskonale hřížila se tuchami srdce svého, zdálo se dlít jakoby na věčnosti truchlení a beznaděje . . .

Nepřišel sem nikdy.

A zůstávala takto lípa v osiření, v opuštění jako násilném, jako trudně naléhavém a chmurném, a právě za období, kdy v překypování nejvyšší slasti a krásy chce se všemu tolik sdílnosti, každé bytosti, každému žití, každému projevu bytí, jakoby ve snaže, aby tolik krásy na zmar bez účasti nepřicházelo. V nevyslovené jakési touze dmula obrovskou svou hrud, lepou, slastnou, vonnou, vybízejíc k spočinutí a celování, ale ponure nedotčena zůstávala nastavená tato hrud, nepřimkla se k ní účast žití ostatního; nepřišel nikdo spočinouti a celovati z těch, jež očekávala . . .

Jen za klekání sem stařec docházel. A to jako kradmo, v plachém donucení, v neodbytných jakýchsi nesnážích, jakoby mu bylo tu odbývatí přetěžkou povinností.

Zvuky klekání druhdy tak radostně a plesně, v neskonalé důvěřivosti třepotající nade vsí, v tomto čase letním jakoby horoucně šumné, blaze horující, vykypující oddaně k duši a odnášející ji od pozemskosti v radostnou dálavu, v útěšnou mystiku, tyto zvuky nabírajíce jaksí luznosti a vůně v celém tom

rozpěnění vonného květenství a stávající se zosobněním a symbolem všeho nadšení a spění silného, opojného žití, jež vybavuje se ze svých pout, zněly ovšem jako druhy. Jasně a zvonivě hlaholily, rozprávějící o žití pozemském a k dálavám útěšné mystiky se vynášejíce, stápěly se zase jakoby v samé luznosti a vůni květenství lípy, vynášejíce s sebou nadšení a hárání všeho žití v době té. Ale duši starcově zdály se zníti nyní jinak, cize, neznámě, nebylo to jasné vyplývání jako živá, tekoucí bystřina života, ale spíše steny smutně se stíhající, jako vzrivy ztlumeného žalu a výdechy hlodavé, skryté trýzně. Zdálo se mu odtud vyznívati jakés temné prodlévavé úpění hran, jakoby to bylo z útrob lípy těžce ohrožené, v tuchách smrtelnosti lkající. A jakoby to bylo zároveň sdělování jeho duše v jejích tuchách a smrtelnosti. Co se to dělo v této duši, jež přece již tak daleko dospěla na své pouti života, tak zjasněné dosud, v sobě vítězíci a vědomě připravující se k velké chvíli — co ji tak servalo právě v nejluznějších chvílích, kdy vše vůkol kvetlo a vonělo a ukládala se záluda neskonalá na všechno žití — co právě za smíru a jasu jakéhos velkého očekávání zavádělo ji v tuto poušť — proč tměla se mu před zrakoma ta zem v rozkvětu a nádheře svého požeňání, proč unikala mu jakoby z opory bezpečného spočinutí a propadala se v jakémisi nadcházejícím zlověstném spuštění — proč kalilo se mu nebe a naplněný jeho blankyt v nejistotách se odďaloval, kam duše nedovedla útěšně a uvolněné spěti jakoby v udolavé jařmo jata — odkud všechna ta tma, nejistota a mrákota v dosavadním pevném bdění, v dosavadním nezměteném jasu dne?

Tyto všechny pochyby a stesky a tuchy zlo-
věstnosti jakoby od nějaké doby hlásaly zvuky
zvonku v těch krásných letních časech, prosycených
vůní kvetoucí lípy. A u vábném šeru soumraků, na-
léhajících a roznášejících se jako na nezvěstných
perutích usnění, kdy vše splývat se zdálo v jedinou
nevýslovnou podstatu — vůně splývala a splývaly
zvuky a splývaly všechny vzhledy nebes i země
v jakýs nepostihlý zálužný útvar tanoucí vůkol v ta-
jemné sféře večerního usnění — vždy jen tak trudně
a neblaze bděla duše starcova a hořekovala nez-
věstně v sobě, nepřidávajíc se k tomu soujemu
nebes a země.

Bděla tak mnohdy v obavě a trýzni dlouho
do noci.

XV.

Ráno dávno před východem slunce starý Ku-
čera, nezamhouřiv celou noc oka, vstal. Stojе zůstal
chvilí hledět před sebe v jakési úporné příkrostiti,
cizí tomuto obličejí. Ruce sevřel k hrudi, jakoby
tam potlačovat měly vtírající se úzkost, naléhavou
bolest, zmatení a ochablost. Nemohl se to jaksi
sebrati, s dechem přerývavým, zastavujícím se —
a nemohl se jaksi pořád rozpomenouti.

Zelené temno šerilo se po oknech, za nimiž ne-
klidně ozývaly se již vlaštovky v tom svém chvěj-
ném, jako mysticky vzrušujícím pokřiku.

Staroch zdál se naslouchati jejich jitřní písni,
vždy tak divně unášivé. Dlouho tak stál — a při
tom jakési neviditelné prsty zdály se v jeho obličej
vrývati těžké, posupné rýhy dávno utkvělé trýzně,

kteřá jakoby se právě provalila v celé své působnosti.

Šero panovalo ve světnici, toho zelenavého přísvitu z venčí, jak odnášel se od zátopy zeleně lípy, a jakási mdloba vše tu skličovala, protáhlo se to do všech prostor. V trámoví ještě věšelo se temno docela — zdál se to strop čímsi nezvěstným naplněn, obtěžkán, jakoby v chumlu tonul. Hodiny kvačily, zvuky jejich zdály se také ještě probíratí se teprv z chmur dřímot a jako by čemusi unikaly v zřejmých úzkostech. Jisté plaché úzko, snažící se též unikati, zdálo se dleti na všem. Bývají rána někdy mystická, úzkostná i za nejkrásnějších období. Mouchy na oknech vydobývajíce se ven, v jitro, bzučely v nepomíjivém temném hukotu — někdy se to zvyšovalo k žalu jakoby až zoufalému, zavířilo to pak na těch tabulích jako na poplach, jenž význačně zatanul v tom zvláštním ustrnutí, v tom podivném zmráčení, které panovalo toho časného soumraku, nevydávajícího v té chvíli ještě jiného ohlasu života, nacházejícího se jako v neblahém spjati. A zas jen vlaštovky zapěly prudce v podstřeší a někde z dále lesa zaléhaly sem ojedinelé steny kteréhoš ptáka.

Na stěny světnice zdály se přimčeny význačné stínové tvary neoznačitelného zpodobení. Chlebová pec v koutu svém na rozlehlých svých zádech cosi ještě skrývala ponořena v šero — někdy i vypjaly se odtud kteréš rachotivé zvuky, nabývající v hluchotě světnice podivné rozsáhlosti. Tlumeně stěnamí bila občas z odlehlých chlévů koňská kopyta a dunělo to jako údery na buben. Leč všechny tyto ozevy a ohlasy probouzejícího se rána, narážejíce jaksí marně na těžkou, neprostupnou oblast ticha, dávaly

mu jen více vynikati v posupnějším a temnějším vypjati, a nemohlo jaksi nic toto ticho rozpojiti, probírat se jeho mrákotami. Jsou taková rána i za vzrušení nejplnější síly léta, kdy vše v soujemu života jakoby se zpodobilo k neblahému, zlověstnému ustrnutí. —

A vše zůstávalo v této světnici jako pustě osamotnělé a neznámé, cizí, nezakynulo obvykle, jarým, silným smírem života, nepromluvalo slova, ale vytrvávalo jako ve schvácení výrazu až hrůzy, již nikdo neulehčoval. Vypjalo se tu a stálo cosi bezejmenného, co nedalo se označiti pro dávné zvyklé vztahy života. Hledělo něco oblastí světnice jako v strhání a ustrašení zatmělých zornic, v jakémisi neblahém dotčení a zmrazení nitra. Chvillemi jakoby se sem do vnitř vkládala příšerná truchlivost a upadávala unylost jakéhosi smrtelného zastření. A pak zas v znepokojení náhlém vpadl z venčí nářek vlastovek, jež tam vzchopily se prudce v nadokní lomenice, kdež dosud prodlévaly cos vyčkávající, a spěšně ulétaly.

Načež zavládlo zas ono ticho nepohnuté, pořád ještě soumravné, prokládané stíny a naléhavě zadržané do všech prostor — a staroch ještě zůstával tak uprostřed své světnice, kdy druhdy již dávno svěžil se jitem venku, zůstával v onom náhlém záchvatu bezděčného ustrnutí pod jakýmsi cizím dotekem, až v ono nehybné, závratné upadání přesunul se smysly, v němž mizejí věci země i nebe, všechna podstata žití, prostor i čas, i všechna zdání.

Stál uprostřed jakési nezvěstné ohromivé tíhy... Dostavují se takové tuchy ve svůj čas a sevrout srdce...

Ale kopyta v odlehlých chlévech ozývala se častěji a bouřlivěji, to začala se již dovolávati dne — i jiný ruch zatím jal se již vynášeti z chlévů a z venčí — a také ono hluboké zelené ztemnění řídlo a ustupovalo. Prostorem světnice cosi začalo spěti a vydobývati se, tíhnouc ven, k uvolnění, v prostor života.

Náhle vemkl se v okna krvavý, nejistý, zatřásající se zásvit, nějaký nezvěstný úder zasáhl, jakoby to bylo nahlédnutí zjitřeného oka, jakoby první předzvěst toho, co nastávalo v tomto dnu . . .

A staroch vyšel ven.

Na východě, jaksi neobvykle přisunutém blíže, zaneseném těžkou rozsáhlou stěnou, protáhly se celou šíří chmurného, rozplynulého obzoru pronikavé červenánky, celé chomáče ohnivě napěněné a podbíhající sinou nafialovělou temností, jež jakoby vespol z lůna noci byla vynesena. A žířivý horký lesk rozpjal se hned z rána na tyto provalující se znojně, jako vykypělé chmury, že zdály se zeti jako v kouři a plamenech požáru vzdýmajícího se a šířícího nedolatelně, nezměrně.

Bylo jaksi podivně stísněně na dvoře ještě sešeřeném, v rozplizlém jeho neurčitu, a rozsáhlé jako tíživé cloně oblasti lípy. Vlaštovky však již vzletály odtud, ale ne obvyklou smírnou jarostí, v zadostučinění pravidelného běhu daného života, ale tak význačně vzrušeně, v celých hejnech, jakoby srazilily se úmyslně u vzájemnou výpomoc, pronikavě křičíce. Mezi jejich pokřikem, prudce vyvyšujícím se a zase náhle poklesavým jako neklidná kvačící vzbouřená vlna, vynikal nápadně jiný hlas, ojedinělý, jako v řadicích se úderech, sten za stenem, nepřetržitě,

nepomíjivě, podivný hlas to ptáka ukrytého kdes v neproniklém loubí lípy, takový lenivě vypjatý, až kovový ozvuk, pořád sten za stenem, pokřik za pokřikem, jakoby čemusi na výstrahu . . .

Stíny jaly se pak sbíratí spěšně při zemi, jež dosud jakoby byla soumravně schýlená, v sobě se hroužící, neprobuzená ještě — takové tvarové, vystávající stíny jaly se to plynouti v jakýchs obrovských stopách unášené ponurem dvora.

Krvavý odlesk vnášel se již v šedý, seřidlý, v neklidu se otrásající vzduch. Bylo zřejmé toto rozsáhlé, neklidné zachvívání jako v znojných závanec. Za nedlouho vše bylo naplněno těmito závaný oparu krve. Neboť oblast východu zatím zplameněla celá, a rozpjala se celou její rozlohou nesmírná obzorová prorva, jakás vykypující výheň kosmické lávy, z níž v bizarních obměnách vynášely se úchvatné oblačné planoucí zříceniny a jakoby obrovská rozervaná cimbuří, a fantastické chrámy příšerného božství — a pak všechno zas se propadalo, až opět vynořily se jiné silhouety, jiné útvary, ohromivé a nepostihlé, o nichž nedalo se určití, nejsou-li to již pouhé mystické fantomy.

Všechna návrší v jakési rozsáhlé ustrnulosti oddávala se tomuto plání nebes zatopena ve vzkypělé pění krve. A všechno na nich zdálo se tu bezmezně zanikati, unášeno vespol v atmosferické rozpoutání.

Teprve po nějaké době zápasu a plání pronesly se určitěji zemské tvary — stála návrší jako z mramoru, v nezdolném jakémsi vypjatí zažehla ještě nekonečným okrajem svých silhouet.

Ale za všeho toho dění vycházející a rozpoutané zory onen sten za stenem nezměněně vedl svou,

ze svého úkrytu vše provázejí jakoby výstražnými rytmy; jen chvílemi zdál se přecházeti téměř v jeky cymbálu.

Lípa na dvoře, do východu slunce nehybně tanoucí jako fantom, splynulá temně v jediný obrovský chomáč ztuhlé massy, zahořela celá rázem s východem slunce. Nachová zář udeřila v její spoušť, jakés žíření jako roztaveného kovu roztékalo se jí po kmenu, po všech haluzích, po všem listoví nekonečně kladoucími se přísivty, až do toho temene, jehož krvavá kštice zdála se již zachycovati samého vzníceného oblačna. Jakoby oblačno zemské splývalo s oblačnem nebeským. A všechna ta massa dosud ztuhlá jakoby se to rozpustila u vřelý neznámý kлокot, v brunátně rudý mohutný var.

Náhle v bezmezném naléhání všeho toho světla nějak zachvěla se lípa neodolávajíc déle, probrala se k hlubokému, táhlému hukotu, v nezměrném jakémsi vzdechu, jakoby se to probudila z ponurého usnění k životu, jenž náhlým rozpomínkám zatanul v úžasu a neblahosti ještě ponurejší — zavanulo to těžce, rozsáhle a podivně v útrobách stromu, a rozkymácely se haluze, všechno listoví se zatetelilo a ona nezměrná oblast květenství, jež rozpouštělo se jako u kypícím zpěnění, chvěla se jako při ptáčetě.

Krvavé přísivty ze všech stran šlehalý již do koruny, v to její nesmírné nastavené čelo, jež se nyní tak udolávalo, jakoby se bálo a chtělo ustupovati.

Všecho ptactvo, čo tu mělo nocleh svůj, rozkřičelo se za tím pokynem světla životodárného všemi nesčetnými hlasy a které v tuto chvíli zdály se

značiti rozpoutání úzkosti. Byl to některou chvílí pravý poplach, jako o unikající závod, v stíhajících se záchvatech — aspoň to tak připadalo . . .

Zároveň prvními rozlivy světla jako vlahou lázní zavanula z lípy vůně, ze všech těch nesčetných květů, napojených nyní krví, v nichž do té chvíle jakoby se bázlívě ukrývala, rozlévala se nezvěstnými proudy. Sálala z ní všechna ta omamná její síla. Ale přece nezdálo-liž se smyslům, že jakoby kanula to v takové zvracující tíži, v takové udolavé mdlobě, jako v ovlačujícím ustrnutí, tak zcela jiná vůně než jindy, jako zatruchlující vůně, jakoby to kanuly slzy mdloby a schvácení? Celé vřkolí zalila tato neobyčejná vůně, jakoby v mlčelivých vzdouvajících se výlevech čím dále mocněji se roznášející. A již hukot včelstva stoupal sem po stopách jejich, se všech stran se snášeje, pěje a hlahole jako sbory poutníků. Ale netajily-li se i v hukotu tomto místo ozevu nesmírného bažení života spíše táhlé nekonečné vzrvy jakéhos mizerere? Aspoň tak klamně, divně vše někdy smyslům připadá. Najednou vzduchem zaplynulo několik květů s lípy, serváno kdes od haluze, snad umdlených již žitím svým, a k zemi volnou drahou chvělo se, lehce zavířující. A byl také jako tichý nezvěstný nárek ten jejich předčasný sklon, let k zemi, na niž se uložily. Došel snad čas jejich krásy. A za nimi začaly se družiti květy ještě jiné, květ za květem, úryv života za úryvem. V celém souboru jaly se pozvolna, ale u neodvratné vytrvalosti padati k zemi. Snad právě došel i jejich čas, v němž všechna krása opadáva. A onen sten za stenem kdes ukrytého ptáka neoznačitelně vyzývající jako teskné vzrvy servaných strun nedával se umlčet, vytrvale

při všem veda svou, hlásaje a naříkaje, chvílemi nade vše se vypjav v neznámém svém rozruchu.

I bylo cos až posléz neblaze skličujícího a ustrašujícího v tomto vytrvávajícím výstraží, i v tomto nenadálém servání květů, i v té tak smutné vůni, dotýkající se samé duše, i v tom všem vzrušujícím zápolení nebes, v němž jakoby se kosmické dálavy zjitřené krvavě čehosi domáhaly, v marný zánik spějíce . . .

Posléz vše zase ublédalo, vytrácely se barvy. Bylo jednotvárné splynutí v žhavé, neklidné obloze. Zavál pak vítr, dusný, znojný, jenž ale jen chvílemi se udržoval v jakýchsi vzlycích a posunech, lomoziv táhle a pak zase zaniknuv v nezvěstném ustrnutí.

Ve vsi jevil se zvláštní mráкотné zmrtvení. Jednak ještě málo lidí se probouzelo, neboť v tu dobu přede žněmi nebylo ještě na pilno — ale to by nebylo to. Spíše jakoby také ovládnuto bylo toho jitra všechno neznámým stisněním, zmocněním se ducha, nevybaveno jaksi dosti k životu. Z některého baráčku leda již klepal stav — ten neúnavný bdíč chudiny — a v takové jednotvárné unylosti kvítil v tomto jitru. V takové ponurosti vůbec označoval se tu každý projev života dědiny. Shrbený podruh, s rameny stahovanými šandou, tou štolou chudých, jak trpký humor jí přezdívá, veza na trakaři pytel, snad do mlýna, jakoby se to brodil v jakés nezvěstnosti, nebylo slyšeti kroků ani kolečka; pak téměř náhle zanikl za návrším silnice. Někde z nedaleké chalupy vypukal pláč dítěte, nemocný, přerývaný pláč, a hned zas zanikal. A vše zas jakoby zanikalo v onom neznámém zmocnění se ducha. Zase zalomozil vichr, zase zapadl. A jedině onen

sten za stenem neznámého, kdes ukrytého ptáka vytrvával, otrásaje dvorem. Možná že nastane změna časová, vše k ní poukazuje . . .

XVII.

Co by staroch toho rána na dvoře měl za práci, nedalo se dobře postihnouti. Odzvoniv obvykle klekání, jež znělo toho rána nápadně ztlumeně, jako roztruchleně, ne v dávném jarém řinutí se roznícených, radostných zvuků, probouzejících život a žehnajících práci, a jež jakoby naléhavě prorývalo mrákoty ticha nad dědinou a budilo je a tráslo jím a pak v trudném jakémsi echu odplývalo, nezabýval se ničím určitě.

Sahal na něco, ale hned zase toho nechával. Přešel dvorem a zůstal stát, v dlaň pojav bradu. Pak jakoby se rozpomněl, zamířil spěšně ku stavení, ale ze záhrobně zas se povlovně vrátil, protože to nebylo to, co vlastně chtěl. Zahleděl se upjatě na některý předmět, o to jakoby se důležitě jednalo pozorovati jej — ale zas s něho strhl pohled patrně ho ani nezřev. Něco volal směrem k chlévu, kde začínal se obvyklý ruch a domácí lidé hleděli si obvyklé práce, ale hned ustal, jakoby to nebylo to, co chtěl, a bylo to zcela zbytečno. Sáhl potom po kose, usedal maje snad v úmyslu ji naklepati, to bývala obvyklá jeho práce, neboť nikdo tak kosa nenaklepal — ale zanechal hned toho, zdálo se, že je ještě ostrá dost; ostatně směsky bylo nasečeno ještě od večera, stačí to dávno na krmení — i odložil kosu. Na ruchadle něco bedlivěji jal se pak

pozorovati — ale nemělo to rovněž smyslu; a prohlížeje si zkoumavě zaklínění topůrka u pařezačky, činil to bez potřeby.

Vše jen tak bez potřeby, namátkou činil, aby k čemusi schýlil vzrušené své nitro. Aby opřel svůj neobvyklý, rozsáhlý neklid. Byl čímsi těžce pohnut, dotčen. Výraz jeho obličeje jevil se v pochmurném sevření, v stařecké posupnosti.

Náhle dal se do bedlivého pozorování včel — obočí se mu stáhlo ku napjaté zvláštní pozornosti. U zvýšeném hukotu vynikaly z česna. Lejsek, ne dbaje starce, přilétal v lstivém zapátrání až na samý plot zahrádky, odkud se mu podaří vždy polapiti některou. Vždy jindy byl by zhurta odehnán tento zákeřník — ale zpozorovav jej nyní staroch, jen proti němu mávl v takové nerozhodné malátnosti, že lejsek naskočiv jenom na špici tyče ani nevzlétl, drze zůstav tkvěti tu dál, a již ho staroch nadále nechal zcela být, něčím jiným v mysli se zatím obíraje.

Ani k včelám, ani k ničemu tady neupjala se to jeho pozornost.

Složiv náhle ruce na zádech a hlavu nachýliv ku předu, mínil zajíti za humna podívat se k zrajícím žitům — vždy to bývala jeho první procházka, jeho modlitba a útěcha, k mluvě žit přidávala se mluva žehnající duše zemědělce, ale nedošel zcela, zůstal opodál, nakloněn, patře k té záplavě obilí, jež v jakémsi překotu dozrávání provalovala se ve schýlených svých, bělících se útrobách. Tolik zraků modrých charp vyhlédalo k němu ze stěny obilní. Jindy na celé hodiny zabrat se dovedla starcova duše v toto vážné mysterium dokonávajícího se po-

žehnání vezdejšího chleba — dnes vytrval ale jen několik roztržitých okamžiků, za nichž však dovedl se obličej jeho naplniti najednou nevýslovnou bolestí, tak strnule vypjatou, tak mdlou a usedavou, nějak náhle v duši vzbuzenou jako v udeřivší zlé rozpomínce, a zrak jeho zatíhl takovým pohledem háravé, zmučené touhy, až vytrženého úžasem, jakoby mu bylo patřiti tu naposled . . .

Náhle sevřely se ty zraky úporně, zachvěly se a zakmitaly v sobě rty starcovy jakoby v deroucím se vzlykotu — a spěšně již odvracel se ode všeho zde, zpět se nejistě ubíraje.

Žita za ním propjala se znenadání táhlou, nekonečnou vlnou, spějící tak zvolna a vynášivě jako v těžkém znepokojení a u sdělování záhadném. Promluví tak někdy útroby věcí živých i neživých, jakoby u vpojování se k duši člověka. A křepelka z nich tesklivě zašveholila, tak opěvavě, v té své jímavé něze, jakoby provanuly vzdušné zášvihy; volala to vždy svého hospodáře, jenž ale dnes jakoby neslyšel, nepostál, nezaposlouchal se do zvuků těch. Vůně svlačců pjala se odtud v nývě slasti.

Když stařec vcházel zase na dvůr, vynášel se z lípy hukot již tak mocně vzneslý, tak významně vytrvávající, a jakoby ve vůkolí svém zanechával širou, ale nějak chmurně spějící stopu, jakoby stín mraků plynul přírodou. Mračnost a záhadná zpodobněnost schylovala se v celou oblast stromu, jakoby tu neznámá moc vystoupila, zasáhnuvši své vůkolí. Někdy jakoby se vybavovalo odtud dunivě se stíhající echo jako podzemní ohlas a táhly ty zvuky v žalných, rozpadávajících se stenech, vydechující naposled . . .

A nastalo zase náhlé utišení, v němž jakoby vše zmrtvělo, zastavilo se. Až pak záhadná ta míračnost znova se hnula, zatřáslo to rameny obra, nastoupilo znova ono spění chmurných širých stop a zahlaholilo v této oblasti znepokojené echo podzemské.

Ostatně to měl staroch dávno zkušené: takto-li se chová lípa, označuje to vždy něco mimořádného, nějaké osudové příští, rozvracující, neblahé, zasahující rozsáhle v zdejší život, pamatoval, že vždy před neobyčejnými událostmi, v předzvěstech neštěstí takto si lípa vedla — jakoby tu hlásala své pozemské zúčastnění, dávala znamení, ponoukala k bdění a ostražitosti, ale bylo třeba víry, vzájemného zasahování duší k takovému poznání, které jakoby starci dáno bylo.

Jindy za takového poznání byl by jistě sepjál ruce a zvolal k nebesům: Chraň nás, Bože . . . jakoby v důvěře v Něho bylo ono nejjistější bdění a ostražení proti všemu příští.

Dnes, pozorovav ten hukot záhadný a všechny ty příznaky jisté, v duši pojící se v neblahý jakýs soujem, jen si vzdechl a významně kynul hlavou, utkvěv v těžkém pomnění. Připravovalo-li se vskutku něco v změnách osudu jaksi to vzhledem k němu, k jeho osudu, nedalo se tu pranic více dělati, jakoby vše bylo již uzavřeno a neodvratně dáno v připravujícím se určení . . . Tu k němu; tak probírajícímu se trudně svými tuchami a neblahým pomněním, přitáčela se od stavení jiná stařecká bytost — žlutě plesnivý vlas, bílé, dlouho již neholené strnisko, kalhoty v holinkách, u nichž štruple byly nezastrčeny. Jakoby tápal nejistě kol sebe a kmitavá očka jeho

namáhavě pjala se kams do svého šera, marně v něm cos vyhledávající, co jejich zornicím se již nikdy neodestře. Co pak starého Jirouše vede k jeho hospodáři? Zakašlal dutě, servaně, vypjal pohled ještě namáhavěji, jenž zdál se pak jakoby obsáhati všechno a nic —: »Jakejch jsme se časů dočkali, hospodáři,« vyrazil náhle ze sebe, mdle, dušeně, splývalo v tom stařeckém hlasu něco jako zákvlily chocholouše na podzim. A trudně pak svěsil hlavu, jakoby řekl všechno.

»Pravda, pravda, starý brachu,« odtušil hospodář v jakés nevýslovné, hořké sdílnosti, zahleděv se vroucně v kmitavé bělmo ubohého starce. A nebylo také jemu třeba více pověditi. Jirouš odkašlav, zase loudal se tápavě k chlévům svým, jež byly jeho světem.

A zas hukoty ony záhadné vynesly se z lípy, hnula se ve všech útrokách, květ za květem s ní vyplýval jako v odumírání, jemuž není více pozastavení, a onen ukrytý pták vydával úder za úderem svého volání, svých neznámých výstrah. Chmurně spějící stopy, širé, rozsáhlé, jakoby stín spějících oblaků plynul celou přírodou, přenášely se přes dvůr a neznámá moc jakoby vystupovala čím dále zasáhavěji v oblast všeho života zde . . .

XVIII.

Vynikly tu ze silnice silné, hrubé hlasy. Hlasy hulákavé, neomalené, bezuzdně si počínající, ne bez radosti a svého zadostučinění, jako u lidí robustních, zdravých, bezstarostných a již z rána napivších se

kořalky, když ubírají se do práce. Hlasy ty doprovázeny byly rytmickým duněním kroků, kdy dopadají silné nohy bez kuřích ok a podagrů; a na těchto svých krocích jakoby si ty nohy daly zvláště záležeti, tloukly okované kramfleky důkladně o tvrdou silnici. Za nedlouho také vynořila se tlupa mužských od dolní části vsi, ze zátočky silnice, která tu sbíhala v příkrý úval. Bylo jich šest, šli řadou, jako úmyslně, z okázalosti, zabírajíce celou šíři cesty jako řetězem.

Všichni ve vysokých mohutných botách s tuhými záhyby, dávno na ty klouby a kůtka uzpůsobenými, všichni s krátkými barchentovými pestrými kazajkami, rovněž s takovými tuhými, na ta svá těla uzpůsobenými záhyby. Záhyby ty zvláště od plecí a lopatek mocně se odnášely, chlapi ti nebyli plochoprsí, v křížích zajisté nebyli strženi, a hřbety jejich byly jako tulení. V uších měli masivní kroužky ocelové, téměř strhující boltce, vysedlé chřtány s ohromnými provalujícími se ohryzky, lačnicími po kořalce, baleny byly barevnými šátky s uvolněnými cípy, jichž tento druh lidí nerad snímá ani za největších paren, jakoby se jimi honosili, bylyť ostatně nejzachovalejší částí jejich oděvu, některé nedávno nové a sloužily spíše za kravaty. Nosy u některých byly jako háky, mohutných, lačně a sverpě rozevírajících se chřipí, a vyceněné bílé zuby byly by s to rozkousati kladivo. Nesli ohromné sekery, předlouhé, rozsáhlé pily, jimiž bylo by lze stodolu přefříznouti, dále náramné jakési obušky, pak řetězy, jimiž byli ovinuti přes ramena a plece, pořinčující jimi, a nehorázné motyky, které strašně musely zasáhat, do čeho se zakoply. Tyto nástroje měli na sobě obratně,

účelně nakladené, nepřekáželo jedno druhému a ty lidi nic neobtěžovalo, patrně řízeno z dávné zvyklosti řemeslné, a nevyjímalo se to i nehezky. Zahořovaly všem rudě měděně a leskle tváře zdravím i kořalkou, jež tato těla ale nezmáhala, a všichni měli krátké, ale jako u hrocha mohutné týly, naběhlé, zapařené, jež by byly s to nésti nejtěžší nákladní chomouty. V odulé rty zatknuty byly pravidelnou řadou, všude v levém, jako hluboce zaříznutém koutku, fajfky, zasmolené, učmouzené, černé a hnusně mokvající, krátkých píďových troubelů, zdobených vyniklými pestrými kočičkami, s gumou, jež umožňovala pokyvování dle potřeby a polohy těch hlav, a také stále rytmicky se cloumaly — ty typické fajfky, které jakoby patřily nutně k podstatě těchto lidí, snad s nimi se rodili, umírali — ale aspoň bez nich nikdy zřítí jich nebylo. Nevyjímány nikdy z úst, činily jejich řeč poněkud huhňavou, rozplývavou, sveřepou; a jejich vlivem každého vychrstnutí slin, a to dělo se napařád, bylo aspoň za vědro.

Vůbec všechno počínání těchto lidí, hrubě nápadných, mohutných, robustných, jako skála, jevílo jakýs typický souhlas co do chůze, pohybů a všech způsobů, i co do řeči a posunů tváří, co do zacházení s těmi fajfkami i do toho vyplivnutí — jako u těch, kteří od dáвна zvykli pospolu, při společné, nerozlučující práci.

Na první pohled nebyli to z lidí mořících se za stavem a šlichtou osnov nasycovaných, které porazí jediné dupnutí a za dva kořalky. Ale byla to parta pařezáků ze Zadních Žďárů, z osamoceneného lesnatého zákoutí, z kamenité divočiny jakoby již ze světa, která po celém vřkolu pronajímala se k nejtěžším

dřevařským pracím. Ty by neporazil ani dub a tím méně vědro kořalky. Chlapi také vypadali podle toho; mohutná, ne zrovna vysoká, ale neobyčejně složitá jejich těla zápolila zrovna silou, mohutně provalujícími se svaly, v odvaze, jež před ničím nezdála se hroziti.

Na silnici u Stuchlíkova statku zůstali na ráz stát, souhlasně vyňavše fajfky ze rtův a vydatně odplivnuvše. ` »Aha,« zahovořil, vlastně brýkl jeden z nich, jenž měl dle všeho nejhrubší hlas. »Aha,« zahovořili po něm, vlastně zahoukali souhlasně ostatní, ale ukázalo se, že mají neméně hrubé hlasy. Pak vloživše si zas fajfky do vyhlodaných koutků úst, rozevírajících se jako chlopně u obrovských žab, všichni souhlasně upjali před sebe zraky, jež byly tvrdé, bledě modré, jako ocelové, studeného, vlnavého lesku, který jakoby hlodal, na čem utkvěl. Svými pohledy zkoumavě objali při tom celé vřkolí — jakoby vždy chtěly tyto pohledy bezpečně věděti, na čem jsou, dříve než by se co začlo. Dle všeho se jim to zdálo — moře souhlasně vychrstnutých slin značilo aspoň uspokojení; ony u takových lidí ty sliny zrovna mluví, jsou výmluvnější často než oni sami.

»A tak poďme teda,« zahoukl onen zdánlivě nejhrubší hlas a po něm v souhlasu ostatní hlasy neméně hrubé. I vloživše zase fajfky do rtů, z nichž do některých jako bys vyoral brázdu, ovšem hezky nakřivo, bez dalšího otálení dali se nahoru ke statku — krokem jen o něco váhavějším a uctivějším, než jakým tloukli silnici, kdy to nenacházeli se jaksí ještě ve službě.

Vyšel jim vstříc mladý Stuchlík, jakoby je byl již očekával v tuto časnou hodinu. Přivstal si to

hodně proti svému zvyku, jindy dávno tuto dobu ještě spal, jeho dosud zora nikdy nebudila. Zdál se přes to býti v dobré náladě, neb všechny vítal vřeleji, než na něho bylo slušno, a zažertoval i. Chlapi dali se povinně do souhlasného řáhotu, jakoby protrhl splav. Chystalo se patrně k nějaké práci, z níž se již předem těšil a na niž najati tito lidé. — —

Najednou u sousedů v tuto chvíli podle samé záhrobně začala rýti krtice — nedobré to znamení. Čerstvá, kyprá země bubřela v chomáč stále vyšší, zrovna vykypujíc ze svého zemního nitra. Bylo to v lichou hodinu . . . Stojí na dvoře blíže stavení a shlédnuv ony lidi, ubírající se k Stuchlíkom, zachvěl se stařec, zaklopýtl a vzdávil rukama, jakoby hledal rovnováhu.

Tušil, co vše znamenalo, proč ti lidé přišli. Jak poznal toho člověka, nemohl se omýlití v jeho zámyslech, jimž ostatně držebné právo dává mu za pravdu. Právo držebnosti, kde jedná se o práva věků, tradice duše a života sama! Nesvítilo jaksi slunce na ty hrůzy, jež vzhledem k tomu vyvstávat se nyní jaly v jeho duši!

Rozhlížel se vůkol, jakoby hledal východu, a v zrácích jeho hned se všechno černalo, zachvacovalo v jeden změtený chomáč, příšerně se provolující, a hned zase bělelo svítivě, strašně. Pak téměř upadavě sklonila se jeho hlava, i bylo zřítí, jak pod bílou matnou lysinou jakési vnitřní proudy násilně se ubíraly, bušily, profícovaly a pod tou starou lbí jakoby vnašelo se v ta místa všechno to strastné zápolení jeho stařecké duše . . .

»Tak, mládenci, tady to máme,« zahovořil Stuchlík hlasně, u výrazu důležitého podnikání. Chlapi

trochu nachýlení, fajfky spustivše, rozestavili se kolem něho. »Jak jsem to již naznačil, tady vašemu Kačerabákovi« — Kačerabák dorozumívavě bafl — »přesně se to vezme, jako když stříhne, podle tohoto kolu, pěkně do svislé roviny nahoru a dolů, ani o centimetr ku předu — ať nedostanem se do sporu —« v potměšilé starostlivosti tu zpodobil. »A co do této roviny se nehodí, co přesahá hranici, všechno jedno, se vším pryč. To bude vaším dílem. Až to bude hotovo, pak začneme zas vodou pařit. Připravte mně to teda náležitě. Na hlt kořalky hledět nebudu . . .« »Ale my, hahaha,« rozřehonili se chlapi. »Bodejť, bodejť, připravíme,« na to chlapi zas sborem. »Ale mládenci, znova ukládám, dejte mně jen dobrý pozor,« nabádal pak u vážnosti ještě potměšilejší, »ani o píd' nezaberte mně do sousedního, rozumíte — ať nemáme na krku rušenou držbu,« a bylo to, jakoby si zahrával s obětí ve smrtelném jejím zápasu. Chlapi rozumějící hře zakdákali přisvědčivě, v takovou neomalenou, sveřepou ochotu nabravše obličej. »Musí to být tedy jakoby stříhl, víme, chci tu mít nejen hranici přesně vymezenou, zjištěnou, žádné toto ono, takové kmotrovské dohadování, ale také přejí si mít urovnaný čistý terén, na němž hodlám založit anglický park,« dokládal pak Stuchlík sebevědomě, v okázalém, velitelském vypjatí hlasu, při čemž se jaksi vítězoslavně ohlédl, pojav úmyslně ve své zrění i svoje sousedí, — já vám nasolím — jakoby naznačil tamto svým pohledem. —

Starocha zatím tam již nebylo. —

»Takový moderní roztomilý parček, víme,« zamlaskl si Stuchlík zálibně. »Jo jo jo, voni si můžou dopřát a podniknout něco takovýho, na libost, kdo

pak by jinej taky moh',« hórlivě všichni svědčili, celou ochotnost prokazující vzhledem k naznačenému projektu. Zalahodilo to zřejmě mladému muži, ale nedal na sobě nic znát. »Víte nyní, oč se jedná, a rád bych to ještě dnes přivedl do pořádku — nemám rád s žádným dílem dlouhých průtahů — a proto jsem si také zjednal osvědčené síly a žádné hudlaře.« Bylo na chlapech cítiti si zalichocenu. »Pro vás je něco takového maličkost a vím, že zmohli jste již za života jiné věci, a ostatně, jak jsem již naznačil, kořalky dám dost, i něco na zub.« »Bodejť, bodejť, hahaha, toť se rozumí,« vpadli chlapi chechtavě, zřejmě podpíchnuti v samolibosti a podnícení stupňujícími se vyhlídkami, »maličkost pro nás taková sic pěkná, o to nic — ale to my už se postaráme sami — z uznalosti.« Při tom v neomalené chamtivosti zšířili své obličejje jako býci, když jim podáváš na liz soli. Ostatně dávali to i opravdu chlubně na jevo, že cosi podobného a daleko ještě jinšího je pro ně vskutku maličností — hory by si byli troufali přenášeti tito chlapi — byla-li jen záruka řádné míry kořalky, na niž, jak se zdálo, bylo tu dostatek naděje. Věděli již, že od Mautnerů ku té příležitosti vzat byl celý soudek perlovky. »A nyní již řádně k dílu, chopte se toho, zasaďte se mně o to upřímně, a budu-li spokojen, jak jsem vám už řekl, snad mě znáte už . . .« »Japak bysme neznali, bodejť, bodejť — známe, známe, zvěděli jsme taky,« lichotili se, »bez starostí jen, to my už sami, ze srdce, jak se patří — z uznalosti —« jeden přes druhého předstíhoval se v ujišťování. — »A my zatím připravíme vřelou vodu, není nad to, líti ji na čerstvé kořeny . . .« pravil Stuchlík uspokojeně odcházeje pak již

A nyní měl jaksi být již konec všem řečem — ostatně výmluvnost a mnohomluvnost nebyla silnou stránkou těch chlapů.

»Halou, hoši,« bryk tu najednou mezi nimi úzasně široký člověk se čtyrhřannou hlavou, jinak velkou jako větel, s nejtlustšími kroužky v největších uších, aniž ale ty náramné uši byly nějak nepřiměřené té náramné hlavě — a jak tento člověk, patrně jejich předák, takto se ozval, to jednalo se již jediné ku věci bez dalších cavyků.

Tvárnost všech těch lidí náhle patrně se změnila, zkrutněla jaksi, tvrdě se vypjala, ztuhly jejich rysy, pohledy jim nevraživě vystrměly k cíli, zvažněly. Fajfky pevněji se zaklínily ve své dásně a ještě hloub vřezaly se ve své vyeseděné koutky. Jednalo se nyní o práci. Zpachtovali si ji, a to je pravda, stran práce ti lidé neznali okolků. Byli to praví rasi na práci.

Mlčky, účelně se seřadili, každý ku svému. Nakasala se jaksi mohutně všechna ta těla, napřáhly se motyky, zaduněla zem hromadnými ranami. —

A ta první rána motykou, dolehnuvši v sousedí do světnice, jakoby byla udeřila zrovna v starcovu leb. Neodolatelně nastoupil chod všech těch hrůz! Tma zatáhla duši starcovu, hleděl jako v černé, strašné zreadlo, rozpoutávající se v jakémsi neohraňčeném bezdnu vidinám a rozpomínkám jeho duše.

Nastávalo právě, čemu nebylo lze více zabrániti. V člověku tom není duše, srdce, tam zbytečno bylo by se dovolávati — ano, tím spíše posupnost jeho zvůle zjednała by si průchodu naschvál. Ne peklem, morem, ranami tresce Bůh lidi, ale zas jen lidmi navzájem, takovýmito lidmi, již neznají smilování

a pro nic nemají ohledů, než pro své zpupné zámysly. Nebylo tu práva, nebylo tu moci, nebylo tu dovolání. Soudu se po případě dovolávati, aby zakročil? Jak směšno a zbytečno, než k čemu by přišlo, dávno tady bude po všem, tím přítrž bohopustému dílu se neučiní — případně náhrady se domáhati? Čert jezdil po náhradách a zlomil nápravu — a což pak stává náhrady za zničení takové, což pak vůbec se tu jedná o náhradu, nechť by byla jakákoliv přisouzena? Nebylo dáno starochu sudařství, on soudit se nepůjde. Nesoudil se za celého svého života, nepostavil se nikdy před ty úřední panáky jejich města, již by zpupně okřikovali a zahrávali si pánovitě s lidským právem, ale vždy raději ustoupil. Nešel by se soudit ani nyní. A zvláště o věc, jež vlastně jen duše se dotýká a ne hmotné újmy. Té neznesvětil by ještě hůře před leckterou byrokratickou stvůrou. A pak nějaké to právo držebnosti tu je, ku svému zločinnému konání zajisté tímto právem je soused oprávněn. Neboť co zločinů a nespravedlnosti páše se a je dovoleno moci práv a zákonů! Leč přece, probůh, je-li možná něco takového, je-li to možná, je-li to možná, křičely a lomozily v duši starcově ohromivé protesty. Tam ty rány odpovídají, že je to možná. A tak snad tedy násilím čeliti proti tomuto hříchu, proti této zločinnosti? Jak, on, vetčný stařec, by se měl postaviti oněm lidem! Či sháněti četníky, dovolávati se lidí dobré vůle? Snad ani nestává již těchto lidí dobré vůle. A četníků nikdy nedovolával se v životě při ničem, násilím nikdy ničeho se nedomáhal, hrubými silami nebojoval. Jiná poněti utkvěla mu v duši, jiné konání pozemského údělu mu tane.

A přece jak to strašno, co se koná tam a připravuje, Bože, Bože, je-li možná, tento hřích, toto spuštění! Byloť to možná, že snad nikdy neví hranic ani zmíry žádnému hřichu ani spuštění, dokud nezasáhne On sám a nepomstí!

A zůstával staroch malomocně v té zlověstně se čeřící, jeho smysly obklopující tmě, ve strašných jakýchsi prorvácích smyslů a všech dosavadních ponětí, v jakés strašlivě se zmítající změti ducha se ocitaje, v nezadržené, nevývratné skutečnosti, v kterou tak strašně jako výzev na popravu zasahovaly ony rány, bušice záhubně v samo úpatí života. A pod nimi jakoby v hlubinách svých samy zemské základy se hroutily. Bože, bože, jaké nastávání přinášíš synu člověka!

Venku kdes ukrytý pták pronikavě se tu rozkřičel, jakoby vodu rozrážel, ty dosavad jednotlivě řadící se úpící steny splynuly na chvíli v jediný táhlý, postrašený kvíl, jaksi o závod s duněním těch ran, proti nimž chtěl se nějak obrániti skrytý pták, je zadržeti, jakoby pavučina zadržeti mohla řítící se trám. Sem do světnice zalétal tak významně tento ptačí křik, vzbuzuje neznámý ohromivý úžas.

Tu vběhla do světnice mladá dívka, celá pobouřená, popadla otce za ruce, očima těkajíc brzo k němu, brzo tam k oknům. »Pro Pánaboha,« dusila v sobě křik, »co se to má dít tam venku?« Ale tu hned se odvrátila od vlastních nesnází, »tatínku, tatínku!« volajíc v ustrašení, a snažila se tu nějak přispěti otcí, jenž uprostřed světnice tak divně, neblaze stál, ustrnulý a zničený, nezdáje se nic pozorovati, zíraje v tu černou, neohraničenou změť, upoutávající duši jeho . . . »Tatínku náš, slyšíte, vzpama-

tujte se, co pak vám to je?« úpěla tu celá a třásla jím v důrazné něze, a když to ještě nezpomáhalo, zaplakala náhle bezmocně, obejmuvši bytost otcovu a schýlivši ji k sobě.

Ale to se již stařec vzpamatoval, že jednalo se o jiný žal, jemuž zase s jeho strany třeba přispění. Nakrčiv úporně ramena, otřásl se nejdřív jako z přízračného obluzení, pak si oddechl uvolněněji jako po přemožení nejhoršího záchvatu, a tím jakoby setřeno bylo všechno černé kouzlo. »Nic to nebylo, dceruško,« jemně, důtklivě zašeptal, vnutiv se v divně zchřadlý, truchlivý úsměv, nevyjímaje se z jejího objetí, »udělalo se mně jen najednou trochu nevolno. Vždyť jsem už takový starý — starý — takový starý,« dopověděl v teskné, zahořekovavší unylosti a vzdychnuv a podívav se stranou nejistým zkaleným pohledem.

Setrvali pak oba v oddávajícím se objetí a v odmlčení se, v němž hoře jejich duší navzájem jakoby horoucně seplynulo.

Vymaniv se za chvíli z tohoto objetí, položil staroch ruce na ramena dceřina pokračuje v témž tónu divně žalostnicím, ale jakoby vzbuzenějším, samému sobě jaksi odlehčujícím: »A tak vidíš, drahá holka, čeho všeho se musí takové stáří ještě dočkat, vidíš, vidíš sama . . . S takovou na nás přišli. Usmrcují nám tu matku naši, že je jim na závadu a že je to prý pro obhájení práva jejich. Jako bych mohl obhájit své právo proti někomu tím, když ho zabiju. Vidíš, to je on! Když nemohli na tělo, sahají aspoň na údy. A brzo bude po všem . . . Po všem bude veta, po všem, po ní . . . po duši . . . po všem . . .«

Zhluboka a zticha to jen zažalostnil a sklonil smutně hlavu.

»Tatínku . . .« snažila se chlácholiti dívka, ač sama chlácholení potřebovala v bezejmenném svém, obávajícím se stesku, prostupujícím celou její bytost.

Ale staroch jaksi nedbal, že pro to, co se děje, chlácholení netřeba, a vztyčiv hlavu, pokračoval jakoby sám u sebe, vymezuje do všech podrobností, jak se v mysli řadily, všechny své vidiny: »Ano, to je on, jenž měl být nám nejbližší, tobě i mému starému srdci. A aspoň kdyby byl zůstal sousedem! To je on, tak jsem ho poznal. Tak je toho schopen a tak to také provede. Tak si to provádějí zlí škůdcové sousedi navzájem. A nemohou-li jinak na sebe, aspoň dle možnosti se pozlobí, vymstí. Jenže tady zrovna zabíjejí . . .« A teď vypjal staroch kamsi užasle zraky k shledání nejstrašnějších vidin ze všeho. »Podkopou tam na jejich straně kořen za kořenem, podkopou krutě, nemilosrdně, cevu za cevou vytrhají, přervou, úd za údem zpřerážejí . . . cho, cho, a každou ranou uplyvati bude kus vzácného, drahého života, ale katanství nezadrží se v započatém díle, až celou bytost zahubí. A jak strašně, neslýchaně zahubí . . . Co věky vytvořily ve svatém zemském lůně, to vydáno je takovou zlobou v hodině na pospas zničení. A mají právo k tomu, mají, tam je mez, úřední hranice, tam tedy začíná právo lidské, ale přestává právo Boha . . . Ó, lidské právo,« povznesl stařec chvějně svůj hlas, vypjav zároveň neoznačitelně pohled — jakoby postupem svých vidin, »tady to právo zjištění, zatvrzení a zpupnosti srdce, to právo, troufající si proti samému Bohu, právo zločinu, v němž beztrestně sahat může hřích na

všechno, co jiným je svato! Svatá's nám byla vždy, matko naše — « sepjal stařec mimoděčně ruce, kloně se ven směrem jaksi k lípě, »tak svatá, tak dobrá, tak ochranná, ty duše našeho statku, ty naše duše,« blouznil tu téměř staroch v tichém hořekování, »a za všechnu tvou svatost a za všechny tvé služby prokázané stvoření pozemskému sahá na tě nyní hřích, hřích všech hříchů, jaké kdy spáchány byly. Jakoby po všem nyní pro tebe nezbývalo již místa na zemi, ani místečka na širé té zemi, ani místečka, kde bys svou dobrou hlavou mohla bezpečně spočinouti . . . Cho, chocho,« zaštkal tu již nahlas, bezmocný v hoři svém. A přerývavě dále vzlykal: »— a jako by s tebou zároveň nezbývalo místečka ani pro tu mou starou hlavu — pro tu mou starou hlavu — na niž dopouští se tolik hříchů — tolik bídy . . .«

»Tatínku, tatínku,« mohla jen zvolati dívka úpěnlivě a ohromení sahalo jí do duše za té chmurné, žalostné exaltace otcovy.

Krtice venku při zdi nerušeně ryla v němotách země, až i jakoby se záhrobeň nazvedala; táhly to snad zase ty liché hodiny, jež zdály se nejvhodnější jejím neznámým pudům, jež prý ve stavení čiji vždy blížící se smrt a neštěstí . . .

XIX.

A nedaleko pracovalo se zatím vesele, při řádném nasycení a bezstarostné mysli, jež zde naděje se ještě kořalky, a s chutí a svěžestí jitra, jež svou silu vlévá do všech zdravých útroh.

Z těch zmltájících sebou těl jakoby valila se nezdolná, vítězná síla, zpupná a bezohledná. Zdála se z nich téměř viditelně, hmotně prouditi, jaksi sama o sobě žijíc, ve spjatí své moci strhujíc hmotu, s níž jí bylo zápasiti. Klid pevného, vše zvracujícího odhodlání zračil se při práci těch lidí a zdálo se, že tomu odhodlání neujde nic a ono před ničím se nepozastaví.

Ale pravda, ti chlapi, odervávající strašnými svými motykami a lopatami zem a začínající šířiti čpavý zápach potu, tabáku a kořalky, jenž jakoby se vydobýval ze všech jejich rozevírajících se porů, úporně a tuze nachýleni sborem, vyvalených hřbetů, vytrčených hlav na rudých naběhlých týlech, náležitě své práci rozuměli.

To bylo hned vidět.

Vybraní chlapíci to byli, to bylo jisto . . . Pod jejich hromovými motykami jakoby ta tvrdá, neústupná země hned se rozstupovala, zrovna tála, povolně se rozplynujíc. S prací svou se nemazlili, nevyhovovali si pohodlně, ale zrovna o překot strhovali své dílo. Jeden po druhém se neohlížel, na úkor jeden druhému pohodlněji si nevedl, náležitě byli si zladěni a sehráni ve své práci — také ti ostatní byli by si to s takovým si vyhovujícím nějak náležitě vyřídili — ale každý jakoby svůj úkol měl vytčený a ten také srazil. Kleli při tom dost, také pravda, a brýkali, utrhovali se — ale bez zlosti, spíše ze záliby, to si horský člověk vzít již nedá. Také hojně odplivovali, nedbajíce hygienických úředních návodů proti tuberkulose, a nějak tak virtuosně podle samých fajfek, křvájících se jim rytmicky v žlutých zvířecích zubech a cloumajících se po barchen-

tových, rozhalených kazajkách jako ohromné ponravý. Zalévali se hojně potem, jež nestírali, vyvalovali napjatě oči a hýbali posupně nozdrami. A každé chvíle se někdo hlučně a co nejvydatněji vysmrkal, aniž bylo vidět odněkud šátek vybírat. S tím se taci lidé nemazlí. Ale přese vše bylo zjevno, že práce ta nebyla pro ně žádnou námahou, jakoby spíše v rozkoši plynulo všechno to napínající se svalstvo jejich, ve vlahé lázni si libovalo. V těch rukávech kazajek, jež mnozí nesundali, na těch hřbetech nehorázně prorážejících, na těch hnátech ve svých koženkách a holinkách ztopořených jaksi neodolatelně o zemi, pohybovalo se všechno to svalstvo zrovna viditelně a význačně jako hnízdo hadí. A tímto plynutím masa jakoby v pružném nabírání lan jen hrály ty motyky a lopaty jako v pružném vzmachu perutí. Svět by odklidit byli s to tito chlapi za kořalku a za zaplacení. Funěli při tom bezohledně, jako o závod, v pravé rozkoši a v ulehčení. A neustávající snad v práci, měli dosti času a příležitosti ku poznámkám, vtipům, ku krátce nadhobeným svým historkám a anekdotám, jež si zálibně sdělovali. A jaké to byly historky, anekdoty! Chvillemi rozřehnnili se, jakoby rozevřel se hřád nesčetných slepic, velkých aspoň jako buvoly. Ale při tom neustala ani na chvíli plynouti jejich práce. Nebyli to chudokrevní ani dýchaviční panáci. Mladého hospodáře ob chvíle sem docházejícího a přihlížejícího zdálo se naplňovati všechno to slibné zdárné počínání zálibou, hrdostí a sebevědomím původce, jímž vše se děje.

Zem, jílovka, červenice, mastná a vláčná, prohlubovala se kvapem a zela jako rudé živé maso,

zdající se ještě trásti a kouřiti nedávným životem. A jakýs úžas nenadálého obnažení, bezohledného odkrytí toho, co od věků bylo tajemně a diskretně zastřeno před neomaleností pohledu, zdálo se spočívat na těch vyhr eznutých útrobách země. Brali to trochu dále se stran, vyhazující jakýs břeh a přibližující se tak k lípě. Trochu se to zároveň již dělala planýrka. Nyní co nevidět přijde se na první kořeny, na první podzemní svazy, a to pak nastane vlastně pravé zápolení, a na to jakoby se těšili chlapi ti; neb pak teprv ukážou, co umějí. A bez ustání řinula se země na všechny strany jako rudé kypící proudy z pod obrovských motyk a těch lopat, na něž každou bylo lze nabrat na ráz celou chalupu. A jistě také by to chlapi ti dokázali. Věru v pravé bravuře, neohrožené jistotě a nezdolné vytrvalosti vzámaly se jejich nástroje v překotu vši té ovládaté robustní síly v ně z těch těl soustředěné . . .

Nesmírný strom jako nějaký na zem sneslý mrak zeleně a květoví zdál se nad tím dílem zde se připravujícím pochmurně vystrnulým, jakoby i temně netečným k tomu všemu, jako hora k prorývání se krtků v jejím úpatí. A přece jednalo se o něj, o jeho žití, jemuž tímto prorýváním krtků ukládána záhuba. Bezmezně se hříže u oblačnou výšinu, rozpjatou přes jeho téměř, jakoby ohromivě patřil vzhůru, sleduje tam záhadný cíl svůj. Vždy po chvílích jako temnou výzvou pronikat se jaly jeho bytostí jakés závany ze země se vydobývající a spějící zvolna a jistě od úpatí až do vrcholu, po všech údech a haluzích, po všem listoví a všech řasách květových, po všech úkrytech a tvarech, všemi cevami a mízami stromu, jakoby to oněmi

otřesy nitra, jimiž označuje se nenadále úzkost a strašné zmráčení duše. Snad to byly ozvuky těch ran zasazovaných v úpatí jeho. Stenalo to pak ještě chvíli v oblasti stromu, jenž zachovával neproniknutelné své tajemství. Až pak zase neměly steny ty a jakýs daleký zánik ubíral se odtud v šepotavém naříkání, jež jakoby vystupovalo z nezvěstných hloubí stromu. Skleslo a schýlilo se zas vše v této rozčeřené oblasti, ustálily se opětně jakés víry znepokojené a pokračoval strom ve své vystřnující záhadnosti, tana ve své velebě, jaksi o nic se nestaraje, jako u věčnosti sna, z něhož není probuzení . . . A ten pták ukrytý v jeho loubí jako v mrakoví neustával vydávati své steny, ničím nedávaje se odvábiti od pochmurné své písně, již provázeno vše to nezvyklé zde činění.

Ale co v této oblasti zdálo se tkvěti neznámé zasmušení, ve smrtelném jakémsi stínění smutku a neštěstí, upjatí jakýchsi neprojevených obav a trudů — bylo chlapům dole ku podivu do radosti a vtípů, do bezuzdného sveřepého veselí. Běda, koho zachvátilo jejich neomalené veselí, takový přiopláclý vtíp — a zachváčeno bylo vše, co se jen naskytló. Mužský, ženská, pan páter, naskytlý se pes nějaký, žába, pan učitel, kostel, farská kuchařka — nic jim nebylo svatého, ani jimi opomenuto. Měli při té práci věru těžké a tvrdé dosti lehkosti, času i příležitosti všimati si všeho vůkol, každá tráseň a nitka světa stala se jim vhodnou osnovou rozvíjejíc se sveřepou jejich zvůli; každý střep, každá mrva, vše poskytló jim záminku k jedovatému zahryznutí. Lépe dále od takových chlapů, hezky daleko, — farskou kuchařkou tak být — a o to dere se dnes celý ženský

svět — zdaleka bych se jim vyhnul, svět zrovna sprahne a sama svatost se poskvrní jejich hubami. A jaké posuny a jaká provázení při tom. A co nedaleko exaltace ustrašení a křečovitého hoře snášela se v srdce lidská, šklebili se oni a posmívali, chrlíce pravé moře vtipů a slin.

»Starýmu tam půjde to hodně proti srsti,« zmínil se také kdos a všichni mimoděk zanesli pohledy ke Kučerovům. »Jakoby mu dal polykat ježka . . . hé . . .« Po záhrobni mihla se zrovna mladá dívka, rozplývající se v slzách — a i jí nedali si ujítí. »Hoho, hoho, mladoučká,« pronesl jeden z chlapů, »jen ne tak ztrápeně, proč pak by to? Co jen přijde ten pravý, ten to všechno spraví,« zarýmoval si. Hoši se usmáli. »Ale hoši, mordská holka to je, taky byste jí rozuměli, co?« poznamenal tu znalecky jiný k ostatním, zachlemtav jazykem a zálibně si vrče. A pak zatvářiv se trochu tajemně a svařtiv rudé spocené čelo, pokračoval při práci: »Inu, taky si prý myslela na našeho pána« — náš pán byl těmto lidem, kdo jim dal vydělat — »a hodně se o něj činila, srdečně, víme . . . hé. Ale kde pak, náš pán si nic selského neveme. Selhalo jí pořádně.« A ustav v kopání, objel náhle všechny pohledem: »A jestli pak víte, na kterou vlastně padla volba našeho pána? Panečku, ten si dovedl vobejítňákou nevěstu, to budete koukat. No, hádejte teda . . .« Ale nikdo nehádal, každý vyčkávaje. »Inu z města tu pošmistrovou, z Nový Hospody, víte?« »Ale, ale . . .« »Jo, jo — takovou nobl. To je vámňáká ženská, jako za šest set valach. A jak si prej vede, jak se strojí. — V kloboukách jen z Vídně, v lakýrových botkách, v mantile či jakým sakra-

mentu hned za celou stojku, v herbábných spodničkách, hehehe . . . Jářku, Nácku, to je něco jiného než tvá Káča v barchence, co? A zlatý hodinky prej s diamantama nedá ani vod sebe a kouří furt cigarety, ve dne i v posteli, a prej dokonce kolem biliaru se umí ňák točit. To je ňáká holka, co? A sama si kočíruje v kočáře.« »I vždyť vona Káča taky si zakočíruje — ale v hnojáčku se zapřaženou chromou krávou, že Náco?« »Bodejť, bodejť . . .« »Inu dovedl si holt vybrat náš pán, jak se taky pro takovýho pána sluší. Se všelijakou selskou chamradí mu nepřijdeš. Dalo to ale taky dost práce. Starej Žampach obrušoval nohy si daleko široko — ale za to náležitý kousek se ulovil. Starý Žampach vždycky svede něco pořádného. Tobě, Náco, taky dohazoval?« Nezdálo se. »A proto se taky ten park nyní zdrenýruje. Jak to bude, hned pán do toho praští. Musí se, toť se rozumí, taková nevěsta nobl uvít. Musí bejt všechno jak se patří po panskou.« Chlapi se všemu jako udivovali, pokynujíce v odulých pyskách fajfkami a ze široka ceníce zuby —. »Jo jo, jak se patří. A taky se všechno k tomu podobá . . . Náco, to koukáš, co, ty svině tatarská, nemoh's bejt taky tak chytřej a s Káčou si nezkazit svět? Hoši, chodí vám v botách juž spat, aby včas mohl doběhnout pro starou Korbelařku . . .« Rozráhonili se chlapi na vrub Nácka, nejmenšího, ale nejsložitějšího z nich a s ušima největšíma na hlavě také největší, skoro tak jako větší kuchyňský medenec. Ale Nácka to nemátlo, blaženě hryzl si svou fajfku, šklebě se potichu, a zadostučiněně, jaksí vnitřně říhaje — ale ty rány jeho byly nejstrašlivější, co právě zasazoval. — »Anebo což, nespraví to jako ten Lejdar z Lánu, až ho

Káča začne budit k tomu, víme, neodbude ji jako ten Lejdar — japak Katlo, nemohlo by to počkat až do rána . . . nemyslíte hoši?« Náca svítil radostně zubama jako nažraný krokodil, projevuje jen tichou, vydatnou radost z tohoto neomaleného vtipkování, jehož se cítil jaksi hrdinou. —

Zatím pořád se kópalo, hrnula se země, vystávala rovná stěna při hranici přesně kolíky a rýhou označené. Z chlapů někdo ledva že si kazajkou setřel pot s čela — ale ne ani tak pot práce, únavy, jako znojného vedra přibývajících dnem; někteří se vysmrkali, prostě přimátnuvše jednu nozdru po druhé — a jakoby se to odtud řítilo se splavu.

»Heleďte, zas tam dědek ňák čmejrá,« poukázal jeden na starocha, jenž tam stál právě ve dveřích a jakoby zalomil rukama zanášeje pohled k místům sem, kde bylo takového řádění. — »Inu, jde mu to zatraceně proti srsti. Sliboval si taky náš pán, že to tomu staromodnímu chrapounovi hořkou chvíli připraví, že si hodně na ty lípě zakládal, která mu ani kale nepatří. Sám se rád na tu jundu podvám. Mela už tu ňáká bude — bude prej starej bránit. Ale na kořalku slíbeno máme do libosti, jen co je pravda, uznalý pán, a tak po přání se mu všechno udělá. Jářku, hoši,« vykřik' v tom, »kolik by jich na nás muselo přijít? Kolik že čertů z pekla a svatých s nebe — hé? Kolik že to povídáte — abych vás tu někoho hned netal?« Hoši se samolibě zachechtali a jistě nebylo takových čertů z pekla a svatých s nebes, aby si na ně troufali přijíti.

Pustili se napotom zase do práce. Nerušeně mohli pokračovati. Přicházel nyní zas hospodář, nadnášeje se lehce a půvabně, v chůzi patrně vy-

brané, samolibé, jsa celý v dobré míře a záře pohledem. Vše se jaksi dobře dařilo, ač by se byl rád i nadál čehos se strany starochovy. Chlapi jaksi okázale přihorlili, otáčejíce po něm vzhůru sverepé, vodnaté oči, jako oni řezničtí hafani, od nichž možno nadít se i lichocení, i kousnutí, podle toho, jak se to nahodí. Že zde vše věštilo brzkou kořalku, ukazovalo to určené otáčení naběhlých bělem chamtivé lichocení.

Motyka náhle zaduněla jiným, rozlehlým, dunícím zvukem. Nesmírné jakési vřeteno napříč označovalo se také již v zemi. Dostali se to chlapi se strany, v profilu jakéms, na první z hlavních kořenů. Celou spoustu drobného kořání ovšem vyrvali již s hlinou.

Zahlaholili si, jakoby kejhali houseři. A nyní v dychtivějším kvapu odstraňovali s vřetene zem. Sami byli jaksi zvědaví, na co to přijdou. Čím dále ohromnějším se jevilo toto odhalované vřeteno, v pravdě úd obra v zemi rozložený. Celý hřbet vyvaloval se to z hlíny. Ani ti chlapi nezůstali bez podivení, málokdy se divící ve své práci, a za přesunování svých fajfek dělali poznámky, obezírající zkumně věc. »Noho Kristova!« zvolal jeden, vypliv v úžasu na hřbet kořene černé moře slin. »Jako kapucínů tejl,« a všichni patřili na ten věru podivuhodný tyl. »Lehtání ale ještě dá, což — a mhchch — jelito to je, ale ne posvicenský, mhchch.« Divili se opravdu a více, než byli vůbec čemu uvyklí se podivovati — a jakoby i uvážlivá melancholie na okamžik zaujala skupinu těchto tvrdých chlapů. »Tak co, hoši, nemyslíte, že by neuškodil nýčko lok, jako na intrádu, víme?« nadhodil vůdce jejich, rozhlédnuv se

po hoších a výmluvně pak utkvěv na pánu. Hoši jakoby se i zaupejpal. Byla tu rozhodně příznivá doba podati jim kořalky na povzbuzenou, nyní právě včas se s ní přijde. »Šulcová!« volal tu do stavení mladý Stuchlík, vycítiv, co se tu slušelo, »přineste tuplák — ale dobře naplněný, teď hoším třebas přijde vhod.« Hned bylo po melancholii. »Panečku, to třebas, třebas,« zazubili se. Tuplák kořalky byl přinesen. Zavdali pánovi, pak beze vsí obřadnosti byl přítomnými na ráz požit, co si jen dříve špičkami svých fajfek rty k tomu vhodně upravili. »Sjede to do člověka jako hostyje,« poznamenal někdo, chtivě zamlaskav. »Neškodilo, neškodilo, ale věrně posloužilo, věrně...« a oči chlapů sladce, labužnický se zvracely a jejich rty v pochoutce samy se rozslintaly. Někdo tuplák překlopil. — »A zůstaň nám věrnej, brachu, slyšíš,« oslovil ho dotyčný tklivě. »A co nevidět budem zas pařit tady, už jsme na kořenech,« prohodil žertovně mladý statkář, skláněje se ku stěně země! »Bodejt, bodejt...«

A dali se napotom všichni do práce těmi strašnými pařezáckými sekerami, jež v takových pažích na půl lokte na ráz do pařezu se zaštipují.

První rána narazila — a roznesl se mohutný, dutě třeskatý zvuk, jakoby zapraštěla kost v hloubi těla. »Aha, začíná zpívat, to věřím,« doprovodil někdo zálibně svou ránu a tento neobyčejný zvuk, »zpívej, zpívej, je to tvůj první verš... Ale hoši, je to tělo, jako panna, co? bílý, čistý, jen se zakousnout. Skoro jako u tvý Káči, hé, Náco? Jen se tak nestyď, vobejdo jedna...« Ale nezdálo se, že by se Náca styděl...

Dopadala rána za ranou, střídavě bušily sekery v rytmu neomylném, v jistotě nezratné. Vychrlovaly se čisté mohutné třísky, žlutě zarůžovělé, jakoby neposkrvněné pleti, ze slonové kosti. Takové tělo jen lípa má. Třísky ty za chvílku zavlhly mizou vyrážející se na nich.

Jiní jali se po té nařezávati ohromný svaz těmi dřeváckými pilami bez oblouků. A zase rány sekerami, které ze svalů těch lidí vymršťovaly se jako ocelové jazyky, dopadající bezpečně ve svůj cíl a přimášejíce jistou záhubu.

Neoznačitelně při těch ranách trnout se zdála lípa na celém svém těle. Obrňovalo to v údech jejich, ve všech listech, ve všech trásních květech, jež zachvívaly se jako zvířená pavučina. A pronikál to neustále jako temnými výzvami, jako zmráčením těmi věkovitými útroby. Zároveň tu hustěji, v celých vločkách a skupenstvích jal se květ k květem oprchávati s lípy. Jakoby ty rány smrtelné, zasazované v samé zdroje života, zasahovaly i jejich věchou, delikátní podstatu, odervávající je od haluze. Anebo že docházel čas jejich krásy. V jistém nedůtklivém, truchlivém tetelení vzduchem se to dalo, v jisté malátné váhavosti, jakoby se květům těžce loučilo s rodnou haluzí, z těch zelených, svěžích vábných úkrytů, v nichž hovělo se jim tak sladce. Ale nastal čas zase odžití a jako mrtvým křídům motýlím bylo jim spět ku zemi, uložiti se v ni, jako všechno v ni uloženo býti musí.

Některé trásně zachycovaly se v tuhých vlasech pracovníků, zaševelující na těch hlavách jakoby v zkomíravé něze, jakoby tu hledaly ochrany, chtěly tu cos

ještě připomínati, od zloověstného díla ty dole odvracetí.

»Zatracený vši« — bylo to chlapům nepohodlno a vynímali si ty květy z vlasů věru jako vši. A připadalo, že kdyby bylo jakýchkoliv proseb, domlouvání, nejtklivější něhy, že řádění těchto lidí, těchto svalů, těchto vmachů těl sama pomoc s nebes nebyla by s to učiniti přítrž. Fajfky v odulých rtech tupě sebou cloumaly jako těžká závaží, chlapi zafuňovali si, patrně vlivem kořalky najednou do útrob nalité. Kořalka je kořalka. To je holt zoft života. Ale je nezmůže. A dále usilovně pracovali. Do večera chtějí být se svým dílem hotovi.

Za nedlouho vyznačila se celá kolmá stěna země a z ní jako zejivým profilem čouhalo přetáté rámě nesmírného kořene. Pronikavě zaskvítila z temné země tvrdá skvělá běl, ale zdálo se, jakoby vysekaná živá plocha proniknuta byla smrtelnou, mučivou a palčivou křečí, jakoby tu živý, smrtelně dotčený pahýl údu vystřměl, vylévaje v úporném prolínání poslední své životenství. A širá živá rána zalévala se ronící se mízou, jež jako pot smrtelnosti na ni vystupovala. A zároveň jakási ohromivá muka země zdála se vystupovati touto ranou a obrážeti se v tomto vystřmělém zmrzačení — a jakoby příšerně cos životního zíralo odtud vzhůru v úžasu smrtelném, v mráкотách duše, nevědouc, co se to děje, ale jen pociťujíc hrůzu nezměrného zasažení zkázy.

Květ za květem stále plynul s hůry... a úder za úderem z útrob ukrytého ptáka žalostnil jako usedavým, neblahým umíráčkem. Řáhotem chlapů a duněním ran jaksi se zastíral, ale neustal vésti

svou a hořekovati v temných divných zvucích znepokojeného pudu svého . . .

Chlapům pak dostalo se znova kořalky. Přinesla ji na pokyn pánův stará Šulcová. Pán se odvděčoval za dobře spějící dílo. »A teď honem na kořeny vroucí vodu,« rozkázal. Přinesli šťandlík horké vody, chystané jako k paření prasete, a vychrstli na obnažené kořání. Země zasyčela, mrak páry se zvedl. »To je nejjistější prostředek, jen spařit náležitě kořání — to zajde každý strom v několik dní,« vysvětloval mladý statkář sebevědomě. To chlapi ještě neznali — to jistě si přinesl z těch škol. I divili se a měli sverepou radost jakous. »To ti nejede, co?« smáli se vzhledajíc nahoru. Pán prohlížel si napotom znalecky profil kořene, ohmatával jej a měřil širokou mezeru výseku, oddělující ostatní části zanikající v zemi. Chlapi horlivě zapíjejíce činili své poznámky — a z toho údu rozčísleho, spařeného, jakoby se lila krev, lila, lila — života přervaného a umrtveného ve své síle a moci.

»Takle mám, hoši, radost! Ještě pár takových žízal a pár takových šťandlíků a bude účelu tady dosaženo. Do mého jí zajde již potom chuť — pak ať se drží hezky svého — nemyslíte?« dodal v jízlivém posměchu hospodář. »I bodejt, bodejt,« řáhonili chlapi. »A co se těch žízal dotýče — inu pěkný žízaly, nic naplat, hehehe, ale postaráme se o ně náležitě, hehehe — postaráme, postaráme,« jaksi pěli ve sverepé unylosti . . . »máme holt důvěru v uznalost našeho pána«, diplomaticky zalichotili — —

Co chlapi ještě dopíjeli, šel sem přes dvůr ze sousedství starý Kučera.

Jakoby se byl najednou vytrhl tam ve svém zmráčení — u jakémsi záchvatu posledního odhodlání. Jakýs temný tékavý oheň vznesl se na jeho vrásčitou stařeckou tvář. A chvátal, aby jaksi nepřišel pozdě; zavlály mu šediny. Znepokojená dívka popošla za ním: »Co chcete dělat, tatínku . . .« Ale on jen jí kynul zpět, aby zůstala — i pohlížela za ním upjatě a starostlivě, co to míní podniknouti.

Když ho chlapi spatřili přicházejícího zrovna k nim, zakdákali znepokojeně, zachruli sebou. Mladý Stuchlík hrdě, posupně ulpěl na přibližující se postavě starcově.

Pochmurné plání tanulo v starcově zření, z celé bytosti vynášet se zdál jakýs němý, napjatý výkřik k zamezení díla spousty. Jako záhadnou oblastí obestřena jevila se starcova postava, nabývat se zdála vznícením svých smyslů jakéhosi ponurého zrozsáhlení, jako jisté zjevy vyllynulé v soumraku.

A spěchal čím dále patrněji, jakoby bylo nejvyšší čas zasáhnouti. Vlající šediny nepokryté jeho hlavy jakoby se to vzrušovaly vlastní vnitřní silou, přesahující tělesnou podstatu.

Chlapi na tu chvíli trochu zněměli, nedostávalo se jim slov k obvyklým útržkům. Nadáli se i něčeho neobyčejného v prvním překvapení — ostatně bude-li třeba, vzpamatují se zavčas, to dokazovaly zřejmě ty napřážené sekery v jejich rukou . . .

Leč docela nic neobyčejného nemělo se dít, nebylo jim třeba zcela žádných mimořádných příprav, ostatně přicházel staroch o prázdných rukou, bez zbraně nějaké. Rvát se nepřišel dozajista.

Došed k vyházenému již srázu země stanul, zakolísal jaksi a několikrát chvějně vydechl; jako

v návalu bolestivém, nesnesitelném, čehosi snažil se uchopiti. Vždyť co zřel, bylo tak strašno pohledu, tak nesnesitelné, ale on jakoby se snažil ještě nezřít, oddálit vlastní poznání. Jen svýma rukama vzmaňl, nejspíš se mu rozpjaly. Chlapi temně zachroptivše hnuli sebou, ustoupili krok zpět a někteří mimoděčně pozvedli své nástroje, byť ledva jen takovým hnutím, jakoby chystali se na obranu, případně i k útoku, a u vyzývavé zvědavosti pohlíželi na starce.

Starci to neušlo, vycítil to.

»Buďte s pokojem,« zahovořil v úporném vynuceném klidu, jímž ale proráželo tolik rozechvělé lítosti; »nepřicházím na vás, překážet vám v natatém díle. Nepřisluší se mému stáří čehokoliv se domáhat násilím, a za celý život jsem něco takového neudělal. Nejdu taky ani k vám,« pravil k lidem, »vás se to netýče, to věc vaše není a není vaše vina. Ale k vám ještě naposled jdu, mladý muži,« obrátil se stařec k Stuchlíkovi, snaže se jaksi pořádek ještě nepozorovati, jak pokročila zkáza, odvraceje násilně ode všeho tam dole pohled — a Stuchlík, musev tu na okamžik sklopit zrak, stiskl jen zubama rty, ale hned pak se zastyděl jaksi, nakasal se, vpravil se u vyzývací pósu a drze již patřil starci v samý obličej.

»K vám tedy ještě jdu,« opětoval stařec stále rozechvěleji, nemoha přemoci neobyčejné své pohnutí, »abych vám řekl — abych vám řekl — varoval vás naposled od hříchu. Hřích pášete, mladý muži,« volal temněji, pronikavěji, »velký hřích a každý hřích svůj nese v duši s sebou na věčnost! Nedopusťte dokonání tohoto hříchu, nedopusťte to-

muto zločinu. Je to zločin, strašný zločin. A z každého zla vychází zlo jiné a odplata se dostaví. Ano odplata, mladý muži, odplata za všechno, a On také odplatí!« v zdůrazňující se věšebné jakési síle opětovně, zpozorovav pohrdavý úšklebek protahující se na tváři sousedově, kterýž zároveň jakoby sbíral se již k patřičné odpovědi, kterou ale staroch, vztahuje ruku, jakoby ještě zadržoval u vědomí, že po ní nebude lze již nic více co říci, a on ještě říci cosi měl: »Ale tou odplatou vám nejdou hrozit, takovému stáří jako mé hrozit taky nenáleží, a v sobě ostatně nese každý svou odplatu si sám . . .« Čím dále rozechvěleji, nejistěji staroch mluvil, kolísaje v řeči a zajíkaje se jako u vnitřních vzlycích, a jakoby napotom jal se již chvátat v slovech, aby co nejdříve byl hotov, shlédnuv, jak úšklebek na sousedově tváři nemizí, nezastírá se lepším míněním, ale přechází zatím u výraz zlé, jízlivé vyzývavosti, hodlající bezohledně napadnouti. »Přišel jsem vás to jen naposled varovat v dobrém mínění . . . jako váš kmotr, jenž vás měl vždycky rád . . . i jménem nebožtíka otce vašeho, člověka tak dobrého, jehož blízkost jakobych zde nějak tušil, a který zajisté nehledí v žehnaní na vaše počínání a kdyby ho tu bylo, zajisté by tomu zabránil. Víte, co řekl? Za nás se kácet nebude a za našich dětí také ne, toho jsem si jist — byla jeho slova. Bohužel prorokoval špatně. Ale je ještě čas. A žádám vás teda naposled — po sousedsku — prosím — já stařec — nedopusťte tomu zločinu, dokud ještě není zcela pozdě, ušetřte tu matku naši . . . Nevyplyne vám z toho škoda ani újma vašich práv, na to vám dávám slovo. A to své jiné zadostučinění si už také opatříte . . . Aspoň v duši nepo-

nesete hřích ani zodpovědění, prosím, nedopusťte tomu . . .«

Staroch tu celý úpěl ve své bytosti, vynášeje k tomu člověku pohled jakéhosi neskonaleho sebeobětování za náhradu tohoto nedopuštění, a jakoby zároveň v tomto zření draly se vespolek i slzy zachvacující úzkosti.

Ale co u něho postřehl, byla jen příkrá odmítavost, u hrdém výsměchu, zůstávající neústupně při svém. A tento výsměch rozbouřil celou duši starcovu. Nenadál se od toho člověka smilování, ale výsměch byl tu i nejkrutější pohanou. V celém zjitření raněné bytosti, jež očekává již jen smrt a aspoň posledním vzrvem ještě se brání, vybuchl stařec v rozhořčení i nevyřlované prorývající se lítosti:

»A aspoň teda není vám všeho toho líto, člověče jeden!«

Tu bylo jaksi na čase pro názory mladého statkáře, učiniti konec vši té plané sentimentální komedii. Tvrdě, přísně nabral obličej a odvětil stručně, úsečně, jako když bičem švihá, jak se sluší na zásadního člověka: »Jedině toho mně je líto, že jsem to neučinil již dávno, hned jarem, maje nemístné ohledy; mohl jsem nyní již mít své zámysly provedeny, které jediné se zdržely k vůli té vaší pitomé lípě, s níž děláte takové orace. A přál bych si o tom nyní konec debaty.« A tím jakoby tady vše neúprosně bylo uzavřeno a nalehla celá skutečnost. A jakoby starci teprv nyní, když dospěl takových konců svého poslání a viděl marnost svých snah, bylo dáno vlastní poznání všeho toho, co se tu stalo, před čím nadále nemohl uzavíratí svých zraků. Snesl pohled dolů, čemu dosud jakoby se byl tak bránil,

že snad zatím ustoupí ta celá strašnost poznání, jež tušil, vzhlédl k tomu přetátému obrovskému rameni, z něhož jakoby se řinula krev ucházejícího žití. Bylo tak nesnesitelné toto poznání pro jeho duši. Zachvěl se od nohou až k hlavě, zděšená vyjevenost probrala se u jeho vzhledu. Jakýs divý překot šířil se mu to v smyslech při tomto patření, jež bylo z nejhroznějších v jeho životě — tehdáž, když Lidušku svou mrtvou zřel, byla to velká, neskonalá lítost, bylo to nejlidštější zahořekování, největší oběť uložena srdci, leč bylo to bez oné tvrdé zatemňující hrůzy a popupnosti, bez onoho příšerného úderu v smysly při postižení výjevů a katastrof jaksi nelidských, vybaivených jakousi mocí a zvráceností zla, jak nyní se mu zjevila ta uskutečňující se spousta, které přece v takové strašnosti jakoby se byl nenadál. Pro něho nebylo zde kus zohaveného stromu, násilně přetátého dřeva, ale duši bytosti tu zřel zmrzačené, znásilněné, mučené, bytosti tak blízké, své. A nezdřel se více a křechovitě, malomocně se rozplakal — jemu starochu, který požehnaně čelil již celému životu, nad jehož stářím jakoby se byla již sklenula duha požehnaného věku, v přítomnosti těchto surových, neomalených chlapů, před tou neúprosnou jízlivou zpupností člověka, chystajícího se k úplnému dokonání zákazonosného díla a tak jaksi k celému udolání stařecké bytosti bylo toto připraveno ještě u vlastním schylování se stáří. Plakaje tak staroch, nevěděl jaksi kam patřiti, kam se podívati z těchto znesvěcujících míst, hledaje kolem sebe cosi pohledem zmateným, tak úpěnlivým, bezmocně usedavým v jařmu stařecké duše, výmluvnějším všech slov, jaká kdy se vzbouzela na rtech hořekují-

cích; a hledal jaksi marně pohledem tím nenacházejeho ohlasu . . .

Až pak vzhůru se vznesl, k lípě, ohromné, majestátní, stápějící se v slávu svého květenství jakoby v medový pěnný var vonné slasti, a jakoby to vzhledl, jestli již ona ví, jestli již tam smrtelná rána k duši pronikla. Ó, zdála se vědět, pocíťovat ránu, neboť sneslo se odtud k starochovi zazření jakoby z oblasti vědomého chápání, jakéhos ohromivého dorozumování v úžasu své bezmocnosti, nevystihlé jakés tanutí zhroucení a bolesti v majestátu jejím, na nějž sáhala drzá zlovůle, a jenž jakoby se chystal k pádu! Tak jakoby k němu vzhlédla lípa navzájem.

To vycítil odtud staroch a jakoby ještě více klesal v bezejmenné své lítosti, nevěda, kam se uchýlit, kam podít v této nesnesitelné, usedavé účasti — a mohl jen dále úpět v tom stařeckém pláči svém jako křečovité vzryvném, jenž tolik se zpodoboval k pláči a nářku dítěte . . . Těm chlapům dole bylo zatím jako trochu do rozpaků, nevěděli, jak to pojímat, jestli se smát či jakým vtípem to odbýt, ale i je, jimž nic svato nebylo, mimoděk cos zaráželo. Zírali se starocha na svého pána. Ten zdál se slavit jakýs triumf samolibosti a vítězství nad staromodním prosfáctvím, jeho metoda jakoby se byla všestranně osvědčila, a to mu dostačilo. Nebude se nadále zabývati takovými projevy neekonomické zdětinštělosti stařecké a odejde. — »Ale teď, hoši, zbývá ještě více na práci, než co dosud svedeno — popilte si a nezdržujte se . . .« A pohrdlivě obezřev starce jal se odcházeti, hrdě, sebevědomě, kroky se prodlužujícími, za vypjatých lýtek v žlutých kamaších, shlédaje tu se strany, jak sem právě kvapí mladá dívka.

Přispěno bylo to zatím tomuto upadajícímu stáří, aby nadále nebylo vydáváno na pospas zlobě, výsměchu a haně — přikvapila sem již ona, sama již silná, žhavá, rozeplálá v nevoli. V opovržení změřila pohledem všechny ty lidi zde, zvláště ale k němu odcházejícímu včas zasáhl nejostřejší hrot hněvu a pobouření její duše, vši té hluboké rozhořčenosti, k níž měla právo jako dcera — snad i jako zklamáná a odbytá tak bezohledně a drsně v nejlidštějších citech svých. Jaksi ucítil ten pohled a chtěl mu čeliti zůstáváje si vždy důsledným ve svých zásadách. Obrátil se na kramfleku a změřil si ji sarkastickým pohledem: — »Tak již jen si popilte, hoši, pošlu zas kořalky — a noste na to hodně vody, jen dost vařící vody, to je nade všechno.« Ale z jejich zraků mocně zveličených, vynášejících se vzníceným zážehem ztemnělého modra, krásných a ušlechtilých v hněvu svém i ve své trýzni, zazřela na toho člověka vznešenost duše, jíž on nebyl hoden.

Přichýlivši se napotom k starochu, zvolala více ke všem těm lidem než k otci: »Načpak je vám, tatínku, něco takového potřeba od podobných lidí,« i obžala v něžné, uchvácené péči otce, celého se chvějícího a vetchého, změnivšího se v kmeta, a odváděla si ho domů, od těchto lidí, od tohoto započatého díla zpustošení, nevšímajíc si nestoudných úsměšků a hanebného pokřikování z úst těchto sápačů, kteří vlivem slíbené kořalky zase přišli do své obvyklé míry přidávajíce se na stranu toho, kdo jim slíbil dost kořalky . . .

Tu v nářek téměř lidský propukl ukrytý pták, jakoby v zoufalé marné snaze na něco chtěl upozorniti. A při samé záhrobni u domovní zdi začala

opětne hýbati se v podzemí krtice, upozorňujíc jaksi rovněž ve svých neznámých zřetelích . . .

»Ale přec jen mordská holka to je,« pravil jeden, když zašla dívka se starcem, labužnický, chlipně při tom vzduv rty, a necháváje přes ně vytékati sliny chtivé jakési záliby. »Jak se jen nesla, jak se nesla, a jak si zahovořit umí — hohoho, to by bylo sousto, hohoho . . . Náco, co tak myslíš — proti ty tvý Káče?«

»Eh, teď nechme juž takový jaloviny, máme jinýho co na práci . . .« rozbýkl se úžasný ramenáč mezi nimi, patrně méně obdivovatel ženské krásy než kořalky, a všichni hned chopili se práce své v ráznosti a nehoráznosti věru podivuhodné — i jakoby chtěli nahradit, co zameškali. —

Za nedlouhou poměrně dobu odhaleno a přesekáno bylo druhé podzemní rameno a zalito zase štrandíkem vařící vody. Ze stěny rudé země zelo v témž skvěle čistém, zhlazeném profilu, jakoby řezu na obrovském údu, z něhož zdály se vylévati poslední výrony životních šťáv ve smrtelném jakémsi trnutí. Tanuly nyní nedaleko sebe tyto dva profily, jako dvě lidských amputovaných ramen, jež volaly hrůzou a stavěly světu vstříc nekonečné, němé zděšení. Bylo to v onom úžasu věci věky tajemně skrytých, když náhle odestřeny byly znesvěcující zvědavosti; dále se to ve zmráčení a ztřeštění slepých zraků tmy, když náhle světlu byly vystaveny. V jakémsi hrůzném zmámení tváře to připadalo, v tom jakémsi křečovité vystrnulém pohledu záhadného děsu státé hlavy. Také si o tom i chlapi vhodně zavtipkovali.

A lípa, jakoby vycitujíc tu jakous strašnou, zmocňující se jí osudnost, v podivném nevýslovném vznesu

kladla téměř své a v jakous záhadnou oblast rozpjala se, v níž již vnášela se záhuba. Při každé ráně hlubokým jakýms žalostněním se ozývala ze své duše.

»Bručí, bručí už,« poznamenal jeden z chlapův, povšimnuv si zvláštního znění z útrobu lípy vycházejícího. »Inu, kale jí není, když takovou jednu dostane a takový střevo se jí přerve,« vysvětluje, zvraceje oči tupě vzhůru do stromu. Ale nedálo se tam docela nic, co by srozumitelně bylo pozemskému vzhledu tohoto druhu. Jen květ za květem neustále a čím dále hojněji oprechával odtamtud ve smutném jakém prodlévání... Z vlasů si je vybírali chlapi jako vši.

Jali se chlapi svačiti...

Byly to přímo obrovské klíny chleba a obrovské zářezy žluté, v této letní době hezky rozbředlé slaniney. Ale z toho si docela nic nedělali, jen kdyby jí dost bylo. Tála zrovna ta sousta v těch bílých zubech jakoby lačných psů. Zapíjeli kořalkou z veliké butele. A butele neustále kolovala. »To nás neporazí, postaví nás na nohy...« povzbuzovali se vzájemně v pití; a zdálo se, že všechny sudy Mauthnerovy nebyly by s to poraziti tyto chlapy...

Rozumovali také mezi jídlem, bez těžkomyslnosti, kolik asi ještě takových svazů bude jim zmoci. Lípa ostatně nemívá přespříliš ramen a také ani nejhloběji do země se nespouští, netvoříce kůl. Hodlali tak dopoledne býti hotovi v zemi. Přijdou tak dle všeho ještě na dva tři kořeny... A pak to již na této straně nemá strom co vyhledávati. »Podivíš se, holka, podivíš,« povídá jeden z chlapů k lípě, zakrojuje nehorázné sousto a zvraceje nahoru velké buliči své zraky. »Ale, hoši, věřte mně,« zahovořil tu jiný unyle najednou zamysliv se, »já bych ale

s tím dílem nesouhlasil, je to přec jen ňáký strom, jaký se hned nenajde.« »Troubo!« okřikl ho ramenáč, »co je ti po tom, uděláme, zač se nám zaplatí . . .« »I toť, toť, taky pravda, to já jen tak řek!« »Teda nerafej,« zahučel nevrle ramenáč, převrátiv se na záda a zvednuv uvážlivě nohu a popatřiv nahoru. Jal se zálibně mhouřiti oči jako kocour, když ho šimraji za ušima; někdy se ohnal po dotěrné mouše, jichž stále přibývalo. »Nevím ale, jestli nám to dnes vydrží,« rozcedil se pak líně mezi zuby. »Takový ňáký proválený, nepěkný je to tam nahoře — a nabíhá to jako žhavý medenec. A zrovna to štípe odtamtud — a ty mouchy jsou jako vzteklý — něco nám přijde asi.« »Ba, ba — možná,« svědčili netečně hoši, zvracující se rovněž na záda na chvilku poshovění, žvýkající při tom a pozorující oblohu. Protahovali se tak, pozívovali si, mlaskali, šťárali se v zubech a bzdili si blaženě . . .

Až pak najednou se zvedli jako na povel. Dopíjeli rychle poslední doušky kořalky. Některý ještě si odříhl, utřel hubu rukávem, jiný dodatně povrtal si notnou třístkou v zubech. A pak neporaženi, ale posílení dali se rázem znova do práce. —

Za hodinu necelou byli hotovi ještě s jedním svazem — také již tak zeje, jakoby z něho vylévati se měl život, družo se tak k těm ostatním obnaženým zdrojům zemské živé šťávy, již zase cesta byla přervána. Bylo to nyní jako tré úst v smrtelné svornosti rozevřených, z nichž v úžasu záhuby vyvalila se krev, a pak jakoby mělo býti po všem . . .

Chlapi zálibně si obhlíželi zase tento kousek dokonaného díla a dovedně plili na obrovský pahýl —

neb mívají ve zvyku takoví lidé plíti po dokonaném svém díle . . .

A dopoledne byli hotovi ještě s jedním ramenem a zdálo se, že již posledním; aspoň při kopání dalším mimo nesmírné spousty přeravaného kořání, jež pro ty motyky jejich bylo jako pouhé pavučí, a mimo četné postranní šlahouny, které jedním rázem sekery zutínali, neukazovalo se, že by v tuto stranu lípa ještě něco zapouštěla. Tady zdála se od země docela odloučena, vyvrácena z ní, ze své kolébky, z věkovitého svého ložiště, rozpojena s jejími živnými silami.

Chlapi ještě chvíli horlivě hrabali semotamo. Statkář jim sám při tom poukazoval, dle svého dá-vaje se tu a tam přesvědčovati, až v úzkostlivé pozornosti, jen aby něco nezůstalo, aby zbytek toho života ještě se někde skrytě neuchycoval, aby zmar byl úplný.

Vskutku nikde nic. Vylito napotom sem ještě několik štandlíků vroucí vody . . .

Účelu v zemi při straně jejich hranice dosaženo; však ostatní se již samo dokoná . . .

Bylo poledne, a když chlapi v zemi poslední tepnu doobnažili, rázem odebrali se k obědu. — —

Za věků nad těmito místy uplynulých, všechna ta nesčetná poledne byla odtud hlasem zvonku věrně zvěstována — toto poledne zůstalo nezvěstováno . . .

Nehybné žárné upjatí rozprostřelo se nad dědinou. Jakési vytřeštěné siné prázdno dlelo ve vzduchu. Chvillemi bodalo to pronikavě se zjitřené kalné oblohy, jakoby vždy rozevřelo se strnulé nebe a znoj se tudy provalila vši zadržanou silou. Slunce stálo vypjato jako obrovský žhavý pavouk na svých trpytech, v nesmírnou liliovou výheň zaplanujících. V tuto výheň

jakoby bezmezně vystrměla lípa, v jakýs nehybný opar žáru se halíc. V oblasti její vytrvávalo temně unylé splnutí zvukové a těžká sálavá vůně naléhala. A tam ze zdola z prorvané země těch patero profilů zřelo v toto poledne, a v němé jejich zření jakoby se vpojovalo nezměrné jakési úpění...

V daleké záhumní odtud kladly se pak již obilní lány v širé rozlehlosti, a nad tou schýlenou záplavou zrajícího osení, vyslňující v toto poledne jakoby bezmezně opuštěné, jediný motýl v takovém kolísání mdlém a trudném si poletoval...

XX.

Až zase dostavili se chlapi, napráni vydatně. Sli poležet na břicha, mlaskajíce a protahující se, pokouřili při tom, podřimli si.

Načež zase sbírali se a dali se do práce. Za pomoci nyní žebříků, provazů, rozdělivše se, někteří nahoře, jiní dole. Smáli se, pokřikovali. A ti nahoře plili na ty dole. Někdy po provazci kořalku si vytahovali nebo sešli se žebříku. Jednalo se to nyní o nadzemní práci. Totiž to, co leželo od hranice ve svislé čáře vzhůru, odříznouti. To bylo majetkem toho, na čí stranu to přesahovalo. S tímto majetkem mohl naložiti po libosti. A takto naložiti s tímto majetkem, totiž odřezovati haluz za haluzi, ustanoveno tedy v tomto držení majetku. »Jen správně, hoši, ať nezalezem do cizího,« nabádal Stuchlík. A sám měřil, dohlédal.

Práce šla zase věru dobře od ruky. A chlapi si s ní věděli rady.

A když tak padala haluz za haluzí, bez milosti každá, na niž přišla řada a která přesahovala ve svislé čáře společnou hranici, jakoby se to vždy zelený oblak v sálavé pění květů snášel. Padal zvolna, prodlévavě, rozlehle. A tak to vždy zaplynulo a zašumělo vzduchem, jakoby zaléhal nevystihlý vzdech.

Všichni chlapi, vždy ustavše při tom v práci, všema chtivě vypoulenýma očima provázeli tuto neobyčejnou pouť haluze za haluzí. Když každá k zemi dopadla, zvrátila se vždy tak nějak podivně, neob-sáhle, vzpjala se jakoby ve smrtelném vznesu.

A chlapi vždy si nějak odlehčili: »Heč,« vyhýk-nuvše sborem, jakoby se to těm snětím vysmívali za vydatný odpor, jež kladly jejich úsilí a obrat-nosti, ve mnohých případech značně ztížené, a zá-roveň jakoby tu i triumfovali ve svém vítězství nad ní. Těmi svými strašnými pilami byli s to rozříznouti i celou chalupu. Teď padala zvláště ohromná haluz, hučivě, mohutně, rozšuměvši se ovzduším jako kroup-ové mračno. — »He, pozor,« zvolal jeden z chlapů, když již dopadla na zem, — »nebyl tam nikdo?« optává se pak líným basem a nahlédaje v po-směšné jakés starostlivosti, jestli ten někdo by tam nebyl. Ten byl by mnoho již neodpověděl. Dole za-čali si obhlížeti ohromnou haluz. »Ta držela.« »Kus helvický víry měla v sobě.« »Pane, nechtělo se jí.« »Stavěla se jako pavouk na pavučině . . .« A tak po-dobně vtipkovali nad vyrvaným údem.

A padala neustále haluz za haluzí. Někdy po-vedlo se najednou shoditi celý svaz. Na tom si zvláště zakládali. A tehďáž jakoby jezero zahučelo, řítíc své vody rozpoutané. Vzduko se tu cosi ne-smírného ovzduším. A co kde hmyzu ssálo právě na

dotyčných místech, vespole bylo unášeno. A teprv nárazem u země vytrženo ze svých hodů, s hukotem ustrašeným v celých rojích se vynášelo, zavířující jako v pohněvání kolenn hlav těch lidí.

A zas k zemi dopadnuvši, vždy tak ještě dlouho každá haluz sebou zmítala a kolísala se ještě chvíli se strany na stranu, každá svým způsobem a životem v umírání, jako zvíře ve skonu svém shledávající si nevhodnější polohu. Všechno listoví rozchvěvši se prve jako ve vichřici, uklidňovalo se zas jen pozvolna, nedůtklivě a dlouho, pak již jen v pouhé šelestivé, žalostné váni přecházelo, až navždy umlkat se jalo a nehybně, jakoby smrtelně utkvívát s hrudí nějak k zemi zvrácenou. Brzo začalo ochlápěti a květné trásně na něm uvádaly.

Nesmírná spousta servané zeleně, jakoby celé lesy se snesly, nakupila se již na zemi. Teprv nyní dávala se posoudit celá ta ohromnost stromu a žasly smysly nad dílem země a věkův v tomto nakupení servanosti hmoty. A pořád ještě nebyli u konce s prací svou, pořád zbývalo ještě dost k odstranění. Mezi tím posvačili, pochlastali kořalky, vtipkující na celý svět, aniž co jim bylo při tom svato, ani ne sama farská kuchařka. —

Zatím jel kdos po silnici. Nebylo ničeho ještě viděti, ale za to již zdaleka slyšeti. — »Hoho, to musí přece být kráva amen,« upozornil jeden z chlapů. »Vždyť já dávno myslel, že je po něm, co ho přec nedávno ty koně tak zvochlovali...« »I kde pak, ten vydržel už jinačí pády a ještě vydrží,« vysvětloval kdos znalecky. Všichni lině ohlédli se po tom neurvalém hulákání.

Ze zátočin vybral se na silnici až do vrchu naplněný náklad šterku, s párem takových kobytek, na nichž bylo jaksi něco tak obzvláštního, i obzvláštní nějak vůz, i obzvláštní vozka, všechno takové obzvláštní, nápadné, odlišující se od jiných povozů, aniž dalo by se označiti, v čem to vlastně záleželo. Věru byl to on, starý Lejdar, as osumdesátník, známý výhradně přezdívkou »kráva — amen«, nedávno v ožralství dostavší se v kterés zájezdni hospodě pod kopyta cizích koní, kteří zlekavše se, když mezi ně se přivrával cizí člověk — patrně si to spletl s koňmi svými — takřka k smrti ho rozšlapali. A již zase jede!

Pokřikují na něho zdaleka kluci na silnici — »kráaa—vo . . . áaa . . . men,« ale hned se klidí, s Lejdarem nejsou žerty. I Lejdar huláká a nadává. Ostatně je to hulákání jeho přirozeností, nutnou potřebou jako jakýs pročišťující prostředek pro jeho útroby — mimo ovšem dost kořalky. Jenže »dost« jest tu velmi relativní — u Lejdara znamenalo množství přímo ohromné.

A přece přese všechny theorie a odhady učené hygieny neustále žil a držel starý Lejdar — vši vědě jako na posměch. Ale jak držel. Nezmohla ho nedávno kopyta koňská, slyšeli jsme. Ale byly jiné horší případy ještě. V ožralství dostal se kdys pod vlastní svůj vůz šterkem do vrchu naplněný, jenž neohlžeje se na to, že tu byl jeho vlastník, nemilosrdně jel mu přes všechna žebra, přes hrud, přes břicho, špacíruje si to jako promenádou a rozmačkav na tom těle, co se jen dalo — no poležel si, pravda, hoje se při tom jedině kořalkou a arnikou, a vstal zas uzdraven. Z ožralství sřítíl se kdys střemhlav do jámy naplněné právě uhašeným vřelým vápnem;

sám ale ještě si vylezl, stíraje se sebe vápno jako tvaroh... a vylízal se zas hoje se snad jen kořalkou. V ožralství zbili ho jednou jacísi lidé, kterým patrně nadával, do té zmíry, že přes týden byl bez vědomí — v ožralství sřítíl se se strmé, as tříposchodové skály, z níž vyvážel štěrck — v ožralství zapletl se na poli do bran, a koně splašivše se, téměř ho rozvláčeli... Pro každého slušného, strízlivého člověka sám jediný z těch případů znamenal neodvratnou hroznou smrt, i když by ho ani v nemocnici neléčili, ale tady to znamenalo vždy znova nabyté zdraví. — Tady ta kořalka bránila se takto zdatně již do osmdesáti let a při tom Lejdar po celý život těžce dřel, ještě v tomto stáří bušil ve skále perlikem a dovedl strhnouti vůz naplněný štěrckem. A doufá ještě vydržeti a ještě něco vypíti na posměch vši antialkoholické hygieně.

Ale takto dědek poctivý, dochvilný, nikdy nikoho nepřelhal, neošidil, ale za to každému vynadal, nehorázně příkrý, pán nepán, to mu bylo jedno, a každému tykající. Také ho za to párkrát nedůtkliví páni zavřeli — jinak žil si svůj život spokojeně se svými kobyčkami, se svým štěrckem a se svou kořalkou — jediné to kráva amen ho trýznilo pobádajíc k strašlivému klení a hulákání, jsouc ale jinak jeho přirozeností nutnou potřebou, i jeho kobyčkám, jimž jakoby se při tom chutěji jelo jako při tklivé melodii, a snad jinak by ani nezmožly ty hrozné náklady... I také se jaksi bodře, blaženě tváří jako v jakéms resignovaném úsměvu koňském, který je tak trudný, užaslý...

»Kráva — amen!« zahoukl jeden z chlapů, složiv dlaně k ústům kornoutovitě, aby to lépe zalehlo.

Lejdar právě dojížděl k místům těmto. Shromáždilo se tu zatím něco zevlouvačů, přihlížejících k neobvyklé práci. »Prrr,« najednou Lejdar zarazí koně otáčeje oprať kolem klanice. Lidé sebou hnuli. Že by vyjimečně nebyl Lejdar opilý, nedalo se tvrditi ani dnes — spíše naopak. Ale slyšel — a viděl, vlastně o to se jen nyní jednalo.

Zakomihav nehorázně na křivých svých nohou, vězících v štruksových neoznačitelných kalhotách a odřených holinkách, zůstal najednou zpřímá, ztuha stát a ztichnuv rázem, vřezal svá krvavá zúžená očka tam k těm známým místům, kde popravovali lípu. Nemohl jaksi hned se vzpamatovati, uvěřiti, pochopiti. Promnul si násilně oči, které ještě více zkrvavěly a náhle nějak celý zbrunátněl ve vráscité tváři, jež nabíhala a fialověla jako hřeben krocenu. Až najednou popadá bič a nahoru ke statku, mezi chlapy se řítí motaje sic nohama, ale přece nezdolně tíhna za úporně vytčeným směrem svých nějak vzrušených smyslů.

»Í vy holoto cucácká, zlořečená bando raubířská, vy takovýhle dílo provádíte — takle tu pustošíte a korejníte . . . takle se nakládá . . . s takovýmhle stromem, kterej pamatuje sta let . . . himlteresakra krucifix, milionská zlořečená bando,« říčel v jediném hulákání, a než se kdo z těch chlapů vzpamatoval, jal se tento staroch bičem do nich šlehati, padni rána kam padni, ne pro svou urážku, ale proto, co se tu dalo. Chlapi překvapeni uhýbali se jako psi před ranami, Nácek popoběhl i několik kroků stranou — nemohli se pořád jaksi vzpamatovati, co se to neočekávaného děje. A starý Lejdar zatím vytrvale bičoval udíleje rány, jež se zrovna přišíjely na ty

hřbety, a nadávaje, ale v rozhořčení tak zcela odlišném od toho, kdy odplácel svou urážku kráva — amen, — jakoby nyní tak přísně, povznešeně lidském, jež zaujalo se pro věc spravedlivou.

Na silnici nastalo z toho zatím pravé gaudium, jiní lidé se sbíhali — ze statku vyšel také na neštěstí mladý statkář. »A ty kluku vopejslá, pramilionská, cucácká, pojď si honem taky pro svůj díl, voprcho pohanská, nelidská...« A byl by se zajisté vrhl také na něho, kdyby se byli zatím chlapi konečně nevzpamatovali.

Hoho, nebylo jim dáno jen tak beze všeho býti bitu — bili dosud jen vždycky sami. A tak se najednou vrhli jako smečkou na milého Lejdara, řičíce a supíce jako rozezlení buvoli a srazili ho rázem k zemi; zanikl hned v jejich chumlu. Kopali a mlátili tam slepě do čehos vším, čím se dalo. Popracovavše takto, hodili to tělo napotom do příkopu, každý do něho ještě kopnuv a plivnuv na ně. »Tu máš, krávo milionská,« odříhli si zadostučiněně, navracující se zas po své práci a o Lejdara se již nestarajíce.

Pro každého jiného značilo by takovéto zbití od těchto nohou a rukou jistou smrt, Lejdar si ale jen chvilku poležel v tom příkopu, jakoby si pouze odpočíval po vydatnější zmiře kořalky. Kobyly trpělivě zatím čekaly ohlížejíce se stranou, jaksí po něm, bylo jim asi tuze divno, že pána svého najednou neslyší. Za nějakou chvíli zase se sebral osumdesátiletý staroch, sic trochu ztěžka, ale přec to šlo — a přikolísav k svému vozu, odvažoval opratě jsa trochu zamklý a melancholický, až pak zvolal své hý — trochu jako temněji, žalostněji než obvykle — a k lípě se již neobrátil, odjíždí. Ropotí

těžce ten náklad a on jen trochu chruje tělem a hrbí rameny.

Zároveň jakoby byl vystřízlivěl, v obličejí jeho označila se pochmurná vážnost a trud jakéhos těžkého lidského hoře jej naplnil. Ku podivu, nikdo nyní za ním nepokřikoval, postihli jaksi toto projevivší se lidství, a Lejdar v pokoji, zticha, odjíždí z těchto míst. Kobylinky namáhavě zabírají kopyty tvrdou silnici ...

XXI.

A bylo to zde pak, když celé dílo bylo dokonáno, jakoby zohaven byl úděl ušlechtilého těla, z něhož nejpodstatnější části barbarsky odervány byly a zbyvalo jakési zmrzačení, hrůzné a ustrašující, jež ale bylo ještě pořád živo.

Bylo to, jakoby jedna líc katansky vytržena byla z obličejí majestátu a učiněnou prorvou bylo zřít příšerný vnitřek strhaných cev, servaného masa, obnažených kostí, úděsnou jakous dutinu, v níž křečovitě sebou cosi cloumá a záhubně se provaluje.

Bylo to, jakoby z pohledu veleby surově vyraženo bylo jedno oko; a oko pozůstalé místo smírné vznešenosti bývalé zírá v poplachu a zlekání, a jáma v místě zničení zeje krvavým temnem hrůzy, jež z duše se valí.

Bylo to, jakoby část světa oderala se z oblasti země, pozůstalé pak v kosmickém ohromení.

Bylo to, jakoby z dómu katedrály sřítla se chrámová loď, a pouhý jakýs hrůzný vrak zbývá, jenž v utkvění strašidla v pozůstalých klenbách svých zoufale čehosi se zachycuje.

Bylo to, jako když antické soše barbarská ruka zuráží lepé údy a otluče hlavu i trup.

Bylo to, jako když sluzného příbytku štěstí strženy jsou krovy, posuty zdi a intimní komnaty zazejou pak ve spoustě a příkré odhalenosti.

Bylo to i, jako když hoši na pastvě důvěřivé kobylce vytrhnou hlavu, třebaš i křídlo, a ponechají tělo pozůstalé, pohlízejíce zvědavě, jak sebou škube a cloumá a smrtelná hnědá šťáva se z trupu roní — anebo jako když labužníci vyjdou si z jara na luka, aby nachytali žab k svému pamlsku, odřezávajíce živá stehýnka z ostatního těla, a trupy ponechány svému osudu ještě dlouho po tomto údělu mají se k životu, vlekouce se kamsi za svými úpicími pohledy hrůzně vypoulených zraků, co po lukách radostně již čejky kejhají a pějící jarní ptáci; a je těch zohavených trupů kolkol jako naseto, jako po setbě strašnosti, a za každým z nich na té pouti nejstrašlivější šine se dráha krve.

A bylo to i, jakoby na prknech popravistiště tělu hlavu sfali a zirá ta hlava strašlivou zoufalostí a zirá ten trup úděsnou hrůzou valící se krve své . . .

Bylo to jako vypálení, po němž zbývají pusté trosky, bylo to jako sesutá města, jako pád chrámových věží, jako odervání se břehů, jako stržení ochranných hradeb, jako zmýtní pralesa; a co zbylo, halí se ve spoušť a mrákoty zničení.

Bylo to, jako když po morové ráně pozůstalé davy v zoufalství bloudí na místech kvetoucích druhdy útěšným zabezpečeným životem, kde nyní leží samý trup, samá spousta, samá zkáza, hledajíce marně svých drahých a svých příbytků, všeho toho,

co tvořilo druhdy blaženou podstatu jejich žití — vše zohaveno, zpusťeno . . .

A zdály se volati části o připojení k celku, k němuž od věků náležely — bylo to volání úděsné, ohromivé, jako v temnotách šílení ducha, jako křik zatracenců, jako poznání zločinu, jemuž není odčinění, v nevědění tak strašidelné, záhadné, tanoucí v těchto místech . . .

Tak to nějak bylo u té lípy, vlastně u pozůstalého vraku. Ano bylo to, jakoby na širém moři utkvěl vrak korábu tak hrdého a nezdolného ještě nedávno, světy spojujícího, jež náhle lítě zloby ztroskotala — takový strašidelný vrak, odevzdaný sám sobě bez cíle a podstaty, jímán v záhubu, jenž zasune se někdy a zatřese náhle a vynořiv se zoufale z místa spousty hne se kamsi, jen onen cíl máje před sebou ještě, kdy se nad ním vlny uzavrou.

Ano, bylo to jako náhlé zavržení, jako zapadlá sláva, jako zmařené štěstí, jako ztroskotání osudu . . .

Tak se nějak všechno podobalo tomu, co se zde stalo s majestátem stromu. A ta lípa, majíc těla půl, trup jako vyhřezlý, údy sřaté, tak strašně, ohavně okleštěné v rozsahu prokleté jakés držebnosti, vzhledala těmi ranami svými strašně k nebesům, vztyčovala ty pahýly své jako mrzák na schodišti chrámu k neznámému smilování. A jakoby to ještě nesmírnější se zdála v té servanosti své podstaty, v tom surovém odhalení, útoku na její nahotu, v bolesti a mukách vychylujíc se vzhůru jakoby pohledem strašného, ale velkého umírání. Rozevřel se tu jakýs strašný svět, oblast ohromivosti záhuby, vynořujíc se v mysticky děsivé záhadnosti! —

A dost se nyní ti dole natropili. Nativili se i nahlíželi se všech stran a činili při tom svá vhodná pozorování. Jsouce z těch, kteří se domnívají, že nic nesmí ujíti jejich haně, jejich zprzňující zábavě, svévoli a kynismu jejich choutek, tonouce v opilých slzách, dost se při tom našklebili, napovykovali — plili, bzdili, prasečili a kydali hnusné urážky za přítomnosti udolaného a zhanobeného majestátu. V daleké jakés obdobě podobalo se řádění toto, jako když tehdáž v úpatí vystrmělého kříže, na němž pnula se spása světa, na němž ukatanován Člověk-bůh, prováděla židovská luza orgie zlořečení a výsměchu králi světa! Králi stromu, zničené velebě, zprzněné luznosti a kráse, jakou skýtá Bůh, jakoby se posmívala ta banda lidská!

Ostatně dostalo se tolik kořalky těm chlapům od vděčného pána, že dovršená míra posléz této kořalky začala objevovati moc spíše porážející než postavující na nohy; a ostatně zasloužili si jí jako mimořádné odměny, provedše výkon opravdu znamenitý. Bude se již tu moci bez průtahu zakládati park jakýs, planýrka jakás, aby vše odpovídalo modernosti, noblotě, duchu času, aby konečně i vhodně sem mohla býti uvedena ta panská nevěsta z města, co jen mantilu nosí za stovku a zlatých hodinek ani neodkládá a sama kořiruje . . .

XXII.

A když toto vše dalo se s lipou a bylo nyní příliš zřejmo, co bude následovat, jak teď ostatní zbytky stromu začnou rychle schnout, žloutnout, opadávat, rozpadat se, uhnívat, jak za nedlouho z celé

té velebné nádhery pouhé smutně bédné trosky zůstanou, kde se vzal tu se vzal v samý již podvečer milý Korda z Jistebnice, co ve všem handloval. Berou se tací lidé ku podivu všady tam, kde ukazuje se něco k jejich prospěchu. Přijdou, kdy se jich naděješ, ale v čas, dá-li se něco vydělat.

Se svým kostkovaným parapletem a se svým menčikovem neurčité barvy, jaksi ještě více uplandaným než druhdy, možno-li, a s tou páskou vzadu hezky nízko, se tu vzal, třebaš zas nepršelo a třebaš bylo léto, nepostrádaje nikdy těchto věcí. A se svým obličejem jako pupek se tu vzal, určeným dnes nadmíru, i že bylo vedro i že pospíchal patrně. A vzal se tu celý vyjevený, celý divý, s nadýmajícím se voletem — patrně k čemusi vhod, při čem nadál se vydělat.

Zůstal na silnici udýchaně stát, maje šosy menčikovu jaksi vhrížené do země a kleslou bradu, ústa rozevřená, oslintaná, rozpukaná rty. Stal se tu velmi udiveným ten jeho obličej tak pupku podobný a nejednou jaksi do široka se rozchamtiv, jakoby v úžasu sám volal: Hergot! Také skutečně za hodnou chvíli: »Hergot!« Korda zachraptěle zvolal, ale nejen v úžasu, ale také v patrné škodolibé radosti. Zamířil zrovna k lípě, jako na objednanou. »Požehnej pámbů,« zdravil blaženě, rozplývavě. »To je dilečko, tak tomu pšeu — dobře, dobře, tuze hezky,« liboval si u vnitřním zadostučinění. »Hetš,« rozšiřlal se pak, »že se prej nebude kácet, troštoval se panský tamhle ten pantáta, a zatím je to tu. Dobže, dobže, mám sám radost . . . Vidiš, moh's bejt moudrá, moh's kácet sám,« řinulo se mu jako v rozmazlujícím se slintání. »Ale hergot, bude to votýpek, musím

nyní na pana statkáže — udělat kšeft . . .« A již zamířil k Stuchlíkom do stavení, musev pot svého věčného určení, jako na označení odvěkého údělu, že v potu tváří budeš dobývati chléb svůj vezdejší, s něco špíny stíratí si s obličeje pořádným jakýms tybefákem. Na okamžik ještě zůstav stát a skloniv hlavu jako k důležitému přemítání, přemlel několikrát prsty obou rukou ku výpočtu a rozhlédnuv se, vešel k Stuchlíkom. Zajisté tam pochodí lépe než druhdy u Kučerů. Tam se pámboval, zapřísahal, smlouval, sliboval. Za chvíli zase odcházal zdaje se úplně spokojen: obličej jeho byl jediným naběhlým, lesklým pupkem. »Ale musíte tu chamraď hned odklidit, na tom trvám, slyšíte,« volal za ním mladý Stuchlík s prahu. »To vědí, pane statkáš . . .«

Pak sešel Korda na silnici, zašel si půlkolem a za nedlouho s druhé strany zatačel zase ke statku Kučerovu. Zase mlel prsty rozpočítávaje.

Ubíral se tam mnohem bezstarostněji a neuctivěji než druhdy za podobnou záležitostí. Šosy jeho utíkáčku vedly si zrovna furiantsky, sebevědomě, a také nějak furiantsky sebevědomě pouchlo jeho vole, jakoby se na střeše holub nadýmal. Byl si nyní příliš jist svou záležitostí — a na ty fošny a na toho svatého z lípy a na ty ostatní kopy otýpek se zrovna v duchu zatěšil. — A ty starý blázne, nemohl se v duchu dost nanasmáti starému Kučerovi; — to máš z té své tvrdohlavosti, proč nebral's stovku, když ti ji dobří lidé dávali, proč's neporážel, mohl's mít všechno sám, než by si byl kdo jiný vzpomněl a vynašel si v tom takový chlup. »Hehehe — pěknej chloupek, šikovnej. Ale nabral tě upšímně, jen co je pravda, uměl se toho chopit náležitě . . .« A v zálibě svého vý-

směchu a zas kšeftovního přemítání tím více pouchlo vole milého Kordy z Jistebnice a pot se mu hrnul a obličej stával se pupku co nejpodobnějším.

Starého Kučeru našel doma sedícího, vlastně kleslého na lavici, nad stolem. — No, napadlo Kordovi, — tváříš se, jakobys spolk' utrejš a zapil vitriolem a přešpad' ses požádně, ale to je tvá věc . . .

Vstoupiv dosti neuctivě a ledabyle pozdraviv, počínal si, jakoby mu vlastně na ničem nezáleželo. Také dříve, než uznal za vhodné promluvit, téměř opovržlivě, jakoby na všechno, se vysmrkal a dlouho pak a důležitě roztíral věc ve svém šátku, v pečlivé obřadnosti jej pak zas dlouho skládaje. Teprv potom, pohledem starocha jaksi docela mijeje, jakoby tu byl zcela bezvýznamný, zeptal se dosti hrubě, v nijakou kšeftovní sladkost a něhu, jak tak příležitostně uměl, hlas svůj tentokrát neskládaje: »Tak co, nebudeme ještě porážet? Teď by se snad už mohlo žezat, co?« nabral hlas v pravou handlířskou jízlivost. »Ale abyste věděl, že požád držím slovo, koupil bych to,« opovržlivě mávl kamsi směrem ven, »pšec. Abyste teda věděl,« a tu se již Korda, vytahuje harmoniku, tajemně blížil ke stolu, máje tu jistou pochmurnou tajemnost v obličejí, jakmile se začalo jednat o peníze, »a abyste neměl na mně co žít, ještě bych celou padesátku dal za dzevo. To pšec vědí, že nýčko pěkná polovička se scvrkla. Ale povídám vám, na mou duši, okrádám to požád rodinu. Ale to byste musel honem brát, pro Krista Pána — honem brát, dokud znova bych si to nerozmyslel . . .«

A dělal tu Korda z Jistebnice, jako celý zjitřený, až posupný, vsunuje harmoniku za sebe, jakoby zatím si to do opravy rozmýšlel, zlekán zrovna a

v ustrnutí nad svou hazardností. Teď to bude věci tam toho, aby se uctivě bral o peníze po způsobu těch všelikých zadlužených sedláků, když k panu Kordovi zrovna úpěli o nějakou zálohu na kus toho lesa a on je jen jako paša odbýval.

A jaksi již začal se milý Korda z Jistebnice v duchu diviti, že co je to, že za stávajících okolností nijak se ten pitomý dědek o nabízenou hazardně padesátku nebere a nelrne se zároveň zrovna před ním padnout u vděčnosti na kolena — ale dělal spíše tak, jakoby skoro ani Kordy z Jistebnice u něho nebylo, kterýž přece přišel prokazovati tu milost, hótov obětovati padesátku na úkor své rodiny!

»A tu litanii taky si ještě můžete vymínit,« stručně poznamenal, jaksi to navnaďuje, lákaje. — Ale, chlapíku, nic naplat, kale ti pšec jen není, nemohl zase v ústraní své mysli neuvažovati, stále upozorňován nápadností starochova zjevu, — vypadáš, jakoby se ti šfourali hnojnýma vidlema ve vosrdí . . .

»No, teda co,« rozkřik' se najednou s dělanou handlířskou hrubostí, neboť postřehl zatím, že přec tu nevyjde jen tak snadno, a taková dělaná hrubost, znamenající vlastně blahosklonné přátelství, vlísávající se za svým kšeftovnictvím, vždy působí a měl ji dávno osvědčenou ve svém obchodním jednání; »ještě dneska dál byste nějaký cavyky, což pak hlava se vám ještě nenapravila?«

A uznal již také dobrý člověk za vhodna ze své harmoniky tu padesátku vskutku vytáhnouti, aby jí omračoval, ku podivu obratně jí smýknuv starci před očima, až i za samý límec mu ji vtíraje.

Ale starý pořád nic. Jen v takovém divném zasmušilém sevření hleděl na příchozího a při tom jakoby ho věru ani neviděl. Zdálo se, jakoby se celé nitro starocha zabralo jedině mučivou utkvělou trýzní, zápasíc s ní v zoufalém napjetí. Ztuhlost a jakási studená úpornost v celém zření starochově označovaly příliš zřejmě utkvělý zápas takový, jímž hynula bytost, v očekávání jakéhosi konce. Zamodralé rty starochovy samoděčně se zachvívaly, smrtelně vrásčely nějak, a celý jeho obličej rozplynulý v bledé matnosti jakoby linul ze sebe vnitřní rozpadávající se přítmi . . .

— Leze mu to za nehty, leze — »teda berte honem, honem, sic . . .« A začal Korda již všelijak švandroniti v těch dostavujících se rozpacích, jichž zbytečnou řečí snažíme se zbýti — a bylo to k věci a nebylo to k věci, něco stran uznalosti a citu, a zase něco stran roští a podpalu, jehož zbude mu na pár let a ještě něco stran litanie, a teda aby mu to pšec jednou povinčoval — breptav co breptav, a co zatím staroch ve svém bludném vhrížení tak divně, napjatě zíral na toho mizerného kramáře, jenž přišel jaksi dorážeti jeho duši . . .

Až konečně jal se stařec sbíratí, hlava se mu třásla. Vztyčil se posléz namáhavě, necelým tělem a bylo cosi neoznačitelného v této póse. Korda sebou trhl, odskočiv; čehosi se zrovna zalekl ve vzezření starcově, jež bylo tak docela nepřihodno kramářským jeho handlům. Pak ruka starcova pochmurně se vynesla před sebe, jsouc jako příšerně průhledná, vzdušná, kmitajíc sebou. »Jak jsem vám to řekl již tehdá,« odvětil z hluboká a jakoby to byl jeho hlas k nepoznání; »jak jsem vám již tehdá řekl,«

zapěl po té v rozechvělosti téměř smrtelné: »že co jsem nesázel, taky nebudu kácet...« A takový neoznačitelný pohled, jímž vymýřoval vetřelce z těchto míst, vznesl se na Kordu, že ten uznal za nejvhodnější beze slova a co nejspěšněji se vytratiti...

Teprv až na silnici značný kus dále rozklel se po česku i v živých rozpomínkách na matku Germanii — klel, klel, výrazně, bez censury, a šosy jeho utikáčku pádíce za ním o závod, sdělovaly věrně s pánem svým zuřivost z nezdařených obchodních záležitostí, které v životě lidském zdají se vůbec nejvýznamnější; a paraple v nemilosrdné sebetřýzni naráželo do pododajné silnice.

XXIII.

A zase staroch usedl a zůstal tak.

Za neunavného tikotu hodin, v ústraní stěny jakoby dohánějícího věčnost, v rozlehlém prázdnou světnice, oním kvačícím rytmem v podivné osobivosti vynášeném, za tanoucího uzavřeného zde ticha, kyvadlem hodin jakoby strnule rozměřeného a přerývaného občas žalostným bzením much, jež míhaly se tady v plachém chvatu, v mdlém těžkém dusnu, v té druhdy tak milé útulné světnici, honosící se čistou úpravností a nyní jako v sebe pustě zahroutěné, neskonale zasmušilé — skonávalo se nezvěstné hořekování stáří...

Nikdo po tu dobu sem nevstupoval, nenahlédal sem, neměl nikdo zde co k pořízení, vše jakoby úmyslně ustupovalo před tímto skonáním hoře...

Venku zatím spělo již dílo k svému uzavření jakoby přišerným chvatem podnětu zlotřilců — za posledních ran, za posledního třeskotu, za posledního praštění, jakoby v živém mase a v tříšti živých kostí, za posledních vzdechů, za konečného toho posměchu a neurvání lidských srdcí, jimž přestalo být všechno svato . . . Ó blahovci z té řady pošetilců, již domnívají se, že co jim svato i všem ostatním je svato!

Navždy u jakémsi vyvrcholení zaléhajícího sem řádění, jež v smyslech starcových jakoby se zpodobilo ve vřavu pekel, odnášen je v niveč svatý ten majestát života!

Nesvítilo slunce na ty hrůzy — a jakoby to poslední vyzvánění hran smrti těžce a dopadavě naléhalo z venčí a žádná hrana neminula se cílem a každá v pravé místo zasáhala v duši.

A chtělo-li se srdci křičeti v šílených mukách, dovolávati se snad čehosi v divém zmateném dychtění, vrhati se snad k jakémusi přispění, marno, vše marno by zůstávalo jako všechno šílení mateřských muk nad mrtvým robětem. Marny všechny apely na spravedlnost a cit srdce — kde srdce není; spravedlnosti a zadostučinění jakoby dostávalo se jen vetřelosti práva a ohledům sobectví. Marno, marno vše je srdci, když bylo zahozeno, zpuštěno . . .

Zahořekoval někdy stařec temně, zaupěle na té lavici, nad tím stolem javorovým, v nějž lokte vzepřel, zraky jakoby se mu do vnitř vsunuly a bylo za těch chvil v jeho ponětí, jakoby již vůbec nebylo ani jeho samého, toho jeho zmučeného zahozeného srdce, ale jakoby odnášen byl bytostí svou

ze země, z pobytu přítomna, z té nesnesitelnosti lidského bytí, jaké se mu připravilo.

A nikdo nevyrušoval toto strašné spění, toto skonávání se hoře, jehož neodvažuje se dotknouti žádná vtíravost . . .

Pozvolna ticho, zcela ticho nastávalo venku, byliť to již dávno lípě dohráli, obnaživše tepny a propustivše zdroje života. Všechno zatím bylo tam již odbyto — vypita i poslední kořalka. — —

Kolem starce, v té oblasti jeho lebi vystřmělé podivně v šero světnice, jakoby se schylovala naléhavá, záhadná věc bez tvaru a označení. Upadal staroch v zadumání čím dále hlubší a utkvělejší v názoru zatím jakoby stále odchyľujícím se více od tohoto života.

Také v tuto dobu vždy již dávno s lípy zaznívalo klekání — v tu dobu vždy již nad dědinou oddaně a tklivě rozpjal se známý hlas zvonku v té tesklivé, významné něze své, zavádějící duši v ohlas jiného rozpomnění, v jiná utkvění, než poutají se k vztahům pozemským, a jenž odvěky zdál se tak neodlučný od všech těch soumraků zdejších, dobrých i zlých . . .

Soumrak tohoto večera zůstával klekáním nezvěstovaný, a jakoby v neobyčejném dnešním jeho tanutí, v dusné, hrozivé jeho tíze vyčkávalo cosi v posupném pozastavení, v jakémisi nenaplnění osudu.

Slunce toho večera zapadalo ohromné, krvavé, znojně rozptýlené jako u vířivé, nezvěstné tam jakés oblasti, nebyl to pokojný, umdlévavě, oddaně snášejíci se jas odpočinku a smíru, ale v tom nekonečně rozvátém, jitřivém jeho světle tajilo se jakés připravující se ohromení.

Bylo až děsivě strnulé, utkvělé prázdno na západě, bez oněch obláček, jež braly by na se tvary jakoby smířlivých pokojných květů a v laskavé přichylnosti k pozemskému žití kladly by se na oblohu nebeskou, s ním družně chýlice se k pozvolnému odpočinku. Nade vším jen vynášela se ona kosmická vystrmělá úroveň, naplněná nezměrnou znojí, obmykající v těžkém, tvrdém splnutí zemské obzory — a proti ní, v pohlcující její náruč, sunula se z celé šíře východu neobsáhlá mraková stěna. Značila se v tom příkrém světelném plání jako divé sesuté horstvo, černé, ohromivé a nepohnuté, jako propast a nekonečnost současné.

Takto proti sobě nezdolně vytrvávaly živly světla a bouře.

Na dvoře lípa, zasahujíc svou hroznou, vyrvanou tvář v ony kosmické moci, nabývat se zdála příšerného magického vzezření. S jedné strany do temna mrakoví strměly všechny její usekané pahýly a jakoby to nabodávaly v dál onu změť oblačnou. A se strany druhé, ze vzdmutí západu, vylévaly se na ni rudé zásvity, jakoby vroucí krev se tudy brala, a v těch utkvělých bronzových vřidlech jevila se všechna zeleň koruny v pochmurné, příšerně kovové ztuhlosti . . .

Posupně zrozsáhlena, demonicky vyňata ze sebe, zahořujíc i jakoby strašně hasnouc, v masce nezpodobitelnosti, značila se lípa v ohromivém jakémsi patření, jež zhlédá úžas a hrůzu světa . . .

Květ za květem s ní neustále oprchávající nabíral cosi z podstaty zápolících žvlů; brzo jakoby plynuly samé vločky v bubření krve a hned zase nořily se v ebenové těžké zatemnění jako černé perly.

Bylo cosi tak nepřirozeného, úděsného v tomto vytrvávajícím se ronění květů, jakoby u vyměření kvačícího dokonání. Pták po celý den tu ukrytý a vyvolávající své poplachy a nářky dávno odtud zanikl, jakoby vykonav tu své poslání, nemohl snésti nadále této strašné oblasti, jak se tu dokonalá. —

A právě za těchto chvil, kdy dědina byla jakoby zcela opuštěnou, bezmezně ovládána ponurou vypjatostí nebeských dálav, vybral se ještě starý Kučera ze stavení. Vyšel kolísavě, opíraje se náhle o hůl, on, jenž po celý život hole nepotřeboval. O celé věky sestaral, a tvář jeho zabírala se v jakési smrtelné zemdlení, divně zprázdnišší a rozplynuvší se jaksí.

Z té jeho silné, tak odolávající podstaty, napojené a udržované mízou země, jakoby šmahem něco ubíhalo. Hlava nebyla pokryta, a v oblasti této lebi ona naléhavá, záhadná věc bez tvaru a označení jakoby neustále zřejměji, ale i záhadněji se vychylovala. Pohled starcův jakoby se zbyl zatím vši pozemské tvářnosti, totiž vši té nedávné obávající se trýzně, vši té hlodající bolesti jakoby tělesné, všeho toho svého poddávajícího se úžasu nad neblahými zřeteli pozemskými. Zhroutil se ten pohled někam v sebe a jakoby ode všeho daleko se odnášel, všechna ta nedávná strašná tesknota z něho nyní zmizela.

Bylo v něm nyní jakoby podivné usmíření se v neodvratném údělu osudu, jež jakoby zvítězilo nad bytostí a svou bolestí, a zároveň něco napjatého, záhadně tázavého vznášelo se v tomto nějak již záhrobním zření . . .

Tak jen pomalu a namáhavě chýlil se přes ten dvůr.

A jakoby zcela netečně se tvářil vzhledem k pozemskosti. Zřel sice neobvyklou rozpoutanost nebeskou, světlo i mračna, snad i mžikl k lípě v hrůzné její masce, leč na vše mohl patřit, aniž zření jeho vycházelo ze záhadné své tázavosti, k níž nebylo jaksi odpovědi ze světa již tohoto.

Jen někdy neklidně zamhouraly stařecké zamželé oči, zatřásly se to nedůtklivě a nastalo někdy podivné spjatí jeho bílých rtů, zbělených takovou záhadnou průhledností, a jakoby to v tu chvíli neoznačitelný úsměv na ně sestoupil, z těch ohromivých úsměvů cele ujištěných v sobě, v nichž srdce nezvěstně hyne.

Ale zvláště nějak neprodléval, jak prodlévá člověk maje neodvratně přiblížit se ke skutečnosti, již se hrozí, aby vlastní nesnesitelné poznání co nejdéle zůstalo vymknuto z dosahu jeho duše — jistě a neustále spěl třebaš tak stařecky kolísavě, při čemž celé té upadající tíze těla jakoby jedinou oporou byla ta stará hůl po otcích, slouživší také druhdy jejich stáří. Zdálo se, že nic ho nemůže již zděsiti ani překvapiti . . .

Ptactvo v celých hejnech v prudkém střetnutí křídel z obav a neblahého jakéhosi očekávání vzlévalo a zase k zemi zapadalo, jakoby se to zrovna plaše utíkalo k ní, a ta nabíhající v neoznačitelném odlesku brunátném, jakoby tajemně a neblaze se rozprostírala v jeho přeletu. A velké rozplizlé skvrny, stíny těch přeletů, po ní plynuly. Jaksi stále nic starochovi nepostačovalo k upozornění, vše jakoby zcela dále se samo sebou.

Teprv na pár kroků od samé lípy zastavil se nerozhodně, zatřásl hlavou. V její šedinách utkvěl a význačně mžel se rudý lesk, nepokojně splývaje celou lebí ostatní. A tak utkvěle stál . . .

Zamnul si najednou stařec v očích, jež jakoby náhle přestaly mu zřít v tomto zásvitu. Ale událo se to najednou v bezprostřední účasti tanoucího zde zpustošení, v uvědomění si všech těch hrůz světa, jež jsou jedinou neodkladností a jistotou. Jakoby se to byl octl v přítomnosti mrtvoly nejdražší bytosti, zřícující srdce naše, kdy ono připravuje se k výbuchům a vzryvům hořekování, jakých ještě nikdy nebylo, a nemělo být na tomto světě . . .

Avšak již zdál se zase upamatovávatí a zatím jen to srdce úžasně se třásl, jakoby přervati se měl jeho tluk.

Ještě těch pár kroků učinil zase jakoby bez účasti, za onoho zamhourávání, ve smrtelném jakéms zmráčení srdce.

A tu již dolů rozevívá se ta jáma, jakoby spustil hrob. A tu již nahoru vynáší se to, co jakoby bylo stržením světa. Mžikl pomalu dolů a nahoru. Takovým záhadným sunutím se víček jako v umírání. Načež zavřel oči, jakoby zastřelo je zlé vidění. A celá jeho bytost začala se úžasně schylovat, jakoby již chystala se sřítit v rozevřenou zem, ale ještě v čas čehosi se zachytila. Tak schvacuje nás bezdno hrobu, jež přijalo právě nejdražší naši oběť . . .

Zůstával takto o zavřených očích, jež v úkrytu svém vystupovat se zdály z důlků svých jako v ustrnutí slepce, a brada spouštěla se mu zvolna na prsa. Jakýsi neznámý kmitot dál se v této nastupující smrtelné ochablosti . . .

Dobře, že tu nebyl nikdo z těch chlapů, aby nestropili si pustý žert z takového zhroucení a zasažení srdce, ti dávno chlastali u Mautnerů v putice zapíjejíce své vítězství. —

Ale že již zatím nad touto stařeckou bytostí zvítězilo vlastní dokonání pozemského udělu a jakoby již nic z jeho souvztahu nedovedlo v jeho duši zasáhnouti, vzpamatoval se nějak zase a v těžkém jakémisi průzoru, jemuž zatím vše je známo a odstřeno z neblahostí a zmatků světa, otevřel zase oči a tu svou upadlou bradu semkl zase k onomu neoznačitelnému spjatí rtů za úsměvu jakéhosi, jenž u starců je vším, zde za toho úsměvu ohromivého, v němž srdce nezvěstně hyne.

Zakynul hlavou nad tím vším zde, co se mu znova objevilo, co jako mrtvola nejdražší bytostí vystoupilo jeho vidění, nad tím vším zde nahoře i dole . . .

Dlouho tak hleděl . . .

Až náhle jakoby v nesmírném zaúpění, u vzejmutí hlasu velikého a zoufalého, jenž lomcovat a trnout zdál se všemi těmi pahýly stromu, vyčnělými v oblačnou temnost, a vydobývat se vzlyky úžasu z toho propadliště, z toho znesvěceného lůna země, vzneslo se něco k němu, k svému hospodáři, duši jeho zasáhlo, volajíc ji k sobě, k ranám svým, k hynoucímu svému majestátu.

Bylo to, jakoby již v obou těchto bytostech tak družně spojených životem a věkem zpodobeno bylo celé zoufalé umírání . . .

Volal-li kdys při hodině deváté syn Boží s kříže hlasem velikým, řka: »Bože můj! Bože můj! proč jsi mě opustil!«, ale nikdo v marném ohlasu toho vo-

lání nepřicházel přispět a přispěti nemohl, nebylo ani nyní přispění tomuto zoufalství.

Nemohl tu přispěti staroch, nikdo tu přispěti nemohl. Daleko byl Hospodin, jenž vše odplácí, a neznámé byly záměry Jeho v rozsahu věčna, jež přikvačí ku pomoci teprv ve svůj čas. Nikdo nepřispěl. Člověk ani Bůh.

A jako slzy kanuly kolem starochových skrání ony květy s hůry vysílané mroucími haluzemi v servané lůno země, v té jakés palčivosti záhuby vsunující se sfatými cevami v bytost stromu. Zdály se tu zpodobovat se v krvavé slzy jeho nitra.

Květ za květem tak padal neustále jakoby v neúprosném vyměření kvačícího dokonání. Samé slzy jakés nesmírného nářku bytosti stromu. A jako zpodobnění krvavých výronů toho nitra lidského. A věru začaly do toho hrobu vespól padati slzy stařecké — staroch naklonil se při tom hlouběji a hlava jeho se trásla jako suchý list, v podzimu zbylý na haluzi, šediny její zvířily se jakýms vnitřním omrazením. Vlāhu zalévající posléz celou tu svrašťelou líc a naplňující ji bezmeznou malomocnou lítostí nikdo nestíral, jakoby si byl staroch vybral právě příležitost, za které dítí se to nemohlo, a země přejímala ji v oddanosti. A samo nebe zdálo se ji přejímati.

Tak zůstával.

A vůkol dálo se splývání všeho, jakoby v mystické významnosti . . .

A najednou jiné splývání jakéhos tichého štkání, jako zmírajícího kotěte, družilo se k tomuto soujemu. Kdo přišel sem ještě truchliti? Ah, starý Jirouš. Přiloudil se k lípě, jako stínem komíhalý jeho krůčky,

a se svým hospodářem rozúpěl se tím nářkem, tak kašlavým, chvějně štkavým a tak pokorným, jako byla celá povržená bytost jeho. Slepá bělma mžikala kolem sebe v takové nedůtklivé stařecké chabotě, na cosi ustrašeně se zatřásala, vidělať všechnu tu spoustu, všechno zlo zde spáchané, a bylo to hrozné bezejmenné hoře, které plnilo toto slepé zírání. »Jakých časů jsme se dočkali,« rozjektaly se pak bezzubé jeho dásně, jakoby jimi promýkala se bolest nejkrutější. A nikdy nebyly si dvě duše blízké jako tyto zde v hoři svém. A odšvelel mu hospodář jako v tajemné, konejšíci odpovědi: »Bratře náš, přejde i to . . . jako přejde všechno . . . Jdi jen zas po svém, jdi, a mě tu ještě chvílku nech.«

A nebylo nikdy neskonalejšího pohledu, než jakým posleplé zornice odcházejícího obepjaly na posled svého hospodáře v jakéms velkém porozumění a v záhadném soujemu, a týmž zřením jako stopou neskonalé družnosti doprovázely ho zraky hospodářovy na té pouti, jež jakoby se značila neznámými, tajemnými cíli . . .

Zůstal zase hospodář sám a země přejímala v oddanosti tu vláhu s lící, které jakoby nyní byly jí ještě naplněnější, ještě zjihlejší a již nikdo nestíral, právě vhod. A samo nebe zdálo se jí přejímati . . .

Až začalo se cosi připravovati v jeho bytosti — oběma rukama obemkl hůl, vzpíraje se o ni jako v upadání, načež jeho tělo spouštělo se na zem, na kolena. Naklonil se ku předu, v samý ten hrob . . .

Náhle neobyčejné zjasnění vypjalo se v ovzduší — ono rudé, veliké světlo řítilo se již se samého záobzoří. A horstvo sunoucích se mračen v tomto vy-

vrcholení přísvitu bylo tím neobsáhlejší, černější, vždy hrozivější. Každý bod pronikavě zjasněl na tomto pozadí, nabyv ohromivosti a jakéhosi magického utkvění. A zároveň, vynořujíc se s nebeských temnot, vznesla se duha nad celý kraj, jakoby kouzelně tvarových, oživených barev, nezměrného třpytu, jako samo kynutí boží moci. Koruna její vrcholila až v zenitu. A jakoby to spěla nad samu lípu, nad starcovu hlavu zde a nad ten hrob majestátu. Nad světem a všemi jeho věcmi vítězně se sklenula v ohromivém spjati, nebeským svým obloukem vše v slavné pochmurnosti obezírājíc.

Hlava starcova schýlila se ještě níže, ještě pokorněji, jakoby v klanění se před mocí nebeskou. Takto okamžik vše vytrvávalo, v němž jakoby naplniti se měly věci veliké.

Až pak zase pozvedl stařec hlavu vzhůru, s pohledem neobyčejně vypjatým, v němž rozestřelo se něco nezměrného, nevystihlého již lidskému zdání. Postřehal všechno kolem sebe, v pohled svůj by vše dovedl spjati. Načež činil před sebou velké znamení kříže, jakoby všemu chtěl žehnat, dobrou i zlu. Tvář jeho nabyla při tom podivné veleby a ustrnulého vytržení . . .

Hned pak haslo světlo na západě, jakoby se propadalo, a mījela duha v oblasti nebes, jež celá se zatměla. Bylo to, jako kdys stala se tma po vši zemi, slunce se zatmělo — a opona chrámová se roztrhla a veliký hlas oddání se smrti zalehl veškerenstvem . . .

Z nedaleké hospody vyjímala se pustá vřava všech těch, již šli oslavovat sem své vítězství nad starcem . . .

A klekání toho večera zůstalo nezvěstováno . . . Ah, bylo pak, jako když po nekonečných mukách žití nastane sama smrt, to záhadné, strašné uklidnění . . .

XXIV.

V noci starý nespal.

Venku připravovalo se hned od samého večera k bouři, jež ale jaksi stále nemohla propuknouti, jakoby ovládána dosud jinou ještě mocí, neznámými vlivy majícími posupnější převahu. Rozpoutávali se ale pak bouře, bývá tím strašnější. Vznikala někdy jen dunění bez blesků, nějaká podzemní, jako bludně vzdálená a přec tak mizivě blízká, z bezprostřednosti jakés strašné vznikající, a jakoby v nich pojily se to hlasy nebes a země, jež dodržovaly někdy jakoby v stopách nekonečnosti.

A zase jindy blýsklo na všech obzorech jaksi zároveň, vzplál to zlověstný oheň v útrokách noci, černajících se úděsně, až tma se nezvěstně otrásala v těchto světelných úderech; leč nezahřmělo po těchto blescích, ač nadát bylo lze se tu jaksi stržení celého světa . . .

Nespal starý, ale činil před dcerou, jakoby spal.

K čemusi velkému a neznámému zdál se to připravovati v tom zastíraném bdění svém . . .

A naslouchaje i hukotu bouře i vzhledaje za roztrásajícím se kosmickým světlem, nečinil to již z jakéhosi pozemského zřetele, aby měl tu své obavy obezřelého hospodáře, aby vzýval v modlitbách ochranu boží vzhledem k zkázonosnosti připravují-

cího se živelného vzbouření, ale bylo to u něho již zcela jiné tíhnutí. Tíhnutí jakoby k věčnosti samé.

Čas po čase zapátral směrem k loži dceřinu. Ani ta dosud nespala, dělajíc však také jakoby spala, před otcem. A je to tak smutné, obluzující, když dva před sebou dělají, jakoby spali, v záhadnosti nějakých svých úmyslů. Nechtěli se to jaksi oba poznati a přistihnouti v bdění svém, v bdění tak bezútěšném, zhrouceném. A jakoby se každý, boje se tolik bdění vlastního, bál se ještě více bdění toho druhého. A nechtěli jeden druhému označiti, že je tu tolik příčin a znamení k tomu neobsáhlému, strženému znepokojení, jež zmítalo jejich dušemi. A starci jednalo se zvláště zatajiti své přípravy před dcerou . . .

Svůj temný, výhrůžně osobivý život zdála se míti neproniklá tma, jen občas blesky rvaná a otrásána duněním hromu, ukládající se kol lože bdících, ztažujících své duše. Táhl se vše kolem nich a nad nimi jako černé neobsáhlé pásmo, z bezdna se vyvírající. A navíjeti v kruhy jakés, v oživující se chumly, v pohyby neznámé, zdála se celá ta činnost noci, zasahující v jejich duše.

Někdy všechno najednou příšerně, neodlišně splynulo, jako v bezejmenné změti . . .

Zachrastěla někdy myš v podkroví, zaprašťelo ve stěnách. A bylo to, jakoby dělo se něco a připravovalo v bezdnu nitra věcí. Také nějaké kročeje zdály se někdy spěti, jakoby příšerný rytmus kráčel v temnotách — ale nebylo to nic. Byla to jen snad znepokojení podstat za zmlknutí bouře venku.

Vynikaly i zvuky jiné, jakási táhlá, úděsná, zahajující se promykání temnotami. Ale hned vše podobné zase zanikalo, zastaveno jaksi ve svém zá-

hadném výdechu, jakoby narazilo kdes na nezdolnou překážku, zajiklo se a nemohlo dál . . .

Za několik okamžiků hned pak vlastní dunění bouře nastávalo, naléhající v celých spoustách přihruvnvších se zvuků, jakoby v provalení se věčnosti — až zase míjelo pozvolna, tak nějak užasle, vystrnule, nezanechávajíc jiných stop.

Vytrvával pak jindy hukot, jakoby neznámé vozy v dáli přejížděly, tak nekonečně se vlekouce, v rachotu zoufalém, k nevytušenému cíli.

A vše zase nehybně stanulo, jakými rameny temnot ovíjeno a vzepřeno v sebe, v pásmu bezedně projmutém. V této děsivé náruči tak ulpělo všechno . . .

Takové noci vhodné jsou, aby připomněly zoufalé zmaření života a představily duši nejpustější jeho obzory, za takových nocí jakoby se s dráhy života servávala bytnost veškera a bylo vše z kořenů vyvraceno a mařeno v živoucí své podstatě . . .

Také vzdechy zachvívaly někdy sednicí.

Zdálo se, že dlouho vždy připravovaly se násilně zdržovány, neproječovány pořád ve svých zápasech, až pak samy náhle přes vůli a vše úsilí vyrvaly se z útrob svých. Byly jako vzrvy smrtelné.

Nemohl se to již staroch opanovati, aby nezáúpěl takto. Hned pak ale v zajíklých těžkých nesnážích utišil se náhle, naslouchaje, jestli dcera jeho nic nezpozorovala.

Dělala-li, jakoby nezpozorovala, či pozorovala a slyšela-li všechno, nemohla tu nic přičiniti, neboť vzdechům takovým nelze pomoci a každé přičinění a vměšování se jen jakoby tím větší strašnosti jim dodávalo, odhalujíc pravou jejich podstatu. Jindy ale

zase ona sama nemohla zůstat takto utišena, zatajena: zavzlykala, ale jen tak, jako dítě usnuvší v pláči a v snění ještě nezapomínající ustrašení svého. Pak jakoby se zase stopila v další snění.

Dělal-li on, jakoby nezapozoroval, pozoroval vše. Pozorovat mohl za této noci vše, co dalo se a připravovalo na nebi i na zemi, zjevně i v skrytu, co nastávalo v životě i smrti. Takto vzdech vzdechu odpovídal, jakoby smutek za smutkem spěl v truchlivých ozvěnách . . .

Ale že zatím tak noc nastupovala a tak byla strašně spjatá, tak se rozpoutávající a uvrhající vše v jakési neobsáhlé mráкотné jařmo, vše jimajíc a překonávajíc, připadalo posléz starci, jehož duše v tajemných svých přípravách jakoby již jen sama mohla bdít, co všechno ostatní musí spát, udoláno noci, v těžký uzavřeno sen, musí spát mimo jeho bdění, nejstrašnější v životě — ani tehdy, když ta Liduška jeho umírala, nebylo to jeho bdění tak strašné, bezmezné — připadalo posléz starci, že jeho určení se blíží, to jeho určení tak zcela jinaké a tak dalekosáhlé, k němuž děly se ony přípravy . . .

Zajisté, že to srdce drahé dcery jeho dávno konečně již vnořilo se ve své zapomnění, zdoláno posléz svým snem, jenž v mládí je skonejšením každému zjitření — a co slyšel tu a tam v hukotu bouře, že jsou pouhé záchvěvy a mimoděčné vzlyky nitra v ohlasu nikdy nezacházejícím těch všech jeho ztroskotaných nadějí. —

Nebylo lze mu posléz vydržeti na lůžku.

To, co se dělo v jeho duši a co naléhalo, dostupovalo svých svrchovaných míst. Však také bouře venku zdála se zatím dostupovati svých míst, byla

to již chvílemi mohutná zvědání se živelné moci, ač zřejmo také bylo, že co nadejiti má, co skrývá se v posupnosti noci, dávno ještě není tu, jakoby stále zadržováno v zlověstném záhadném utajení.

Nebylo lze mu vydržeti na lůžku, snad že také nadcházel čas. Provalující se bezdno života v tu chvíli nesnesitelného, nemožného v účasti všeho toho, co událo se na blízku, rozložilo se již kolem celé jeho bytosti jako zlověstná oblast. Nesnesitelně bylo by zůstávati v nejistotách sám před sebou, i bylo již třeba se rozhodnouti. K tomu bylo třeba jistých příprav, těch příprav, jež docházejí posledních cílů. Jakoby tyto přípravy starochova duše činila. Jeho určení se blíží . . .

Vyvstal z lože, jaksi již zcela rozhodnut, u vědomí, co nutno a neodvratno. Dotkl se nohama země, nohama těma jakoby nejprv zkoušel.

Země pod ním stanula. Ale nyní, co stál, rozhlomozila se právě neobsáhlým zaburácením hromu.

A zůstával chvíli tak, jako v pátrání . . .

Pak popošel světnicí, učinil několik bludných kroků — a zase jiným směrem se hnul, jakoby dobře ještě nevěděl, co a jak. Jednalo se ale zajisté již jen o chvíle; o všem, co nadejiti muselo, bylo již dávno uzavřeno v jeho přesvědčení pozemském. Ostatně jakoby chvílka byla věčností a věčnost okamžikem. Zase nazpátek popošel v neurčitém zapotácení, jakoby stále ještě v prodlévání. Neznámé záměry vyvstávaly to té bludné chůzi jeho.

Až pak rozhodil se na chvíli tou světnicí dávnou svou, nejdražším tím prostorem světa, jenž pojal jeho žiti ve chvílích nejbláznějších, a v něž ukryti se musily i chvíle nynější — dobro se zlem, život

s umíráním. Rozhodil se za té noční vzbouřené chvíle, u vzplanutí blesků, v těch všech zámyslech duše, jež neodvratně dojdou svého naplnění.

Jakoby to chodě takto ani země nemusel se dotýkat; a vlála tma, pohlcující jeho.

Strašno v takové tmě, strašno v opuštění života, strašno v odervání z dávné jeho podstaty!

A naléhalo za té chůze nejednou zdání na jeho duši, že v jakéms černém zápětí jeho kročejů cosi za ním spěje, stále pospolu je s ním, s ním se pozastavujíc a zase dávajíc se v chod, jakýs příšerný hmotný stín že s ním se plouží jako ohromivý osud sám. Zarazil se, jakýs mrazivý průvan pronikal jeho duší. Ale i tajemné provázení zarazilo se v ohromivém vyčkávání na něho, stanuvši v jeho soudruží.

Blesk tu v celém širém zaobzorii vzplanulý osvitil světlici, každým koutem prostoru pronikl a jakoby zůstal zejivě stát, vše modravě oslňuje. Bylo cos ohromivě tanoucího v tomto záhadném světle. To s ním, provázející ho, neodešlo, nezaplašeno světlem, ale jakoby ještě černěji a tvárněji vyjmulo se v jeho zápětí — a staroch věděl také již, co to je.

Jako jícen mystického ohně ještě tak blesk tanul. Snad vše zas bylo jenom na okamžiky, ale když okamžiky tak začasť v životě stávají se nejstrašnější věčností! Až pak v zápětí blesku sesulo se zahřímání jakoby v podzemských propastech. Vše burácelo a chvělo se v ohlasech tohoto stržení kosmického. Zdálo se, že nastává již nezadržovaná hrozná bouře . . .

Za každého vzplanutí blesků, metajících se s výše zenitu a sesunujících se jako s mystických

návrsí oblačných ke všem obzorům, jakoby nic nemělo zůstávatí neodhaleno u veškerenstvu.

A vystrměl vždy ve světnici onen kout uchýlení se duší, odloučení se od souvztahu ostatního, ono skupení kříže se vždy označilo v takové úděsné jasnosti a v takovém vypjatí své podstaty, jakoby odtud nastupovalo něco v ohromivé významnosti. Sám Syn člověka jakoby zíral odtud s kříže — kyná všemu v pochmurné, ohromivé velebě.

Zakynul z nenadání duši starcově, a ona jaksi neotálela.

Zašel staroch v ten kout, z něhož jakoby se k němu vrhaly pohledy mystického vytržení a světla věčnosti. To světlo tvář starochovu záhadně vzněcovalo, jakoby z ní vytryskala exaltace posmrtnosti — ano v oblak posmrtnosti zdála se to již vnořovati jeho duše, vyčkávajíc jen ještě posledních pokynů. Upjal se staroch pohledem svým na kříž, na tu strnulou, pochmurnou tvář Spasitelovu, jež jakoby opětovala jeho pohled. Pak před tou tváří poklonil se v takovém temném zvroucnění, v takovém oddání se, jako ještě nikdy. Byloť to ono oddání se, jež v neskonalé pokoře doprošuje se svého spasení. Jako pavuči v náhle odhaleném podstřeší, pod nímž až dosud bezpečně bylo skryto, chvěla se zbělená jeho tvář, jako zprůhlednělá, zastírající tajemnou výzvu duše v sobě. Načež uvrhal se na kolena, vzpjal ruce před sebe, a pohled jeho jakoby unášen byl kamsi vzhůru, v nadpozemskou oblast, jež tanula ve světle blesků, v samém ohni, v samém vzplanutí — při čemž neobsáhlý hukot bouře již neustával, zachvacuje celou zemi a vládna v strženém kosmickém rozsahu.

Ovzduší noci naplňovalo se jakýmsi živým, strašným kypěním, neodolatelnost neobsáhlé moci promula všechny sféry . . .

A ve chvíli té se staroch klaněl a modlil pod křížem své světnice. Modlíval se tam vždy, v celém žití svém, i v největším jeho blahu neopomíjeje. A modlil se dnes jakoby ne vzhledem k pozemským věcem, za jejich záchranu v jejich ohrožení vzbouřenými živly, ale v zcela jiném zaujatí.

To, co jemu nastávalo, nemělo již pozemských měřítek, neznalo ohrožení pozemského, neznalo hmotných obav ani strastí. V tomto vzhledě nemohlo být již nic ztraceno ani získáno.

Modlil se, a jakoby slova jeho modlitby i duch i tělo současně vynášely se ze svého zdroje vznícení. A v osvětlení blesků jakoby divně vlály jeho kadeře, vznášeny vnitřní silou, a tvář jeho vyjmuta se zdála jakoby ze sebe, plála v tom zprůhlednění mystickém, čím dále podobnější té tváři, jež s kříže skláněla se k němu. Až jakýms úžasem posmrtností, vybírajícím se ze spjatí těla, obestřena se zdála tato tvář, čím dále tělesnosti nepodobnější, jakoby vyhlédající z pozemských chmur, a stále jakoby byla bližší té tváři nahore.

I pohybovaly se starcovy rty.

Linul jimi jakýs temný úžas slov, smysl záhadný tanul na tomto prahu brány duše. Někdy nebylo slov v nich, jen jakési mystické strnutí na nich pozůstávalo. Ale hned zase napotom v úryvy významných slov vzdávalo se toto nezvěstné linutí. Vynášel se to ohromivý šepot a ústa starcova zahlásala, jakoby v účasti Toho, jenž nad ním byl: »A hned po soužení těch dnů slunce se zatmí, a měsíc nedá světla svého, a

hvězdy budou padati s nebe, a moci nebeské budou se pohybovati — tehdážť se ukáže znamení Syna člověka,« a tu se staroch poklonil, »na nebi, a tehdyť budou kvíliti všecka pokolení země...« Načež všechna slova další zanikala v burácení hromu, jež jakoby zahrozilo všemu pokolení země a v němž jakoby nebeské moci se pohybovaly.

Za tohoto burácení neobsáhlého, jež bez konce vytrvávalo v strašlivém překotu, udála se taková tma, nastouplá po předchozím nesmírném oslnění, že jakoby měla uzavřítí svět navždy v bezdno své... V ní jakoby se dály zrody neznámých, hrozných tajemství, jež vyvrátila by dosavadní pozemskost a v kvilení uvedla všechna pokolení. A v ní jakoby zatmělo se navždy slunce světa a nebeské moci se pohybovaly...

Když pak za dlouho, — anebo bylo to v témže snad okamžiku — jakoby v nabírání nových sil zkázy opětně se zablesklo a světnice naplněna zůstala jakýmsi vlajícím závojem třeskutého světla, bylo zřítí starocha ještě pod tím křížem, v bytosti své zneobsáhleného, ze sebe se vypoutávajícího, jak vznáší ruce v celou tu oblast před sebou, tak divně záhadně vznáší, jakoby konala jeho duše veliké mysterium, a při tom stále pohybovaly se jeho rty, jakoby v prorocké mohutnosti a ohromivý úžas slov v nich tanul. I bylať brána jeho duše mysticky dokořán otevřena ohromivé mluvě nebes, jejichž moci se pohybovaly...

Zakřičovalo tak několik blesků bezprostředně za sebou, nad jeho hlavou, v dálavách nebes, vpojujice se v toto mysterium.

A s kříže v magickém tomto vyšlehování jakoby vystupoval Ukřižovaný, jakoby vynášel se odtud nezměrným pohybem — tehdážť se ukáže znamení Syna člověka...

Až pak jakoby tu vše bylo skončeno. Staroch pokynuv u významnosti ohromivé vzhůru k tomu kříži, jakoby na srozuměnou všemu, a ukloniv se naposled až k zemi, jal se pak vstávati.

Nebylo to již vstávání jaksi lidské. Ale jakoby nehmotné vysunutí. A zdálo se díti v zasažení jinými vlivy, jež všechno mohou. Jaksi se divně chvěl, jaksi upadal. Světlo a tma střídaly se kolem něho. Někdy ta tma přicházela, která jakoby značila uzavření světa navždy. V ní pak skonávalo se burácení nekonečné. Jakoby rozkvílela se veškera pokolení země. — —

Ku podivu, dívka spala za všeho toho řádění živlů, jež nedovedly přemoci silnou zdravou přirozenost. Ku podivu, jak taková přirozenost si někdy vede, usínajíc v době, kdy má bdít, aby měla v doзору věci nejosudnější. Či snad právě proto usíná, aby bděním takovým se neohromila a nepřekážela záměrům věčnosti. Po úzkostech a znepokojení, zajisté nejtěžším v mladém jejím žití, usnula, uprostřed všeho toho vzrušeného ohromivého mysteria — ó dobře, že spala.

Nějaká ruka sáhala po teplém jejím dechu. Domáhala se ještě čehosi zde. V jakémsi nenadálém zvroucnění a zmocnění mroucího srdce, v úchvatném jakémsi pochopení smyslů obestírajících se mráko-tami, stalo se toto sblížení. Jakoby bylo ještě vzpomněno, že ještě zde toho tolik k vyřízení, tolik k zanechání, co opomněno zůstat nemůže. Zachtělo se

zde najednou tomu srdci čehosi tak háravě, po krvi své zatoužilo, již tu zanechávalo, zachtělo se mu svého opojení otcovského, jímž posledně vzdalo by se lásce své. Srdce ono zahorovalo tu v neskonalém vzkypaní... Je-li takové stáří — a co dolehlo, tak nesnesitelné — a co nadchází, tak ohromivé — zachce se ještě takto takového posledního sdružení.

Ještě ji tedy obejmouti, dotknouti se jí, pohladiti po vlasech těch měkkých, v něž tolikrát v životě zanořila se otcovská dlaň, ucítiti ještě na ledovčících svých řadrech to její družné teplo života — a pak v poslední účast odevzdati jí své požehnání!

Sahaje po tom dechu vlahém, uvřavě tmy, v níž vše zanikat se zdálo mimo toto sdružení srdce, vše ono stařec naposled činil. Hladil, líbal, vinul se, ale jako pouze u nehmotné družnosti, ševelil jí v duši zvěsti své nejvroucnější a nejvýmluvnější — co ona ukolébána byla v sen svůj bludný, jakoby nevývratný, a co z tmy vysunovaly se blesky tak hrozné, neobsáhlé, jakoby vyzíraly posupné pohledy pekel, a co hlas hromu svolával zkázu na zemi. A co nebeské moci se pohybovaly a kvílela veškerá pokolení země...

Sahaje po tom dechu v neskonalé něze, jakou umírání projevuje v posledních svých dotecích k životnosti ještě spějících, jakoby ji vlastní duší ovíval, a kloně se nad ní, stíral po její horoucí tváři svou dlaň jakoby v záluďném přilnutí — ó moci se tu všeho nabažiti v dosahu tohoto okamžiku, vyvážiti veškeru svou lásku a vpojiti ji ochranně v tuto bytost, jak to srdce jeho v tu chvíli toužilo, k čemu ale jakoby sama věčnost nestačila!

Splývalo vše v tmách a oslnivých světlech roztrásaných noci. A ševelivé vzdechy úpěly odtud, jakoby vlálo pavučí, a pak bil hrom, před nímž vše v ovzduší noci jakoby dávalo se v divý úprk, ukryjíc se ve změti věčnosti.

»Dítě mé,« šeptaly to vzdechy, a vanout zdál se světlicí jakýs naléhavý ohlas, v nějž vynášelo se nitro starochovo, v jeho žehnání, jeho přání a ukládání na další pouť zanechaného zde života.

A jakoby dále sliboval ohlas, vanoucí nad divčími skráněmi z jeho žehnajících rtův: — A až mne tu nebude, neboj se, nic není vyjmutu z moci boží, a ta zůstane nad tebou. I bude vše, jak On dá, bude vše, jak má být. A když bude se ti zdát, že je nejhůře, že není vyvážnutí z úzkosti, bude smilování Jeho nejbližší. Jen z Jeho vůle ne se vychylovati, ale bezmezně důvěrovati. Budeš-li vždy k Němu zasahat duší, nalezneš posilu. I kdybys dočkati se měla, co přesahuje síly tvého srdce a tvého rozumu, vše přestojíš, ze všeho vyvázneš, oddáš-li se Jemu. Neboť nevíme chvíle, a již zvracuje se náš svět a vše zdá se nás opouštět, ale On vše zas napravuje. Vždy pomni, že nad všechny věci pozemské věci božské jsou a jen k těm ubírej se životem, pozemskou svou poutí, až mne tu nebude a půjdeš beze mne, neboť nevíme chvíle ani hodiny!

A když právě zablesklo, a vše octlo se v jakési chvátivé světelné náruči, v třesuté strašné změti, bylo zřít starce, an nad ložem své dcery vztažený má obě ruce, jakoby u velebném požehnání skonával mysterium obřadu. Tvář jeho jímána byla již zcela v záhadnost nadzemskou.

A v témž světle jako v liliové záři planula tvář dívčina. Spočívajíc v usnění na bílé podušce a majíc zraky zavřeny, přece jakoby hleděla k němu v nevýslovném horoucím upjati důvěry a v oddání se neskonalém. I zdálo se, že v tuchy její duše zasahá všechen ten ohlas žehnající jí a napomínající. »Tatínku,« zašeptla tu, vydechla ze sna, jako v bezmezném souhlasu se vším, co vanulo nad jejími skráněmi.

Nastala zase náhlá otřásavá tma, jakoby ji vysoptily příšery . . .

A na to dětské vyvolání ozvalo se kdes v nevěstnosti takové rozúpělé zavzlykání, jakoby skonávalo se právě hoře veškero. Bylo to v té tmě, co spjaly se jakési ruce v sebe, zalomily křečovitě, a tak neoznačitelně stará ta umdlévající hlava otřásla se v dusivém, nezměrném nářku. Načež naposled přiklonily se vzdušné rty ke tváři dceřině, jakoby dotýkaly se jí políbením svatosti.

Vše pak již se rozplývalo v jekotu bouře, ve změtenosti tmy a v halucinacích mystiky . . .

A že okamžiky i věčnost sdružovati se zdají někdy v týž soujem, a že někdy i sama věčnost jakoby zas svůj zánik měla ve věcech pozemských, to zdálo se, že zde se dalo.

Ale byl již čas, nebylo více prodlení. Když vycházel již staroch ze světnice, ještě na okamžik stanul ve dveřích, ukloniv se tam všemu a na vše vzhledaje. Zajisté, že pohledu tomu velká svatá vidina vyplynula v nastupujících mrákotách duše, a v tu zář jakoby z ohromující oblasti jiných světů rozevírajících se jeho nitru vpojovalo se ono zření,

mysticky prahnoucí, jímž jakoby se vše obsáhalo, a v němž jakoby všechna tajemství vchylovala se do duše.

Snad okamžik tohoto zření zase v soujem samé věčnosti mohl vyplynouti — —

Zatím ale prudká, divě žhoucí zář vysula se z kosmických sfér a ožehla celý prostor světnice. Dívka náhle ze spaní srdceryvně zaúpěla, zasažena záhadností chvíle jako tajemným mystickým úderem. Ale staroch zatím byl již vyšel ze světnice, byl již čas, neb má-li se umírat, nebo co má se stát, není žádného více obmeškání ani prodlení . . .

Jakési dvěře zavřely se tam venku a zapadaly jakoby navždy. Za kýmisi, kdo jimi procházel naposled, v nesmírnou neznámost. A dvěře ty věděly o tomto východu bez návratu.

Všechno tak naposled připadalo, jakoby věci poslední se dály.

A když zavřely se ony dvěře, jakoby za životem, sesulo se náhle něco ohromivého v dům ten a na vše vůkolí. Rozprostřelo se to všemi prostorami, u všech veřejí stály jakoby bouřící, vyvolávající příšery.

A bylo náhle všady, jakoby struny temností a hrůz se divě rozezvučily a bily na poplach. Jakoby rozpoutala se každá částice záhadných dlicích zde podstat, jež až dosud byly v tajemném ovládnutí životem a vztahy pozemskými, jejich zákony v rovnováze a uzavření. Vše zdálo se zmítat v znepokojení, třeskotu, kypění, úžasu. Jakési černé napjaté plachty tetelily, rvaly se v tomto ovzduší ústrachu a zděšení, a echa hrůzná sem zaléhala a průvany věčnosti táhly.

Ovšem řádila bouře neskonalou silou, čím dále mocněji se rozpoutávají v pravém živelném řádění, ale jakoby v této oblasti neopanovávaly jedině vlivy kosmické, ale přiházelo se něco nevystihle jiného. Jakoby zřídla noci chrtila ohromivá příští osudová. Jakýs šílený koloběh se udával, jakýs únik z těchto míst, bylo dovolávání se něčeho, nářek úzkosti a zmatku, jakoby zmítalo sebou srdce v uhrůzněné hrudi.

Za takových chvil nastupuje smrt, to bývají vlivy ovládnutí záhrobím...

Tu dívka na loži, v tomto temnu a v tomto znepokojení, za bouře dostupující vrcholů anebo připravující se k bezmeznějším ještě hrůzám, nechť snila o čemkoliv, vytrhla se náhle ze svého silného spánku. A bez prodlévání nějakého, vztyčivši se na loži, vykřikla: »Bože, co se děje!«

Byloť to zvolání jakoby již dávno připravené a naskládané v tuchách duše.

A za neustálého svítání ohromivých blesků, jakoby přísouval v neproniknutelné změti temna ohnivě propasti, bylo zřítí hrůzu a vytřeštění v té úporně vztyčené bytosti, nejen ve tváři, jež jaksi příšerně nabíhala a kmitala se sinavou mázdrou, a jejíž zraky hystericky se zšířily, hasnouce mráкотně v oslepení blesků a hrůzy své, ale v celém těle, na všech údech, v celé živé této bytosti, kde vše sdílelo ten divý úžas rozvratu.

Učinnivši svůj výkřik, očekávala a naslouchala, a bylo to očekávání jakoby v nekonečném zastření hrůzou svou.

Najednou vyskočila z lože, vytrhši se z dosavadního ustrnutí a uvrhla se jakoby střemhlav v temnoty.

»Otče! Počkejte!« zvolala pak v těch temnotách, postupovaných chaosem bouře, ale jakoby nebyla si číms jista a nebylo to to, zaposlouchala se zas a okamžik vyčkávala.

Celý dům jímán byl v tu chvíli v rozruch, rozsopšení bylo věci všech, praštělo v jeho podstatách a se třásl, kdes na blízku řetězy harašily, bučení dobytka ustrašeně táhlo, řehtali koně, jakés divé vzrvy propukaly, a cosi neoznačitelně děsného kvačilo v této rozprostraněnosti noci, jakoby vším souval se nevystihlý průvan hrůz a zkázy. Nebeské moci se pohybovaly a kvilet se zdála veškerá pokolení země . . .

»Počkejte!« zvolala nyní zvýšeným, zachraptělým, hrůzou strhaným hlasem, a vztažením rukou vše vůkol jaksí zdržujíc, aby cele k uplatnění svému mohlo dojít, co z té vřavy vypjalo se jí náhle do smyslů.

»Pro Krista Ježíše, vždyť to vyzvánějí — umíráček u nás zvoní,« zakřičela pak v úžasu nevývratné již jistoty, která jí všechno zjevovala. V jistotě té a tom odhalení jakoby spěly všechny hrůzy světa. Zatrásla se, celá její bytost měla se shroutiti . . .

Věru venku zvonilo.

A zcela nedaleko. Věru u nich. Na lípě.

Hlas zvonku prorýval se tím vzruchem noci, bije jaksí do jejích sopcích temnot, jež jen jeho hlas nedovedly umlčeti, vše děse, vše jitře, pronikaje jakoby mátohami smrti.

Bylť to hlas smrti samé, jež zasáhne v každou vřavu jistě a bezpečně a přehluší každé jiné pozemské volání. Otec nečekal, nemohl čekatí.

Bylo to strašné vyzvánění umíráčkem, jímž jakoby provázela se záhuba nebes a země. Trhaly se těmi zvuky jaksi temnoty, prorývaly se všechny víry a znoje žívlů, a v zápětí jim nastupovaly jiné děsy. Připadalo, že jakési černé prameny zvuků to vytrysknou v rozbouřenou noční zmršť, vrhajíce všady zděšení a úzkost.

Ano zvonilo se to venku, čím dále patrněji uplatňoval se v smyslech bdících neobyčejný zvukový dojem. A bylo patrné již, že jen z jejich lípy se to zvoní. Jakoby ona sama zvonila, bila na poplach, umírala.

Zvonilo, zvonilo — a ona naslouchala v takovém ohromení, v jakéms vystrnutí ze sebe a v kynutí smrtelném těm příšerným ozevům, jež posléz zdály se samy znět a vše ovládat. Jimi jakoby ohromivě vypěvoval se pochmurný žal z kázy!

Sama bouř v tu chvíli jakoby ustupovala před těmi zvuky záhrobními, dávajíc jim vynikati v celé nevývratné jistotě, valící se v bezedné zmatení smyslů. Někdy zdálo se, že ustanulo echo těch zvuků v náhlém hrůzném seplynutí s hukotem bouře, v něž pohrobilo se lidské srdce v celém svém uhrůznění! Ale pak vplynuly zvuky umíráčku zas, hlas smrti vál . . .

Naslouchala dívka v extasi mystické hrůzy.

Až uvědomila si vše.

A již v celé jistotě, v tom nevývratném přesvědčení pudu, vyvlastňujícího se náhle z ukrytých tuch bytosti k celé skutečnosti, a jenž značí pak více než sama jsoucnost, všechno pochopila. A pochopení to bylo hroznější všeho ostatního a znamenalo v jejím osudu zkázu samu . . .

»Tatínku,« propukla v nevýslovný lidský nářek uvrhají se k loži otcovu, jež ale nalezla prázdné.

Tak strašně prázdné, tak opuštěné.

Tak samo, a bez tepla. Se strnulým zlověstným chladem. Jakoby to lože již dávno nechovalo lidského živého tepla. A nepřestávajíc úpět, nepřestávala na ně sahat. A vždy znova. A v takovém nevěřícím křečovitém jmutí, jež vždy jinak chtělo se přesvědčovati. Ale zůstávalo lože na dále prázdné. A nastávalo v její duši neobsáhlé vytržení zoufalství. A takové servání hoře, v jehož účast jakoby se vpojovalo všechno hrůzné zoufalství této noci. Kvílet se zdála veškera pokolení země.

Vše zapadat se zdálo v jakés určení věčnosti...

Tam venku zatím již nepřestával znět a lkát zvonek ve vypjatí bouře, vynášeje mráкотné své echo jakoby v heslech nastupující smrti.

Ó věděla nyní, co to znamenalo. Zalomujíc rukama kams v bezdno noci, vydala se za tím zněním a lkáním, hrůzy šly jí v zápětí. Dálo se to v šíleném překotu bez ohledu na strach a hrůzu honící její kročeje, bez ohledu na vše. Zahrnula ji bouře a tma, a blesky ošlehovaly ji chvátající tam k lípě. A jakoby uzavřel se nad ní a sesul celý svět...

Ještě znělo v černé oblasti sesmutnělé záhrobní echo, vynášejí se na vlnách bouře a blesků.

Načež ustalo rázem, vše jakoby se bezedně propadlo. A tu v rozpoutanosti neobsáhlé, jakoby ve vyvrcholení vyčkávajícím právě tuto chvíli, svou ohromivou příležitost, zvedlo se povětrí.

Nebeské moci se to pohybovaly — a jakoby kvílení měla všechna pokolení země...

XXV.

Lípa u Kučerova statku, při níž za noci právě minulé našla dívka umírajícího otce svého, třímajícího ještě v tuhoucích rukou provaz od zvonku, když byl si, tuše snad smrt, na poslední cestu ještě odzvonil, aby duše s potěchou a po křesťansku brala se k Pánu, když pak již navždy hned se odebralo to jeho ztroskotané, servané srdce, aby nový život věčný si vyhledalo tam, kde očekávala ho jeho Liduška, když toto všechno se stalo, nechtěla jaksi ta lípa přečkati smrt svého hospodáře. Nechtěla také jaksi přečkati ani zprznění své veleby, zničení a zhanožení svého majestátu. Chtěla jaksi sama zahynouti dříve, než by ranami svými zvolna a mučivě vykrvácela, vydaná v posměch a opovržení luzy. Nechtěla tohoto zákeřnický jí usouzeného sejítí vyčkati, jako veleba pravého majestátu nesnese potupy a mrzkého stroskotání, ale jak se žilo, tak také aby se umíralo. Nechtěla jaksi dne ani hodiny snášeti déle ta lípa Kučerova pohanu v pravdě svého majestátu.

Neboť téže noci, když kosmický nevystihlý vzruch postupoval, a temnoty se rozbouřily připravující zděšení i záhubu pozemským údělům, a jakoby zároveň pozemskému hříchu, ve chvíli asi, kdy ze sfér nekonečnosti vypjala se ona vřava, za níž živly nabývat se zdají zpodobnění hněvné trestající moci nejvyšší, v jakýchsi úděsných osobivých svých cílech a v mystickém svém významu — v tom jakémsi záchvatu nekonečnosti hrozně vyčkala si to lípa nejvhodnější příležitosti, aby učinila sama konec tomu

životu, ježž věky u velebnosti a síle zbudovaly tak slavně a ježž jen pustá zákeřnická síla úkladnosti a nízkosti mohla zpustošiti.

Když totiž změř živlů mysticky nekonečností vyslaných k veřejím pozemským dostoupla nejvhodnější té chvíle, asi té chvíle, kdy z ní bylo naposled vyzváněno smrti a pak vše schváčeno v jakýs neobsáhlý vír, tu obrovský strom, zbavený svých věkovitých opor, svého zakotvení v zemském lůně, své rovnováhy a své podstaty, vyrval se náhle ze všeho.

Otřásl se to jako vírem náhle dosáhnuvším v propast bezdna a již padati se jal do tmy a vzbouření noci, jež pro jeho tělo rozpjala neobsáhlou, strašnou náruč za kvílení a jeku jakési příšernosti mystické. Za řízení, jakoby rozpadal se svět a temnoty ohromivě se rozstupovaly, se to událo, a věru jakoby to bylo dobrovolné hynutí, neboť dne ani hodiny nepřechká pravý majestát svého pádu a tragiky svého údělu! A překotila se lípa na statek sousední, z jehož úmyslů byla jí připravena potupná zkáza. A byly-li hrůzy spuštění a zkázy věcí pozemských, byly to v této noci za přívalu, jakého nebylo pamětníků... A když druhého dne odstraňovali lidé trosky servanosti a spousty, v úžasu pozastavující se nad vším, čeho se dočekali, byli upozorněni i jinou věcí — hle, i starý Jirouš přišel se podívat ještě naposled do stavení, odkud po půl století pobytu byl vyhnán. Ale jen jako bezděky se přišel podívat, nedobrovolenou cestou, zvrácenou lipou sem unesen, na jejíž haluzi z večera se oběsil, nemoha snést v staré malátné duši své těch časů, jichž se dočkal — a usmíval se tak hrůzně a ironicky, jak jen smrt se usmívá nad

pošetilostí pozemskou a jejími úklady. A hrůza bylo ze všeho toho rána a ze všech těch věcí, jež se v něm objevily. A jakoby v jejich strašnosti a zkáze zosobnila se ona svrchovaná pomsta Nebes, jež nikdy neopomene se dostaviti ve svůj čas, aby odplatila za zločiny a hříchy pozemskosti.

KONEC.

KNIHY JOS. K. ŠLEJHARA.

TEMNO, Novelly. (Černohlávek. Nehoda Mesiáše. Neštěstí. Jen si odpočín!) 416 str. 8° K 5.—
Skv. váz. K 7.—

DOJMY Z PŘÍRODY A SPOLEČNOSTI.

Dva okamžiky. O panu Špačkovi. Had. Ptáče. Ve stohu. Hodiny. Voda. Před jarmarkem. Srna. Ryzka. Na vesnici. Můj štědrý večer. Zátíší. Chorá jabloň. Matka. 251 str. . K 2:40
Skv. váz. K 4:80

OD NÁS. Dvě povídky. (Sirotek. Nekřtěňátko.) 208 str. K 1:70
Skv. váz. K 3:70

PŘEKLAD VÝBORU PRÓSY ŠLEJHAROVY:

ERZÄHLUNGEN UND SKIZZEN Aus dem böhmischen übersetzt von Zdenka Hostinská. 336 str. . . K 3:40
Skv. váz. K 5:40

Na skladě v každém knihkupectví, zejména v

Nakladatelství J. OTTY v Praze,

Karlovo náměstí č. 34 n. - Filiálka ve VÍDNI I., Gluckg. 2.

REDAKTOR VINC. ČERVINKA. — ČÁST OBRAZ. REDIG. VIKT. OLÍVA.

ZLATÁ PRAHA ■ ■ ■ ■ ■

volá ke všem, kdož dovedou se potěšiti z dobré, zdravé četby a z krásného obrazu, nevtíravě, ale s oprávněným důrazem:

Odebírejte! Čtete!

„ZLATÁ PRAHA“ vychází každého pátku v číslech a každých 14 dní v sešitech o 2 číslech. Přináší ve svých sloupcích obsah nejvybranější, a to: básně, novelly, romány, povídky, humoresky, dále vše, co ku vzdělání a rozšíření obzoru po nejnovějších oborech vědy slouží. Kritikami a úvahami sleduje pečlivě rozvoj uměleckého domácího tvoření, hojnou pak směsí zajímavých časových i společenských zpráv podává čtenáři jasný obraz společenského života. Každé číslo ZLATÉ PRAHY obsahuje řadu obrazů, z nichž mnohý samotem by stačil vzbuditi nadšení všeobecné uměleckou cenou svou.

Na „Zlatou Prahu“ předplácí se čtvrtletně

 pouze 5 korun, s poštovní zásilkou K 5.75. - 14denní

 sešity jsou po 80 haléřích. -----

PŘÍLOHY: Knihovna „Zlaté Prahy“. Hudební příloha „Zlaté Prahy“. Sborník českých hádankářů.

Samostatné rubriky: Šachy, Grafologie.

PRÉMIE: 21 obrazů českých umělců. Patero premií literárních.

Číslo 1. nového ročníku obdrží každý, kdo o ně požádá, na ukázkou!

Zlatou Prahu lze odebrati v každém knihkupectví, zejména v

NAKLADATELSTVÍ J. OTTY V PRAZE,
 Karlovo nám. 34. - Piliálka ve Vídni I., Gluckg. 3.

[The text in this section is extremely faint and illegible due to the low resolution of the scan. It appears to be a list of items or a table of contents.]